

HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ARAŞDIRMA MƏRKƏZİ
HEYDAR ALIYEV HERITAGE RESEARCH CENTER

AZƏRBAYCAN VAHİD VƏ BÖLÜNMƏZ AVROPADA
AZERBAIJAN IN UNITED AND INDIVISIBLE EUROPE

Bakı • Baku • 2011

“Azərbaycan vahid və bölünməz Avropada” kitabı Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzinin növbəti nəşridir. Kitab Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsinin 10 illiyinə həsr olunur.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasının nümayəndələri ilə görüşlərinin mətni və eləcə də bu təşkilatın tədbirlərindəki çıxışları kitaba daxil edilmişdir. Avropa Şurasının Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı qətnamə və tövsiyələri də kitabda yer alan sənədlərdəndir.

4704000000
036-2011 qırfli nəşr

ISBN 978-9952-8135-3-1

© Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzi 2011

Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzi
Heydar Aliyev Heritage Research Center

**AZƏRBAYCAN VAHİD
VƏ BÖLÜNMƏZ AVROPADA**

**AZERBAIJAN IN UNITED
AND INDIVISIBLE EUROPE**

2001-2011

“Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzinin nəşrləri” seriyasının məsləhətçisi:

Asaf NADİROV

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzinin Elmi-Redaksiya Şurasının sədri

Elmi məsləhətçilər:

Eduard LINTNER

Almaniya-Azərbaycan Əlaqələrinin İnkişafına Yardım Cəmiyyətinin sədri, Almaniya millət vəkili (1976-2009), Parlamentdə Dövlət Katibi (1991-1998), AFR-in Daxili İşlər Nazirinin müavini (1992-1998)

Elxan SÜLEYMANOV

AVCIYA-nın prezidenti, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvü, Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin üzvü

Yaradıcı heyətin rəhbəri:

Fuad BABAYEV

Yaradıcı heyət:

İsmayıl QASIMOV

Təmkim MƏMMƏDLİ

İrina MUXTAROVA

Gündüz NƏSİBOV

Dilçi-redaktor:

Mətanət BABAYEVA

Super cildin və cildin dizaynı:

Cavanşir ƏZİZOV

Foto-blokun dizaynı:

Elviz İSMAYILOV

Səhifələmə:

İsmayıl İSMAYILOV

Kitabın foto-blokunda Azərbaycan Respublikası Prezidenti mətbuat xidmətinin foto-materiallarından istifadə edilmişdir.

Kitabda AzərTAc-ın, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi saytının (www.president.az), Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi saytının (www.mfa.gov.az), Avropa Şurasının rəsmi saytının (www.coe.int), tarixi arayışda isə Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyası ictimai-siyasi məsələlər şöbəsinin müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Əli Həsənovun “Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti” kitabının materiallarından istifadə olunmuşdur.

*Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına üzv
qəbul edilməsinin 10 illiyinə həsr olunur*

Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi onun nəinki müstəqil, suveren, demokratik, dünyəvi dövlət kimi tanınmasıdır, həm də Avropa ailəsinin bərabər hüquqlu üzvü kimi Azərbaycan dövlətinin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcıdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sessiyasındakı çıxışından – Strasburq, 25 yanvar 2001-ci il

Azərbaycan Respublikası bu gün Avropa Şurası ilə ən müxtəlif sahələrdə qarşılıqlı faydalı münasibətlər quraraq səmərəli əməkdaşlıq həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasına üzv dövlətlərin gender bərabərliyinə həsr olunmuş VII konfransının iştirakçılmasına məktubundan – Bakı, 24 may 2010-cu il

Hörmətli oxucular!

1991-ci ildə dövlət müstəqilliyini qazanan Azərbaycan Respublikası birmənalı olaraq Avropaya, onun humanist və demokratik dəyərlərinə inteqrasiya yolu tutdu.

Lakin həmin dövrdə, bir tərəfdən Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi işğalçılığı siyasətinin genişlənməsi, digər tərəfdən sosial-iqtisadi tənəzzül, vətəndaş qarşıdurması, xaos və özbaşınalıq, habelə yeni dövrün tələblərinə cavab verən qanunların yoxluğu vətəndaş cəmiyyətini əlçatmaz ideyaya çevirmişdi.

Yalnız ümummilli lider Heydər Əliyevin 1993-cü il iyunun 15-də xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin və qanunçuluğun bərpası mümkün oldu. Bu mərhələdən etibarən ölkədə vətəndaş sülhünün və siyasi sabitliyin təmin olunması hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində praktik addımların gerçəkləşdirilməsinə, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna xidmət edən və elmi əsaslara söykənən genişmiqyaslı islahatların həyata keçirilməsinə yol açmışdır.

Ümummilli lider dünyanın hüquqi-siyasi atmosferinin müəyyənləşməsində aparıcı rol oynayan bir sıra təşkilatlara üzvlük məsələsinə xüsusi diqqət yetirmiş, bu məqsədlə ölkə həyatının bütün strateji sahələrində çevik və işlək mexanizmlər üzərində geniş islahatların aparılmasını təmin etmişdir. Həmin dövrdən etibarən respublikada möhkəm təməllər üzərində ictimai-siyasi sabitliyin təmin olunması, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsi, sürətli iqtisadi inkişafın təmin olunmasına başlanmışdır. Regionun nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı sayılan Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq da həmin dövrdən zəruri məsələ kimi gündəmə gəlmiş, respublikamız öz maraqlarını qorumaq, ölkə həqiqətlərini dünyaya çatdırmaq, demokratikləşmə prosesini sürətləndirmək məqsədilə təşkilata üzvlüyü vacib saymışdır.

“Ümidvaram ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olacaqdır. Biz müasir Avropa demokratiyasının yüksək standartlarına cavab vermək üçün öz tərəfimizdən hər şeyi edəcəyik” – deyən Heydər Əliyev bu sözləri işdə də təsdiq edirdi. Bu baxımdan, 1993-cü ildən ölüm hökmü cəzası üzərində moratoriumun qoyulmasını, 1998-ci ilin 10 fevralında isə bu cəzanın tam ləğv edilməsini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Bu, təşkilatın üzv dövlətlər qarşısında müəyyənləşdirdiyi başlıca tələblərdən biridir. Avropa Şurasının 1983-cü ildə qəbul etdiyi İnsan Hüquqlarına dair Konvensiyanın 6 saylı protokolunda ölüm hökmünün yolverilməzliyi birmənalı əksini tapmışdır. Ölüm hökmünün ləğvi tələbi, şübhəsiz, təşkilatın insan hüquq və azadlıqlarına, insanın yaşamaq hüququna necə yüksək dəyər verdiyinin əyani təzahürüdür.

1995-ci il noyabr ayının 12-də ümumxalq səsverməsi ilə qəbul edilmiş müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası insan hüquq və azadlıqlarının qorunması və bu hüquqların təmin edilməsinin dövlətimizin ali məqsədi olduğunu bir daha sübut etdi. Ölkənin Əsas Qanununun qəbulu qanunvericiliyimizin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması üçün zəmin yaratdı.

Həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlərin məntiqi nəticəsi olaraq 28 iyun 1996-cı il tarixdə Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Bürosu Azərbaycana “xüsusi dəvət edil-

miş qonaq" statusunun verilməsi haqqında qərar qəbul etdi.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin 1996-1999-cu illərdə Avropa Şurası ilə bağlı imzaladığı sərəncamlar respublikamızın Avropa Şurasına qəbul edilməsi və məqsədyönlü fəaliyyət üçün zəmin oldu. Bu sərəncamlarda Avropa ölkələrində qəbul edilmiş standartlara uyğunluq baxımından məcəllələrin hazırlanmasının sürətləndirilməsi, respublikamızın Avropa Şurasının bir sıra konvensiya və sazişlərinə qoşulması məsələsinin öyrənilməsi tövsiyə edilmişdi. Bu baxımdan məcəllələr və digər qanunlar Avropa Şurasının tövsiyələri nəzərə alınmaqla hazırlanıb qəbul edildi, Avropa və dünya standartlarına uyğunlaşdırıldı.

Həyata keçirilən işlərin nəticəsi olaraq 17 yanvar 2001-ci il tarixdə Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin nümayəndələr səviyyəsində keçirilmiş iclasında Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv seçilməsi ilə bağlı qərar qəbul edildi.

25 yanvar 2001-ci il tarixdə Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsi ilə bağlı təntənəli mərasim olmuşdur. Bu hadisəni böyük Heydər Əliyev belə qiymətləndirmişdir: "Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi onun nəinki müstəqil, suveren, demokratik, dünyəvi dövlət kimi tanınmasıdır, həm də Avropa ailəsinin bərabər hüquqlu üzvü kimi Azərbaycan dövlətinin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcıdır."

Azərbaycanın Avropa Şurasına tamhüquqlu üzvlükdə digər əsas məqsədi, şübhəsiz, ölkənin milli maraq və mənafeələrinin bu geosiyasi arealda etibarlı qorunmasından, habelə Ermənistanın təcavüzkar siyasətinin ifşası və ona qarşı ciddi sanksiyaların qəbulundan ibarət olmuşdur. Erməni təcavüzü ilə üzləşmiş respublikamız bütün beynəlxalq və regional nüfuzlu təşkilatlarda təmsilçiliyi özünün xarici siyasət doktrinasının mühüm istiqaməti sayır. Ermənistanın işğalçılıq siyasətini və gerçək məqsədini dünyaya açıb göstərmək üçün bu nüfuzlu təşkilatın tribunası əvəzsiz imkan yaradır. Avropa Şurası çərçivəsində əldə edilən nəticə yekun etibarilə beynəlxalq rezonans doğurur. Təşkilatın bu və ya digər qərarları üzv ölkələr barəsində beynəlxalq miqyaslı rəyin formalaşmasına rəvac verir. Azərbaycan nümayəndə heyətinin Avropa Şurasındakı son 10 illik fəaliyyəti bu aspektdən xüsusi maraq kəsb edir.

İlk dövrlərdə AŞPA-da Azərbaycanı təmsil edən nümayəndə heyətinin rəhbəri olmuş cənab İlham Əliyevin təşəbbüskarlığı və diplomatik fəallığı nəticəsində elə ilk sessiyadan etibarən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair həqiqətləri özündə əks etdirən sənədlər yayılmışdır. Bu müddətdə nümayəndələrimizin əsas fəaliyyəti təkcə ölkəmizin nüfuzunun artmasına deyil, həmçinin Ermənistanın təcavüzkarlıq siyasətinin ifşasına, saxta erməni təbliğatının qarşısının alınmasına yönəlmişdir. AŞPA-da yayılan rəsmi sənədlərdə erməni təcavüzü nəticəsində əsir və girov götürülmüş Azərbaycanlıların vəziyyəti, Dağlıq Qarabağda narkotik bitkilərin yetişdirilməsi və qanunsuz dövriyyəsi, bu nəzarətsiz zonada terror qruplaşmalarının təşkilatlanması, Azərbaycanın tarixi-mədəni abidələrinin məhv edilməsi, habelə ekoloji fəlakətin yaranması barədə faktlar öz əksini tapmışdır. Nümayəndə heyətinin rəhbəri cənab İlham Əliyev Dağlıq Qarabağ və işğal olunmuş digər rayonların beynəlxalq terrorizm mənbəyinə çevrildiyini konkret faktlarla açıqlamışdır.

Cənab İlham Əliyev Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin mahiyyətini fərqli rakurslardan işıqlandırmağa cəhd göstərmiş, beynəlxalq ictimai rəyə

tamamla yeni formul təklif etmişdir - Dağlıq Qarabağ problemi təkcə lokal münaqişə deyil, mövcud global problemlərlə sıx şəkildə uzlaşmış konflikt formasıdır.

Cənab İlham Əliyevin AŞPA müstəvisində bu münaqişənin həlli istiqamətində gerçəkləşdirdiyi strategiyasının ən böyük nəticələrindən biri kimi beynəlxalq aləmdə ictimai fikrin formalaşmasında uzun müddətdən bəri apancı rol oynayan erməni təbliğatını alt-üst etməsini qeyd etmək mümkündür. Məhz bu fəaliyyət nəticəsində Ermənistan haqqında "əzabkeş dövlət" anlayışı "işğalçı, təcavüzkar, terrorçu dövlət" imici ilə əvəzlənmişdir. Avropa Şurası Parlament Assambleyasında cənab İlham Əliyevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin əldə etdiyi uğurlar Azərbaycanın müasir xarici siyasətində ən ciddi nailiyyətlərindən sayıla bilər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 29 aprel 2004-cü ildə AŞPA-nın yaz sessiyasının açılışında bu təşkilatdakı fəaliyyətini belə dəyərləndirmişdir: "Həyatımın bu dövrü mənim üçün, bəlkə də, ən maraqlı, mühüm zaman kəsiyidir və bu dövr gələcək fəaliyyətimdə, əlbəttə ki, bugünkü vəzifəmdə də vacib rol oynayır."

Avropa Şurası Parlament Assambleyasında təmsil olunan nümayəndə heyətimiz 2001-2003-cü illərdə cənab İlham Əliyevin şəxsi fəaliyyəti sayəsində əldə edilmiş uğurları davam etdirmək əzmindədir. Bu gün dünyada ən mötəbər qurumlardan biri olan AŞPA-nın sessiyalarında cərəyan edən hadisələr çox diqqət və maraqla izlənilir. Burada söylənilən hər bir söz, hər bir bəyanat mütləq şəkildə rəsmi xarakter alır, yəni sənədləşdirilir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin AŞPA-dakı nümayəndə heyəti ilk günlərdən bu məqamdan bacarıqla və səmərəli istifadə edir.

Nümayəndə heyətinin məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində AŞPA-nın 2005-ci ilin yanvarında qəbul edilmiş qətnaməsində Ermənistan rəsmən təcavüzkar dövlət kimi tanınmışdır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tanınması Ermənistanın qarşısına şərt kimi qoyulmuşdur. Həm də bu, sırf Avropa Şurasının nizamnaməsindən irəli gələn tələbdir - təşkilata üzv dövlətlər bir-birinin ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanımağa borcludurlar. Nümayəndə heyətimizin üzvləri bu məsələ ilə bağlı bir neçə dəfə Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinə müraciət etmişlər. Və bu müraciətlərə cavab olaraq hər dəfə Ermənistanın davranışının Avropa Şurası prinsiplərinə və beynəlxalq hüquq normalarına zidd olduğu bildirilmişdir. Fakt qarşısında qalmış Ermənistan nümayəndə heyəti Avropa Şurası müstəvisində hansısa adekvat təbliğat aparmaq imkanından məhrumdur və bu reallığı erməni mətbuatı da açıq etiraf edir.

Qısa müddət ərzində Avropa Şurası Parlament Assambleyasında nümayəndə heyəti tərəfindən onlarca sənəd hazırlanmış və qurumun rəsmi sənədləri kimi yayılmışdır. Təsəvvür etsək ki, bu qurumda 47 ölkənin parlamentlərinin deputatları fəaliyyət göstərir və qəbul edilmiş sənədlər həm onlara paylanır, həm də həmin ölkələrin parlamentlərinə göndərilir, onda qarşıya qoyulmuş birinci vəzifə ilə bağlı görülmüş işlərin miqyası haqqında konkret fikir formalaşsın bilər.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq barədə müraciətindən onun tamhüquqlu üzv kimi fəaliyyət göstərdiyi hal-hazırkı dövrə qədər olan bir müddətdə ölkəmizdə hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində həyata keçirilmiş geniş demokratik islahatları aşağıdakı formada müəyyənləşdirmək olar:

Ölkəmizdə həyata keçirilən hüquqi islahatlar nəticəsində hər bir insan şəxsiyyət azadlığına və toxunulmazlığına, barəsində qaldırılmış işin qərəzsiz və müstəqil məhkəmə tərəfindən ədalətli və açıq şəkildə araşdırılmasına, hüquqi müdafiəsinə təminat almış, ölkədə çoxpartiyalı sistemin fəaliyyəti, siyasi plüralizm, söz və vicdan azadlığı, azlıqların hüquqları, qanun qarşısında bərabərlik və təqsirsizlik prezumpsiyası təmin edilmiş, seçkilərin və referendumun demokratik və açıq şəraitdə keçirilməsinə təminat verən hüquqi baza möhkəmləndirilmiş, ombudsman təsisatı yaradılmışdır;

Azərbaycanda Konstitusiyaya Məhkəməsi yaradılmış, Şərqdə ilk dəfə olaraq ölüm cəzası ləğv edilmiş cəza siyasəti humanistləşdirilmiş, senzura aradan götürülmüş, məhkəmənin müstəqilliyi təmin edilmiş, üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, şəffaf prosedurlar əsasında və beynəlxalq standartlara uyğun keçirilən seçkilər yolu ilə hakimlər korpusu yeniləşdirilmişdir;

Azərbaycan Respublikasında bu gündə on minlərlə şəxs barəsində amnistiya elan olunmuş, xeyli sayda məhbus əfv edilmişdir;

Azərbaycanda kütləvi informasiya vasitələrinin azadlığı və qeyri-hökumət təşkilatlarının sərbəst fəaliyyəti təmin olunmuşdur.

Ən böyük göstərici isə sözsüz ki, həyatımızın bütün başlıca sahələrində mütərəqqi Avropa təcrübəsinin tətbiqidir.

Bu gün Azərbaycan Avropa Şurası ilə faydalı surətdə əməkdaşlıq etməklə yanaşı, həm də bu təşkilatın bir sıra tədbirlərinə də ev sahibliyi edir. Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin konfransı, Avropa Şurasına üzv dövlətlərin gender bərabərliyinə həsr olunmuş VII konfransını və digər tədbirləri bu sırada qeyd edə bilərik.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi: "Biz Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında mövcud olan əməkdaşlıqdan çox razıyıq. Əminəm ki, bu əməkdaşlıq gələcəkdə uğurla davam etdiriləcək və bizə əlavə imkanlar yaradacaqdır."

Buna görə də hesab edirəm ki, Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzinin Azərbaycan və ingilis dillərində nəşr etdiyi "Azərbaycan vahid və bölünməz Avropada" kitabı tədqiqatçılar, beynəlxalq münasibətlər üzrə mütəxəssislər, politoloqlar və tələbələr üçün dəyərli mənbədir. Çünki Azərbaycan-Avropa Şurası münasibətləri, bilavasitə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin çıxışları və təşkilatın Azərbaycanla bağlı qəbul etdiyi mühüm sənədlərin dili ilə şərh edilir. Bu kitabı həm də Mərkəzin daha öncə nəşr etdiyi ölkəmizin BMT, ATƏT, İKT, NATO kimi nüfuzlu təşkilatlarla münasibətlərini araşdıran kitablarının bir növ davamı kimi də baxmaq olar.

Hesab edirəm ki, bu kitab da Mərkəzin digər nəşrləri kimi, oxucuların üyeyincə olacaqdır.

Səməd Seyidov,

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr daimi komissiyasının sədri, Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" respublika prezidentinin sərəncamının yerinə yetirilməsi məsələlərinə

həsr olunmuş müşavirədə giriş və yekun sözü

Prezident Sarayı, 10 iyul 1996-cı il

Məlumdur ki, iyunun 28-də Avropa Şurası Azərbaycan Respublikasına xüsusi qonaq statusu verilməsi haqqında qərar qəbul edibdir. Bu, respublikamızın həyatında böyük bir hadisədir. Bu, bir tərəfdən Azərbaycanın Avropaya mənsub olduğunu təsdiq edir və eyni zamanda müstəqil respublikamızda mövcud olan dövlət sisteminin, respublika ictimaiyyətinin, həyatının, qanunlarının, ölkəmizin tutduğu yolun demokratiya yolu olduğunu və Azərbaycanda gedən proseslərin demokratiya prinsipləri əsasında davam etdiyini təsdiq edir.

Bilirsiniz ki, biz Azərbaycanda dövlət uruculuğunda, cəmiyyətdə, iqtisadiyyatda, həyatımızın bütün sahələrində ölkəmizi demokratiya yolu ilə aparmaq haqqında qərarlar qəbul etmişik, bəyanatlar vermişik. Bu sahədə böyük işlər görülmüş və görülür. Bunların hamısının dünya ictimaiyyəti tərəfindən tanınması, xüsusən dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri tərəfindən, həm iqtisadi cəhətdən, həm də dövlət quruculuğunda demokratik prinsiplər əsasında inkişaf etmiş dövlətlər tərəfindən tanınması və nəhayət, bu nailiyyətlərin, dəyişikliklərin, proseslərin Avropa Şurası tərəfindən tanınması bizim üçün çox əhəmiyyətlidir.

Yenə də deyirəm, bu, bir tərəfdən, beynəlxalq aləmdə, demokratiya aləmində Azərbaycan Respublikasının nüfuzunu, imicini nümayiş etdirir, ikinci tərəfdən də bu yolla getmək üçün bizə həvəs verir, kömək edir. Ona görə də, təkrar edirəm, mən bunu əlamətdar bir hadisə kimi qeyd edərkən, sizin hamınızı, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarını, xalqımızı təbrik edirəm.

Bu qərar haqqında bizə məlumat gələndən sonra mən iyulun 1-də Almaniyaya səfərə getdim. Ona görə də bu gün keçirdiyimiz müşavirə dərhal olmadı. Ancaq eyni zamanda, səfərdə olarkən mən Almaniyanın prezidenti cənab Roman Hersoq, federal kansler cənab Helmut Kol, federal kanslerin müavini, xarici işlər naziri cənab Klaus Kinkel ilə, Bundestaqda Almaniya-Qafqaz qrupunun sədri cənab Vimmer, Buntestaqın sədr müavini, Bundestaqın başqa üzvləri ilə görüşlərimdə onlar hamısı Azərbaycanın məhz demokratiya, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə getdiyinə görə məmnun olduqlarını bildirdilər və bunu məmnuniyyətlə təsdiq etdilər, o cümlədən Azərbaycanın aprel ayında Avropa Birliyi ilə imzaladığı sazişdə, respublikamızın Avropa Şurası tərəfindən qonaq statusu almasına yüksək qiymət verdilər.

Bunu da qeyd etmək istəyirəm ki, federal kansler cənab Kol mənimlə təkbətək danışıqları zamanı bu məsələləri xüsusi vurğuladı. Bir daha deyirəm ki, bu, bizim üçün əlamətdar hadisədir, hesab edirəm ki, dövlətçilik işlərimizdə, ictimai-siyasi həyatımızda nailiyyətdir. Eyni zamanda bu, bizim üzərimizə çox böyük vəzifələr qoyur. İndi biz bu istiqamətdə

irəliyə gedərək, şübhəsiz, çalışmalıyıq ki, Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv olmağa nail olaq. Güman edirəm ki, biz buna da nail ola bilərik. Çünki tutduğumuz strateji yol, gördüyümüz işlər, əməli fəaliyyətimiz buna imkan verir. Şübhəsiz ki, bundan sonra da bu sahədə çox işlər görmək lazımdır.

Avropa Şurasının respublikamız haqqında qəbul etdiyi bu qərarla əlaqədar üzərimizə düşən vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün mən iyulun 8-də xüsusi bir sərəncam imzalamışam. Bu sərəncam mətbuatda dərc olunubdur. Sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin və ümumiyyətlə, Avropa Şurasının qəbul etdiyi qərarla bağlı üzərimizə düşən vəzifələrin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar mən sizi buraya dəvət etmişəm.

Bu barədə xarici işlər naziri qısa bir məlumat versin. Sonra bu sərəncamın mətbuatda dərc olunmasına baxmayaraq, mən istərdim ki, Şahin Əliyev bunu bir daha oxusun ki, biz vəzifələri, kimin hansı işi görməli olduğunu müəyyən edək.

Yekun sözlü

Hesab edirəm ki, bu sənəd mətbuatda dərc olunandan sonra sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin həyata keçirilməsi həvalə olunmuş təşkilatların, orqanların hamısı işə başlayırlar. Ancaq mən bu məsələyə xüsusi fikir verərək sərəncamın mətbuatda dərc olunmasına baxmayaraq, onun bu gün burada bir daha oxunmasını lüzumlu hesab etdim. Buraya toplaşanlara bir daha müraciət edirəm ki, bu məsələlərlə təxirə salınmadan çox ciddi və ardıcıl surətdə məşğul olmaq lazımdır. Ona görə də Nazirlər Kabineti, prezidentin İcra Aparatı, Xarici İşlər Nazirliyi və ayrı-ayrı nazirliklər, Milli Məclisin komissiyaları, bəzi komissiyaların nümayəndələri buraya dəvət olunubdur, - Milli Məclis bu işlərlə ciddi məşğul olmalıdır. Görülən bu işlərin hamısı bir-biri ilə bağlı həyata keçirilməlidir.

Bilirsiniz, biz gərək bu birinci nailiyyətimizi möhkəmləndirməyə çalışaq və Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü olmağa nail olaq. Hesab edirəm, iş təkcə ondan ibarət deyil ki, biz xüsusi qonaq statusu almış, sonra da üzv olaq. Şəndir ki, bunların hamısı respublikamızın siyasi, ictimai, iqtisadi həyatında böyük dəyişikliklər üçün lazımdır. Bu dəyişiklikləri etmək, bu prosesləri gücləndirmək üçün lazımdır, təkcə ona görə yox ki, bir imtahan verdik, o biri imtahana da verək. Yox, məsələ imtahanda deyil. Bu, birinci növbədə bizim özümüzlə lazımdır.

Dərk etməliyik, - bir halda ki, biz tutduğumuz bu yol ilə gedirik, qanunlarımızı dünyanın demokratik qanunlarına uyğunlaşdırırıq, dövlət quruculuğu sistemimizi, cəmiyyətimizi dünyanın demokratik ölkələri və cəmiyyətləri, dövlətləri səviyyəsinə qaldırmaq istəyirik, demək, onları mütləq həyata keçirməliyik. Bunlar da kiminsə xoşuna gəlmək və onun respublikamıza "bəli, siz yaxşı ölkəsiniz" deməsi üçün yox, sadəcə olaraq ölkəmizin həyatını kökündən dəyişdirmək, dövlətimizi istədiyimiz səviyyəli dövlət etmək üçün və iqtisadiyyatımızı, insanların sosial vəziyyətini, rifah halını yaxşılaşdırmaq, iqtisadiyyatımızda ciddi dəyişikliklər aparmaq üçün lazımdır. Bunlar hamısı bir-biri ilə bağlı, kompleks şəkildə olan tədbirlərdir və bunları da kompleks şəkildə aparmalıyıq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə görüşdən sonra mətbuat konfransında çıxışı Prezident sarayı, 13 iyul 1996-cı il

Hörmətli mətbuat nümayəndələri!

Biz sizinlə artıq görüşmüşük. Çünki Avropa Şurasından Azərbaycana gəlmiş nümayəndə heyəti ilə görüşümüzün başlanğıcında siz iştirak etmişiniz. Ona görə də xüsusi bir bəyanat verməyə ehtiyac yoxdur. Qısaca onu deyə bilərəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasında xüsusi qonaq statusu almasından sonra bu Şuranın yüksək səviyyəli və geniş tərkibli nümayəndə heyətinin respublikamıza gəlməsi əməkdaşlığımızın artıq başladığını göstərir.

Bu gün keçirdiyimiz görüşdən və apardığımız danışıqlardan mən çox razı olduğumu bildirmək istəyirəm. Hesab edirəm ki, bizim aramızda qarşılıqlı anlaşma var. Biz bundan sonra Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü olmaq üçün qarşımızda duran vəzifələri yaxşı bilirik. Mən Avropa Şurasının nümayəndə heyətinə bir daha əmin edirəm ki, Azərbaycan Respublikası Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü olmağa əməli işlərlə çalışacaqdır. Mən əminəm ki, biz buna nail olacağıq.

Sözlü nümayəndə heyətinin başçılarına verirəm və sizin suallarınıza cavab verməyə hazıram.

Sual: Mənim sualım cənab baş katibədir. Cənab baş katib, Ermənistan Respublikası Avropa Şurasına üzv olmaq üçün rəsmən müraciət etmiş ölkələrdən biridir. Avropa Şurasının bəyanatlarında, proqramında insan hüquqlarına hörmət, orta mədəni dəyərlərin qorunması ilk sırada dayanır. Azərbaycanın 2000-dək vətəndaşı Ermənistan ərazisində müxtəlif zindanlarda əsir, girov kimi işğalçılara məruz qalır. Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərdəki mədəni abidələr Ermənistanın işğalçı qoşunları tərəfindən darmadağın edilib, bir milyona yaxın qaçqın çox ağır, çətin şəraitdə yaşayır, Ermənistan Respublikası Avropa Şurasına qəbul edilərkən bu məsələlər nəzərə alınacaqmı?

Cavab: Mən əminəm ki, bu münaqişə Avropa Şurasının Parlament Assambleyası tərəfindən tamamilə nəzərdə tutulacaqdır və bu, diqqətdən qaçmayacaqdır. Bildirmək istəyirəm ki, ölkələrin Avropa Şurasına qəbul edilməsində həlledici rol oynayan qurum Avropa Şurasının Parlament Assambleyasıdır. Avropa Şurasının Parlament Assambleyası insan hüquqlarının harada olur-olsun pozulmasının öləyinə çıxır. Şübhəsiz ki, biz Avropada bir sıra belə faciəli hallarla rastlaşmışıq, bəzi yerlər işğal olunubdur və işğal altında qalıbdır. Avropanın özündə də böyük saylı qaçqın ordusu vardır. Bu, elə bir məsələdir ki, Avropa Şurası ona daim diqqət yetirir. Avropa Şurasının xüsusi komissiyaları, komitələri vardır ki, onlar qaçqınların və köçkünlərin işləri ilə yaxından məşğul olurlar.

Mən şübhə etmirəm ki, həm Azərbaycan, həm də Ermənistan Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul olunmaq barədə müraciət edərkən və bu müraciətlər nəzərdən keçirilərkən qeyd etdiyimiz məsələlər diqqətdən yayınmayacaqdır.

Sual: Cənab prezident, siz Dağlıq Qarabağ probleminin həllini necə təsəvvür edirsiniz?

Heydər Əliyev: Bu problemin həllinin yolu çox dəqiq və aydındır. Biz bunu dəfələrlə demişik. Söhbət bundan gedir ki, Ermənistan silahlı birləşmələri Azərbaycan ərazisinin 20 faizini, yəni işğal etdikləri ərazilərimizi azad etsinlər, oradan zorla qovulmuş bir milyondan çox Azərbaycan vətəndaşı doğma yerlərinə qayıda bilsin, ölkəmizin ərazi bütövlüyü, onun beynəlxalq miqyasda tanınmış sərhədlərinin pozulmazlığı təmin olunsun və bununla yanaşı, Dağlıq Qarabağın erməni əhalisinin təhlükəsizliyi təmin edilsin, Azərbaycan Respublikasının tərkibində Dağlıq Qarabağa hazırda dünya praktikasında mövcud olan ən yüksək muxtariyyət statusu verilsin. Bunlar aydın və ədalətli şərtlərdir. Biz bunu təklif edirik. Erməni tərəfi buna razı olsaydı, məsələ çoxdan həll edilərdi. Təəssüf ki, erməni tərəfi Azərbaycan ərazisinin işğal olunması ilə bağlı bəzi üstünlüklərdən istifadə edərək Azərbaycana təzyiq göstərməyə çalışır və Dağlıq Qarabağa dövlət müstəqilliyi statusu verilməsinə cəhd edir. Şübhəsiz ki, biz buna razı ola bilmərik. Azərbaycan ərazisinin bir hissəsinin zorakılıqla qəsb edilməsinə yol verə bilmərik. Beynəlxalq hüquq normaları da buna yol vermir. Hər bir dövlətin ərazi bütövlüyünün tanınması bütün beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normasıdır. Biz bu prinsiplərə həm öz ölkəmiz barəsində, həm də digər dövlətlər barəsində sadıq. Məsələnin həlli erməni tərəfindən asılıdır.

Sual: Mənim sualım Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədrinədir. Azərbaycan prezidenti dəfələrlə qeyd edib ki, keçid dövrünün çətinlikləri və Ermənistanın respublikamıza təəcüzü ilə bir vəziyyət yaradıb ki, ölkəmiz bu problemi ayrılıqda, beynəlxalq təşkilatların köməyi olmadan həll edə bilməz. Avropa Şurası ölkəmizin bu problemlərinin həllinə konkret olaraq hansı yardımlar edə bilər?

Siyim Kallas: Bildiyiniz kimi bu dünyada siyasi mühiti formalaşdıran beynəlxalq təşkilatlardan biri də Avropa Şurasıdır. Bu beynəlxalq təşkilatların hər birinin özünəməxsus xüsusiyyəti var. Avropa Şurasının əsas vəzifəsi ölkələrdə demokratiyanın inkişaf etdirilməsindən, insan hüquqlarının qorunmasından, demokratik və dinamik inkişaf edən dövlətlərin yaradılmasından ibarətdir. Bu baxımdan ölkələrdə demokratiyanın inkişaf etdirilməsi, insan hüquqlarının qorunması üçün hüquqi baza yaradılmasına yardım göstərmək, Avropa Şurasının bu ölkələrlə əməkdaşlığında ən mühüm sahələrdən birini təşkil edir.

Mən sizə bildirmək istəyirəm ki, Estoniyanın Avropa Şurası ilə əməkdaşlığı dövründə bizim gördüyümüz, yaşadığımız təcrübə çox məhsuldar olmuşdur. Sualınıza cavab olaraq bildirirəm ki, Avropa Şurası həm bu şüarın üzvü olan dövlətlərə, həm də üzv olmayan istəyən dövlətlərə çox geniş səpkili əməkdaşlıq təklif edir, yardımlar göstərir və qeyd etdiyim sahələrdə onları hər cür dəstəkləməyə çalışır.

Dövlətlər arasındakı münaqişələrə gəldikdə isə biz bu münaqişələrin daha çox dünyanın digər təşkilatları tərəfindən həll olunmasına üstünlük veririk. Məsələn, biz ATƏT-in bu münaqişənin həll olunmasındakı rolunu qiymətləndiririk və onun Minsk prosesinə hər zaman dəstək veririk. Öz növbəsində Avropa Şurası isə dünyanın müxtəlif bölgələrində formalaşmış muxtar qurumların və onların qarşılaşdığı problemlərin həlli yollarının nədən ibarət olması barədə məlumatları bu ölkələrə çatdırır.

Bu gün bizim keçirdiyimiz çoxsaylı görüşlərdə Avropa Şurası tərəfindən belə bir

yardımın, köməyin göstərilməsi məsələsi də müzakirə olunmuşdur. Əgər Azərbaycan bu təcrübədən də faydalanmaq arzusunı ifadə etsə, onda Avropa Şurası respublikamıza məmnuniyyətlə kömək edəcəkdir.

Sual: Cənab prezident, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında müharibə bir il əvvəl qurtarmışdır. Bu, ölkənin iqtisadi həyatına necə təsir edir?

Heydər Əliyev: Ermənistan ilə Azərbaycan arasında müharibə qurtarmamışdır, iki il əvvəl dayandırılmışdır, 1994-cü ilin mayında biz atəşkəs haqqında səziş imzalamışıq. lakin hələlik tam sülh yoxdur. Bu iki il ərzində biz ilk növbədə ATƏT-in Minsk qrupunun imkanlarından istifadə edərək məsələnin sülh yolu ilə həllinə çalışırıq. Şübhəsiz ki, atəşkəs həm Azərbaycanda, yeri gəlmişkən, qeyd etməliyəm ki, həm də Ermənistanda həyata müsbət təsir göstərmişdir.

Əgər müharibə yoxdursa, döyüş əməliyyatları aparılmırsa, qan tökülmürsə, şübhəsiz ki, xalq daha sakit yaşayır. Xalq, cəmiyyət, dövlət sosial-iqtisadi problemlərlə daha fəal məşğul olmaq üçün imkan əldə edir. Biz də bu imkandan çox fəal istifadə edə bilmişik və edirik. Məhz bu müddət ərzində biz qanunlar qəbul edə və iqtisadi islahatların, o cümlədən böyük özəlləşdirmə proqramının, aqrar bölmədə islahatların həyata keçirilməsinə başlamağa bilmişik. Məhz bu şəraitdə Azərbaycanın ilk demokratik konstitusiyasını hazırlaya və qəbul edə, Azərbaycan parlamentinə ilk demokratik seçkilər keçirə bilmişik. Ölkəmizdə daxili, siyasi həyatı mürəkkəbləşdirən bir çox mənfi halları aradan qaldıra bilmişik. Təəssüf ki, Avropa ölkələrindən, o cümlədən Estoniyadan fərqli olaraq Azərbaycanda Ermənistanla hərbi münaqişə ilə yanaşı, bir sıra illər ərzində daxili siyasi vəziyyət də çox mürəkkəb olaraq qalırdı. Bu da hakimiyyət uğrunda mübarizə aparən müxtəlif silahlı qrupların qarşıdurması ilə əlaqədər idi. Ermənistanla müharibə ilə yanaşı, 1993-cü ilin yayında Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi başlandı. Biz bu ağır hallardan yaxa qurtara bildik. Həm də xeyli dərəcədə ona görə ki, atəşkəs rejimini təmin edə bilmişdik.

Xarici sərmayədarlar Azərbaycana daha fəal maraq göstərməyə, bizimlə əməkdaşlıq etməyə başlamışlar. Biz Avropanın, Amerikanın ən iri neft şirkətləri ilə Azərbaycanda neft hasilatına dair böyük müqavilələr imzalamışıq. Yəni hərbi əməliyyatların dayandırılması. Azərbaycanda da ictimai-siyasi vəziyyətin sabitləşməsi şübhəsiz ki, respublikamıza daha fəal surətdə sərmayə qoyulmasına gətirib çıxarır. Zəngin təbii ehtiyatları və böyük iqtisadi, intellektual potensialı olan Azərbaycan dünyanın bir çox ölkələrinin şirkətlərinin diqqətini cəlb edir və biz bu əməkdaşlığa fəal surətdə gedirik. Bütün bunlar xeyli dərəcədə, atəşkəsə nail olunduqdan sonra yaranmış şəraitlə bağlıdır. Lakin biz tam sülhə, Ermənistanla dinc, mehriban qonşuluq münasibətləri yaranmasına, bütün Qafqaz regionunda sülhün bərqərar olunmasına çalışırıq.

Sual: Hörmətli prezident, hörmətli baş katib, mənim sualım sizədir. Cənab baş katib, görüşdə "Avropa ölkələrinin böyük ailəsi" fikri səsləndi, siz Azərbaycandan sonra, bu ailəyə daxil olmaq istəyən daha iki ölkəyə - Gürcüstana və Ermənistanla gedəcəksiniz. Yəqin heç kəs istəməz ki, onun ailəsinin üzvləri dalaşsınlar, müharibə etsinlər. Avropa Şurasına üzvlüyə namizədlik dövründə bu ailə üzvlərinin dalaşmaması, müharibə etməməsi üçün siz hansı konkret addımlar atmaq niyyətindəsiniz?

Heydər Əliyev: Azərbaycan öz sülhsevər siyasətini davam etdirəcək və çalışacaq ki,

Ermənistanla Azərbaycan arasında olan bu münaqişə ləğv edilsin və bölgəmizdə tam sülh yarasın.

Daniel Tarşis: Avropa Şurası Avropada gərginliyin azaldılması üçün bir çox tədbirlər görməkdədir. Biz Avropa Şurasına üzv olan dövlətləri, Avropanın bütün dövlətlərini ona inandırmağa çalışırıq ki, hansı dövlətlərdə siyasi plüralizm, demokratiya varsa, insan hüquqları qorunursa, onlar daha sabit və çiçəklənən dövlətlər olurlar, nəinki diktator rejimi olan qeyri-demokratik dövlətlər. Hansı dövlətlərdə qanunun aliliyi təmin olunursa, o dövlətlərin inkişafı labüddür.

Bütün bunlardan əlavə biz bir sıra ümumi dəyərlər də işləyib hazırlayıq. Avropa Şurasına daxil olan bütün dövlətlər məhz o dəyərlərə sadıq olmalı, həmin öhdəlikləri yerinə yetirməlidirlər. Biz işgəncələrin, xaricilərin və digərlərinin bir-birinə qarşı nifrətinin aradan qaldırılması üçün əlimizdən gələni edirik. Bunun üçün biz hazırda Avropada geniş vüsət almış gənclər hərəkatından istifadə edirik. Biz Avropa dövlətlərini bir-birinin tarixini öyrənməyə sövq edirik. Tarix dərsliklərinin işlənilib hazırlanması, onların ideologiyasızlaşdırılması, bu dərsliklərin şovinist ruhda olmaması üçün təhsil sahəsində əməkdaşlıq edirik.

Azlıqların hüquqlarının qorunmasına yardım edən hüquqi təkliflərimiz vardır. Biz müxtəlif ölkələr arasında açıq, şəffaf əməkdaşlığın genişləndirilməsinə sövq edən, onun yollarını göstərən mexanizmlər təklif edirik. Biz belə bir ideyanın tərəfdarıyıq ki, Avropada sərhədləri yenidən dəyişdirməyə heç bir ehtiyac yoxdur, bu sərhədləri açmaq və əməkdaşlığı genişləndirmək lazımdır. Milyonlarla insan məhz sərhədlərin dəyişdirilməsi ucbatından yaranmış münaqişələr nəticəsində əzab-əziyyət çəkir və çətinliklərə düşər olub. Məqsədimiz Avropa qitəsində elə bir mühit yaratmaqdır ki, bu qitəyə mənsub olan bütün xalqlar, dövlətlər özlərini bir ailədə hiss etsinlər.

İndiyədək söylədiklərimin hamısı münaqişələr baş verərkən bunların qarşısını almağa yönəldilən cəhdlərdir. Onu da əlavə edirəm ki, bu qəbildən olan münaqişələrin həlli texnikası, qaydaları da bizə bəllidir. Bu işi xüsusilə Avropa Şurasının Parlament Assambleyası həyata keçirir.

Sədrin sözlərinə qayıdaraq mən də təsdiq etmək istəyirəm ki, biz bu qəbildən olan münaqişələri daha çox Avropadakı digər təşkilatların, xüsusilə ATƏT təşkilatının ixtiyarına buraxmağa üstünlük veririk.

Sual: Mənim sualım prezident Heydər Əliyevdir. Azərbaycanda keçirilmiş son parlament seçkiləri tənqid olundu. Gələcəkdə seçkilərin daha düzgün keçirilməsi üçün hansı tədbirlər görməyi planlaşdırırsınız?

Heydər Əliyev: Mən sizin bu fikrinizlə razı deyiləm. Hesab etmirəm ki, Azərbaycanda parlament seçkiləri azad, sərbəst seçkilər olmayıb. Onlar tam azad, sərbəst seçkilər olubdur. Bu seçkilər çoxpartiyalı sistem əsasında, tam aşkarlıq, siyasi plüralizm şəraitində keçirilibdir. Bütün sahələrdə özlərini seçkilərdə namizəd irəli sürənlərin hamısı informasiya orqanlarından, o cümlədən, radio, televiziyaadan sərbəst istifadə edib. Azərbaycanda 30-dan artıq partiya qeydiyyatı alınıb və fəaliyyət göstərir, 500-dən artıq qəzet nəşr edilir. Azərbaycanda müxalifət çoxsaylı qəzetləri çıxır və çox geniş yayılır. Respublikamızda hər bir adam öz fikrini istədiyi kimi ifadə etmək imkanına malikdir. Bunların hamısı da parlament seçkilərində öz əksini tapıbdir.

Azərbaycanın hazırkı parlamentində 8 partiya təmsil olunur. Azərbaycanın parlamentində müxalifətdə duran partiyaların nümayəndələri də var. Bunlar hamısı müstəqil Azərbaycanda ilk parlament seçkilərinin tam demokratik şəkildə keçirilməsini nümayiş etdirir. Nəzərə almalıyıq ki, Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra respublikamızda dövlət rəhbərliyi üç dəfə dəyişdirilibdir. Mən qeyd etdim, 1993-cü ilin yayında Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi başlanmışdı. Müxalifətdə duran ayrı-ayrı partiyaların silahlı dəstələri olubdur. 1994 və 1995-ci illərdə Azərbaycanda hakimiyyəti güclə, silahla ələ almaq cəhdləri olubdur, bir neçə terror aktı həyata keçirilib, dövlət başçısına qarşı bir neçə dəfə terror cəhdi edilibdir və bunların da qarşısı alınıbdir.

Belə bir şəraitdə olan Azərbaycanda son dövrdə, demək olar ki, 1995-ci ildə və artıq 1996-cı ildə daxili ictimai-siyasi sabitlik yaradılıbdir. Əgər Azərbaycana iki il bundan əvvəl gəlsəydiniz, Bakının küçələrində həddindən ziyadə cürbəcür qeyri-qanuni silahlı dəstələr görə bilərdiniz. Təəssüf ki, bunların da bir çoxu özlərini müxalifət adlandıran partiyalara və qruplara mənsub idi. Azərbaycanın bu cinayətkar dəstələrdən qısa müddətdə təmizlənməsi, insanlara sərbəst yaşamaq imkanı verilməsi və parlament seçkilərinin sərbəst şəkildə keçirilməsi Azərbaycanda demokratiyanın bərqərar olduğunu sübut edir.

Ona görə də müstəqil Azərbaycanda ilk parlament seçkilərini mən demokratiya sahəsində atılan ilk addımlar kimi qiymətləndirirəm və əminəm ki, bu demokratik proseslər ilbəl inkişaf edəcək və gələn parlament seçkiləri bundan da yüksək səviyyədə keçiriləcəkdir.

Diqqətinizə görə sağ olun!

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının prezidenti
xanım Leni Fişerlə söhbətindən**

Strasburq, Avropa sarayı, 9 oktyabr 1997-ci il

Leni Fişer: Hörmətli cənab prezident Heydər Əliyev! Sizi səmimi salamlayıram və Sizinlə yenidən görüşməkdən şad olduğumu bildirirəm. Sizin həyat yoldaşınızın da ən xoş arzularını yerinə yetirərək deyirəm ki, Bakıda Rostropoviçin yubileyinə həsr edilmiş konsert onun çox xoşuna gəlmişdir. Bu, elə bir tədbir idi ki, biz heç vaxt onu unutmayacağıq.

Heydər Əliyev: Sizin və həyat yoldaşınıza təşəkkür edir, öz hörmət və ehtiramımı ona çatdırmağı xahiş edirəm və həmin konsertdə Sizin əriniz ilə birlikdə olmağınızdan çox məmnun qaldığımı bildirirəm.

Sizin regiondakı vəziyyətlə, o cümlədən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli sahəsində yeniliklərlə maraqlanmağınızın cavab olaraq bildirirəm ki, Bakıya səfərinizdən sonra Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli sahəsində yeniliklər var. Minsk qrupunun həmsədrləri olan ölkələrin - ABŞ, Rusiya və Fransanın prezidentləri Denverdə bəyanat qəbul etmişlər. Həmsədrlər münaqişənin həllinə dair öz təkliflərini bizə vermişlər.

Biz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə qəbul olunmuş prinsiplər əsasında son qoyulmasına tərəfdarıq və həmin təklifləri danışdıqların davam etdirilməsi üçün əsas kimi qəbul etmişik. Həmin təkliflərdə münaqişənin iki mərhələdə həlli nəzərdə tutulur. Bu təkliflərə əsasən birinci mərhələdə Azərbaycanın Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş altı rayonu azad olunmalı, Ermənistan silahlı qüvvələri həmin ərazilərdən çıxarılmalı, qaçqınlar öz doğma yerlərinə qaytarılmalıdır. İkinci mərhələdə isə Azərbaycan dövlətinin tərkibində Dağlıq Qarabağın statusu müəyyənləşdirilməli və eyni zamanda Şuşa, Laçın rayonları işğaldan azad edilməlidir. Azərbaycan tərəfi bu şərtlər əsasında danışıqları davam etdirməyə hazırdır.

Bir daha xatırladıram ki, Avropanın ayrılmaz hissəsi olan müstəqil Azərbaycan Respublikası qitənin strukturlarına inteqrasiya yolu tutubdur və Avropa Birliyi, Avropa komissiyası ilə yaxşı əməkdaşlıq edir. Biz Avropa Şurası ilə əlaqələrimizə böyük əhəmiyyət veririk və "Xüsusi dəvət olunmuş qonaq" statusu aldıqdan sonra əməkdaşlığımız xeyli genişləndirib. Ancaq biz Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq istəyirik və bunun üçün bütün tədbirləri görürük.

Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının fəxri qonaqlar kitabına xatirə sözləri:

"Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Avropada sülhün, əmin-amanlığın, demokratiyanın inkişafında görkəmli rol oynayır. Azərbaycan Avropa Şurası ilə əməkdaşlığı yüksək qiymət verir, Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq üçün çalışır. Avropa Şurasına yeni uğurlar arzulayıram.

Heydər Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti,

9 oktyabr 1997-ci il"

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşis ilə görüşdə söhbətindən**

Strasburq, Avropa sarayı, 9 oktyabr 1997-ci il

Daniel Tarşis: Hörmətli cənab prezident Heydər Əliyev! Sizi Fransa torpağında səmimi salamladıq və prezident Jak Şirakin dəvətini qəbul edərək zirvə toplantısına gəlməyinizə çox şadam. Bildirirəm ki, Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından Strasburq şəhərində - Avropa sarayında keçirilən ikinci zirvə görüşündə 46 dövlətin ali nümayəndələri, o cümlədən 26 prezident və 20 baş nazir iştirak edəcəkdir.

Biz Azərbaycanı Avropa strukturlarında görməyimizə şadıq. Siz Avropa Şurasının iki konvensiyasına qoşulmusunuz. Biz bir-birimizi getdikcə daha yaxşı tanıyırdıq. Mən Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına daxil olmasına hərtərəfli kömək göstərməyə hazıram.

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab Tarşis! Bizi səmimiyyətlə salamladığınıza görə təşəkkür edirəm və bildirirəm ki, Azərbaycanın bu toplantıda iştirakına imkan yaranmasına çox şadam. Biz Avropa Şurasının bütün strukturlarında iştirak etmək istəyirik. Azərbaycan demokratik dövlət qurur. Bu, çətin işdir. Demokratik prinsipləri bəyan etmək və onları işdə həyata keçirmək başqa-başqa şeylərdir. Biz demokratik konstitusiyaya qəbul etmişik. Çoxpartiyalılıq əsasında parlament seçmişik. Amma Avropa demokratiyasının səviyyəsinə çatmaq üçün vaxt lazımdır.

Mən Avropa Şurası ilə mövqeyimizin üst-üstə düşməsindən məmnun qaldığımı vurğulayaaraq deyirəm ki, öz çıxışınızda Siz bizim Avropa Şurasının prinsiplərinə sadiq olduğumuzu düzgün qiymətləndirdiniz. Mən respublikamızda müstəqil dövlət quruculuğunda, islahatların, o cümlədən demokratik islahatların aparılmasında qarşılaşdığımız çətinliklərdən söhbət açaraq qeyd etmək istəyirəm ki, bir neçə il əvvəl ölkədəki qeyri-sabitlik, dövlət çevrilişi cəhdləri həmin prosesləri ləngidirdi. İndi isə vəziyyət kökündən yaxşılaşmışdır. İctimai-siyasi sabitliyin bərqərar olması demokratik islahatlar yolunda uğurlu addımlar atmağa şərait yaratmışdır. Lakin ən başlıca çətinlik Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlıdır. Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları ilə başladığı bu münaqişə nəticəsində respublikamızın ərazisinin 20 faizi işğal olunmuş, bir milyondan çox vətəndaşımız yerindən yurdundan zorla qovulub çıxarılmışdır və indi əksəriyyəti qadırlarda ağır şəraitdə yaşayır. Ölkəmizə çox böyük maddi və mənəvi zərər vurulmuşdur. Amma buna baxmayaraq, 1994-cü ilin mayında atəşkəs barədə saziş imzalamışıq və ona əməl edirik. Bir daha bildirirəm ki, respublikamızda ilk demokratik konstitusiyaya qəbul olunmuşdur, demokratik yolla seçilmiş parlament fəaliyyət göstərir. Daxili sabitliyin yaranması, atəşkəsə əməl olunması ölkədə islahatlara başlamağa imkan vermişdir. Biz bu işlərə MDB-nin üzvü olan digər dövlətlərdən gec başlasaq da, bir çox sahələrdə onlardan irəlidəyirik. İslahatların həyata keçirilməsi, iqtisadiyyatın yenidən qurulması sahəsində əldə edilmiş nailiyyətlərimiz kifayət qədərdir. Biz dünya iqtisadiyyatına qovuşmaq yolunu tutmuşuq. Bizim prinsiplərimiz aydındır və Azərbaycanın müstəqillik, demokratiya yolu ilə inkişafı dönməzdir.

Biz Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları üzündən 1988-ci ildən bəri davam

cdən, ərazimizin 20 faizinin erməni birləşmələri tərəfindən işğalına, milyon nəfərdən çox Azərbaycan vətəndaşının ağır qaçqın vəziyyətində çadırlarda yaşamasına səbəb olmuş Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə yalnız sülh yolu ilə, ATƏT-in Lissabon Zirvə toplantısında qəbul edilmiş prinsiplər əsasında son qoyulmasını istəyirik. Biz inanırıq ki, məhz münaqişəni sülh yolu ilə nizama salmaq üçün yaradılmış ATƏT-in Minsk qrupu üzvlərinin köməyi ilə bu münaqişəyə tez bir zamanda son qoyacağıq. Bu baxımdan Minsk qrupu həmsədrələrinin son təklifi bizdə böyük ümidlər yaratmışdır.

Daniel Tarşis: Ümidvaram ki, münaqişə sülh yolu ilə həll olunacaqdır. Avropada böyük maraq var və Dağlıq Qarabağ probleminin tezliklə aradan qaldırılacağına ümid bəsləyirəm.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət
başçıları ilə zirvə görüşündə nitqi
Strasburq, Avropa sarayı, 11 oktyabr 1997-ci il**

Hörmətli cənab sədr!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Avropa Şurasının ikinci sammitinin iştirakçıları səmimi qəlbən salamlayıram. Çox məmnunam ki, yeni minilliyin astanasında ən mühüm Ümumavropa problemlərinin müzakirəsinə həsr olunmuş bu nüfuzlu beynəlxalq forumda Azərbaycan Respublikası ilk dəfə iştirak edir.

Planetimizdə baş vermiş çox böyük müsbət dəyişikliklər - soyuq müharibəyə son qoyulması, dəmir pərdənin götürülməsi Avropanı birləşdirmiş, demokratiya yolu seçən yeni müstəqil dövlətlərin Avropa strukturlarına inteqrasiyasına imkan yaratmışdır.

Avropa Şurası bu proseslərdə mühüm rol oynayır və bütün Avropa qitəsində sülhün və sabitliyin möhkəmləndirilməsinə, plüralist demokratiya prinsiplərinin və ümumbəşəri dəyərlərin bərqərar olmasına onun verdiyi töhfəni biz yüksək qiymətləndiririk.

Avropanın ayrılmaz hissəsi olan Azərbaycan özünün bütün tarixi ərzində onunla əlaqələri inkişaf etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra mürəkkəb və gərgin bir yol keçmişdir. Keçid dövrünün çətinlikləri, daxili siyasi sabitliyin olmaması, qanunsuz silahlı birləşmələrin azğınlığı, dəfələrlə dövlət çevrilişləri edilməsi, sosial-iqtisadi böhran, qonşu Ermənistanın təcavüzünün dağıdıcı nəticələri, özbaşınalıq və hərc-mərclik, insan hüquqlarının kütləvi şəkildə pozulması şəraiti yaratmış, Azərbaycan dövlətçiliyinin mövcudluğunu təhlükə qarşısında qoymuşdu.

Biz böyük səylər bahasına ölkədə vəziyyəti qısa müddətdə sabitləşdirə və demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət və bazar iqtisadiyyatı qurulmasına yönəldilmiş əsaslı siyasi və iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinə başlamaq bildik.

Respublika parlamentinə çoxpartiyalılıq əsasında ilk demokratik seçkilər keçirilmişdir. Ümumxalq referendumu yolu ilə müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk konstitusiyası qəbul olunmuşdur və o, insanın zəruri azadlıqlarına və hüquqlarına təminat verir. Onlarca siyasi partiya, yüzlərlə müstəqil kütləvi informasiya vasitələri, söz, vicdan azadlığı, milli azadlıqların inkişafı üçün əlverişli şərait - bütün bunlar ölkəmizdə demokratik cəmiyyətin formalaşdığını sübut edir.

İqtisadiyyatın sərbəstləşdirilməsi, inflyasiya proseslərinin minimuma endirilməsi, xarici investisiyaların geniş cəlb edilməsi, torpaq üzərində mülkiyyət də daxil olmaqla özəlləşdirmə proqramının uğurla həyata keçirilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatında uzun sürən tənəzzüllü aradan qaldırmağa imkan vermiş, istehsalın real artımı və ölkəmizin vətəndaşlarının həyat səviyyəsinin yüksəlməsi başlanmışdır.

Şübhəsiz ki, biz keçid dövrünün obyektiv çətinliklərini hələ də hiss edirik, yetmiş illik

totalitar sistemin ağır irsi də özünü göstərir. Ancaq demokratik islahatların uğurla aparılması respublikamızın vətəndaşlarının mütləq əksəriyyətinin bu islahatları qətiyyətlə dəstəkləməsi Azərbaycanda müstəqilliyin və demokratiyanın dönməzliyindən xəbər verir.

Ermənistan Respublikası tərəfindən edilmiş təcavüzün nəticələri bizim üçün ən böyük problem olaraq qalır. Bu təcavüz nəticəsində Azərbaycan ərazisinin iyirmi faizi işğal edilmiş, bu torpaqların bir milyondan artıq sakini öz yaşayış yerlərindən zorla qovulmuş, çadır şəhərciklərində dözülməz şəraitdə yaşayırlar.

Biz ATƏT-in Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin ədalətlə aradan qaldırılmasına yönəldilmiş səylərini razılıqla qarşılayırıq. 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşü bu məsələ barəsində son dərəcə mühüm qərar qəbul etmişdir. Lissabon prinsipləri Azərbaycanın və Ermənistanın ərazi bütövlüyünün tanınmasından, Azərbaycan dövlətinin tərkibində Dağlıq Qarabağa yüksək özünüidarə statusu verilməsindən və Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin təhlükəsizliyinin təminatından ibarətdir.

Biz Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 1997-ci il 22 aprel tarixli qətnaməsinə yüksək qiymətləndiririk. Həmin qətnamədə də Azərbaycan dövlətinin ərazi bütövlüyü, Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin aradan qaldırılmasına dair Lissabon Zirvə görüşünün prinsipləri təsdiq edilmişdir. Bu sənədlər hamı tərəfindən qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normaları əsasında sülhə nail olmaq üçün yaxşı zəmindir.

1994-cü ilin mayında biz atəşkəs haqqında Ermənistanla saziş bağlamışıq və münasibətlərin qəti həllinədək ona əməl etmək niyyətindəyik.

Biz münasibətlərin iki mərhələdə aradan qaldırılmasına dair ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrələrinin - Rusiya, ABŞ və Fransanın bu yaxınlarda verdikləri təklifi: birinci mərhələdə Ermənistanın silahlı birləşmələrini Azərbaycanın işğal olunmuş altı rayonundan çıxarmaq, bu rayonların sakinlərini öz yaşayış yerlərinə qaytarmaq və müharibə zamanı dağılmış kommunikasiyaları bərpa etmək, ikinci mərhələdə Laçın və Şuşa rayonlarının azad olunması ilə birlikdə Dağlıq Qarabağın statusu məsələsini həll etmək təklifini dəstəkləyirik.

Mən bu gün bir daha bəyan edirəm ki, biz münasibətlərin sülh yolu ilə aradan qaldırılması mövqeyində qətiyyətlə dururuq, Ermənistanla möhkəm və uzunmüddətli sülh yaratmaq istəyirik. Təcavüz nəticəsində Azərbaycana böyük zərər vurulmasına baxmayaraq, biz ölkələrimiz arasında mehriban qonşuluq münasibətlərinin və əməkdaşlığın, xalqlarımızın əmin-amanlığı və tərəqqisinin, regionumuzda sülhün və sabitliyin bərpa olunmasını istəyirik.

Xanımlar və cənablar!

1996-cı ilin iyununda Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Azərbaycana xüsusi dəvət olunmuş qonaq statusu vermişdir. Biz həmçinin Avropa Mədəniyyət Konvensiyasının, təbii və texnoloji fəlakətlərin qarşısının alınması və bunlardan qorunmağa və yardımın təşkilinə dair açıq parsial sazişin iştirakçısıyıq.

Mən 1996-cı il iyulun 13-də Avropa Şurasının baş katibinə məktubla müraciət edərək Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunmasını xahiş etmişəm. Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasına qoşulmağa hazır olduğumuzu bildirərək, mən Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsindən bu məsələ barədə Azərbaycan hökuməti ilə danışıqları sürətləndirməyi xahiş etmişəm.

Biz Avropa Şurasının təsisatları ilə fəal əməkdaşlıq edirik, onların keçirdiyi tədbirlərdə iştirak edirik, Avropa Şurasının nümayəndə heyətlərinə Azərbaycanda hər cür lazımı şərait yaradırıq.

Ölkəmizdə demokratik dəyişikliklərin inkişafında Avropa Şurasının köməyinə böyük ümid bəsləyirik. Ümidvaram ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olacaqdır. Biz müasir Avropa demokratiyasının yüksək standartlarına cavab vermək üçün öz tərəfimizdən hər şeyi edəcəyik.

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Zirvə görüşümüz coşğun və gərgin iyirminci əsrə yekun vurur, qarşıdakı yüzilliyin vəzifələrini və perspektivlərini müəyyənləşdirir. Azadlıq, demokratiya və humanizm ideallarının ətrafında çox birləşmiş yeni Avropa, həmişə olduğu kimi, bütün bəşəriyyətin tərəqqisində və çiçəklənməsində mühüm rol oynayacaqdır.

Əminəm ki, çox böyük təbii sərvətlərə, zəngin mədəni və intellektual potensiala malik olan Azərbaycan Respublikası bu nəcib prosesə öz layiqli töhfəsini verəcəkdir.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşisin rəhbərlik etdiyi
nümayəndə heyəti ilə görüşdəki söhbətindən
Prezident sarayı, 30 avqust 1998-ci il**

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab Baş katib, hörmətli qonaqlar. Mən sizi Azərbaycanda salamlayıram. Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında yaranmış əlaqələr ötən illərdə inkişaf etmişdir. Biz bu əlaqələrin bugünkü vəziyyətini və bu əlaqələri daha da genişləndirmək və möhkəmləndirmək üçün sizin Azərbaycana bu ziyarətinizi yüksək qiymətləndiririk.

Xatırlımdadır, son dəfə biz keçən ilin oktyabr ayında Strasburqda görüşmüşdük. Mən Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından Strasburq zirvə görüşünü xüsusi qiymətləndirirəm. Mən o zirvə görüşündə digər ölkələrin başçıları kimi, Avropa Şurası qarşısında Azərbaycanın adından söz demək imkanı əldə etmişdim. Bundan əlavə, sizinlə, cənab Tarşis, xanım Fişerlə və Avropa Şurasında rəhbər vəzifələrdə çalışan digər şəxslərlə də çox səmərəli görüşlərimiz olmuşdu. Mən hesab edirəm ki, həmin görüşlərdən indiyədək Avropa Şurasına tam üzv olmaq üçün biz xeyli addımlar atmışıq. Avropa Şurasında qonaq statusu vəziyyətində olmağımızdan razıyıq, ancaq bilirsiniz ki, biz tam üzv olmaq istəyirik. Mən bunu əvvəllər də demişdim, - düşünürəm ki, biz bu imtahanı, sınaq dövrünü artıq keçmişik. İmtahanı hansı qiymətlə vermişik, - onu siz deyə bilərsiniz. Amma biz hesab edirik ki, bu imtahanı vermişik. Ona görə də güman edirəm ki, sizinlə bu danışıqlarımızda bu məsələni müzakirə etməyə ehtiyac vardır.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Avropa qitəsinə mənsub olan ölkə kimi Avropanın həyatında fəal iştirak etmək istəyir və bu baxımdan da Avropa Şurasının üzvü olmaq bizim üçün lazımdır.

Bir daha sizi salamlayıram.

Daniel Tarşis: Cənab prezident, bizi səmimi qarşıladığınıza görə minnətdarlığımı bildirirəm və hər şeydən əvvəl sözü cənab İoanis Kranidiotisə vermək istəyirəm. O, bu görüşdə Yunanıstanın təmsilçisi kimi çıxış etmişdir.

İoanis Kranidiotis (Yunanıstanın xarici işlər üzrə dövlət katibi): Cənab prezident, bizim üçün Azərbaycana gəlmək böyük şərəfdir. Bu gün şəxsən Sizin qonağınız olmaq, Prezident sarayında Sizinlə görüşmək bizim üçün böyük şərəfdir. Bu, Avropa Şurasının Azərbaycana gəlmiş geniş nümayəndə heyətinin tərkib hissəsidir. Gördüyünüz kimi, bu nümayəndə heyətinə Baş katib başçılıq edir və Nazirlər Şurası Yunanıstan tərəfindən təmsil olunmuşdur. Bu, bizim Qafqaz regionuna olan səfərimizdir. Səfər zamanı Avropa Şurasının üzvlüyünə namizəd olan üç ölkədə - Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistanda olacağıq.

Ümid edirəm ki, burada olduğumuz müddətdə Sizin hökumət nümayəndələri ilə, rəsmi şəxslərlə görüşlər keçirəcəyik və Azərbaycan haqqında kifayət qədər doğru məlumat əldə edəcəyik.

Vəzifəmiz bu səfərdən sonra geri qayıtmaq və Azərbaycanın bugünkü vəziyyəti haqqın-

da Avropa Şurasının Parlament Assambleyasına məruzə etməkdir. Biz orada Azərbaycanda müxtəlif sahələrdə əldə olunmuş tərəqqi haqqında öz qiymətimizi verəcəyik və bu barədə məruzə edəcəyik. Ona görə də bu görüşün vacibliyini bir daha qeyd edirəm və ümid edirəm ki, burada olduğumuz müddətdə Sizin hökumət nümayəndələri ilə şəxsən konstruktiv fikir mübadiləsi aparmaq imkanımız olacaqdır.

Cənab prezident, mən qəti inanıram və ələ bilirəm ki, Avropa Şurasında da heç kimin buna şübhəsi yoxdur ki; bizim səfərə çıxdığımız bu üç Qafqaz ölkəsi Avropanın bir hissəsidir. Bir halda ki, bu üç ölkə, o cümlədən Azərbaycan Avropanın bir hissəsidir, demək, bizim böyük tarixi köklərimiz, xüsusiyyətlərimiz və eyni tarixi ənənələrimiz, tarixi dəyərlərimiz vardır. Bu baxımdan Avropa Şurası Sizin ölkə ilə - Azərbaycanla bir yerdə işləməyə hazırdır və biz Azərbaycanın Avropa Şurasına bir üzv kimi daxil olması prosesində fəal iştirak etməyə hazır olduğumuzu bildiririk. Bu baxımdan Avropa Şurası Azərbaycana hər cür texniki yardım etməyə hazırdır. Əgər Sizin ehtiyacınız varsa, Avropa Şurası Sizə istənilən məsləhəti verə bilər. Yəni müasirləşməyə, Avropaya daxil olmağa doğru yolunuzun hamar olması üçün biz birlikdə işləməliyik. Böyük məmnuniyyətlə qeyd etməliyəm ki, Azərbaycanda bir sıra sahələrdə artıq müəyyən tərəqqi əldə olunubdur. Mən hər şeydən əvvəl demokratik islahatları nəzərdə tuturam. Məlumdur ki, Avropa Şurası demokratik islahatlara, ölkədə insan hüquqlarının qorunmasına böyük əhəmiyyət verir və bu baxımdan Azərbaycanda artıq bir sıra tərəqqi əldə olunmuşdur. Lakin, əlbəttə, Azərbaycanda hələ atılması addımlar çoxdur. Yenə təkrar etmək istəyirəm ki, Avropa Şurasının katibliyi və Avropa Şurasına daxil olan ölkələrin hamısı Azərbaycana hər cür yardım etməyə hazırdırlar. Cənab prezident, bizə məlumdur ki, Azərbaycan Qafqaz regionunda çox mühüm bir ölkədir. Biz onu da bilir ki, Azərbaycanın böyük, parlaq gələcəyi vardır. İstərdim ki, Azərbaycanın bu illər ərzində əldə etdiyi tərəqqidə Sizin şəxsi rolunuzu da qeyd edim. Siz Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmlənməsi üçün, dünyada bu cür rol oynaması üçün böyük işlər görmüşünüz.

Cənab prezident, icazənizlə, mən sözü indi cənab Baş katibə verərdim və ələ bilirəm ki, o, Avropa Şurasının Sizin barənizdə olan mövqeyi haqqında daha ətraflı, dolğun məlumat verəcəkdir. Sözlümün sonunda qonaqpərvərliyinizi, bizi bu cür qəbul etdiyinizi görə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm və ümid edirəm ki, tezliklə biz Sizi Avropa ailəmizdə görüşəcəyik.

Heydər Əliyev: Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Daniel Tarşis: Cənab prezident, icazə verin, mən sözlümə davam edim. Avropa Şurasının adından bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycanda gedən proseslərdən dərinlən razıyam. Yəqin, yaxşı xatırlayırsınız ki, mən son dəfə burada iki il bundan əvvəl olmuşdum. O vaxt Azərbaycanın Avropa Şurasına müraciəti dövrü idi. Çox şadam ki, ötən müddət ərzində Azərbaycanda bütün sahələrdə müəyyən tərəqqi əldə olunubdur. Son zamanlar Azərbaycanın nümayəndələri Avropa Şurasının işində fəal iştirak edirlər. Azərbaycandan Avropa Şurasına gəlib-gedənlərin sayı artmaqdadır. Bunu yalnız Parlament Assambleyasına aid etməm, parlamentlərarası işlərdə də Azərbaycanın nümayəndələri çox fəal iştirak edirlər.

Cənab prezident, Avropa Şurasının son sammiti zamanı Sizin çıxışınızı böyük məmnuniyyətlə xatırlayıram. Siz orada Azərbaycanın adından çıxış etdiniz və yaqin, özü-

nüz də hiss etdiniz ki, biz Avropa Şurasında namizəd ölkələrlə tam üzv ölkələr arasında heç bir fərq qoymuruq. Yəni Siz üzvlüyə namizəd ölkənin prezidenti kimi çıxış etdiniz. Bu da Avropa Şurasının namizəd ölkələrə, Azərbaycanca olan münasibətinin bir növ ifadəsidir. Yəni biz Azərbaycanı tezliklə öz tərkibimizə qəbul etməyə hazırıq.

Ölkənin daxilində gedən proseslərdən məmnunluqla danışmaq istəyirəm. Sizin ölkənizdə Avropa standartlarına uyğun olan bir sıra qanunverici aktlar qəbul edilmişdir. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, bu qanunların çoxu Sizin tapşırıqlarınız və tövsiyələriniz əsasında qəbul olunmuşdur. Siz həmin qanunlarda Avropa standartlarına uyğunlaşmağı əsas götürmüşünüz.

Cənab prezident, Sizinlə söhbətlərimiz zamanı biz qaçqınların problemlərinə dair məsələlərə dəfələrlə toxunmuşuq. Bildirmək istəyirəm ki, qaçqınlar problemi Avropa Şurasını həqiqətən dərinəndən narahat edən bir problemdir. Biz qaçqınların problemlərinin həlli üçün digər beynəlxalq təşkilatlarla birlikdə əlimizdən gələni edəcəyik. Çalışacağıq ki, onları bu işə daha çox cəlb edək. Ölkənin həyatında növbəti siyasi hadisə prezident seçkiləri olacaqdır. Məlumdur ki, Siz Avropa Şurasının müşahidəçilərini prezident seçkilərində iştirak etmək üçün Azərbaycana dəvət etmişiniz. Bilirsiniz ki, Avropa Şurasının Parlament Assambleyası öz müsbət cavabını vermişdir. Biz bu seçkilərdə böyük məmnuniyyətlə müşahidəçi kimi iştirak edəcəyik. Belə hesab edirəm ki, Azərbaycanda qarşıdakı prezident seçkiləri demokratik dəyərlərə, fikir müxtəlifliyinə, hörmətin rəmzinə çevriləcəkdir.

Avropa Şurasının tərkibindəki təşkilatlardan yalnız birində Azərbaycanın nümayəndəsi yoxdur. Doğrudur, bu o qədər də tanınan bir təşkilat deyildir. O, yerli Seçki Dairələri Şurasıdır və burada ayrı-ayrı regionların nümayəndələri təmsil olunur. Mən istərdim ki, orada da Azərbaycan nümayəndəsi olsun. Buna görə də mənim Sizə bir sualım vardır: Yerlərdə demokratiyanın inkişafı sahəsində hansı müsbət dəyişikliklər əldə olunmuşdur?

Cənab prezident, mən təbrik edirəm ki, Siz ölkənizdə ölüm cəzasını ləğv etmişiniz. Lakin o da məlumdur ki, ölüm cəzasının ləğvi bir çox mühüm şərtlərdən biridir. Yəni bir sıra şərtlər də vardır ki, onlara əməl edilməlidir. Bu, yalnız bir-iki ölkənin problemi deyil, bir çox ölkələrin problemdir. Biz birlikdə çalışacağıq ki, bütün bu şərtlərin hamısına əməl edək. Mən bilirəm ki, biz bu sahədə də Azərbaycanla sıx əməkdaşlıq edəcəyik.

Mən bilirəm ki, Azərbaycanın məqsədi Avropa Şurasının üzvü olmaqdır. Bu, sadəcə olaraq, milli siyasət deyildir. Bu, Avropanın bir hissəsi olmaq arzusunun irəli gəlir. Məlumdur ki, Avropa Şurası ümumi ideyaları həyata keçirmək üçün birgə fəaliyyətə üstünlük verir. Biz Avropa ölkələri ilə birgə fəaliyyət göstərərək problemləri də birgə həll etməyə çalışırıq. Avropa Birliyi qitənin bütün ölkələrini özündə birləşdirir və biz Azərbaycanın Avropa ailəsinə üzv olmaq sahəsində atdığı fəal addımları görəndə özümüzü xoşbəxt hesab edirik.

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab nazir!

Hörmətli cənab Baş katib!

Avropa Şurasının Azərbaycanca münasibəti haqqında və respublikamızın Avropa Şurasının üzvü olması ilə əlaqədar ölkəmizdə görülən işlər barədə dediyiniz dəyərli sözlərə görə sizə təşəkkür edirəm.

Azərbaycanın Avropa Şurasına tam üzv olmaq söyləri respublikamızın təkcə Avropa qitəsinin ərazisində yerləşməsi ilə əlaqədar deyildir. Biz indiyə qədər də coğrafi nöqteyi-

nəzərdən Avropa qitəsində yaşamışıq. İndi, Avropa Şurasında qonaq statusu ilə olduğumuz bir vaxtda bu Şuranın tam üzvlüyünə qəbul edilməyimiz barədə göstərdiyimiz cəhdlər ölkəmizin bütün sahələrini Avropa Şurasının standartlarına uyğunlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Siz tamamilə doğru buyurdunuz ki, Avropa Şurasına üzv olan ölkələrin heç biri ideal deyildir. Onu da qeyd etdiniz ki, bu ölkələr bir-birindən öyrənməklə daha da inkişaf edə bilərlər. Mən sizin bu sözlərinizi bir daha təsdiq edirəm və ona əsaslanaraq deyirəm ki, bəli, biz özümüzü ideal ölkə hesab etmirik. Çünki bizim dövlət müstəqilliyi əldə etməyimizin hələ yeddi ili tamam olmayıb. Biz bu dövlət müstəqilliyinin bəlkə də gənclik yox, uşaqlıq dövrünü yaşayırıq. Amma biz çox iti qaçmağa qadir olan bir gənclik. Sürətimiz elədir ki, biz on illik məsafəni bir ilə keçmək istəyirik. Siz buyurdunuz ki, bunun üçün Azərbaycanda artıq xeyli işlər görüldü.

Avropa Şurasının qəbul və təbliğ etdiyi başəri dəyərlərin Azərbaycanda yaranması və inkişaf etməsi bizim əsas məqsədimizdir. Bunların əsasını demokratiya təşkil edir. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən indiyədək və xüsusən son illərdə respublikamızda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesi əzmlə aparılır. Bu, asan proses deyildir. Amma bizim ölkəmizdə bu prosesi mürəkkəbləşdirən amillər də vardır. Siz bunları bilirsiniz. Onlardan birincisi Ermənistan-Azərbaycan münəqışəsi nəticəsində ölkəmizin ərazisinin 20 faizinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunması, bir milyondan çox vətəndaşımızın yerindən-yurdundan zorla qovulması ilə əlaqədar yaranmış problemlər. Ölkəmizin vəziyyətini mürəkkəbləşdirən ikinci cəhət əvvəlki illərdə Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyin olmaması və cürbəcür cinayətkar qrupların, qanunsuz silahlı dəstələrin hakimiyyət uğrunda mübarizə aparması ilə əlaqədar olmuşdur.

Məlumdur ki, hər bir ölkədə demokratik inkişafı sağlamaq iqtisadiyyat və insanların rifahının tədricən yüksəlməsi şəraitində həyata keçirmək mümkündür. Sizə məlumdur ki, biz keçid dövrünü yaşayırıq və ötən illərdə də, indi də bir çox sosial-iqtisadi problemlərlə rastlaşırıq. Başqa amillər də vardır. Ancaq sizə məlumdur ki, biz bu amilləri də aradan götürməyə çalışmışıq və çalışırıq. 1994-cü ilin may ayında biz Ermənistan-Azərbaycan müharibəsində atəşi dayandırmış, atəşkəs sazişi imzalamış və dörd ildən çoxdur ki, bu sazişə riayət edirik. Biz böyük sülhün əldə olunması üçün bunu mühüm addım nailiyyət hesab edirik. Eyni zamanda, bunu Azərbaycanda demokratik dəyərlərin yaranması, inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli şərait hesab edirik.

Bir neçə ildir ki, Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyət tam sabitləşib, insanlar rahat yaşayırlar, cinayətkar qruplar zərərsizləşdiriliblər. Azərbaycanda hər bir insanın hüquqları qorunur, onların azad, sərbəst yaşaması üçün hər cür şərait yaradılıb. Biz respublikamızda sosial-iqtisadi sahədə də geniş islahatlar, xüsusən iqtisadi islahatlar həyata keçiririk, onlar da öz müsbət nəticələrini verir.

Bilirsiniz ki, iqtisadiyyatın, xarici ticarətin liberallaşdırılması, özəlləşdirmə proqramının, aqrar, torpaq islahatının həyata keçirilməsi, torpağın şəxsi mülkiyyətə verilməsi - bunlar hamısı iqtisadi islahatların əsasını təşkil edir. Sosial-iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi nəticəsində biz son illər iqtisadiyyatda artımı təmin edə bilmişik. Azərbaycanın maliyyə vəziyyətini sağlamlaşdırmış və tamamilə sabit etmişik.

Əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirmişik. Sizə

məlumdur ki, 1993-1994-cü illərdə və onlardan əvvəlki illərdə də, - amma məən 1993, 1994, 1995-ci illəri götürürəm, - o dövrdə Azərbaycanda iqtisadiyyat inkişaf etmək əvəzinə, tənəzzüldə idi. İqtisadiyyatın tənəzzülü hər il təxminən 15-20 faiz təşkil edirdi, o cümlədən sənaye sahəsində məhsul istehsalı hər il aşağı düşürdü. Biz iqtisadiyyatın tənəzzülünün qarşısını aldıq və 1996-cı ildən artım başladı. 1997-ci ildə ümumi daxili məhsul 5,8 faiz, 1998-ci ilin ötən aylarında isə təxminən 9 faiz artmışdır. Azərbaycanda inflyasiya 1994-cü ildə 1600 faiz, 1995-ci ildə təxminən 80 faiz idi. 1996-cı ildə biz inflyasiyanı tamamilə aşağı endirdik. 1997-1998-ci illərdə Azərbaycanda inflyasiya demək olar ki, tamamilə yoxdur.

Bilirsiniz ki, biz özümüzü Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan digər ölkələrlə müqayisə edirik. Rusiyada gedən prosesləri siz özünüz yaxşı görürsünüz. Allaha şükrlər olsun ki, Azərbaycanda belə proseslər yoxdur. Hətta Rusiyada gedən həmin proseslər bizə o qədər də təsir edə bilməz. Çünki biz maliyyə vəziyyətimizi sağlamlaşdırmış, sabitləşdirmişik və bu sabitliyi də qoruyuruq. İnsanların əmək haqqı son iki-üç ildə xeyli artıb. Aqrar islahatların həyata keçirilməsi nəticəsində Azərbaycanda kənd təsərrüfatı istehsalı çox yüksəlib. Aparılan özəlləşdirmə iqtisadiyyatı xeyli canlandıırıb. Bütün bunlar Azərbaycanda demokratiyanı, demokratik dəyərləri inkişaf etdirmək üçün yaxşı şərait yaradır.

Mən sizin dediyiniz sözləri məmnuniyyətlə qəbul etdim. Siz Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsini qiymətləndirdiniz. Onu da bilməlisiniz ki, Azərbaycan Avropa qitəsidir, həm Avropa ölkəsidir, həm də Şərq sivilizasiyasının dəyərləri ilə əsrələr boyu yaşamış və inkişaf etmişdir. Azərbaycanda Şərq ilə Qərbin, Avropa ilə Asiyanın dəyərlərinin necə birləşdiyini bəlkə də başqa ölkələrdə müşahidə etmək olmaz. Ona görə də bəzi ölkələrdə şəriət qanunu ilə insanları əhalinin gözü qabağında güllələmək, asmaq halları olduğu halda, Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi tarixi bir hadisədir.

Hesab edirəm ki, Azərbaycanda siyasi plüralizmin tamamilə bərqərar olunması üçün çox işlər görüldü və yaxşı nailiyyətlər qazanılıb. Çap edilən qəzetlərin sayına görə Azərbaycan Avropa ölkələri arasında rekord yer tutur. İnanmıram ki, Yunanıstanda Azərbaycandakı qədər qəzet çıxsın. Güman edirəm, səfiriniz sizə bu barədə dəqiq məlumat verə bilər. Şübhəsiz, mən demək istəmirəm ki, biz Yunanıstandan irəliyə getmişik. Sadəcə, demək istəyirəm ki, biz hər şeyi açmışıq. Uzun illər bağlı olan sahəni açanda o, çox sürətlə irəliyə gedir. Azərbaycan mətbuatında senzura çoxdan götürülmüşdür. Amma "Qlavlit" deyilən bir idarə var idi. Onun mətbuata heç bir təsiri yox idi. Amma həmin idarənin mövcudluğu müxalifət qüvvələrinə Azərbaycanda senzura olduğunu deməyə əsas verirdi. Biz "Qlavlit" i ləğv etdik və onu qəbiristanlıqda basdırdıq. Özü də elə dərin basdırmışdıq ki, oradan heç cür çıxa bilməz. Beləliklə, mətbuat, söz, vicdan azadlığı təmin olunubdur.

Şübhəsiz, siz dediyiniz kimi, biz heç bir şeyi ideallaşdırmırıq. Hələ görüşləri işlər çoxdur. Əgər nəşə edilməyibse, bu o demək deyildir ki, biz onu istəmirik. Sadəcə, buna vaxtımız çatmır.

Yerli idarəetmə haqqında mənə sual verdiniz. Dediniz ki, Avropa Şurasındakı həmin təşkilatda Azərbaycan təmsil olunmayıb. Bildirmək istəyirəm ki, respublikamızda 1999-cu ildə yerli idarəetmə orqanlarına seçkilər keçiriləcəkdir. Bu, mənim şəxsi fikrimdir. Mən parlamentə belə bir təklif vermək fikrindəyəm. Güman edirəm ki, Milli Məclis bu barədə

müvafiq qərar qəbul edəcəkdir.

Sizin həmin sualınıza cavab olaraq mən onu da bildirmək istəyirəm, - biz çalışırıq ki, Avropa Şurasının həmin bölməsində də Azərbaycan respublikamızda seçkilər keçirilənə qədər təmsil edilsin.

Siz düzgün qeyd etdiniz, mən də belə hesab edirəm ki, Azərbaycanda demokratiya sahəsində ən böyük addımlardan biri qarşından gələn prezident seçkiləridir. Güman edirəm, bunu qiymətləndirməlisiniz ki, ötən prezident seçkilərindən indiyə qədər, yəni 1993-cü il oktyabrın 10-dan indiyədək Azərbaycanda beş il müddətinə seçilmiş prezident fəaliyyət göstərmişdir. Əvvəlki illərdə, elə bu beş ilin içində də daxili sabitlik olmayan bir ölkədə xalq tərəfindən seçilmiş bir prezidentin beş il müddətində fəaliyyət göstərməsi və səlahiyyətinin qurtardığı zaman yeni seçkilərin elan edilməsi bir tərəfdən Azərbaycanın daxilində ictimai-siyasi sabitliyin mövcud olmasının təzahürüdür, digər tərəfdən isə demokratiya yolunda atılan böyük bir addımdır.

Hesab edirəm, Azərbaycanda prezident seçkilərinin keçirilməsi üçün demokratik şərait yarada bilən qanunlar qəbul olunubdur. İndi həmin qanunlar icra edilir. Biz dərk edirik ki, qanunun icra olunması onun qəbul edilməsindən daha da çətindir. Ümid edirəm ki, Azərbaycanda prezident seçkiləri ilə əlaqədar bütün qanunlar maksimum dərəcədə tətbiq olunacaqdır.

Oktyabrın 11-də Azərbaycanda növbəti prezident seçkilərinin keçirilməsini biz həyatımızda, müstəqil dövlətimizin tarixində demokratiya yolunda ən mühüm bir mərhələ hesab edirik. Seçkilərin azad, sərbəst, ədalətli keçirilməsi bizim ali məqsədimizdir. Çünki yaxşı dərk edirik ki, bununla biz Avropa Şurasına və ümumiyyətlə, dünyanın demokratik ölkələrinə Azərbaycanda demokratiyanın inkişaf etdiyini bir daha nümayiş etdirəcəyik.

Azərbaycanda xeyli siyasi partiya vardır. Bunlardan təxminən 31-32-si qeydiyyatla alınıb. Bəzi partiyalar isə heç qeydiyyata alınmadan fəaliyyət göstərirlər. Bu partiyalar öz fəaliyyətlərini tamamilə sərbəst həyata keçirirlər və heç kəs onların fəaliyyətini məhdudlaşdırmır. Bu partiyaların və ayrı-ayrı təşəbbüs qruplarının nümayəndələrinin prezidentliyə irəli sürükləri namizəd qeydiyyata alınmışdır. Güman edirəm ki, indi seçkilərin böyük bir mərhələsi başlanır. Prezidentliyə namizədlər sentyabr ayının 1-dən televiziya və radio vasitəsilə çıxışlar edəcəklər.

Ölkəmizin maliyyə imkanları o qədər də böyük olmasa da, Mərkəzi Seçki Komissiyasının təklifi ilə hökumətimiz çox səxavət göstərmişdir və lazım olan vəsait ayrılmışdır.

Beləliklə hesab edirəm ki, Azərbaycanda prezident seçkiləri yüksək səviyyədə keçiriləcəkdir. Buna əmin ola bilərsiniz. Mən bilirəm ki, siz də bunu arzu edirsiniz. Amma biz bunu həddindən artıq istəyirik. Güman edirəm ki, sizin arzularınızın və bizim istəklərimizin hamısı çin olacaqdır. Beləliklə, biz Avropa Şurasına üzv olmaq istiqamətində addım-addım irəliləyirik. Siz isə artıq qapılarınızı açmalısınız və oraya tamamilə girmək üçün bizi icazə verməlisiniz.

Daniel Targis: Cənab prezident, bir qədər əvvəl qeyd etdiyim kimi, Avropa Şurasının qapıları Sizin üzünüdə çox geniş açılmışdır və Siz həmin qapıdan demək olar ki, əsas etibarilə içəri adlamısınız. Mən belə hesab edirəm ki, Azərbaycan Avropa Şurasına tezliklə tam üzv kimi qəbul olunacaqdır. Lakin Sizin bildiyiniz kimi, biz görək parlament üzvlərini inan-

dıra bilək. Avropa Şurasının parlament üzvləri sual verə bilərlər ki, Azərbaycanın millət vəkiliəri nə iş görürlər.

Cənab prezident, Siz doğru dediniz ki, hər bir hökumətin çoxlu vəzifələri vardır və bu vəzifələri eyni zamanda yerinə yetirmək mümkün deyildir. Özünüz dediyiniz kimi, ölkəinizdə sabitliyin əldə olunması və iqtisadi inkişafın başlanması ilə Siz demokratiya üçün yaxşı təməl qoymusunuz. Bu təməl əsasında həm demokratiyanı inkişaf etdirmək, həm də prezident seçkilərini demokratik şəraitdə keçirmək, parlament demokratiyasına nail olmaq mümkündür. Çox güclü, fəal demokratiya üçün ilkin şərtlər artıq həyata keçirilmişdir. Söhbətimizin əvvəlinə qayıdaraq, bu münasibətlə mən şəxsən Sizi təbrik etmək istəyirəm. Çox sağ olun ki, ölkəinizdə Sizin təşəbbüsləriniz əsasında lazımı qanunlar həyata keçirilibdir. Xüsusilə ölüm hökmü ləğv edilmişdir.

Azərbaycanın millət vəkiliərinin işi çox vacibdir, onlar Strasburqdakı parlament üzvləri ilə çox sıx əlaqədə işləməli və onları tam inandırmaqlıdırlar ki, Azərbaycanda gedən hadisələrə düzgün qiymət verə bilsinlər və ümumiyyətlə respublikanızda əldə olunan tərəqqini yüksək qiymətləndirə bilsinlər. Mən hesab edirəm ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının çoxsaylı nümayəndələrinin Bakıya gəlişi və burada keçirilən görüşlər bütün bunlara bir növ yardımçı olmuşdur. Ümid edirəm ki, payızda Parlament Assambleyasında bu mövzu daha ətraflı müzakirə olunacaq və prezident seçkilərindən sonra bu mövzunun geniş müzakirəsi üçün daha yaxşı imkanlar açılacaqdır. Mən çox məmnun oldum ki, Azərbaycanda prezidentliyə namizədlər üçün eyni şərait yaradılmışdır.

İoanis Kranidiotis: Cənab prezident, mən bildirmək istəyirəm ki, Yunanıstanda da qəzetlərin sayı kifayət qədərdir. Yəqin ki, biz bu sahədə Azərbaycanla rəqəbat apara bilirik. Cənab prezident, mən Azərbaycanda qazanılan tərəqqi münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Biz çox məmnununuz ki, Azərbaycanda həqiqətən belə tərəqqi vardır, iqtisadi islahatlar sahəsində böyük yol keçilmişdir. Bu da demokratiyanın inkişafı üçün vacib sahələrdən biridir. Prezident seçkilərinin keçirilməsi və yerli hakimiyyətin əldə olunmuş uğurlarda iştirakı çox lazımlı şərtlərdir. Demokratiyanın digər vacib şərtlərindən biri də mətbuat azadlığının olmasıdır. Ümumiyyətlə, demokratiyanın mövcud olması üçün təkə demokratik təsisatların yaranması yox, onların necə fəaliyyət göstərməsi də çox vacibdir.

Hörmətli prezident, bugünkü görüşə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Elə bilirəm ki, bu görüşdən sonra Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvlərini inandırma biləcəyik ki, Azərbaycanda həqiqətən böyük tərəqqi əldə olunmuşdur. İstəyirəm Sizi həvəsləndirəm ki, tutduğunuz yolu davam etdirəsiniz.

Daniel Tarşis: Cənab prezident, biz deyəsən onu unutduq ki, bizim ölkələrimiz demokratiya üçün 250 ildir ki, çalışırlar.

Heydar Əliyev: Bu, çox gözəl sözdür. 250 ildir çalışırlar, amma hələ də qüsurları vardır. Biz kitablardan demokratiya haqqında ilk bilgiləri yunan alimlərinin və siyasətçilərinin dediyi sözlərdən və yazılardan almışıq. Mən bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm ki, bizim əldə etdiyimiz nailiyyətlərdə Avropa Şurasının Azərbaycana göstərdiyi yardımın və bu Şura ilə əməkdaşlığımızın xüsusi əhəmiyyəti olmuşdur. Bu əlaqələrimiz yaranandan və xüsusilə Azərbaycan Avropa Şurasında qonaq statusu, namizədlik statusu alandan sonra respublikamızın nümayəndələrinin Avropa Şurasında keçirdiyi görüşlər və bu Şuranın

çoxsaylı nümayəndələrinin Azərbaycana gəlməsi bizi çox zənginləşdirdi, bunlar hamısı gördüyümüz işlərə çox böyük kömək etdi. Mən bu səmərəli əməkdaşlığa, Azərbaycanda demokratiyanın və ümumiyyətlə, respublikamızda Avropa dəyərlərinin inkişafı sahəsində göstərdiyiniz diqqət, qayğı və yardıma görə təşəkkür edirəm.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini
qəbul edərkən söhbətindən**

21 aprel 1999-cu il

Heydər Əliyev: Hörmətli qonaqlar, Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Mən sizi salamlayıram və sizin Azərbaycanda görəcəyiniz işlərə uğurlar arzulayıram.

Sizin planlaşdırdığınız seminar bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan gənc demokratik, hüquqi dövlət kimi həyatımızın, dövlət quruculuğunun hər sahəsində demokratiyanın yaranmasını və inkişaf etməsini əsas fəaliyyət hesab edir. Biz son illər Avropa Şurası ilə uğurlu əməkdaşlıq edirik və Azərbaycanda gördüyümüz işlərdə Avropa Şurasının tövsiyələrindən, məsləhətlərindən istifadə etməyə çalışırıq. Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi bu məsələlərdə xüsusi rol oynayır. Bu münasibətlə Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsinin sizinlə birlikdə təşəbbüsü ilə bizim üçün çox mühüm bir mövzuya həsr olunmuş seminarın Azərbaycanda keçirilməsi də çox əhəmiyyətlidir. Seminarın mövzusu indi dünyada gedən bir sıra proseslərə görə çox əhəmiyyətlidir, vacibdir, maraqlıdır və Azərbaycan üçün bunun xüsusi əhəmiyyəti vardır. Biz ümid edirik ki, sizin seminarınız bu problemin, yəni muxtariyyətin statusuna aid problemin doğru, düzgün və beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq formalaşması üçün çox əhəmiyyətli olacaqdır. Buyurun.

Canni Bakkio: Cənab prezident, icazə verin, qiymətli vaxtınızı sərf edib bizi qəbul etdiyiniz üçün mən hər şeydən əvvəl həm öz adımdan, həm də həmkarlarım adından Sizə dərin minnətdarlığımızı bildirirəm. Bu salonu hamı tanıyır və demək olar ki, o, mənim üçün də tanışdır. Ona görə ki, mən özüm şəxsən Sizin tərəfinizdən bu salonda dörd dəfə qəbul edilmək şərəfinə nail olmuşam. Sonuncu dəfə Sizi bu salonda keçən ilin sentyabrında görmək səadətində nail olmuşam. Bu, elə dövr idi ki, Azərbaycanda Konstitusiyası Məhkəməsi təzəcə yaranmışdı və mən də bu Konstitusiyası Məhkəməsinin yaranmasında, andıqma mərasimində iştirak etmişəm. Biz bir neçə aydan sonra indi yenidən Bakıdayıq. Ötən dövr ərzində böyük dəyişikliklər baş verdiyini və Konstitusiyası Məhkəməsinin möhtəşəm bir binada yerləşdiyini gördük. Bu gün o, Azərbaycan üçün çox vacib olan məsələlərlə məşğuldur. Hətta bu dövr ərzində Konstitusiyası Məhkəməsi çox mühüm qərarlar qəbul etmişdir ki, bu da beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Əlbəttə, bütün bunlar xüsusilə Sizin dəstəyinizlə həyata keçmişdir.

Biz bunu hər dəfə görüşümüzdə də qeyd etmişik. Ümumiyyətlə, Konstitusiyası Məhkəməsinə dövlətin dəstəyi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Konstitusiyası Məhkəməsi ölkədə, dövlətdə demokratiyanın sabitliyinin bir təminatçısıdır. Eyni zamanda, Konstitusiyası Məhkəməsi dövlətin, ölkənin, cəmiyyətin demokratiyasının inkişaf etməsinin bir növ vitrinidir. Qeyd etməliyəm ki, Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi fəaliyyəti xaricdə də yüksək qiymətləndirilir və beləliklə, Sizin dövlətinizin nüfuzunu yüksəldir.

Siz qeyd etdiyiniz kimi, bizim bu dəfəki gəlişimiz çox mühüm, vacib və aktual məsələlərin - muxtariyyət məsələsinin müzakirəsinə həsr ediləcəkdir. Ona görə mən

deyirəm ki, bu mövzu çox aktualdır. Biz bunu öyrənəcəyik. Çünki bu gün dünyada belə bir proses müşahidə olunur: bu proses bir növ mərkəzdənqayma qüvvəsinin güclü olmasından ibarətdir. Başqa sözlə desəm, bölgələşmə, yaxud muxtariyyətə daha çox fikir, diqqət yetirilməsi və canatma prosesini qeyd etmək istədim. Məsələn, Avropa qitəsində İspaniya və İtaliya kimi ölkələri də buna nümunə gətirmək olar. Qeyd etdiyim kimi, bu, çox aktual məsələdir. Ona görə ki, bizim yaşadığımız dövr çox çətin, mürəkkəb dövrdür. Məsələn, Yunqoslaviyada baş verən hadisələri nümunə gətirə bilərik.

Çox təəssüflər olsun ki, muxtariyyət məsələləri adətən münaqişə yaranıb ortaya çıxdan sonra qarşımızda dayanır. Ona görə də bu məsələlərə yanaşmaqda əsas məqsəd odur ki, münaqişə yaranmadan əvvəl qarşısı alınsın. Xüsusilə, ərazi zəminində baş verən münaqişələrdən söhbət gedir. Əsas vəzifələrdən biri də münaqişələrin qarşısını əvvəlcədən almaqla, tərəfləri bir-birinə yaxınlaşdırmaqla onları barışdırmaq, üzə çıxan iki qlobal məsələni bir-biri ilə uyğunlaşdırmaqdır.

Bunlardan birincisi, ərazi zəminində ayrılma cəhdləri və ərazi bütövlüyünün saxlanmasıdır. Bizim qarşımızda müvafiq yerli qanunlara uyğun olaraq xüsusi status hazırlamaq məsələsi durur. Xüsusi statusun hazırlanması mövcud tərəfləri bir-biri ilə birləşdirib münaqişənin həllinə nail olmaq məqsədini daşıyır. Bu məsələ hazırda Yunqoslaviya üçün də çox aktualdır.

Venesiya Komissiyası Bakıya gəlmədən əvvəl, yəni ötən ilin axırlarında Kosovo problemi ilə bağlı məsələyə ərazi baxımından yanaşaraq muxtariyyət statusu hazırlamışdır. Amma qeyd etmək lazımdır ki, Venesiya Komissiyasının nə siyasi cəhəti, nə də siyasi rolu vardır. Buna görə də əlaqə qrupu səfir Kirin etdiyi təklifə əsasən onun fikirlərini daha da genişləndirmək və formalaşdırmaqla məşğul olur. Bundan sonra Venesiya Komissiyası bu münaqişənin ətrafında gedən söhbətlərdə və Fransada, Rambuyeda keçirilən danışıqlarda da iştirak etdi. Danışıqlar prosesində Venesiya Komissiyası münaqişənin həlli üçün irəli sürülən təklifləri yaxşılaşdırmaq, yəni məsələnin həllini yüksək səviyyədə nizama salmaq üçün əlindən gələni etdi. Bu məsələdə Venesiya Komissiyasının əsas səyləri ondan ibarət oldu ki, irəli sürülən təkliflərin Avropa qitəsi nöqtəyi-nəzərindən həllinə çalışsın. Danışıqlar nəticəsində biz elə bir muxtariyyət statusu hazırlamışdıq ki, o, az qala hər iki tərəfdən qəbul ediləcəkdir. Lakin bədbəxtlikdən, hadisələrin sonunda bir tərəf bunu rədd etdi.

Mənim fikrimcə, Avropa qitəsi bu münaqişələrin həllində daha vacib rol oynamaqlıdır. Çünki bu, Avropa münaqişələridir. Həm Avropa Şurası, həm də Venesiya Komissiyası bu məsələlərlə müəyyən mənada məşğul olduqları üçün bundan sonra belə münaqişələrin həllinin axtarılması yolunda daha yaxından, fəal iştirak etmək fikrindədir.

Venesiya Komissiyası həm də "Demokratiya uğrunda Avropa Komissiyası" adlanır. Lakin proseslərin inkişafını nəzərə alıb bunu başqa cür, yəni "demokratiya vasitəsilə sülh uğrunda Avropa Komissiyası" adlandırsaydıq, daha yaxşı olardı. Ona görə ki, bu məsələlərin və münaqişələrin həlli bir tərəfdən siyasi xarakter daşıyarsa, digər tərəfdən bunun hüquqi xarakteri vardır və bunları hər iki yol ilə həll etmək mümkün olsa, onda Avropa qitəsində sülh tamamilə bərpa olunar.

Cənab prezident, mən deməliyəm ki, Sizin fəaliyyətiniz bütünlüklə sülh uğrunda fəaliyyətdir. Mən son zamanlar mətbuatda oxumuşam ki, Siz "Atatürk Beynəlxalq Sülh

Mükafatı" na layiq görülmüşünüz və bu münasibətlə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Siz tezliklə NATO-nun 50 illik yubiley tədbirlərində iştirak etmək üçün Amerika Birləşmiş Ştatlarına gedəcəksiniz. Mən bununla maraqlanaraq mətbuat vasitəsilə öyrənmişəm ki, Sizin orada mühüm danışıqlarınız olacaqdır. Xüsusilə orada Sizi bu qədər narahat edən Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli üçün mühüm saylar göstərəcəksiniz.

Cənab prezident, mən Sizi əmin edirəm ki, həm Avropa Şurası, həm də Venesiya Komissiyası qarşınızda duran bu çətin məsələnin həllində Sizə həmişə dəstək verməyə, kömək etməyə hazırıdır.

Cənab prezident, icazə verin, ürəyimdən gələn bir fikrimi də Sizə çatdırım: Sizi fiziki cəhətdən belə gözəl formada gördüyüm üçün çox şadam və Sizə daha da möhkəm cansağlığı arzulayıram.

Heydər Əliyev: Sağ olun. Təşəkkür edirəm. Azərbaycan haqqında, xüsusən Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi haqqında dediyiniz xoş sözlərə görə təşəkkür edirəm. "Atatürk Beynəlxalq Sülh Mükafatı" münasibətilə mənə təbrik etdiyinizə görə də təşəkkür edirəm.

Sizin verdiyiniz məlumatlar mənim öncə dediyim fikirləri bir daha təsdiq edir ki, burada aparacağınız seminar, görüşünüz işlər bütün dünya üçün, Dünya Birliyi üçün çox əhəmiyyətlidir. Həqiqətən, son illər dünyada separatizm meyilləri çox inkişaf edibdir, genişləndirib. Dünyanın bir çox bölgələrində, o cümlədən Avropada separatistlərin hərəkətlərinin və bunların bəzilərinin hərbi münaqişələrə gətirib çıxarmasının şahidiyik. Bilirsiniz ki, biz özümüz bu separatçılıq hərəkətlərindən - Azərbaycanda, Dağlıq Qarabağda yaranmış separatçılıq hərəkətlərindən və bunun nəticəsində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin baş vermasından 10 ildən artıqdır əziyyət çəkirik.

1988-ci ildən Ermənistanla Azərbaycan arasında başlanmış müharibəni biz 1994-cü ilin may ayında dayandırdıq və atəşkəs haqqında saziş imzaladıq. Beş ilə yaxındır ki, biz məsələnin sülh yolu ilə həll olunması və Azərbaycanın işğal edilmiş torpaqlarının azad olunması, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi işi ilə məşğuluq. Ancaq Dağlıq Qarabağın, erməni separatçıları və onlarla birlikdə Ermənistan dövləti təəssüflər olsun ki, məsələnin sülh yolu ilə həllinə normal münasibət göstərmirlər.

1996-cı ilin dekabr ayında ATƏT-in Lissabon zirvə görüşündə məsələnin sülh yolu ilə həlli üçün prinsiplər müəyyən olunmuşdur. Bu prinsiplərdən biri də Dağlıq Qarabağa Azərbaycan dövlətinin tərkibində yüksək dərəcəli özünüidarə statusu verilməsidir. Biz belə bir statusu təqdim edirik. Ancaq Ermənistan tərəfi bunu qəbul etmir, çünki onlar əvvəldən də, indi də Dağlıq Qarabağa yalnız müstəqillik statusu əldə etmək istəyirlər.

Təbii ki, biz buna razı ola bilmərik. Eyni zamanda Dünya Birliyi də, beynəlxalq hüquq normaları da, ATƏT-də bununla razı olmamalıdır. Çünki hər bir separatçı qüvvə öz hərəkətləri nəticəsində, yaxud hərbi münaqişə meydana çıxandan sonra özünə müstəqillik əldə etmək istəyə, dünyadakı dövlətlər dağılacaqdır. Məsələn, görürsünüzmü, Yuqoslaviya, Kosovo hadisələri dünyada böyük bir münaqişənin yaranmasına gətirib çıxardı. Burada nə Yuqoslaviya hökumətinə, nə də Kosovo albanlarına bəraət qazandırmaq olmaz. Yuqoslaviyanın tərkibində Kosovonun muxtariyyəti on illərle olubdur. Amma Yuqoslaviya hökuməti, Miloşević ədalətsiz olaraq bu muxtariyyəti ləğv edibdir. Nəticədə müharibə başlayıb, indi Kosovo daha muxtariyyət yox, müstəqillik istəyir.

Təbii ki, biz belə fikirdəyik və ümumiyyətlə, beynəlxalq hüquq normaları tələb edir ki, hər bir ölkənin, hər bir dövlətin ərazi bütövlüyü dəyişməz olmalıdır. Bu baxımdan biz Yuqoslaviyanın ərazi bütövlüyünü müdafiə edirik. Amma eyni zamanda Yuqoslaviya hökuməti, Miloşević tərəfindən Kosovoda etnik təmizləmə aparılmasına da tam etiraz edirik. Bu, yolverilməzdir.

Görürsünüz, bəzən muxtariyyət olanda bu hüquqdan istifadə edən insanlar buna qane olmur, bundan artığını istəyirlər. Bəzən də ölkələr ayrı-ayrı xalqların muxtariyyət hüquqlarını pozaraq belə qanlı münaqişələrə gətirib çıxarırlar. Azərbaycanda Dağlıq Qarabağın muxtariyyəti 1923-cü ildən mövcud olubdur. Amma 1988-ci ildə Dağlıq Qarabağ erməniləri bu muxtariyyət statusuna sığışmaraq ya Dağlıq Qarabağa müstəqillik əldə etmək, yaxud da onu Ermənistanla birləşdirmək cəhdləri göstərmişlər. Bu da müharibəyə, qanlı münaqişəyə gətirib çıxarıb.

Ona görə də biz sizin fəaliyyətinizi çox yüksək qiymətləndiririk. Hesab edirik ki, bütün bu axtarışların, müzakirələrin nəticəsində muxtariyyət modeli yaratmağınız və bunu Avropa Şurası vasitəsilə bütün ölkələrə tətbiq etməyiniz bu münaqişələrin sülh yolu ilə həll olunmasına, o cümlədən bizə də çox kömək edəcəkdir.

Biz Dağlıq Qarabağa özünüidarə statusu vermək üçün müəyyən təkliflər irəli sürmüşük. Ancaq onlar hər dəfə deyirlər ki, bu səlahiyyətlər, - hansılar ki, özünüidarə etmə çərçivəsində verilə bilər, ondan artıq verilə bilməz, - guya yetərli deyildir. Ona görə biz arzu edərdik ki, siz, Avropa Şurası muxtariyyətin ən yüksək statusunun, yəni yüksək dərəcəsinin sərhədini, həddini müəyyənləşdirəsiniz və onu da Dünya Birliyi üçün, hər halda Avropa ölkələri üçün bir model kimi təqdim edəsiniz. Biz arzu edirik ki, sizin bu axtarışlarınız nəticəsində, Azərbaycanda keçirəcəyiniz seminar nəticəsində, gördüyünüz işlər nəticəsində belə bir xeyirli təkliflər meydana çıxsın. Siz bununla bizə kömək etmiş olarsınız.

Təkcə bizdə yox, məsələn, qonşu Gürcüstanda da bu problemlər var. Qonşu Rusiyada, Moldovada da bu problemlər var. Bu məsələ indi çox aktual xarakter daşıyır.

Canni Bukkio: Cənab prezident, icazə versəydiniz, mən çox kiçik bir replika verərdim. Siz danışanda bir daha, yenidən xatırladım - indi Sizin qeyd etdiyiniz problemlərin hamısı haqqında əvvəllər də çox dərinlən düşündürdüm. Yəni başqa yerlərdə - Osetiyada, Moldovada və digər yerlərdə olan problemlər haqqında düşündürdüm. Bu halların hamısında bizim gəldiyimiz nəticə odur ki, hər bir xüsusi hal üçün ayrıca muxtariyyət modeli hazırlamaq lazımdır. Bu, ümumiyyətlə, mümkün məsələdir. Ümumi bir modelin hazırlanmasına gəldikdə isə, əlbəttə, həm Moldovada, həm Dağlıq Qarabağda, həm Çeçenistanda, həm Abxaziyada tətbiq edilə biləcək belə model mümkün deyildir. Bu, ümumiyyətlə, özünü doğrultmaz. Yəni bu elə məsələdir ki, hər yerin təmsilçisi, necə deyirlər, o yerin özünəməxsus paltarını geyinməlidir.

Ümumiyyətlə, dünya praktikasında müəyyən ərazi muxtariyyəti modelləri mövcuddur. Dediyim kimi, onların hər biri öz yerlərinin xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirir. Belələri Braziliyada, Hollandiyada, İtaliyada və başqa yerlərdə var. Bu modellərin hamısı xüsusi vəziyyətlərə uyğunlaşdırılmalıdır.

Cənab prezident, elə bu baxımdan da mən bayaq Siz dediyiniz fikirlərə müvafiq olaraq demək istəyirəm ki, biz Kosovo münaqişəsinin həlli ilə bağlı danışıqlarda, muxtariyyət

modelinin hazırlanmasında iştirak etmişik. İndi də tamamilə Sizin ixtiyarınızdayıq və bayaq dediyim kimi, Dağlıq Qarabağ üçün də müəyyən muxtariyyət modelinin hazırlanmasında iştirak edə bilərik, buna tamamilə hazırıq. Əlbəttə, bəri başdan deyim ki, statusun hazırlanması ilk növbədə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü prinsipi və Lissabon bəyannaməsinin prinsipləri çərçivəsində olmalıdır. Biz Naxçıvan Muxtar Respublikasının statusunu öyrənmişik. Bizim xəbərimiz var və nəzərinizə çatdırmaq istəyirik ki, hətta Gürcüstan rəhbərliyi də bizə müraciət etmək istəyir ki, Abxaziya, Cənubi Osetiya məsələlərinə dair fikirlərimizi cəmləşdirib onlara çatdıraq. Bu baxımdan demək istəyirəm ki, Sizin ixtiyarınızdayıq və münaqişələrin həlli üçün əlimizdən gələn köməyi etməyə hazırıq.

Heydər Əliyev: Sağ olun, elə bizə də bu lazımdır. Əgər siz Dağlıq Qarabağın muxtariyyət, yaxud da özünüidarə statusu haqqında təklif verə bilərsiniz ki, biz bunu tətbiq edə bilək, Ermənistanla razılaşdıra bilək - bu, böyük hadisə olardı. Sizin verdiyiniz təklif bəlkə də bizə kömək edərdi ki, Ermənistanla məsələni həll edə bilək. Çünki biz özünüidarə sahəsində nə təklif ediriksə, onlar qəbul etmirlər. Amma siz Venesiya Komissiyası, Avropa Şurasının bir hissəsi kimi bunu təşkil etsəniz və qəbul olunması haqqında təkidlə öz fikirlərinizi desəniz, bizə çox böyük kömək olardı. Sizin işlərinizə uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

Avropa Şurasının Baş katibi Zati-aliləri cənab Valter Şvimmerə Bakı şəhəri, 25 iyun 1999-cu il

Hörmətli Valter Şvimmer!

Avropa Şurasının baş katibi seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Biz Avropa Şurası ilə əlaqələrin genişlənməsinə və sıx əməkdaşlığa böyük əhəmiyyət verir, ümumavropa proseslərində Avropa Şurasının artan rolunu yüksək qiymətləndiririk.

Ümidvaram ki, Azərbaycan Respublikasının tezliklə Avropa Şurası üzvlüyünə qəbul edilməsi əməkdaşlığımızı yeni səviyyəyə yüksəldəcək, ölkəmizin dünya birliyi ilə inteqrasiyasına, regionumuzda sülhün və sabitliyin bərqərar edilməsinə güclü təkan verəcəkdir.

Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə uğurlar diləyir və ən xoş arzularımı yetirirəm.

Hörmətlə

Heydər Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri
Lord Rassel-Constonla görüşdə söhbətindən
17 sentyabr 1999-cu il**

Hörmətli cənab lord, hörmətli cənab sədr! Mən sizi Azərbaycanda salamlayıram, bizim ölkəyə xoş gəlmisiniz. Mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri seçilməyiniz münasibətilə sizə təbrik məktubu göndərmişdim. İndi isə şəxsən görüşərək sizi bir daha səmimi qəlbədən təbrik edirəm və bu böyük işinizdə sizə gələcək uğurlar arzulayıram.

Bir müstəqil dövlət kimi Azərbaycan Avropa Şurası ilə hərtərəfli əməkdaşlıq edir. Biz bu əməkdaşlığı qiymətləndiririk. Hesab edirəm ki, biz ötən dövrdə bu sahədə xeyli işlər görmüşük. Şübhəsiz ki, Azərbaycan Avropa ölkəsi olduğu üçün və xüsusən Avropanın tam kənar bir hissəsində, Avropanın Asiya ilə birləşdiyi yerdə yerləşən bir ölkə kimi Avropanın bütün strukturlarında iştirak etmək istəyir. Biz məmnunluq ki, Azərbaycana Avropa Şurasında qonaq statusu verilibdir. Ümid edirik ki, indiyədək görülən işlər, bizim əməkdaşlığımız, Azərbaycanın Avropa Şurasına tam üzv olmasına gətirib çıxaracaqdır. Yəni bununla onu demək istəyirəm ki, biz Avropa Şurası ilə bundan sonra daha da geniş əməkdaşlıq edəcəyik.

Məmnunam ki, siz artıq bizim ölkəmizdə bəzi sahələrlə tanış olmusunuz. Xüsusi təşəkkür edirəm ki, siz zəhmət çəkib, qaçqınlar yaşayan qədər şəhərciklərinə olmusunuz, bizim həyatımızın, bugünkü reallığımızın bu ağır hissəsini öz gözlərinizlə görmüşünüz. Ona görə də yaqin sizin Azərbaycan haqqında müəyyən təəssüratlarınız vardır. Gülməyə başlayıram ki, bundan sonra bizim əməkdaşlığımız bu təəssüratları daha da genişləndirəcəkdir. Buyurun...

...Təşəkkür edirəm. Bizim ölkəmizin, gənc, müstəqil dövlətimizin problemləri çoxdur. Qısaca desək, məndən əvvəl Sizinlə söhbət aparın rəsmi şəxslər yaqin Sizə bildiriblər ki, Azərbaycanda demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesi gedir. Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı prinsipləri qəbul olunubdur, bu sahədə xeyli işlər görüldü və gələcəkdə də görülməkdir.

Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə əsasən böyük özəlləşdirmə proqramı, torpaq islahatı həyata keçirilir. Keçmişdə, sovet hakimiyyəti dövründə dövlətin əlində olan torpaqların hamısı indi bu islahatın əsasında kəndlilərə, vətəndaşlara qaytarılır.

Mən Sizə əvvəlcə də dedim ki, Azərbaycan Avropanın şərqində, Avropa ilə Asiyanın qovuşduğu yerdə yerləşən bir ölkədir. Elə buna və bir neçə başqa səbəblərə görə də Azərbaycan özündə həm Avropanın, həm də Şərq aləminin dəyərlərini toplayıbdır. Bu, bizim ölkəmizin tarixi keçmişinə aid olan xüsusiyyətidir. Ancaq belə bir tarixi keçmiş olan ölkə, xalq indi demokratik və dünyəvi dövlət qurur. Mən Azərbaycanda dünyəvi dövlət qurulduğunu xüsusi vurğulamaq istəyirəm. Xüsusən indi Azərbaycanın ətrafında - Şimali Qafqazda, Orta Asiyada, cənubdakı və şimaldakı qonşu ölkələrdə gedən ağır proseslərə baxaraq, mən bir daha bəyan edirəm ki, Azərbaycan tutduğu bu yolla həmişə gedəcəkdir. Dünyəvi dövlət prinsiplərini inkişaf etdirmək üçün Azərbaycanda bütün əsaslar yaranıbdır

və xalqımız bu ənənələri çoxdan mənimsəyibdir.

Azərbaycan xalqı hələ XIX əsrdən indiyə qədər Avropa dəyərlərindən bəhrələnərək böyük inkişaf yolu keçibdir, ona görə də böyük elmə, mədəniyyətə, təhsilə malikdir. Ancaq şübhəsiz ki, Azərbaycanın həm daxilində, həm də xaricdə ölkəmizdə gedən bu proseslərə təsir edən qüvvələr, amillər vardır. Bunların heç birinə baxmayaraq biz öz tutduğumuz yolla gedirik. Biz demokratiya, insan, söz azadlığı, siyasi plüralizm və mətbuat azadlığı prinsiplərini - bütün bu prinsipləri həyata keçirmişik və bundan sonra da həyata keçirəcəyik.

Ölkəmiz üçün çox əhəmiyyət daşıyan odur ki, biz Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyi təmin etmişik. Mən bunu ona görə xüsusi qeyd edirəm ki, 5-6 il bundan əvvəl bir tərəfdən Ermənistanla müharibə apararaq, ikinci tərəfdən daxilində ictimai-siyasi sabitlik olmadığından Azərbaycan çox böyük çətinliklər içərisində idi.

Siz 1999-cu ilin sonunda Azərbaycana gəlmisiniz. Əgər siz 1993-cü, hətta 1994-cü ildə buraya gəlmiş olsaydınız Bakının küçələrində rahat gəzməzdiniz. Biz ictimai-siyasi sabitliyi təmin etmək üçün çox ağır, çətin yol keçdik, ancaq buna nail olduq.

Azərbaycanın iqtisadiyyatı Sovet İttifaqı dağıldandan sonra yaranmış iqtisadi tənəzzülə bir neçə il bundan əvvəl son qoydu. 1995-ci ildən biz artıq ölkənin iqtisadiyyatında inkişafı təmin etdik. Biz inflyasiyanın qarşısını almışıq, milli valyutamızın dəyərini möhkəmləndirmişik və insanların yaşayışını müəyyən qədər yaxşılaşdırmışıq. Bu sahədə böyük nailiyyətimiz ondan ibarətdir ki, biz ölkəmizin qapılarını bütün dünyaya açaraq xarici investisiyanı Azərbaycana cəlb olunması sahəsində nailiyyətlər əldə etdik.

Biz iki gündən sonra Azərbaycanda tarixi bir hadisəni, dünyanın böyük neft şirkətləri ilə Azərbaycanın imzaladığı ilk müqavilənin - "Əsrin müqaviləsi"nin 5-ci ildönümünü qeyd edəcəyik. Biz 5 il bundan əvvəl böyük iradə nümayiş etdirib, böyük riskə gedib belə bir müqaviləni imzaladıq. Məmnuniyyətlə deyə bilərəm ki, bu 5 il müddətində biz böyük nailiyyətlər əldə etdik.

Sizin ölkənin, yəni Böyük Britaniyanın fəxri olan "Britiş Petroleum" şirkəti Azərbaycanda həm birinci müqavilədə, həm də sonrakı müqavilələrdə çox görkəmli yer tutur. Ancaq o, tək deyil, - ondan əlavə "Remko", "Monument oil" və başqa şirkətlər də vardır. Sizin indi yaşadığınız Strasburqun, yəni Fransanın da iki böyük neft şirkəti - "Elf Akiten" və "Total" şirkətləri artıq bizimlə çox geniş əməkdaşlıq edirlər. Ötən dövr ərzində biz 19 müqavilə imzalamışıq və bu müqavilələr 14 ölkəni təmsil edən 32 neft şirkəti ilə imzalanıbdır.

Mən bu məsələni ona görə xüsusi qeyd edirəm ki, biz bu 5 illik yubiley ərəfəsindəyik. Bir də ona görə ki, bu, sadəcə onu göstərir ki, bizim ölkəmiz açıqdır və biz xarici investisiyanı cəlb edə bilirik. Biz bundan sonra da xarici investisiyanı cəlb edib ölkəmizin iqtisadi inkişafını təmin edə biləcəyik.

Bu dediklərim həm bizim problemlərimizdir, həm də gördüyümüz işlərdir. Ancaq bizim ölkənin ən böyük problemi, dördü Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsidir. Bu münaqişə haqqında sizin yetərli məlumatınız vardır.

Bu münaqişə 1988-ci ildən başlayıbdır və indiyə qədər davam edir. Ermənistan silahlı qüvvələri müəyyən səbəblərə görə Azərbaycan ərazisinin 20 faizini işğal edib və indiyə qədər işğal altında saxlayırlar. İşğal olunmuş torpaqlardan Azərbaycan vətəndaşları zorla

çıxarılıb və çadırlarda yaşayır. Mən bir daha sizə təşəkkür edirəm ki, siz zəhmət çəkib ver-tolyotla gedib onları gördünüz.

Biz Azərbaycanda heç vaxt müharibə tərəfdarı olmamışıq. Münaqişəni də Azərbaycan başlamayıbdır. Ermənistan Azərbaycan torpağı olan Dağlıq Qarabağa iddia edərək münaqişəyə başlayıbdır. Bu isə böyük müharibəyə gətirib çıxarıb, qan töküldübdür, insanlar tələf olubdur. İşğal olunmuş torpaqlarda 700-dən artıq kənd, şəhər, qəsəbə, yaşayış məntəqələri viran edilibdir. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, biz həmişə məsələnin sülh yolu ilə həll edilməsinin tərəfdarı olmuşuq. Məhz buna görə də 1994-cü ilin may ayında biz Ermənistanla atəşin dayandırılması haqqında saziş imzalamışıq və bu sazişə indiyə qədər riayət edirik. Beş ildən artıqdır ki, həm Ermənistan, həm də Azərbaycan atəşkəs rejimi şəraitində yaşayır. Amma məsələ bu vəziyyətdə qala bilməz. Bizim üçün bu, çox ağırdır. Çünki, artıq qeyd etdim, bizim torpaqlarımız işğal altındadır, insanlar çadırlarda yaşayırlar. Ermənistan üçün bəlkə bizim kimi ağır deyildir. Amma onlar üçün də bu, böyük problemdir. Ona görə də, şübhəsiz ki, dil tapmaq lazımdır. Düzgün qərar qəbul edilməlidir, ədalətli sülh əldə etməliyik.

Bilirsiniz ki, bu məsələ ilə ATƏT-in Minsk qrupu məşğul olur. Minsk qrupunun həmsədrləri - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları, Fransa bu işlərə rəhbərlik edirlər. Ötən illər biz onlarla çox geniş əməkdaşlıq etmişik. İki dəfə - 1994-cü ilin dekabrında Budapeştdə və Lissabonda ATƏT-in zirvə görüşlərində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi müzakirə edilib və bu barədə müvafiq qərarlar qəbul olunubdur. Ondan öncə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası Azərbaycanın torpaqları işğal olunan zaman işğal edilmiş torpaqlardan Ermənistan silahlı qüvvələrinin qeyd-şərtsiz çıxması haqqında qətnamələr qəbul edibdir. O qətnamələr Ermənistan tərəfindən yerinə yetirilməyibdir, Budapeştdə, Lissabonda qəbul olunmuş prinsiplər isə yenə də Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyinə görə həyata keçirilməyibdir.

Siz bilirsiniz, Lissabon zirvə görüşündən sonra ATƏT-in Minsk qrupu iki təklif irəli sürdü. Biz onların ikisinə də müsbət münasibət göstərdik. Ancaq onlar həyata keçirilmədi. Çünki Ermənistan o təklifləri qəbul etmədi. Keçən ilin sonunda yeni bir təklif irəli sürüldü. Bu təklif də biz qəbul etmədik. Əvvəlki iki təklif Azərbaycanın tələblərini o qədər də təmin etmirdi, ancaq müəyyən qədər ədalətli hesab oluna bilərdi. Onların əsasını təşkil edən prinsiplər ondan ibarətdir ki, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək dərəcəli özünüidarəetmə statusu verilsin, Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuş Azərbaycan torpaqları azad edilsin və yerlərindən zorla çıxarılmış insanlar öz daimi yaşayış yerlərinə qayıtsınlar, Dağlıq Qarabağın əhalisinin hamısının - həm azərbaycanlıların, həm də ermənilərin təhlükəsizliyi təmin edilsin. Ermənistan bunu qəbul etmədi.

Son təklif isə ondan ibarətdir ki, "Ümumi dövlət" formulu irəli sürülsün. Yəni formal olaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyü saxlanılır və Azərbaycanın ərazisində Dağlıq Qarabağ kimi yeni bir dövlət yaranır. Azərbaycan dövlətinin isə özünün tərkibində olan və bu bölgəsində yaranan dövlətə heç bir hüququ olmur.

Məlumdur ki, Ermənistan tərəfi münaqişə başlandıqdan qərarına məqsəd qoyub: ya Dağlıq Qarabağı Ermənistanla tamamilə qatmaq, yaxud da ki, Dağlıq Qarabağa müstəqillik statusu əldə etmək. Son təklif, yəni "Ümumi dövlət" formulu Ermənistanın bu iddiasını şübhəsiz

ki, təmin edir. Biz isə, görünür ki, özümüz-özümüzü aldatmalı olacağıq. Düşünəcəyik ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulmayıbdır, Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın tərkibindədir, yəni ərazisindədir, amma Dağlıq Qarabağ tam müstəqildir. Təbii ki, biz bunu qəbul edə bilməzdik və bu gün də deyirəm ki, biz bunu qəbul edə bilmərik.

Son 15 gündə Amerika Birləşmiş Ştatları prezidentinin Dağlıq Qarabağ problemi üzrə xüsusi səfəri və Rusiyanın xarici işlər naziri bizim bölgəmizi - həm Ermənistanı, həm də Azərbaycanı ziyarət etmişlər. Mən onların ikisi ilə də çox ətraflı danışıqlar aparmışam və açıq-aydın bildirmişəm ki, həm Amerika Birləşmiş Ştatları, həm Rusiya, həm də Fransa Lissabon zirvə görüşündə ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri kimi üzərlərinə düşən vəzifəni indiyə qədər yerinə yetirməyiblər. Biz hesab edirik ki, Minsk qrupu və onun həmsədrləri Azərbaycan üçün münasib olan yeni təklif təqdim etməlidirlər. Belə olmasa məsələ həll edilə bilməyəcəkdir.

Siz bilirsiniz ki, Azərbaycan təcavüzə məruz qalmış bir ölkədir. Azərbaycanın bir milyondan artıq qaçqını yeddi ildir ki, çadırlarda yaşayırlar. Bizim millətimiz dözümlüdür. ancaq hər dözümlünün də bir həddi vardır.

Mən bunları sizə bildirərək bir daha bəyan edirəm ki, biz məsələnin yalnız və yalnız sülh yolu ilə həll olunmasının tərəfdarıyıq. Bunun üçün bundan sonra da çalışacağıq, atəşkəs rejimini qoruyub saxlayacağıq. Bu məqsədlə son dəfə Yaltada Ermənistan prezidenti Koçaryanla mənim görüşümün nəticəsində biz müdafiə nazirlərinə göstəriş verdik ki, onlar görüşsünlər və lazımi tədbirlər görsünlər. Bir neçə gün bundan öncə sərhəddə Ermənistanın müdafiə naziri ilə Azərbaycanın müdafiə naziri görüşüblər, danışıqlar aparıblar və atəşkəs rejiminin daha da möhkəmlənməsi üçün tədbirlər həyata keçirəcəklər.

Biz sülh əldə etmək üçün bütün vasitələrdən istifadə etməyə çalışırıq. O cümlədən son zamanlarda Azərbaycan prezidenti və Ermənistan prezidentinin görüşləri də, hesab edirəm, çox əhəmiyyətlidir. Ancaq məsələni həll etmək üçün Minsk qrupu, ATƏT daha ciddi çalışmalıdır.

Siz buyurdunuz ki, təşkilatınız münaqişələrin həll edilməsi ilə məşğul olmur. Biz bunu bilirik. Ancaq eyni zamanda siz bu işə çox böyük maraq göstərirsiniz. Bu, bizi sevindirir. Güman edirik ki, böyük maraq göstərərək və Avropa Şurası kimi, Avropanın bütün bölgələrində sülhün, əmin-amanlığın təmin olunmasına nail olması üçün siz də öz səylərinizi imkan dairəsində qoyacaqsınız.

Siz buyurdunuz ki, Gürcüstanın Avropa Şurasına qəbul olunmasından guya biz narahatıq. Bu, belə deyil. Biz sevinirik. Mən prezident Şevardnadzeni bu münasibətlə təbrik etdim. Gürcüstanla Azərbaycan arasında çox gözəl dostluq, əməkdaşlıq əlaqələri vardır. Bizim xalqlarımız əsrlər boyu dostluq ediblər. İndi müstəqil dövlətlər kimi. Cənubi Qafqazda olan müstəqil dövlətlər kimi, Gürcüstanla Azərbaycanın əlaqələri, hesab edirəm ki, nümunə ola bilər. Xüsusən son vaxtlar Xəzər dənizinin enerji ehtiyatlarından istifadə olunması üçün, yəni sızə söylədiyim müqavilənin həyata keçirilməsi üçün Bakıdan Gürcüstan ərazisi ilə Qara dənizdəki Supsa limanına neft kəmərinin çəkilməsi və Azərbaycandan Türkiyəyə nəzərdə tutulan Bakı-Ceyhan neft kəmərinin Gürcüstandan çəkilməsi - bunlar hamısı bizim Gürcüstanla nə qədər sıx əməkdaşlıq etdiyimizi göstərir. Biz arzu edirik ki, təkcə Gürcüstanla Azərbaycan arasında yox, bütün Cənubi Qafqaz ölkələri arasında sülh

olsun, mehribanlıq olsun, əməkdaşlıq olsun.

Sizin Avropa Şurasının parlamentlər vasitəsilə Cənubi Qafqaz ölkələrində, onların arasında bir-birinə münasibət, inam yaranması üçün apardığınız tədbirlər də, şübhəsiz ki, əhəmiyyətlidir. Biz bu tədbirlərin - mart ayında üç ölkənin, yəni Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan parlamentləri sədrlərinin Fransada sizin rəhbərliyiniz altında keçirilən görüşünün, sonra Tbilisidəki görüşünün məhz Ermənistan - Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması məqsədi daşdığını əsas götürürük.

Bizim başqa problemlərimiz də çoxdur. Onların hamısını danışsam görərdim ki, biz bir neçə saat söhbət edərdik. Ancaq mən əsas problem haqqında sizə dedim və sizi əmin edirəm ki, əgər bu əsas problem həll olunsaydı, sülh yaranarsa qalan problemlərin hamısı - həm daxili, həm xarici problemlər daha asanlıqla həll oluna bilər. Ona görə mən sizə müraciət edirəm ki, siz və ümumiyyətlə, Avropa Şurası Cənubi Qafqazda tam sülhün, əmin-amanlığın, ədalətli sülhün yaranmasına bundan sonra da çalışsınız və bizə kömək edəsiniz.

Bəlkə siz mənim bu sözlərimi dinləməkdən yorulduunuz. Ancaq mən sizin sualınıza cavab olaraq bunları deyirəm.

Şimali Qafqazda və konkret olaraq indi Dağıstanın ərazisində gedən proseslər, yəni terror aktları, Dağıstanın ərazisinə soxulmuş quldurlar bizi çox narahat edir.

Bizim Rusiya ilə sərhədimiz Dağıstandan keçir. Dağıstan isə Rusiyanın tərkibində bir respublikadır, yəni Rusiya Federasiyasının bir subyektidir. Biz həmişə hər bir ölkənin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsinin tərəfdarı olmuşuq və bu gün Rusiyanın ərazi bütövlüyünün təmin olunmasının tərəfdarı kimi çıxış edirik. Ona görə də biz hesab edirik ki, Dağıstan Rusiyanın ayrılmaz hissəsidir və ayrılmaz hissəsi olmalıdır. Rusiyanın hakimiyyəti Dağıstanda bundan sonra da davam etməlidir.

Bələ döyüşlər, terror aktları, bu cür çox qorxulu partlayışlar və sairə hər bir ölkə üçün təhlükəlidir. Biz məsafəcə Dağıstana çox yaxın olduğumuza görə bundan çox narahatıq.

Bir də bilməlisiniz ki, Dağıstanda təxminən 120-130 min azərbaycanlı yaşayır. Dağıstanla Azərbaycan arasında belə bir vəziyyət var ki, Dağıstanda olan ləzgilərdən Azərbaycanda da yaşayanlar çoxdur. Azərbaycanda avarlar da çoxdur və Dağıstanın başqa etnik qruplarından da Azərbaycanda var. Ona görə də bunlar hamısı tarixən həmişə bizi bir-birimizə bağlayıbdir.

Dağıstan bizim üçün dost ölkədir. Şübhəsiz ki, Rusiyanın ayrılmaz bir hissəsi olaraq. Biz arzu edirik ki, tezliklə Rusiya federal qüvvələri və Dağıstanın öz qüvvələri Dağıstanda gedən bu proseslərə son qoysunlar, orada sabitliyi, əmin-amanlığı təmin etsinlər.

Mətbuatda verilən məlumatlardan demək istəyirəm ki, orada guya islam ekstremistləri, guya mürtəcə siyasət həyata keçirmək istəyənlər, başqaları - onlar şübhəsiz ki, Dağıstana heç vaxt xeyir gətirə bilməzlər. Dağıstan xalqlarının hamısı islam dininə itaət edirlər. Amma islam dini heç vaxt nə terrorizmin, nə də ekstremizmin tərəfdarı olmayıbdir. Hesab edirəm ki, o terroristlər sadəcə, insanların hissiyyatlarından istifadə edirlər.

Rusiyadakı partlayışlar, şübhəsiz ki, çox qeyri-adi bir haldır. Rusiyanın, yaxud keçmiş Sovet İttifaqının tarixinə nəzər salsanız mən belə şeylər xatırlaya bilmirəm. Mən bunu xatırlaya bilmirəm. Çünki hər halda o dövrün böyük bir hissəsi mənim gözümün qarşısında olubdur. Bir də biz kitabları da oxuyuruq, tarixi oxuyuruq. 20-ci illərdən bu tərəfə mən Ru-

siyanın ərazisində belə partlayışlar olduğunu görməmişdim, eşitməmişdim. Bizim arzumuz odur ki, Rusiyanın hökuməti, Rusiyanın hakimiyyəti tezliklə bu hadisələrə son qoysun, onların qarşısını alsın. Cinayətkarlar yaxalansın, cəzələnsin və ümumiyyətlə, Rusiyada ictimai-siyasi sabitlik təmin olunsun.

Rusiya bizim üçün dost ölkədir. Rusiya ilə bizim geniş əlaqələrimiz vardır və istəyirik ki, Rusiyada, o cümlədən, Rusiyanın böyük bir hissəsi olan Şimali Qafqazda sülh olsun, əmin-amanlıq olsun, sabitlik olsun.

Görürəm, daha sualınız yoxdur. Sağ olun.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycan üzrə
məruzəçisi, Fransa parlamentinin deputatı Jak Bomeli və
digər qonaqları qəbul edərkən söhbətindən**

Prezident sarayı, 10 aprel 2000-ci il

Heydər Əliyev: Hörmətli dostumuz Jak Bomel!

Hörmətli qonaqlar!

Sizə bir daha təşəkkür edirəm ki, mənim dəvətimi qəbul edib Azərbaycana gəlmisiniz və bizim üçün tarixi əhəmiyyəti olan "Kitabi-Dədə Qorqud" un yubiley mərasimlərində fəal iştirak edirsiniz. Siz bu gəlişinizlə müstəqil Azərbaycana, xalqımıza, Azərbaycan xalqının keçmiş tarixinə, mədəniyyətinə, tarixi köklərinə öz hörmətinizi ifadə etdiniz. Mən bunu çox yüksək qiymətləndirirəm. Güman edirəm, siz hiss etdiniz ki, təkcə mən yox, bizim hökumətimiz, xüsusən ictimaiyyətimiz də bunu çox yüksək qiymətləndirir. Bununla bir daha nümayiş etdirdiniz ki, siz həqiqətən Azərbaycan xalqı ilə səmimi dostluq əlaqələri saxlayırsınız.

Mən bilirəm ki, öz ölkəniz Fransada da, Avropa Şurasında da işləriniz çoxdur. Çünki son illər sizinlə əlaqə saxlayaraq bilirəm ki, həmişə çox məşğul olursunuz. Ancaq vaxt tapıb Azərbaycana gəlmisiniz. Güman edirəm, siz də razı olmalısınız ki, bu yubiley mərasimlərində, keçirilən elmi simpoziumlarda iştirak edərək Azərbaycanın tarixini daha da yaxşı tanıdınız. Təbii ki, bu, birinci növbədə bizim üçün lazımdır. Amma güman edirəm ki, sizin üçün də lazımdır. Siz artıq bizim üçün bir növ azərbaycanşünas kimi qəbul olunursunuz. Ona görə də Azərbaycanın keçmişini, tarixini, qədim mədəniyyətini bilməyiniz bir mütəxəssis, azərbaycanşünas kimi sizi daha da zənginləşdirir. Mən sizə təşəkkür edirəm.

Jak Bomel: Cənab prezident, mən hər şeydən əvvəl onu demək istəyirəm ki, Sizin tərəfinizdən dəvət edilmək şərəfinə nail olduğum üçün özümü çox xoşbəxt hiss edirəm. Bir də ona görə ki, bu dəvət xalqınız üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyan iki böyük hadisənin - türkdillilərin başçıları zirvə görüşünün və "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının 1300 illik yubileyinin təntənəli surətdə qeyd edildiyi bir vaxta düşdü.

Cənab prezident, mən Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirirəm. Çünki mən Sizin tərəfinizdən xüsusi şərəfə nail oldum. Birincisi ona görə ki, aprelin 9-da keçirilən rəsmi qəbulda Siz məni öz stolunuzun arxasında, YUNESKO-nun baş direktoru ilə yanaşı ayaqladınız. İkincisi isə ondan bir gün əvvəl türkdillilərin başçıları üçün təşkil etdiyiniz rəsmi qəbulda da Siz məni dövlət başçıları ilə eyni stol arxasında oturmaq şərəfinə qovuşdurduunuz.

Cənab prezident, istəyirəm Sizə məsləhət verəm ki, bir qədər ehtiyatlı olmaq lazımdır. Belə fikirləşirəm ki, əgər bu cür davam etsə, deyəsən, mən Fransadan daha çox Azərbaycanda məşhur olacağam. Bir gün məcbur qalıb burada keçirilən seçkilər zamanı gəlib namizədliyimi verərəm və seçkilərdə keçə bilərəm.

Heydər Əliyev: Bu, çox gözəl olar. Bizim parlamentə Sizin kimi bir adam lazımdır.

Jak Bomel: Mən bunu heç vaxt yadımdan çıxarmayacağam.

Heydər Əliyev: Ola bilsin, bizim Murtuz Ələsgərov bundan narahat olsun. Çünki qorxuram, sonra parlamentin sədri olmaq istəyəsiz.

Jak Bomel: Yaşımı nəzərə alsaq, heç olmasa, onda mən Sizin Milli Məclisin ağısaqqalı ola bilərəm. Cənab prezident, çünki bu nöqteyi-nəzərdən Siz məndən yaşca çox-çox kiçiksiniz.

Heydər Əliyev: Biz bu barədə sonra danışarıq. Amma sizin bu fikriniz çox dəyərlidir. Çünki siz bizim parlamentdə olsanız, onda nə Avropa Şurasında, nə də Avropa Birliyində deməyəcəklər ki, Azərbaycanda demokratiya var, ya yoxdur, insan hüquqları qorunur, ya qorunmur. Bir halda ki, Jak Bomel kimi bir adam Azərbaycanın parlamentindədir, demək, orada hər şey düzdür.

Jak Bomel: Cənab prezident, bu zarafatlarıma baxmayaraq, indi ciddi deyirəm, - mən həm də çox məmnunam, xoşbəxtəm ki, Sizin səhətinizi əla vəziyyətdə görürəm. Çünki bu günlər ərzində mən də Sizin yanınızda olmuşam. Bu iş rejimi ilə, belə bir dinamika ilə işləmək başqa insanlar üçün hətta müxtəlif yaşlarda olan bütün adamlar üçün də həddindən artıq çətin olardı. Mən çox şadam ki, sağlamlığınız belə gözəl, yüksək vəziyyətdədir.

Cənab prezident, mən bir məsələni də deməkdən çox məmnunluq duyuram. Bildirmək istəyirəm ki, Fransa Respublikasının prezidenti Jak Şirak Sizə yenə də əvvəlki kimi yaxşı münasibət bəsləyir. O, Sizin burada gördüyünüz işlərə heyrandır və bütün bu işlərinizdə Sizə tam dəstəyini göstərir.

Mən demək istəyirəm ki, Fransa ilə Azərbaycan arasında yaratdığınız bu dostluq münasibətləri çox mühüm bir amildir. Mən əminəm ki, elə bu amil Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmasında və beynəlxalq aləmdə, regionda oynadığı rolun daha da yüksəlməsində xüsusi əhəmiyyət daşıyacaqdır.

Əlbəttə, bu dostluq həm də öz ifadəsini Azərbaycan ilə Fransa arasında siyasi, iqtisadi, mədəni sahələrdə əlaqələrin daha da gücləndirilməsində tapmalıdır. Mən bunları bir də ona görə deyirəm ki, həm Sizin dövlətin gələcəyi ilə bağlı, həm də sülh problemləri, insan hüquqları ilə əlaqədar ölkələrimizin mövqeləri eynidir.

Mən arzu edərdim ki, Azərbaycan ilə Fransanın həm mədəni, həm də iqtisadi sahələrdə əməkdaşlığı daha da inkişaf etdirilsin, bu iki ölkə arasında sənaye və texnoloji əlaqələr baxımından bir qütb yarasın və bu ölkələrimizin münasibətləri daha da yaxınlaşdırsın.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyindən danışarkən onu deyə bilərəm ki, general de Qoll tərəfdarı kimi, mənim fikrimcə, Sizin ölkənin inkişafını təmin etmək üçün ümumi bir tarazlıq yaradılmalıdır, yəni maraqlar nöqteyi-nəzərindən hər hansı bir tərəfə daha çox əyilmə meylləri olmamalıdır. Müxtəlif ölkələrlə münasibətlər elə qurulmalıdır ki, onların heç biri, hətta Fransa gələcəkdə Azərbaycana hər hansı siyasi təzyiq göstərmək iqtidarında olmasın. Əlbəttə, mən əminəm ki, bu, mümkün olacaqdır. Bunun üçün biz ölkələrimizin, xalqlarımızın bir-birini daha yaxından tanımasına səylər göstərməliyik, xüsusilə informasiya mübadiləsini daha da genişləndirməliyik.

Cənab prezident, Sizə olan dostluq münasibətlərim imkan verir səmimiyyətlə deyəm ki, Azərbaycanın Avropada tanınması sahəsində hələ bu gün də müəyyən problemlər, çatışma-

mazlıqlar vardır. Mən xüsusilə Fransanı misal çəkmək istəyirəm.

Cənab prezident, mənim bu dediklərim xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Sizin ölkəniz Avropa Şurasına daxil olmaq arəfəsini - mən xüsusilə mayın 3-də keçiriləcək müzakirələri nəzərdə tuturam - və bu dövrü güclü təbliğat kampaniyası ilə müşayiət etməlidir. Yeri gəlmişkən deyim ki, elə mənim özüm on il bundan əvvəl Azərbaycanı tamamilə tanıyırdım, ancaq müəyyən kitablardan oxuduğum bəzi məlumatlarım var idi. Vaxtilə mənim bildiyim əsas məlumat o idi ki, Fransanın mərhum prezidenti general de Qoll 1944-cü ildə Moskvaya gedərkən bir gecə Bakıda qalmışdı. Digər məlumatım bu idi ki, cənab Rostropoviç Bakıda anadan olmuşdur.

Cənab prezident, mən son illər Bakıya tez-tez gəldiyim üçün Azərbaycanda gedən prosesləri çox yaxşı bilirəm və hər dəfə də Sizin ölkədə baş verən tərəqqini görürəm. Bu, sadəcə nəzakət xatirinə bildirilən sözlər deyildir. 70 ilin zülmətindən çıxan Azərbaycan çox böyük uğurla güclü bir dövlətə çevrilir. Mən sadəcə enerji - neft, qaz sahəsində əldə edilən nailiyyətləri demirəm, Azərbaycan həqiqətən regionda siyasi cəhətdən güclü bir dövlətə çevrilir.

Mənim fikrimcə, bu nailiyyətlərin hamısını hər şeydən əvvəl bir amillə bağlamaq lazımdır. Ölkənin parlaq gələcəyini təmin edən əsas amil Azərbaycandakı möhkəm sabitlikdir. Cənab prezident, mən onu da bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycanda bu sabitlik məhz Sizin şəxsi fəaliyyətiniz, söyləriniz nəticəsində mümkün olmuşdur.

Cənab prezident, ölkənizin qazandığı müvəffəqiyyətlər, əldə etdiyiniz tərəqqi, ümumiyyətlə, demokratiya sahəsində nailiyyətləriniz, - baxmayaraq ki, bəzi müxalif qüvvələr bir qədər başqa cür danışirlar, - təkcə son zamanlar həyata keçirdiyiniz tədbirlər, türkdilli dövlətlərin başçılarının sammiti məni tam inandırır ki, Siz bu vəzifədə Azərbaycan xalqına hələ çox lazımsınız.

Mən daxili sabitlikdən danışdım. Əlbəttə, xarici sabitlikdən də danışmaq lazımdır. Ölkəniz çox güclü dövlətlərlə əhatə olunmuşdur. Həmin ölkələrin hər biri sərhədlərdən boyulanaraq sizə baxır və bu qonşuların da hər birinin öz iddiaları vardır. Məsələn burasındadır ki, bu dövlətlər bu regionu nə vaxtsa yenidən öz nəzarətləri altına almaq iddiasındadırlar. Lakin siz öz müstəqilliyinizi qoruyub saxlamısınız. Azərbaycan Qafqazda yeganə ölkədir ki, onun ərazisində xarici dövlətin hərbi bazası yoxdur.

Cənab prezident, Siz dünya, beynəlxalq aləm, region çərçivəsində düzgün xarici siyasət həyata keçirirsiniz. Mən Sizi müəyyən mənada Fransanın keçmiş prezidenti general de Qolla müqayisə edirəm. Siz onun kimi mövqe tutaraq, bütün bloklardan kənarda duran bir siyasət yeridirsiniz. Fikrimcə, elə buna görə də Azərbaycanın Avropa ilə münasibətlərinin daha da yaxşılaşdırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Əslində, Avropa bütün sahələrdə Sizin dəstəyinizdir. Bu isə Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunub saxlanmasına kömək edir.

Mən Sizin ölkəyə dəfələrlə gələrək, xalqınıza dost münasibəti bəsləmişəm, siyasət adamlarınızla yaxın əlaqələr qurmuşam, Azərbaycanda özümə çoxlu dost qazanmışam. Onlardan biri də cənab Murtuz Ələsgərovdur. Mən Milli Məclisin bir çox deputatları ilə görüşmüşəm.

Dünən mən Bakı Dövlət Universitetində oldum. Orada doğrudan da çox yüksək səviyyəli adamların əhatəsində idim. Universitetin müəllimləri, tələbələri ilə görüşməkdən böyük

şərəf duyurdum. Mənə elə gəlir ki, məhz belə seçmə adamlar Azərbaycanın gələcəyinin, demokratik yolla inkişafının təmin olunmasında mühüm rol oynayacaqlar.

Mən Fransaya qayıtdıqdan sonra burada gördüklərimin hamısını həmkarlarıma danışacağam. Çalışacağam ki, Fransanın siyasi dairələrində Azərbaycanın vəziyyətini və onun qarşılaşdığı problemləri daha yaxşı başa düşsünlər.

Vaxtilə Fransa Avropada təhlükəsizlik və sabitlik paktnı həyata keçirmək üçün addımlar atdığı kimi, indi də Azərbaycan Qafqaz regionunda təhlükəsizlik və əməkdaşlıq paktnı həyata keçirmək niyyətindədir.

Cənab prezident, mən həmişəki kimi çox danışdım. Siza çox dərin dostluq hissləri bəslədiyim üçün ürəyimdə olanların hamısını Sizə demək istədim. Mən Sizin ildən-ilə qazandığınız yeni uğurlara heyran olduğumu mütləq bildirməliydim. Bildirməliydim ki, Azərbaycanın öz qonşuları və Avropa Şurası ilə gələcək münasibətlərinin inkişafına inanmım çox möhkəmdir. Əminəm ki, Azərbaycan siyasi məsuliyyət hissini bilən, bütün demokratik, insan hüquqları təsisatları ilə birlikdə nümunəvi bir ölkə olacaqdır.

Cənab prezident, mən Siza ən səmimi arzularımı və ən xoş ümidlərimi çatdırıram. Çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Cənab Jak Bomel, siz həqiqətən çox dəyərli və əhəmiyyətli fikirlər irəli sürdünüz. Bu onu göstərir ki, siz həqiqətən ölkəmizin dostusunuz və Azərbaycana çox qayğı göstərirsiniz. Siz çox ağıllı və ölkəmizin gələcəyi üçün lazımlı məsləhətlər verirsiniz.

Mən sizə çox təşəkkür edirəm. Çox məmnunam ki, siz dostum prezident Jak Şirakin mənə olan münasibətini bir daha bildirdiniz və onun salamlarını mənə çatdırdınız.

Bildirmək istəyirəm ki, prezident Jak Şirakla rəsmi olaraq dövlət başçısı kimi biz ilk dəfə 1997-ci ildə görüşmüşük. Qısa bir zamanda aramızda çox səmimi dostluq əlaqələri yaranıb. Mən prezident Jak Şirakla hər görüşümdən sonra çox fikirləşirəm və bu insanın nə qədər böyük təcrübəyə, ağıllı siyasətə malik olduğunu bir daha dərk edirəm.

Mən yaxşı bilirəm ki, prezident Jak Şirak Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması üçün çox böyük səylər göstərmişdir və göstərir. Son dəfə biz ötən ilin noyabrında İstanbulda ATƏT-in zirvə toplantısında görüşdüyümüz zaman çox ətraflı söhbət etdik. O, Ermənistan prezidenti Robert Koçaryanla mənim görüşümü çox yüksək qiymətləndirdi. Təbii ki, Ermənistan prezidenti ilə apardığım danışıqların məzmunu və razılıqlarımız haqqında onda müəyyən məlumat var idi. Cənab Jak Şirak bunları çox dəstəklədi və xüsusən mənim bu sahədə apardığımız siyasətə çox yüksək qiymət verdi. O, inanırdı ki, biz sülhə nail olacağıq. Çox əsasla mənə dedi ki, siz bu yolu tutmusunuz. Bu yolla ki, getməlisiniz, əgər sülhə nail olsanız, mən təkcə Fransanın yox, bütün Avropanın imkanlarını səfərbəd edəyəm ki, bu sülhəyaranma işinə kömək etsinlər. Mən çalışacağam ki, xüsusən sülh yaranandan sonra bütün maliyyə mərkəzləri ölkənizin bərpası işində sizə kömək göstərsinlər.

Təəssüflər olsun ki, oktyabrın sonunda Ermənistanda baş vermiş terror hadisəsi və bundan sonra Ermənistanda yaranmış vəziyyət bizim birbaşa danışıqlarımızın davam etməsinə imkan vermədi. Ancaq əminəm ki, biz müəyyən vaxtdan sonra bu danışıqları davam etdirəcəyik. İnanıram ki, prezident Jak Şirak bu məsələlərin həll olunmasında çox fəal iştirak edəcək, həm Fransanın, həm də Avropa Birliyinin imkanlarından istifadə edərək bu

işlərin həyata keçirilməsinə kömək göstərəcəkdir.

Siz son illər Azərbaycanda əldə olunmuş nailiyyətləri - həm iqtisadi inkişaf, həm daxili, həm xarici sabitliyin təmin olunması, həm də demokratiyanın inkişaf etməsi, dövlət quruculuğu sahəsində qazandığımız uğurları yüksək qiymətləndiriniz. Mən, düzdü, bundan çox ruhlanıram və sizə çox təşəkkür edirəm.

Mənim şəxsi fəaliyyətimə qiymət verirsiniz. Hətta səhhətimlə maraqlanıb onun yaxşı olduğunu bildirdiniz. Mən buna görə də sizə təşəkkür edirəm. Səhhətim çox yaxşıdır. Dostum Süleyman Dəmirəl mənimlə vidalaşarkən dedi ki, hakimlərin sözü mənə lazım deyil, son üç gündə sən çox böyük hakimlərin testini keçdin və bu testlər göstərdi ki, səhhətim həddindən artıq yaxşıdır.

Cənab Bomel, mən sizə baxıram, - necə sağlamsınız, necə gözəl hafizəniz var. Sizin, yoxsa mənim yaşlı olmağımın o qədər əhəmiyyəti yoxdur. Amma hesab edirəm ki, siz məndən cavansınız. Dünyən axşam keçirilən rəsmi qəbulda bizim milli rəqslərimizə siz çox maraqla baxarkən mən bunu bir daha təsdiq etdim.

Jak Bomel: Mən həmin rəqsləri və rəqs edənləri çox yüksək qiymətləndirirəm.

Heydər Əliyev: Bəli, mən də yüksək qiymətləndirirəm.

Jak Bomel: Bilirsiniz, mən onu da demək istəyirəm ki, qafqazlıların gözəlliyi də çox qədim bir ənənədir.

Heydər Əliyev: Amma gözəlliyi də hər adam qiymətləndirə bilmir. Gözəlliyi qiymətləndirmək üçün də xüsusi keyfiyyətlər lazımdır. Bir sözlə, siz də, mən də sağlamam. Biz hələ bundan sonra da sizinlə bərabər çox işlər görəcəyik.

Çox məmnunam ki, siz bildirdiniz ki, mən hələ uzun müddət Azərbaycana lazımam. Mən də hesab edirəm ki, lazımam. Çünki çoxlu planlarım var, görək onları həyata keçirəm. Sizin dediyiniz kimi, mən Azərbaycanı bundan da güclü, qüvvətli və yüksək iqtisadiyyata, sosial həyata malik olan bir dövlətə çevirməliyəm. Tarix bu missiyanı mənim üzərimə qoyubdur. Mən də bunu axıradək yerinə yetirməliyəm.

Siz general Şarl de Qollun siyasəti haqqında hər dəfə danışırınsız, bu dəfə də bu barədə söhbət açdınız. Təbii ki, general Şarl de Qoll dünyanın ən böyük şəxsiyyətlərindən biridir. Həm İkinci dünya müharibəsi zamanı, həm də ondan sonrakı dövrdə Şarl de Qollun etdikləri əsrlər boyunca yaşayacaq, öz dəyərini itirməyəcəkdir. Mənim üçün Şarl de Qoll həm idealdır, həm də nümunədir.

Sizin dediyiniz tarazlı siyasəti, Azərbaycanın müstəqilliyini qorumaq siyasətini aparmaq mənim bugünkü siyasətimin əsasını təşkil edir. Təbii ki, bu siyasət, Avropa ilə əlaqələrimizi daha da genişləndirmək, əməkdaşlıq etmək mənim xarici siyasətimin əsas istiqamətlərindən biridir. Bizim Avropa Şurasına daxil olmağımız da bunun üçün böyük imkanlar yaradacaqdır.

Mən bilavasitə Fransa ilə əlaqələrimizin inkişaf etməsi üçün çox çalışıram. Amma xüsusən, iqtisadi əlaqələrimizin genişləndirilməsi sahəsində hələ ki, istədiyimizə nail ola bilməmişəm. Doğrudur, Azərbaycanın neft sektorunda Fransanın "Total", "Elf akiten" şirkətləri çox böyük yer tutublar.

Xatırlımdır, 1993-cü ilin dekabr ayında mən prezident Fransua Mitteranın dəvəti ilə Parisə ilk dəfə rəsmi səfərə getmişdim. Onunla görüşərkən mənə dedi ki, əgər Fransa ilə

iqtisadi əlaqələr yaratmaq istəyirsənsə, birinci növbədə "Elf akiten" ilə əlaqə qur. Onun bu məsləhətlərinə riayət edərək mən "Elf akiten" i Azərbaycana gətirdim. Həmin şirkət indi Azərbaycanda çox böyük qaz ehtiyatları olan məşhur "Şahdəniz" yatağının birgə işlənilməsi barədə imzalanmış müqavilədə özünəməxsus pay almışdır.

Sonra biz "Total" şirkətini buraya gətirdik. Mən sizə onu da deyim ki, Amerikanın "Şevron" şirkəti ilə "Total" "Abşeron" yatağında çox böyük işlər görürlər. Həmin yatağın çox böyük perspektivləri vardır. "Şevron" şirkətinin prezidenti mənə deyibdir ki, görürsünüz, biz "Şahdəniz" yatağından bir neçə dəfə çox qaz aşkar edib sizə təhvil verəcəyik. Burada müqavilə payının böyük bir hissəsi "Total" a məxsusdur.

Ancaq təbii ki, qeyri-neft sektorunda da bizim əməkdaşlığımız genişlənməlidir. Bu əməkdaşlıq var. Fransanın bir sıra şirkətləri Azərbaycanda fəaliyyət göstərirlər. Ancaq mən bunları kafi hesab etmirəm. Mən bütün tədbirləri görəcəyəm ki, bizim iqtisadi əlaqələrimiz daha da genişlənsin.

Fransa Avropada çox mühüm rol oynayır. Fransa Azərbaycanın dostudur, ona görə də biz bu ölkə ilə bütün sahələrdə əlaqələrimizi genişləndirəcəyik.

Siz dediniz ki, biz may ayının 3-dək təbliğati işləri gücləndirməliyik. Onu da bildirdiniz ki, ən böyük təbliğatçı Siz özünüzsünüz. Bu fəaliyyətinizə görə Sizə təşəkkür edirəm. Lakin Sizin məsləhətinizi nəzərə alaraq cənab Murtuz Ələsgərov və mənim aparatımın rəhbəri təkliflər verməlidirlər. Çünki mayın 3-nə çox az vaxt qalır. Biz hansısa yeni tədbirlər görməliyik.

Cənab Jak Bomel, Sizinlə dostluğumuz Azərbaycana çox böyük faydalar gətirir. Mən bu dostluq münasibətinə görə Sizə bir daha təşəkkür edirəm. Bilin ki, biz bunu qiymətləndiririk. Xalqımız dostluqda çox etibarlıdır. Prezident Heydər Əliyev isə daha da çox etibarlıdır.

Jak Bomel: Cənab prezident, mən bunu bilirəm, hətta hiss edirəm. Mən onu bildirmək istəyirəm ki, bu sədaqət hissləri bizim ölkələrimiz arasındakı dostluqda, necə deyirlər, səmərə rolunu oynamalıdır və bu, ən vacib amillərdən biri olmalıdır.

Cənab prezident, yeri gəlmişkən, mən Sizin ailəniz haqqında bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Mən dünən Sizin ailənizə bir neçə üzvünü gördüm. Sizin oğlunuzu, gəlininizi və nəvələrinizi gördüm. Mən bununla bağlı Sizi həm də bir baba kimi təbrik edirəm. Mən özüm də babayam, ona görə də Sizi bir baba kimi təbrik edirəm.

Heydər Əliyev: Sağ olun, çox təşəkkür edirəm. Mən bununla çox məmnunam. Siz də, mən də babayam. Babalar adətən həm uşaqlarını, həm də nəvələrini çox sevirlər. Görünür, burada da bizim xasiyyətlərimiz uygundur, bir-birinə bənzəyir. Mənim oğluma, nəvələrimə diqqət yetirdiyinizə görə təşəkkür edirəm.

Dostum cənab Jak Şiraka mənim salamımı, ən dərin hörmətimi və ən xoş arzularımı çatdırın. Sizə isə möhkəm cansağlığı və uğurlu fəaliyyət arzulayıram. Dünən də dedim ki, sizin əlinizdə güc çoxdur. Həmin güc daim sizinlə olsun.

Jak Bomel: Cənab prezident, bu xoş sözlər üçün mən Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Onu da demək istəyirəm ki, noyabr ayında seçkilər zamanı yaqın ki, yenidən Azərbaycana gələcəyəm.

Heydər Əliyev: Mütləq gəlin. Səiz seçkilər keçməz. Sağ olun.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının nümayəndə
heyətini qəbul edərkən söhbətindən
Prezident sarayı, 18 aprel 2000-ci il**

Heydər Əliyev: Hörmətli qonaqlar, mən sizi Azərbaycanda salamlayıram və çox məmnunam ki, Avropa Şurasının Məhkəməsi, Venesiya Komissiyası Azərbaycana belə diqqət göstərir. Bu, bizim üçün onu göstərir ki, Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi artıq yaxşı fəaliyyətdədir, yaxşı beynəlxalq əlaqələr qurubdur və Venesiya Komissiyası ilə, Avropa Məhkəməsi ilə olan əlaqələrin nəticəsində siz burada çox maraqlı tədbir keçirmisiniz. Sizin burada keçirdiyiniz tədbirin mövzusu da, ümumiyyətlə, çox əhəmiyyətlidir və xüsusən Azərbaycan üçün Konstitusiyası Məhkəməsi insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəçisi kimi əhəmiyyətlidir.

Həqiqətən, biz Konstitusiyası Məhkəməsinə, ümumiyyətlə, Azərbaycanda hüququn, azadlığın müdafiəçisi olan bir təşkilat kimi nəzərdə tuturuq və Konstitusiyası Məhkəməsinə belə bir rol ayrılıbdir.

Mən məmnunam ki, Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi öz üzərinə düşən bu mühüm vəzifəsini artıq yerinə yetirir və bir də qeyd edirəm, sizin kimi mötəbər təşkilatlara əməkdaşlıq edir.

İnsan hüquqları və azadlıqları indi dünyada ən mühüm məsələlərdən biridir. Demokratiya cəhətdən çox yüksək inkişaf etmiş ölkələrdə də bu problemlər vardır. Demokratiya yolu ilə gedən yeni müstəqil dövlətlərdə, təbii ki, bu problemlər daha da çoxdur. Bu keçid dövründə demokratiya yolu ilə gedən ölkələr, onların dövlətləri demokratiyanı inkişaf etdirərək insan hüquqlarının qorunmasını, insan azadlıqlarının təmin olunmasını nə cür həyata keçirirlər və nə etməlidirlər, - təbii ki, bu, ən mühüm məsələlərdən biridir.

Sizin Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi ilə birlikdə məhz bu mövzuya həsr olunmuş tədbirləriniz, təbii ki, bizim ictimaiyyətimiz üçün çox əhəmiyyətlidir və Azərbaycanın dövləti üçün də çox əhəmiyyətlidir. Buna görə də mən sizə təşəkkür edirəm.

Venesiya Komissiyası ilə bizim əlaqələrimiz artıq müəyyən bir tarixə malikdir. Bu, sizinlə birinci görüşümüz deyildir. Ancaq onu deyə bilərəm ki, bu müddətdə bizdə xeyli tərəqqi əldə edilmişdir. Azərbaycan indi Avropa Şurasına qəbul olunmaq arəfəsindədir. Təbii ki, Avropa Şurasının Məhkəməsi ilə də əlaqələrin inkişaf etdirilməsi çox əhəmiyyətlidir.

Biz bilirik ki, tələblər çox yüksəkdir. Eyni zamanda dərk edirik ki, bir halda ki, biz bu yol ilə gedirik, demək, bu tələbləri yerinə yetirməyə məcburuq və yerinə yetirməliyik. Amma bu işdə nəzəriyyədən əlavə təcrübə də lazımdır. Sizin keçirdiyiniz bu tədbirlər, bu görüşlər, təbii ki, bizim təcrübəmizi artırır. Bir daha təşəkkür edirəm.

Canni Bukikio: Cənab prezident, hər şeydən əvvəl icazə verin, Sizə deyim ki, mən və nümayəndə heyəti hər dəfə buraya gələndə belə böyük imtiyaza malik olaraq Sizin tərəfinizdən qəbul edilməyimizdən çox fəxr duyuruq və bu şərəfə nail olduğumuz üçün Sizə minnətdarlığımızı bildiririk. Mən deməliyəm ki, doğrudan da 1996-cı ildən bu günə

kimi ildə bir dəfə görüşürük.

Cənab prezident, mən söhbətimə başlamazdan əvvəl, icazə versəydiniz, nümayəndə heyətinin üzvlərini Sizə təqdim edərdim. Onların hamısı burada Sizinlə birinci dəfə görüşmək şərəfinə nail olublar.

Cənab İgnasio Boraxo İspaniya Konstitusiyası Məhkəməsinin elmi müşaviridir. Cənab Çezare Pinelli İtaliyanın Maçetara Universitetinin hüquq üzrə professorudur, bu sahədə mütəxəssisdir. Cənab Luici Ferrari Bravo insan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin hakimidir və San-Marino üzrə mütəxəssisdir. Xanım Fransiska Land Almaniyanın Federal Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquq məsələləri üzrə mütəxəssisi, katibidir. Mənim həmkarım xanım Karolin Marten Avropa Şurasının Venesiya Komissiyası katibinin köməkçisidir. Cənab Edvard Anceletti isə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Baltimor şəhərinin Dairə Məhkəməsinin hakimidir. Ümumiyyətlə, elə cənab Anceletti ilə birlikdə adlarını çəkdiqlərimi götürsək, bu, bir İtaliya nümayəndə heyətidir. Buradakıların hamısının İtaliya ilə bağlı və bunların mənsəyinin də İtaliya ilə bağlı olmasına baxmayaraq, hər kəs bir ölkəni təmsil edir.

Cənab prezident Sizə dedim ki, mən Bakıya 1996-cı ildən bu günə kimi gəlirəm. Mən indi burada doğrudan da elə bir xarici bir müşahidəçinin fikirlərini Sizə çatdırmaq istəyirəm. Cənab prezident, Sizə deməliyəm ki, mən hər dəfə Bakıya gələndə əvvəlkinə nisbətən burada çox böyük dəyişikliklər, inkişaf, yaxşılaşma və tərəqqi görürəm. Deməliyəm ki, bunu bütün sahələrə, xüsusən sosial, iqtisadi, insan hüquqları və demokratik sahələrə aid etmək lazımdır. Mən bu dəfə də gələndə ilk ən böyük dəyişikliyi Binə hava limanında gördüm. Doğrudan da indi Sizin hava limanınız böyük bir ölkənin paytaxtına layiq hava limanıdır. Ümumiyyətlə, burada olduğum müddətdə paytaxtdan şimala - Xaçmaz rayonuna səfər edərkən, oramı gəzərkən sosial və iqtisadi sahələrdə olan dəyişikliklərin şahidi oldum, onları gördüm.

Bizim müşahidələrimizin nəticəsi budur ki, doğrudan da kənd təsərrüfatı sahəsində, heyvandarlıq sahəsində, hətta sosial sahədə, yəni yeni evlərin tikilməsi sahəsində çox böyük dəyişikliklər gördük. Bakı şəhərinə gəldikdə isə mən deməliyəm ki, doğrudan da hara baxırsan - orada tikinti, bərpa işləri gedir.

Mən inkişafın daha bir göstəricisini qeyd etmək istəyirəm. Biz burada buna da rast gəlirik. Bu da Bakı şəhərində məşinlərin hərəkətinin daha da sıxlaşmasıdır. Bu da inkişafın bir göstəricisidir. Əlbəttə, demokratik inkişaf bütün bunların hamısından daha vacibdir və Avropa Şurası üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Cənab prezident, bilmirəm, Siz bunu xatırlayırsınız, ya yox, - mən keçən dəfə Sizinlə görüşəndə də qeyd etmişdim ki, doğrudan da demokratik inkişaf iqtisadi inkişafı heç mümkün deyildir. Demək istəyirəm ki, əgər mədə boşdursa, onda demokratiyanı inkişaf etdirmək heç də asan deyildir. Bununla demək istəyirəm ki, bu nöqtəyi-nəzərdən iqtisadiyyat ilə demokratiya eyni xətlə, bir-biri ilə yanaşı irəliləməlidir.

Mən qeyd etdiyim müşahidələri, yəni bu inkişafı, tərəqqini bizə aid olan məşğul olduğumuz sahədə də müşahidə etdik. Bizim işlədiyimiz, fəaliyyət göstərdiyimiz, daha yaxşı bildiyimiz sahə isə konstitusiyaya qanunları və Konstitusiyası Məhkəməsidir. Əlbəttə, biz burada olan zaman Konstitusiyası Məhkəməsinə əlavə, başqa strukturlarla da, başqa hakimiyyət orqanları ilə də əməkdaşlıq etdik, onlarla birlikdə fəaliyyətdə olduq. Lakin indi

biz əməkdaşlığı daha çox Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi ilə edirik. Biz təsdiq edə bilirik ki, doğrudan da Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi çox xeyirli, yaxşı iş görür.

Sizin özünüz Konstitusiyası Məhkəməsinin insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində çox böyük rolunu qeyd etdiniz. Lakin ümumiyyətlə, biz Konstitusiyası Məhkəməsinin funksiyasını bundan daha geniş görürük. Yəni Konstitusiyası Məhkəməsi həm də hər hansı bir dövlətdə sabitliyin təminatçısı kimi çıxış edir. Konstitusiyası Məhkəməsi yeri gəldikdə, ölkədə olan müxtəlif qüvvələr arasında tarazlıq da yarada bilər. Elə buna görə də, əlbəttə, Sizin dediyiniz kimi, onun rolu, funksiyası çox mühüm və vacibdir. Bununla belə, Konstitusiyası Məhkəməsi öz vəzifələrini, funksiyalarını və öz səlahiyyətlərini həmişə sübut etməlidir. Bu, o Konstitusiyası Məhkəməsidir ki, ümumiyyətlə, onu yaradanda qarşısında bu vəzifələri qoyub onun həyata keçirilməsi üçün səlahiyyətlər verilir. Artıq bir neçə illik fəaliyyəti müddətində Konstitusiyası Məhkəməsi sübut etdi ki, o, yaxşı Konstitusiyası Məhkəməsidir.

Cənab prezident, demək istəyirəm ki, bu nəticəni əldə etmək üçün Siz çox böyük rol oynamısınız. Cənab prezident, mən bunu ona görə deyirəm ki, yaxşı bilirəm ki, Siz Konstitusiyası Məhkəməsinə həm mənəvi cəhətdən, həm də maddi cəhətdən həmişə dəstəkləmişiniz.

Ümumiyyətlə, büdcəyə əsaslanaraq fəaliyyət göstərmək, əlbəttə, asandır. Bununla bağlı demək istəyirəm ki, Siz həmişə hakimiyyət orqanlarına Konstitusiyası Məhkəməsinə ön plana çəkməyi, yəni onun bütün fəaliyyətinə diqqət yetirməyi tövsiyə etmişiniz. Çünki Siz istəməmişiniz ki, Konstitusiyası Məhkəməsi müəyyən çətinliklər hiss etsin.

Cənab prezident, mən Sizin bu sahədə olan xüsusi rolunuza görə öz minnətdarlığımı bildirib Sizi təbrik edirəm.

Cənab prezident, mən hər dəfə gəlib burada Sizinlə görüşəndə, Sizinlə söhbət edəndə sözümlərimin sonunda ümidvar olduğumu bildirirəm ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının üzvü olacaqdır. Amma bu dəfə mən Sizə bu sözləri deməyəcəyəm. Mən bu dəfə Sizə bu sözləri ona görə deməyəcəyəm ki, artıq əminəm və qəti əmin olduğumu bildirirəm ki, Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olmağa hazırdır və Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olacaqdır. Əminəm ki, bu hadisə bu ilin iyun ayında həyata keçə bilər, ən gec isə bu hadisə sentyabr ayında ola bilər. Mənim üçün çox xoşdur deyim ki, Azərbaycan Avropa Şurasına İtaliyanın sədrlik etdiyi vaxt daxil olacaqdır.

Cənab prezident, demək istəyirəm ki, may ayından sədrliyə başlayacaq İtaliyanın ən birinci vəzifələrindən biri də odur ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunmasını təmin etsin. Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmasında da Siz çox böyük rol oynamısınız.

Cənab prezident, ümumiyyətlə, mən bilirəm və öz aramızda demək istəyirəm ki, Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisi, inkişafı Azərbaycanın Avropa Şurasına hələ bir qədər əvvəl üzv olmasına imkan verirdi. Lakin bu, ona görə kifayət etmədi ki, Azərbaycanın bu gün Dağlıq Qarabağ problemi vardır. Elə bu yolda da, cənab prezident, Sizin şəxsi təşəbbüsünüz, yəni Sizin Azərbaycan prezidenti kimi, Ermənistan prezidenti ilə birbaşa danışıqlara getməyiniz Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olması məsələsini həddindən çox reallaşdırdı. Mən ümid edirəm ki, Siz bu münaqişənin həllində də uğur qazanacaqsınız.

Cənab prezident, mən bir daha Sizə demək istəyirəm ki, Venesiya Komissiyası siyasi bir təşkilat olmasına baxmayaraq, öz sahəsinin bir mütəxəssisi kimi bütünlüklə bu məsələlərin

texniki tərəfində Sizə kömək etməyə hazırdır. Çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Azərbaycan haqqında və son illər ölkəmizdə müşahidə etdiyiniz müsbət dəyişikliklər bu barədə söylədiyiniz fikirlərə görə sizə təşəkkür edirəm.

Sizinlə hər dəfə görüşəndə bildirmişəm ki, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra ardıcıl olaraq demokratiya yolu ilə gedir. Təbii ki, siz demokratiyanı bizdən yaxşı bilirsiniz. Bu, geniş bir anlayışdır. Bu, həm dövlət quruluşuna, həm insan azadlıqları və hüquqlarına, həm də siyasi plüralizmə, bazar iqtisadiyyatına aiddir. Bunun bir çox başqa elementləri də vardır. Yəni də deyirəm, siz onları bizdən yaxşı bilirsiniz. Bunların hamısı bir gündə, bir ayda, bir ildə nail olmaq mümkün deyildir.

Bəziləri hesab edirlər ki, dövlətin adı dəyişən kimi, gərək onun məzmunu da dərhal dəyişsin. Bu, qeyri-təbii bir məsələdir. Bir məsələ ki, insan fikri, psixologiyası ilə əlaqədardır, burada həmişə müəyyən bir proses gedir. Dövlətin də, hakimiyyət orqanlarının da bu demokratiyanı təmin etməsi, demokratik dövlət quruculuğu prosesini aparması üçün çoxlu tədbirlər, əməli iş görmək, qanunlar qəbul etmək lazımdır. Əsas odur ki, biz bu yolla inamla gedirik. Biz belə başa düşürük ki, demokratiyanın başlanğıcı var, amma sonu yoxdur. Siz də son həddə hələ gəlib çatmamısınız.

Biz demokratiyanın ilk mərhələsindəyik. İnsanlar bir marafon qaçışı edəndə, təbii ki, həmin məsafəni öz güclərinə qədər qat edə bilirlər. Məsələn, 100 metrlik məsafəni 10 saniyəyə, yaxud 9 saniyəyə qaçanlar vardır. Amma bu məsafəni heç bir insan 4 saniyəyə qaça bilməz. Analogiya olanda, bu, bəlkə də düz qəbul edilməz. Ancaq mən bunu loru dildə demək istəyirəm. Biz yolla nə qədər gücümüz var, o qədər qaçıraq. Amma dayanmırıq, geri də dönmürük, irəli gedirik.

Mən çox məmnunam ki, siz bunları müşahidə edirsiniz. Siz doğru dediniz, Azərbaycan kimi ölkələrdə demokratiyanın inkişafı üçün iqtisadiyyat inkişaf etməlidir. Amma Azərbaycan üçün və bizə bənzər digər ölkələr üçün ictimai-siyasi sabitliyin təmin olunması mühüm şərtidir.

1991-ci ilin sonunda Azərbaycan müstəqilliyini qazananda elan etdi ki, o, demokratiya yolu ilə gedir. Amma bundan öncə Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirmək lazım idi. Bu isə asan deyildi. Çünki Azərbaycanda çoxsaylı qanunsuz silahlı dəstələr var idi. Onlar hakimiyyət uğrunda bir-biri ilə mübarizə aparırdılar, çoxsaylı cinayətlər edirdilər. Azərbaycanda insanlar rahat yaşaya bilmirdilər, sosial-iqtisadi vəziyyət də ağır idi. Belə bir şəraitdə "demokratiya", "demokratiya" demək olar, amma demokratiya qurmaq mümkün deyildi.

Bizim üçün lazım idi ki, ölkədə ictimai-siyasi sabitliyi təmin edək. Bunu etdik. İndi Azərbaycanda sabitlik təmin olunubdur. Bizim üçün lazım idi ki, Ermənistan - Azərbaycan müharibəsini, döyüşlərini dayandırmaq. Bunu etdik, 1994-cü ildə atəşin dayandırılması haqqında saziş imzaladıq və indiyə qədər atəş yoxdur.

Lazım idi ki, sosial-iqtisadi vəziyyətin geri düşməsinə dayandırmaq və onun inkişafını təmin edək. Buna da nail olduq. Biz 1995-ci ildən iqtisadiyyatın geri getməsinə dayandırdıq. İndi ölkəmizin iqtisadiyyatı ilbəl inkişaf edir, iqtisadi islahatlar, özəlləşdirmə həyata keçirilir, bazar iqtisadiyyatı prinsipləri tətbiq olunur. Azərbaycana güclü xarici investisiya gəlir. Bunlar hamısı Azərbaycanda iqtisadiyyatın inkişafını təmin edir.

Doğrudur, hələ problemlər çoxdur. Çünki bu keçid dövrü bir ilə, iki ilə bitən deyil. Bu islahatlar davam etdirilməlidir, insanların əksəriyyətini işlə təmin etməliyik. Yoxsulluq vəziyyətində yaşayan insanların iqtisadi təminatına nail olmalıyıq. Hər şeydən də əvvəl, biz Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarını azad etməliyik.

Bilirsiniz ki, Azərbaycan ərazisinin 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altındadır. İşğalçı Ermənistan ordusu Azərbaycan torpaqlarından çıxmalıdır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır. Çadırlarda ağır vəziyyətdə yaşayan bir milyondan çox azərbaycanlı qaçqınlar, köçkünlər öz yerlərinə qayıtmalıdır. Biz bu istiqamətdə də çox iş görürük. Siz düzgün dediniz ki, Ermənistan prezidenti Robert Koçaryanla mənim görüşlərim bu məsələnin həll olunması üçün çox əhəmiyyətli amildir.

Yəni bizim nailiyyətlərimiz də var, amma biz bununla öyünmürük və arxayınlaşmırıq. Lakin həll ediləsi problemlərimiz də çoxdur. Biz bunları da bilirik və həmin problemləri həll etməyə çalışırıq. Bunun üçün isə zaman lazımdır.

Azərbaycandakı vəziyyəti obyektiv qiymətləndirirsinizsə görə mən sizə bir daha təşəkkür edirəm. Məmnunam ki, siz Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunacağı haqqında bizim üçün çox əhəmiyyətli sözlər söylədiniz. İtaliya Avropa Şurasına sədrliyə başlayan kimi bu şuranın ilk qərarlarından biri Azərbaycanın qəbul edilməsi barədə olarsa, bu, çox gözəl olar.

Amma biz bilirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq bal yemək deyildir. Bu, bizim üzərimizə yeni məsuliyyətlər qoyur. Bu, bəlkə də bal yemək deyil, istiot yeməkdir. Ancaq istiot bizi qorxutmur. Ola bilər ki, bəzən o, ağzımızı yandıracaq, lakin biz ölkəmizi demokratiya yolu ilə daha da inkişaf etdirəcəyik. Ona görə də biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyirik. Belə halda, üzərimizə düşən məsuliyyəti də dərk edirik. Bilirik ki, bu da demokratik bir dövlət kimi, Azərbaycanın inkişafına çox böyük yardım göstərəcəkdir.

Bir daha deyirəm, burada toplaşmağınızın, çox mühüm məsələləri müzakirə etməyinizin özü də həm sizin həm Azərbaycanı diqqətinizi həm də ölkəmizdə demokratik mühitin mövcud olduğunu göstərir.

Biz bundan sonra da sizinlə səmərəli əməkdaşlıq etmək istəyirik. Sağ olun.

Canni Bukikkio: Cənab prezident, mən onu demək istəyirəm ki, biz həmişə olduğumuz kimi, eyni dalğa üzərindəyik. Demokratiya inkişafa daim ehtiyacı olan bir anlayışdır. Əlbəttə, mən Sizinlə razıyam ki, bir neçə il ərzində, birdən-birə demokratiyanın ən yüksək səviyyəsinə çatmaq mümkün deyildir. Ona görə ki, bu, çətindir. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycan xalqı neçə müddət sovet hakimiyyəti altında yaşamışdır, insanların mentalitetini, mədəniyyətini birdən-birə dəyişdirmək mümkün deyildir. Mən başa düşürəm ki, ictimai-siyasi sabitlik demokratiya yolu ilə inkişaf etmək üçün vacib şərtlərdən biridir.

Üç həftə bundan əvvəl mən Moldovada oldum. Biz cənab Luçinski ilə görüşdük. Mən söhbətimiz zamanı başa düşdüm ki, sabitliyi təmin etmək sahəsində onun da problemləri vardır. O, xahiş etdi ki, biz orada prezident və parlament tərəfindən təşkil olunmuş xüsusi komissiyanın işinə rəhbərlik edək. Yəni işin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, ümumiyyətlə, bu komissiya Moldovanın yeni, elə bir konstitusiyası üzərində işləməli idi ki, bu konstitusiya Moldovanın sabitliyini təmin etməkdə mühüm rol oynasın.

Cənab prezident, mən Sizinlə razıyam ki, Avropa Şurasında istiot çoxdur. Biz Rusiya-

da baş vermiş dəhşətli hadisələr və Ukraynadakı hadisələrlə bağlı elə bu yaxınlarda bunun şahidi olduq. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan heç vaxt belə bir vəziyyətlə qarşılaşmayacaqdır.

Cənab prezident, mən bilirəm ki, iradənin və təşəbbüsün olması belə bir işdə əsas məsələdir. Yəni bu yolda iradənin və təşəbbüsün olması mühüm şərtidir. Demisiniz, mən də bilirəm ki, Siz doğrudan da bu yolda çox təşəbbüskar və iradəlisiniz. Elə buna görə də Sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Heydər Əliyev: Sizə bir daha uğurlar arzulayıram. Yenidən Azərbaycana gəlin. Bizim Konstitusiya Məhkəməsi də yaxşı işləyir. Onlar qısa müddətdə beynəlxalq aləmdə öz yerlərini tutublar. Sağ olun.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə
heyətini qəbul edərkən söhbətindən**

27 oktyabr 2000-ci il

Heydər Əliyev: Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Mənə verilən məlumatlara görə, siz bir neçə gündür buradasınız. Təbii ki, biz buna çox müsbət münasibət bəsləyirik. Çünki gənc, müstəqil dövlət kimi Azərbaycan həmişə çalışır ki, öz ölkəsini tanıtsın. Bu da böyük və uzun sürən bir prosesdir. Hansısa bir ölkə öz müstəqilliyini əldə edəndən sonra elə düşünməlidir ki, müstəqilliyini elan etsə, onu bütün dünyada tanıya bilərlər. Biz belə düşünürük.

Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini 9 ildir ki, elan edibdir. Deyə bilərəm, biz bu illərdə çox işlər görmüşük ki, Azərbaycan dünya birliyində layiqli yer tutsun, ölkəmizi, onun həm tarixi keçmişini, həm müasir həyatını, həm zəngin mədəniyyətini, elmini, həm də yeni demokratik dövlət quruculuğu prosesini olduğu kimi tanınsınlar.

Azərbaycanın prezidenti kimi mən hər bir qonağın ölkəmizə gəlməsinə sevinirəm. Doğrudur, bəzi qonaqlar gəlib Azərbaycanda yalnız mənfi şeyləri görürlər, müsbət işləri görmək istəmərlər. Çalışsınlar ki, mənsub olduqları ictimaiyyətdə Azərbaycan haqqında mənfi fikir yaratsınlar. Ancaq onlar azlıq təşkil edir.

Hər bir ölkədə mənfi cəhət vardır. Kim desə, yoxdur, bu, yəqin ki, ədalətli olmaz. Amma həmişə ölçmək lazımdır ki, nə qədər mənfi, nə qədər müsbət var. Mən qərəzli fikrli insanların Azərbaycana gəlməsinə də heç vaxt etiraz etməmişəm. Təbii ki, Azərbaycana gələn qonaqların əksəriyyəti ölkəmiz haqqında ədalətli təəssürlər toplayırlar, bu da ölkəmizi daha yaxşı tanımağa imkanlar yaradır.

Sizin bu ziyarətiniz adi, turist ziyarəti deyildir. Sizin bu ziyarətiniz bizim üçün çox əhəmiyyətlidir və siyasi xarakter daşıyır. Ona görə də mən sizin bu ziyarətinizi başqa ziyarətlərlə müqayisə etmək fikrində deyiləm.

Azərbaycan demokratik dövlət qurur, demokratik təsisatları təmin etməyə çalışır. Bu, bizim qurduğumuz yoldur. Bizi bu yolu tutmağa heç kəs məcbur etməyibdir. Biz vaxtilə sovet hakimiyyəti dövründə yaşamışıq. O vaxt xalqdan soruşmayıblar ki, siz bu sistemi istəyirsiniz, yoxsa yox. 1917-ci ildə oktyabr inqilabı baş verib, bolşeviklər qalib gəliblər. Onlar keçmiş rus imperiyasının yerində yeni bir dövlət qurublar. Doğrudur, onlarla mübarizə aparılar çox olmuşdur. Ancaq mübarizə aparılan məğlub olublar, sistem qalib gəlir. Biz də bu sistemin içərisində dünyaya gəlmiş, yaşamış insanlarıq.

O vaxt bizim seçiminiz yox idi, həmin sistem nə idisə, biz də onun içində yaşayırdıq və ona öyrənmişdik. Biz başqa sistemlərə, aparılan təbliğatlara da o qədər müsbət münasibət göstərmirdik. Ancaq hamımızı narahat edən o idi ki, biz müstəqil millət, müstəqil dövlət deyildik. Təbii ki, müstəqillik əldə edəndən sonra keçmiş sistemdən imtina etdik. Hansı yolla getməliyik? Dünyada müxtəlif yollar var. Amma biz demokratiya yolunu seçdik. Bu yol asan yol deyildir. Özünü demokratik ölkə elan edib düşünmək olmaz ki, artıq bu ölkədə

demokratiya tətbiq edildi və hər yerdə yayıldı.

Hər bir ictimai-siyasi proses, o cümlədən demokratik prinsiplər heç də asan həyata keçirilmir. Biz bir tərəfdən bunu öyrənirik. Çünki bu, bizim üçün o qədər də yaxın. Tanış bir sistem deyildir. İkinci tərəfdən, biz bunu tətbiq edirik. Tətbiq etmək isə təcridi xarakter daşıyır, bu, birdən-birə ola bilməz. Belə olsa, qeyri-təbii alınar. Ancaq bu yolda bizim nailiyyətlərimiz vardır. Biz bu yolla gedərək indi yeni bir mərhələyə, parlament seçkilərinə gəlib çatmışıq.

Müstəqil dövlət kimi Azərbaycan birinci demokratik parlament seçkilərini 1995-ci ildə keçirdi. Biz ilk müstəqil, demokratik Konstitusiyamızı yaratdıq və ötən beş ildə bütün demokratik prinsipləri tətbiq edirik. Azərbaycanda hakimiyyətin bütün qanadları öz yerini tapıbdır. Ölkəmizin Milli Məclisi bu beş ildə 900-ə qədər qanun qəbul edilibdir. Onların böyük bir hissəsi Azərbaycan prezidentinin təşəbbüsü ilə qəbul olunubdur.

Təbii ki, biz keçmişdə sovet qanunları ilə yaşayırdıq. Yeni qanunların demokratik prinsiplərə söykənən qanunların qəbul edilməsi əsas şərtlərdən biridir. Biz bu sahədə çox iş görmüşük.

Qanunu qəbul etmək dünya təcrübəsi, bilik, zəka tələb edir. Amma bu, o qədər çətin deyildir. Ancaq qanunu yerinə yetirmək ondan çox-çox çətinidir. Eləcə də Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edilməsi çətinliklə başa gəlməyibdir. Sovetlər İttifaqı dağıldı. onun tərkibində olan 15 müttəfiq respublikanın hər biri bu fürsətdən istifadə edib öz müstəqilliyini elan etdi.

Burada birinci nümunəni Rusiya göstərdi. Sovetlər İttifaqının əsasını Rusiya təşkil edirdi. Sovetlər İttifaqı Rusiyanın əlində idi. Ona görə də Sovetlər İttifaqına imperiya deyəndə, Rusiya imperiyası nəzərdə tutulurdu. Amma Rusiya bütün müttəfiq respublikalardan əvvəl öz müstəqilliyini, suverenliyini elan etdi. Beləliklə də, başqa respublikalara, millətlərə yol açdı.

Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, müstəqillik o qədər də çətinliklə başa gəlməyibdir. Amma müstəqilliyi saxlamaq, qorumaq və müstəqil dövləti inkişaf etdirmək, təbii ki, onu əldə etməkdən çox çətinidir. Hesab edirik ki, biz bu sahədə çox iş görmüşük, gələcəkdə daha da çox iş görmək üçün əsas yaratmışıq.

Biz müstəqillik dövründə ikinci parlament seçkilərinə hazırlaşırıq. Mən belə anlayıram ki, sizin də buraya gəlişinizin məqsədi Azərbaycanda seçkiqabağı vəziyyəti öyrənməkdən ibarətdir. Sizin təşəkkür edirəm ki, zəhmət çəkib buraya gəlmisiniz, bizim ölkəmizi görürsünüz. Güman edirəm, necə var, elə görürsünüz. Hesab edirəm ki, sizin bu təəssürləriniz və eyni zamanda, burada olduğunuz zaman verdiyiniz tövsiyələr, məsləhətlər, təcrübəniz noyabrın 5-də olacaq parlament seçkilərinin uğurla keçirilməsinə kömək edəcəkdir. Mən sizi bir daha salamlayıram.

Dadlı Smit: Cənab prezident, hər şeydən öncə icazə verin, qiymətli vaxtınızı ayıraraq bizi qəbul etdiyiniz üçün Sizin təşəkkürümü bildirim. Bilirəm ki, dövlət başçısı kimi Sizin iş cədvəliniz çox gərgindir və bu günlər Sizi görmək istəyənlərin sayı da yəqin ki, həddindən çoxdur.

Mən bu yaxınlarda otəldə bir köhnə tanışla rastlaşdım. Biz görüşən kimi o, məndən soruşdu ki, burada nə edirsiniz? Mən ona cavab verdim ki, Azərbaycana səfərə gəlmişəm

Dedim, bəs siz nə edirsiniz? Bildirdi ki, mən prezidenti görmək istəyirəm. Ona dedim ki, sabah biz prezidentlə görüşəcəyik.

Cənab prezident, doğru buyurdunuz, ölkənizi ziyarət etməkdə bizim iki əsas məqsədimiz var. Birincisi, biz - bu nümayəndə heyətinin üzvləri Avropa Şurasının fəxri üzvləriyik. Biz Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması üçün tövsiyə vermək və Sizi bu işə daha da ruhlandırmaq məqsədi ilə ölkənizə gəlmişik.

Səfərimizin ikinci məqsədi isə, Azərbaycanın Mərkəzi Seçki Komissiyası ilə sıx təmaslar qurmaqdan ibarətdir. Məmnuniyyətlə bildirmək istəyirəm ki, biz onlarla olduqca yaxşı, gözəl əməkdaşlıq münasibətləri qurmağa nail olmuşuq. Ümidvarıq ki, görüşlərimiz və söhbətlərimiz zamanı verdiyimiz tövsiyələr qarşından gələn parlament seçkilərinin müvəffəqiyyətlə keçirilməsi üçün onlara yardımçı olacaqdır.

Cənab prezident, beş həftə bundan öncə biz Sizin ölkənizdə olmuşuq. O zaman Sizinlə görüşmək arzusunda idik. Amma biz Bakıda olarkən Siz səfərdə idiniz və Amerika prezidenti cənab Bill Klinton ilə görüşürdünüz. Görürsünüz, biz yenidən qayıtmışıq, məmnunuq ki, budəfəki səfərimiz zamanı Sizinlə görüşmək imkanı yaranıb. Bildirmək istəyirəm ki, indi biz vətənimizə yola düşmək ərafında olsaq da, noyabrın 5-nə çox az qalmış yenidən Azərbaycana qayıdacağıq və seçkilərdə müşahidəçi kimi iştirak edəcəyik.

Yüz illərlə öncə öz müstəqilliyini qazanmış azad, suveren şəkildə yaşamış ölkələrin təmsilçiləri kimi bizə bəzən anlamaq çətin idi ki, totalitar rejimdən yaxa qurtarmış, azadlığını əldə etmiş bir ölkə öz həyatını necə qurur və hansı işləri görür. Totalitarizm şəraitində yaşamamış və belə bir təcrübəyə malik olmayan ölkələrin təmsilçiləri üçün burada nailiyyətləri, müvəffəqiyyətləri əldə etməyin və işləri başa çatdırmağın nə qədər çətin olduğunu anlamaq bəzən asan olmur.

Biz - ömrünü siyasətlə, dövlət işləri ilə məşğul olmağa həsr etmiş insanlar yaxşı anlarıyıq ki, demokratiyaya gedən yol asan deyildir. Bu yol tufanlı, boranlı yollardır və burada çox böyük çətinliklər meydana çıxır.

Onu da bildirmək istəyirəm ki, əgər biz ölkənizin indi qarşılaşdığı obyektiv çətinlikləri nəzərə almasaq, Azərbaycanı dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri ilə müqayisə etməyə cəhd göstərsək, yanlışlıq olar. Bəyan etmək istəyirəm ki, biz müstəqillik qazandıqdan sonra Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətləri, müvəffəqiyyətləri görməkdən çox məmnun olmuşuq, ruhlanmışıq. Ölkənizə hər iki ziyarətimiz Azərbaycanın bu nailiyyətləri barədə təsəvvürümüzü bir daha təsdiqlədi.

Onu da bildirmək istəyirəm ki, bir həftə bundan əvvəl mən Londonda olarkən Sizin region - Azərbaycan, Gürcüstan barədə yazılmış bir məlumat bülleteni ilə tanış oldum. Bu, məni yaxşı mənada çox təsirəndirdi. Həmin bülletendə Əfqanıstanda baş verən hadisələr barədə də məlumat var idi. Bülletenin Azərbaycanla bağlı hissəsində deyilir ki, sovet dövrünün xarabalıqları üzərində qurulmuş bir məmləkətdə böyük tərəqqi var və insanlar gələcəyə nikbinliklə baxırlar.

Məhz bütün bunlara görə də biz bu fikri dəstəkləyirik ki, Azərbaycan Avropa Şurasının fəal, tam hüquqlu üzvünə çevrilsin. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması Sizin ölkə üçün geniş imkanlar açmaqla bərabər, eyni zamanda, Avropa və dünya üçün də əhəmiyyətlidir.

Bildirmək istəyirəm ki, biz öz ölkələrimizdə müxtəlif siyasi partiyaların nümayəndələri. Məsələn, mən mühafizəkarlar partiyasındanam, sol tərəfimdə əyləşən cənab Almaniya sosialistlərini təmsil edir, bu xanım liberal-demokratdır, sağ tərəfimdə əyləşən cənab isə xristian-demokratdır. Amma biz dünyada bir şeyə - azadlığa inanırıq. Hesab edirik ki, bu azadlığa nail olmaq üçün biz hər hansı bir dəstəyi verə bilirsək, yardım göstəririksə, demək, onun uğrunda mübarizə aparmaq işində eyni mövqedən çıxış edirik. Amma Azərbaycana səfərimizdə isə biz siyasi cəhətdən bitərəf mövqedəyik, yəni Azərbaycanda hər hansı bir siyasi partiyaya dəstəkləmirik.

Cənab prezident, ona görə də tam bitərəflik mövqeyindən çıxış edərək, biz noyabrın 5-də ölkənizdə keçiriləcək parlament seçkilərinin müvəffəqiyyətlə başa çatmasını arzulayıyıq. Arzu edirik ki, bu seçkilər Azərbaycan üçün müvəffəqiyyətli seçkilər olsun.

Ümidvar olduğumuzu bildiririk ki, bu seçkilər Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması prosesinə öz töhfəsini, yardımını verəcəkdir. Beləliklə də biz gələcəkdə Sizinlə əməkdaşlığımızı daha yaxından, sıx surətdə davam etdirəcəyik.

Cənab prezident, bu gün bizimlə görüşə vaxt ayırdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkürümüzü bildiririk.

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab Smit, dediyiniz bu sözlərə görə mən sizə təşəkkür edirəm. Məni çox sevindirən odur ki, deyirsiniz, bitərəf mövqedən çıxış edirsiniz. Sizin ondan öncə dediyiniz sözlər də məndə belə təəssürat yaradır ki, Azərbaycandakı vəziyyəti həqiqətən obyektiv təhlil edə, qiymətləndirə bilərsiniz. Bunlar bizim üçün bəsidir. Mən nə üçün belə deyirəm? Çünki təəssüflər olsun ki, biz bir çox hallarda qarşılıqlı rəstləşməyə nail oluruq. Biz o qədər qarşılıqlı fikirlərlə rəstləşmişik ki, obyektiv, bitərəf bir fikir eşidəndə o, bizim üçün böyük sevinc gətirir.

Siz doğru dediniz, Londonda bülletendə oxumusunuz ki, totalitar rejimin dağıntıları içərisində demokratik bir dövlət qurmaq və burada müəyyən nailiyyətlər əldə etmək özlüyündə böyük bir hadisədir.

Mən sovet hakimiyyətinin tarixi haqqında sizə qısaca olaraq bir neçə kəlmə söz dedim. Bildirdim ki, o vaxt bu rejimi insanlara zorla qəbul etdiriblər. İnsanlar bunu qəbul edib amma həqiqi demokratiyanı, - çünki hesab edirdik ki, sovet rejimi də demokratikdir və biz də belə təəvvür edirdik, - görməyiblər. Həmin rejimə uyğunlaşmaq necə çətin idisə, eləcə də bugünkü demokratiyaya, zorla olmasa da, uyğunlaşmaq asan deyildir. İndi insanların şüurunda, beynində dəyişikliklər prosesi gedir. Əsas odur ki, bu proses bizim istədiyimiz istiqamətdə gedir və zor işlədilmir. Sadəcə, insanlara anlatmaq, onları köhnə fikirlərdən yeni bir fikrə gətirmək lazımdır. Biz də bunu edirik.

Siz doğru dediniz ki, yüz illərlə demokratiya şəraitində yaşamış, inkişaf etmiş ölkələrin yeni müstəqillik qazanmış, demokratiya yolu ilə gedən ölkələrlə müqayisə etmək olmaz. Ancaq təəssüf ki, respublikamızın daxilindəki bəzi qüvvələr öz şəxsi mənafehlərinə görə, - demokratiya namına yox, - hesab edirlər ki, məsələn, İngiltərədə, Fransada, Amerikada olan demokratiya bu gün Azərbaycanda da olmalıdır. Onlara həqiqi demokratiya lazım deyildir. Onlar sadəcə, bu şüardan istifadə edib öz mübarizələrini aparırlar. Amma bu, sağlam mübarizə deyildir. Belələri ölkəmizin daxilindədir. Ancaq bəzi xarici qüvvələr, dairələr, mərkəzlər Avropadakı, Amerikadakı demokratiyanın Azərbaycanda olmasını tələb edirlər.

bələ olmadığı halda, ölkəmiz haqqında mənfəi fikirlər söyləyirlər.

Keçmiş sovet elmində belə bir mülahizə var idi ki, hər bir şeyə dialektik nəqteyi-nəzərdən baxmaq lazımdır. Amma bu, sovet fəlsəfəsi deyildir. Bu, ən qədim insan fəlsəfəsidir. Təbiidir ki, tarixdə hər bir ölkə müəyyən bir yolla gedib, müəyyən bir mərhələyə çatıbdir. Dünyada təkcə əkilərdən başqa bir-birinə bənzər iki adam tapmaq mümkün deyildir. Amma bəzən əkilərin arasında da fərq tapmaq olur. Eləcə də dünyada hamısı, necə deyirlər, bir boyda, bir biçimdə, bir sifətdə, bir rəngdə olan ölkə tapmaq mümkün deyildir. Bunlar obyektiv xüsusiyyətlərdir. Onları nəzərə almayan, yaxud da Azərbaycanın reallığını, xalqımızın tarixini, millətimizin mentalitetini bilməyən, haradasa, Avropada, Amerikada oturan adam deyir ki, yox, Azərbaycanda da belə olmalıdır. Azərbaycanda isə elə adamlar var ki, öz kəndindən, Azərbaycandan kənara çıxmayıblar, başqa yeri görməyiblər. Onlar xalqa, millətə, o cümlədən mənə də demokratiya dərsi vermək istəyirlər. Allaha şükürlər olsun ki, mən bütün dünyanı görmüşəm. Mənim dünyada görmədiyim az ölkə vardır. Təkrar edirəm, dünyada heç bir şey görməyən adam istəyir ki, mənə demokratiya dərsi versin. Bax, biz belə paradokslarla rastlaşırdıq. Yenə də deyirəm, bunların səbəblərindən biri də ayrı-ayrı xarici dairələrdə Azərbaycana göstərilən qarəzli münasibətdir.

Dediniz ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının fəxri üzvləri kimi siz Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq məsələləri ilə də məşğul olursunuz. Onu da deyim ki, Avropa Şurasına daxil olmaq prosesi bizim üçün uzun çəkibdir. Hələ bir il bundan öncə belə bir qərar qəbul olunub ki, Cənubi Qafqazda Azərbaycan və Ermənistan eyni vaxtda Avropa Şurasına qəbul edilsin. Bu, çox yaxşı fikirdir. Çünki beləliklə, Avropa Şurası Ermənistanla Azərbaycan arasında olan münəqişənin aradan götürülməsi üçün yeni bir addım ata bilər.

Siz bilirsiniz ki, biz bu münəqişəyə son qoyulmasını istəyirik. Çünki bizim torpaqlarımızın 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunubdur. Azərbaycanın 8 milyon əhalisinin bir milyonu qaçqın vəziyyətində çadırlarda yaşayır. Bizim istəyimiz, arzumuzdur ki, bu məsələ sülh yolu ilə həll olunsun. Bu münəqişənin həll edilməsi də ondan ibarət olmalıdır ki, görək Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa edilsin, Ermənistan silahlı qüvvələri işğal olunmuş torpaqlarımızdan çıxsın və həmin bir milyon insan dərindən edilmiş o yerlərə qayıtsın, orada öz həyatını yenidən qursun. Ona görə də biz hər bir vasitədən istifadə edib məsələni bax, bu yolla həll etmək istəyirik.

Avropa Şurasının bəzi komissiyalarında bu məsələ müzakirə edilərkən Ermənistan haqqında bir dəfə də etiraz olmayıb, ancaq Azərbaycan barədə etirazlar olubdur. Bu, bizi incidir. Kim deyər bilsə ki, Ermənistanda demokratiya Azərbaycandan üstündür, o, çox böyük səhv etmiş olar.

Bəzən Azərbaycanda insan hüquqlarının pozulması haqqında danışırırlar. Belə hallar hər bir ölkədə vardır. Mən istisna etmirəm, bizdə də vardır. Amma Ermənistan bir milyon azərbaycanlının hüququnu pozubdur, mənliliyi tapdalayıbdır. Ona görə də bu məsələdə insanların hüquqlarının pozulmasını görməyənlərin və bunu görmək istəməyənlərin axtarış Azərbaycanada həbsxanada bir nəfər cinayətkarın hüquqlarının pozulmasından, onun azad edilməsindən danışması, əlbəttə, bizi incidir. Ona görə də biz, xüsusi qeyd edirəm, həzi qüvvələr tərəfindən Azərbaycana qarşı ikili standartlar tətbiq olunmasını görürük. Həmin qüvvələr səhv edirlər.

Biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyirik. Amma dərk edirik ki, bu, bizim üzərimizə daha da çox yeni vəzifələr qoyacaqdır. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması Avropa Şurası üçün də çox əhəmiyyətlidir. Çünki Şərq ilə Qərbin qovuşduğunda Avropanın son nöqtəsində yerləşən Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin sintezindən ibarət mədəniyyətə malik olan, öz milli, mənavi dəyərləri ilə bərabər ümumbəşəri dəyərləri Avropa dəyərlərini özündə əks etdirən bir xalqın, bir ölkənin Avropa Şurasından kənarda qalması bu şuraya heç də böyük hörmət gətirməz. Biz bu qarəzli qüvvələrlə mübarizəyə çox vaxt itiririk. Biz o qədər qarəzli hallara rast gəlirik ki, sizin kimi obyektiv adamları görəndə sevinirik.

Dediniz ki, seçkilərə hazırlıq prosesində artıq ikinci dəfədir buradasınız. Ölkəmizin reallıqlarını görürsünüz. Təbiidir, bu proses elədir ki, orada hər şey ideal ola bilməz. Kim deyirsə ki, onun ölkəsində hər şey idealdır, o, səhv edir.

Biz əlimizdən gələni edirik ki, noyabrın 5-də Azərbaycanda parlament seçkiləri demokratik keçsin, beynəlxalq standartlara uyğun olsun. Biz bunun üçün çalışırıq. qarşidaki günlər də çalışacağıq.

Ümidvaram ki, siz yenidən Azərbaycana gəlib seçki prosesini müşahidə edəcəksiniz və öz obyektiv fikirlərinizlə bizə kömək göstərəcəksiniz. Vaxt çox getsə də ürayımda olanları sizə dedim.

Sağ olun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən
Prezident sarayı, 30 noyabr 2000-ci il

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab Bukikkio!

Hörmətli qonaqlar!

Mən sizi salamlayıram, sizi yenidən Azərbaycanda görməyimdən məmnunam. Azərbaycanın son illərdə Venesiya Komissiyası ilə əməkdaşlığını çox faydalı hesab edirəm. Bu əməkdaşlığımız yaqin ki, indiki mərhələdə əlaqələrimizin daha da genişlənməsi üçün əsas yaradır. Buyurun, sizi dinləyirəm.

Canni Bukikkio: Cənab prezident, bizə bu şəraiti yaradıb Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etdiyinizə görə icazə verin, Siza dərin minnətdarlığımı bildirim.

Şəxsən mən özüm haqqında deməliyəm ki, elə bu ilin özündə ilk dəfə Sizin tərəfinizdən burada qəbul olunmaq şərəfinə nail olmuşam. Elə bunun özü göstərir ki, doğrudan da, bu-yurduğunuz kimi, Azərbaycanla Venesiya Komissiyası və Avropa Şurası arasında əlaqələr gündən-günə daha da intensiv xarakter alır.

Cənab prezident, bu fürsətdən istifadə edərək, mən Azərbaycanda son günlərdəki zəlzələ nəticəsində insanların həlak olması ilə əlaqədar həm Venesiya Komissiyası adından, həm də nümayəndə heyəti adından Siza dərin hüznə başsağlığı vermək istəyirəm.

Heydər Əliyev: Təşəkkür edirəm.

Canni Bukikkio: Deməliyəm ki, Allaha çox şükürlər olsun, Azərbaycanda belə güclü zəlzələ baş verməsinə baxmayaraq, ümumiyyətlə, onun nəticələri çox ağır deyildir.

Cənab prezident, 2000-ci və 2001-ci il həm Azərbaycan üçün, həm də Avropa Şurası üçün mühüm illərdir. Ümumiyyətlə, Avropa dəyərləri ətrafında fikir mübadiləsi aparmaq, bununla bağlı təcrübəmizi Sizinlə bölüşmək üçün biz bu son illərdə çox yaxından əməkdaşlıq etdik. Əlbəttə, biz istərdik ki, bu əməkdaşlığımızın nəticəsi olan mühüm məqam, hadisə bu il baş versin. Amma yenə də mənə elə gəlir ki, biz razı olmalıyıq, kifayətlənməliyik ki, bu ilin özündə də Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə bağlı bu beynəlxalq təşkilatın Nazirlər Komitəsi çox mühüm qərar qəbul etmişdir. Biz çox böyük ümidlə o günü gözləyirik və bilirik ki, yanvar ayının sonuna kimi biz mütləq bu qərarın həyata keçməsinin şahidi olacağıq.

Cənab prezident, bu ilin yazındakı görüşümüzə Sizin özünüz də dediyiniz kimi, Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olandan sonra onun qarşısında duran vəzifələr daha da çətinləşəcəkdir.

Lakin Sizin özünüz də əlavə etmişdiniz ki, Azərbaycan rəhbərliyi bu çətin vəzifələri həyata keçirmək üçün heç nədən çəkinmir, qorxmur və demokratiyanın inkişafı yolu ilə daim irəliləyəcəkdir.

Ümumiyyətlə, demokratik sabitlik, sosial və iqtisadi inkişaf hər hansı bir cəmiyyətin fərvan və əmin-amanlıq şəraitində yaşaması üçün lazım olan amillərdir. Dediym bu ilk amilin həyata keçməsi, ümumiyyətlə, həm də bu regionda sülhün təmin olunması yolunda çox

mühüm bir hadisədir. Biz həm də Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli uğrunda fəaliyyətinizə, problemin sülh yolu ilə həll olunması üçün şəxsi iradəyizə görə Siza bir daha minnətdarlığımızı bildiririk. Ümid edirik ki, Sizin bu söyləriniz tezliklə lazımı nəticəni verəcəkdir.

Cənab prezident, mən sözlümü bitirməzdən əvvəl nümayəndə heyətinin üzvlərini Siza təqdim etmək istərdim. Cənab Jerar Batliner Venesiya Komissiyasının sədrinin müavini, cənab Laslo Şolyom Macarıstan Konstitusiyası Məhkəməsinin sabiq sədri, Budapeşt Universitetinin professorudur. Georq Holte Almaniyanın Gettingen Universitetinin müli hüquq üzrə professorudur, cənab Xuan Lopes Aqillar İspaniya parlamentinin deputatıdır. Cənab Rudolf Şnits Dürr və cənab Pol Torhallsson Venesiya Komissiyasında mənim həmkarlarımdır.

Görürsünüzmü, burada bütün Avropa öz təəcəssümünü tapmışdır, bir çox ölkələrdən nümayəndələr vardır. Cənab prezident, deməliyəm ki, burada hətta Kanar adalarının da nümayəndəsi var.

Heydər Əliyev: Siza təşəkkür edirəm. Doğrudan da sizin nümayəndə heyəti çox mötəbər tərkibdədir. Bir çox ölkələri təmsil edir. Beləliklə, siz bizə güclü hücum edirsiniz.

Canni Bukikkio: Bu, dostluq hücumudur.

Heydər Əliyev: Dostcasına hücumdur. Biz də çalışacağıq ki, bu hücumun qarşısında. təbii ki, öz üzərimizə götürdüyümüz öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün söylərimizi artıracağıq.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması prosesi bir az uzanıbdır. Bu da bizim günahımızdan deyildir. Avropa Şurası o tərəfə, bu tərəfə çəkir. Yaqin istəyir ki, görsün, onun tələblərinə biz dözə biləcəyik, ya yox.

Siz doğru xəbərlətiniz, mən keçən görüşümüzə demişdim ki, Avropa Şurasına daxil olmaq bizim üçün "bal yemək" deyildir. Orada bizim üzərimizə daha da çox vəzifələr düşəcəkdir. Ancaq eyni zamanda biz dərk edirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq bizim üçün nə qədər lazımdırsa, o qədər də Avropa Şurasına lazımdır, Avropa Şurası Avropa qitəsinə daxil olan ölkələrin hamısını özündə cəmləşdirmək istəyir. Bu, doğru fikirdir, doğru məqsəddir. Biz də belə arzuda olaraq, bu cür çıxış edərək, təbii ki, öz gələcək vəzifələrimizi bilirik.

Azərbaycanda Avropa dəyərləri artıq çoxdan tətbiq edilibdir. Təbii ki, biz Avropa Şurasına daxil olandan sonra bu dəyərlərin bütün sahələrdə bərqərar edilməsi təmin olunacaqdır. Eyni zamanda hər bir ölkənin özünəməxsus xüsusiyyəti, hər bir xalqın öz tarixi və mentaliteti vardır. Təbii ki, bunlar da nəzərə alınmalıdır. Bunların sintezi əsasında Azərbaycanda ümumbəşəri dəyərlərin, Avropa dəyərlərinin bərqərar olması təmin edilməlidir.

Biz sizinlə görüşlərimizdə, ümumiyyətlə, Azərbaycanın Venesiya Komissiyası ilə əməkdaşlığı zamanı bu məsələləri bir neçə dəfə müzakirə etmişik. İndi isə sizin də bizim də üzərimizə yeni vəzifələr düşür. Biz yeni öhdəliklər götürmüşük.

Azərbaycan çox ciddi ölkə və dövlətdir. Əgər biz öz üzərimizə hər hansı öhdəliyi götürürüksə, təbii ki, onun yerinə yetirilməsi üçün əlimizdən gələni etməliyik. Ona görə də biz sizinlə tam səmimi əməkdaşlıq edəcəyik. Burada sizin bəyan etdiyiniz fikirlər də, təbii ki, bizim hamımızın xatirində olacaqdır. Bu il olmadı, amma yanvar ayında Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olacaqdır. Bu da xeyli dərəcədə sizinlə bizim əməkdaşlığımızdan asılıdır. Biz sizinlə tam səmimi, işgüzar şəraitdə əməkdaşlıq etmişik və bundan sonra da etməyə hazırıq.

Siz burada bir neçə görüş keçirəcəksiniz. Lazımı məsləhətləşmələr, fikir mübadiləsi aparacaqsınız. Ümid edirəm ki, bunlar uğurlu olacaqdır.

Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olmaq, onun həqiqi üzvü olmaq istəyir. Ona görə də biz bunun üçün nə lazımdırsa, etmişik, bundan sonra da edəcəyik. Bu məsələləri burada müzakirə etməyə sizin imkanınız vardır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının nümayəndə heyəti ilə görüşdə söhbətindən

Bakı, 3 yanvar 2001-ci il

Cənab nazir, mən sizi salamlayıram. Sizi Bakıda, Azərbaycanda görməyimə çox şadam. Latviyanın hazırda Avropa Şurasının sədri olması ilə əlaqədar mən sizi təbrik edirəm. Bu, hər bir ölkə üçün böyük əhəmiyyəti olan hadisədir. Biz Sovetlər İttifaqının tərkibində olarkən Latviya nümayəndələri xaricə hər hansı bir səfər etmək üçün Moskvanın icazəsini almalı idilər. İndi isə Latviya Avropa Şurası kimi mötəbər bir təşkilata sədrlik edir. Bir təsəvvür edin, tarixən qısa dövr ərzində dünyada nə kimi dəyişikliklər baş vermişdir.

Yenidənqurmanın ilk illərində Latviyanın müstəqilliyə necə çalışdığının şahidi olmusam, mən bunların hamısını yaxşı xatırlayıram. Sizin adamlar fəal çıxış edirdilər. Doğrudur, mən artıq onda işləmirdim, - 1987-ci ildə bütün vəzifələrdən getmişdim. bu proses isə bir qədər sonra başlandı, - buna baxmayaraq, bütün bu işlərin gedişini izləyirdim. Hələ onu demirəm ki, bundan əvvəl, Sovetlər İttifaqının hələ mövcudluğu dövründə mənə Latviyanın bir çox məsələləri ilə məşğul olmaq lazım gəlirdi.

İndi isə biz başqa şərətdə görüşürük. Siz Avropa Şurasında sədrlik edən Latviyanın xarici işlər nazirisiniz, mən isə bir çox hadisələrdən sonra müstəqil Azərbaycanın prezidentiyəm. Mənə elə gəlir ki, keçmişdə birlikdə işlədiyim, bir dövlətdə yaşadığım adamları görmək xoşdur. Bu da xoşdur ki, indi biz azad və müstəqil olmuşuq. Əlbəttə, Latviya öz müstəqilliyinə digər Baltikyanı ölkələrə nisbətən tez qovuşmuşdur. Lakin, fərqi yoxdur. Sovetlər İttifaqı dağılmazdan əvvəl Latviyada da, Litvada da Sov.İKP MK mövqelərində duran Kommunist Partiyası mövcud idi.

Dünyada böyük dəyişikliklər baş vermişdir. Bu nümayəndə heyəti yeni ildə, yeni yüzillikdə, yeni minillikdə qəbul etdiyim ilk nümayəndə heyətidir. Bu nümayəndə heyəti çox mühümdür, çünki o, Avropa Şurasının nümayəndə heyətidir. Nümayəndə heyəti Azərbaycana çox ciddi bir məsələ ilə əlaqədar gəlmişdir. Buna görə də mən bu görüşə şadam və hesab edirəm ki, o, maraqlı olacaq, ən başlıcası isə, müsbət nəticələr verəcəkdir. Bilirəm ki, bu gün siz parlamentimizin sədri ilə, baş nazir ilə, xarici işlər naziri, mənim aparatımın rəhbəri ilə görüşmüşünüz. Maraqlandığınız məsələlər ən çox mənim aparatımın rəhbərinə aiddir.

Bugünkü gün sona yetir. Mənə dedilər ki, sabah siz yola düşürsünüz. buraya qısa müddətə gəlmisiniz. Çox təəssüf. Çünki daha çox danışmaq istərdik, ən başlıcası isə, siz bugünkü Azərbaycana, onun uğurlarını, problemlərini, çətinliklərini görərdiniz. Şəhərimizi - Azərbaycanın paytaxtını görərdiniz. Buyurun...

...Cənab nazir, Azərbaycan haqqında, onun müasir vəziyyəti haqqında, Azərbaycanın demokratiya, siyasi plüralizm, insan hüquqlarının qorunması yolu ilə gətməsi haqqında söylədiyiniz fikirlərə, sözlərə görə təşəkkür edirəm.

Siz çox doğru dediniz. Mən sözü açıq-aydın deyən adamam. Təəssüf ki, hərdən bəzi Qərb ölkələrində bütün bunları çox da dəqiq təsəvvür etmirlər. Demokratiya bir prosesdir.

Bu, sizin sözlərinizdir. Mən bu barədə ona görə deyirəm ki, bu sözlər mənim sözlərim deyildir. Sizin dediyiniz kimi, demokratiya elə bir şey deyil ki, yığılıb onu tikəsən, Azərbaycana rəhbərlik etdiyim dövrdə, 70-80-ci illərdə mən burada çox böyük sayda fabriklər, zavodlar, körpülər, yaşayış binaları, məktəblər, xəstəxanalar və digər obyektlər tikmişəm. Oturduğumuz bu binanı, eləcə də bir çox digər binaları mən tikmişəm. Siz demirsiniz, demokratiya o demək deyil ki, vəsait götürüb, texnika, işçi qüvvəsi yığıb nə isə tikəsən və onu istifadəyə verəsiniz. Bunlar tamam başqa-başqa şeylərdir. Demokratiya bir prosesdir. Özü də insanlar, ölkələr və xalqlar bu prosesi ona hazır olduqları səviyyədə keçirlər.

Biz özümü 100-200 illik demokratiya tarixinə malik ölkələrlə heç cür müqayisə edə bilmərik. Elə götürək sizin Latviyanı. O, 1940-cı ilədək bir quruluşda yaşamış, sonra Sovetlər İttifaqının tərkibinə düşmüşdür. 1990-cı ilədək kommunist ideologiyası altında olmuşdur. O vaxtlar da deyirdilər ki, bizdə demokratiya, söz azadlığı var. Amma orada bunlar həmin cəmiyyətin həddudları çərçivəsində olmuşdur.

Bilirsinizmi, ölkələrin 100-200 il getdikləri yolla getmək və onlarla bir səviyyədə olmaq real deyildir. Mən bunu hamıya deyirəm. Ona görə də mən öz fikirlərimi açıq bildirirəm ki, əvvəllər Sovetlər İttifaqına daxil olmuş ölkələri, sosializm düşərgəsində olmuş ölkələri - Şərqi Avropa ölkələrini və başqa ölkələri real surətdə təsəvvür etsinlər. Axı, onlar öz inkişafının müxtəlif pillələrində olmuşlar və təbii ki, birdən-birə 100 metr irəliləyişə təullana bilməzlər, - çünki insan 4-5 metr, ən çoxu isə 6 metr uzağa təullana bilər, - bu, qeyri-mümkündür, qeyri-reallıqdır. Təəssüf ki, Qərbdə bəziləri belə hesab edirlər - hər hansı Qərbi Avropa ölkəsində də, Qafqazda da, daha haradasa demokratiya eyni cür olmalıdır. Yox, belə ola bilməz.

Başqa məsələdir ki, demokratiyanın əsas daşıyıcıları və böyük təcrübəyə malik olan ölkələrin keçdiyi yolu biz xeyli qısa vaxtda keçə bilərik və keçirik. Ona görə də demokratiya elə bir hadisədir ki, insanların təfəkküründə dəyişikliklər baş verməlidir. O demək deyil ki, tez tələsik qurub tikəsən, deyəsən ki, belə et, otur, dur. Bu, mümkün deyildir. Ona görə də mən Sizinlə razıyam və Sizə açıqlıq demək istəyirəm: biz demokratiya, siyasi plüralizm, insan hüquqlarının qorunması yolu ilə gedirik. Bizim başqa yolumuz yoxdur. Demək istəyirəm ki, biz başqa yolla getməyəcəyik və özü də bunu ona görə etmirik ki, hansısa Qərb ölkəsinin xoşuna gəlsin və bizi Avropa Şurasına qəbul etsinlər. Ona görə edirik ki, biz dövlət müstəqilliyi əldə etdikdən sonra özümü bu yolu seçmişik. Bu, nümayiş etdirmək üçün deyildir. Biz bu yolu dövlətimizin daha da azad, suveren inkişafı üçün yeganə yol kimi görürük. Bu yolla biz nə qədər irəliləmişik, başqaları nə qədər irəliləyibdir - bilirsinizmi, bu da nisbi qiymətdir. Baxır, kimə necə gəlir. Lakin biz bu yolla gedirik və gedəcəyik.

O ki qaldı Avropa Şurasına qəbul olunmağa, əlbəttə, biz Avropanın bir hissəsiyik. Özü də Azərbaycan Avropanın ən ucqar cinahında yerləşir. Azərbaycandan sonra Avropa qurtarır. Biz Avropa ailəsində olmaq istəyirik. Əgər kimsə bunu istəmərsə, nə demək olar, biz bunsuz da yaşaya bilərik. Yəni bu işi zorakılığa çevirmək olmaz.

Totalim ki, demokratiyanın ən mühüm cəhətlərindən biri seçkilərdir. Bizdə parlament seçkiləri keçirildi. Zənnimcə, bizim şəraitdə, xalqımızın mentaliteti, ənənələri nəzərə alınmaqla, seçkilər normal keçmişdir. Lakin nöqsanlar da, pozuntular da olmuşdur. Ona görə də Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiyə Məhkəməsi 11 dairədə seçkilərin nəticələrini

etibarsız hesab etmişlər. Biz bu baxımdan ideal olmaq iddiasında deyilik. Bununla belə, mən bilmirəm, harada ideal seçkilər var? Bəzi ölkələr deyə bilərlər ki, onlarda seçkilər tamamilə ideal keçirilir, qoy onlar belə də düşünsünlər. Mən onlarla mübahisə etmirəm. Lakin bununla yanaşı, mən razılaşa bilmərəm ki, Azərbaycanda seçkilər, guya tamamilə qeyri-demokratik keçmişdir və s. Mən bununla razılaşa bilmərəm. Qoy, kim istəyir, mənimlə razılaşsın, kim də istəmir, razılaşmasın.

Bir baxın, bizdə nə qədər qəzet çıxır.

Hollandiyanın özündə Azərbaycanda olduğu qədər qəzet çıxmır. Burada hər bir adam qəzet buraxmağa başlamışdır. Bizdə azad bazar iqtisadiyyatıdır. Pul qazanıb və ya qazanmayıb, yaxud, haradansa əldə edib, fərqi yoxdur, indi bizdə qəzet xəstəliyi meydana gəlmişdir. Ən demokratik ölkələrdə 5, 6, 10 qəzet var, hamı onları oxuyur və sair. Burada isə, bilirsinizmi, yarı gedir ki, görək, kim nə qədər qəzet buraxacaqdır. Bu, xəstəlikdir. Mən buna tamamilə sakit baxıram. Çünki demokratiyanın və mətbuat azadlığının, siyasi plüralizmin sivilizasiyalı səviyyəsinə gəlib çıxmaq üçün biz xəstəlik mərhələlərindən keçməliyik. Bizim qəzetlərdə olduqca çox böhtanlar, hətta olduqca çox təhqirlər yazırlar. Təsəvvür edə bilərsiniz, bir çox qəzetlər hər gün mənə təhqir edir. Mənə deyirlər ki, onları məhkəməyə verin. Mən onları məhkəməyə verə bilərəm, sübuta yetirə bilərəm ki, mənə təhqir etmişlər, amma Avropada o saat hay-küy qalxacaq ki, görürsünüz, mətbuatı sıxışdırırlar. Ona görə də mən bəzən hər cür təhqirlərə, hər cür uydurmalara, hər cür ədalətsiz böhtanlara dözməli oluram. Özü də sizin xoşunuza gəlmək üçün deyil, məhz xalqı sivilizasiyaya öyrətmək üçün dözüürəm. Deyə bilərəm ki, bizdə hər şey - demokratiya da, mətbuat azadlığı da, insan hüquqları da hələlik başlanğıc mərhələsindədir. Cəmiyyətimiz bu başlanğıc mərhələsini çox ağırlı keçir.

Cənab nazir, siz iki dəfə qeyd etdiniz ki, hazırda Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik var. Odu ki, bu gün Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi məsələsinə baxanlar qoy görsünlər ki, Azərbaycan müstəqilliyə qovuşduğu vaxtdan bəri necə bir yol keçmişdir. Buraya onu da əlavə edə ki, Ermənistan əzəli Azərbaycan torpağı olan Dağlıq Qarabağda əhalinin əksəriyyətinin ermənilər olduğunu bəhanə gətirərək, bu torpağı ələ keçirmək və özünə birləşdirmək üçün hələ 1988-ci ildə Azərbaycana qarşı əslində müharibəyə, təcavüzə başlamışdır. Mən sonra bu məsələyə qayıdacağam. Bu təcavüz müharibəyə çevrilmiş və 1988-ci ildən 1994-cü ilədək, mənim iradəmlə dayandırılanadək davam etmişdir.

Burada daha nələr baş vermirdi! Hər il və ya iki ildən bir rəhbərlik dəyişirdi. Xalqı sıx birləşdirmək, öz torpağını qorumaq və ya məsələni müharibəsiz, ədalətli həll etmək əvəzinə, adamlar bu vəziyyətdən istifadə edib, özlərinə silahlı dəstələr yaradıb və hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırdılar. Sözlən düzü, elə hakimiyyət uğrunda mübarizə 1990-cı ildə faciəyə gətirib çıxardı. Sovet qoşunları, Qorbaçov, Siyasi Büro Azərbaycana tanklar, böyük qoşun kontingenti yeritdilər və Bakının küçələrində qan tökdülər. Bilmirəm, siz Şəhidlər xiyabanında olmusunuz, ya yox. Bu xiyaban 1990-cı ilədək yox idi, orada park vardı. Bir gecədə nə qədər insan həlak oldu! Mən Sovetlər İttifaqının tarixini yaxşı bilirəm. Siz tarixlə məşğul olmusunuz, yəqin, siz də yaxşı bilirsiniz. Sovetlər İttifaqının tarixində hələ elə hal olmamışdı ki, hökumət, dövlət xalqına qarşı bu cür dəhşətli təcavüz törətsin.

Təbii ki, bu, Azərbaycanda vəziyyəti mürəkkəbləşdirdi. Belə mürəkkəb vəziyyətdə,

bir tərəfdən, Ermənistan Azərbaycan torpaqlarına hücum edir, digər tərəfdən isə, ölkənin daxilində sabitlik yox idi, müharibə gətirdiyi halda xalqı sıx birləşdirə, öz düşməninə qarşı ayağa qalxdıra bilmirdilər. Əksinə, adamlar dəstələrdə cəmləşir və hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırdılar. Bu, nəyə gətirib çıxardı? Bu, yeni faciəyə - Ermənistan silahlı qüvvələrinin, yeri gəlmişkən, Rusiya qoşunları ilə birlikdə, Xocalıda soyqırımı törətməsinə və Azərbaycan rəhbərliyinin yenidən dəyişməsinə gətirib çıxardı. Bu yeni rəhbər də Moskva-yə qaçdı.

Hakimiyyətə demokratiya qüvvələr deyilən qüvvələr, yəni Xalq Cəbhəsi gəldi. Bir vaxtlar sizdə də Xalq Cəbhəsi olmuşdur. Amma sizin Xalq Cəbhəsi mədəni, sivilizasiyalı idi. Təəssüf ki, bizim Xalq Cəbhəsi nə Latviya, nə Litva, nə də Estoniya Xalq Cəbhəsinin səviyyəsinə qalxa bilmədi. Onlar hakimiyyətə gəldilər, bir ildən sonra isə Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi başladı. Bilirsinizmi, əllərində böyük miqdarda silah olan həmin komandanın adamları düşündülər ki, onlar nə üçün də prezident olmasınlar. Buna görə də Gəncə şəhərindən buraya qoşun yeritdilər, burada isə rəhbərlik o qədər aciz idi ki, dövlət quruluşunu müdafiə etməkdənsə, hərəsi bir tərəfə qaçaraq öz canını qurtardı. Separatçılıq hərəkətlərinin yeni növü başladı. Ermənilərin, məhz separatizmin Dağlıq Qarabağda müharibəyə başlamasından əlavə, Cənubda yeni separatçılıq hərəkəti başladı. Həmin Xalq Cəbhəsindən olan bir neçə "xadim" qərara gəlmişdi ki, Azərbaycanın bir neçə Cənub rayonunu ayırmaq, müstəqil respublika yaratmaq və onu az qala İrana birləşdirmək olar. Şimalda da separatizm cəhdləri olmuşdur.

Bir baxın, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra necə çətin vəziyyətdə idi. Bilirsiniz ki, 1993-cü ildə mən buraya, Bakıya dəvət edildikdən, burada sabitlik üçün şərait yaratmağa başladıqdan sonra da, 1994-cü ildə mənə qarşı dövlət çevrilişi cəhdi baş verdi. Altı aydan sonra isə XTPD, yəni Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsi Daxili İşlər Nazirliyinin tabeliyindən çıxdı, ixtiyarlarında olan əsgərləri, silahları topladı və Azərbaycan prezidentinə əmr etməyə başladılar - ya istefaya gedib hakimiyyəti bizə verməlisən, ya da biz səni öldürəcəyik. Buna da davam gətirməli olduq, Azərbaycanı, dövlət quruluşunu qorumaq lazım gəldi və xoşbəxtlikdən, qorumağa müvəffəq olduq. Bəs sonra?

Bir neçə aydan sonra prezident Rumıniyaya, Bolqarıstana səfərdən qayıdarkən müxtəlif dövlətlərin bəzi xüsusi idarələrinin iştirakı ilə burada onun təyyarəsini raketlə vurmağa cəhd göstərildi. Şükür ki, bu dəfə Allah kömək etdi, təyyarə başqa istiqamətdən yerə endi. Demək istəyirəm ki, bir baxın, Azərbaycan 1995-ci ildə özünün ilk Konstitusiyasını qəbul edəndə, ilk parlamentini seçəndə neçə illər bu cür mürəkkəb vəziyyətdə olmuşdur. Sonra da hər şey qaydasında olmamışdır. Azərbaycana müxtəlif tərəflərdən təzyiq var. Azərbaycanın coğrafi-strateji mövqeyi, zəngin enerji ehtiyatları - neft, qaz və sair bir çox ölkələrin diqqətini cəlb edir və hər biri də burada öz maraqlarını bərqərar etmək istəyir. Ona görə də bəzən belə şəraitdə bunlara qarşı dayanmaq da lazımdır.

Bax, biz belə bir şəraitdə demokratiya yolu ilə gedirik. Bəziləri isə hesab edir ki, demokratiya hərc-mərclik deməkdir, demokratiya hərki-hərkillikdir, nə istəyirəmsə, onu da edirik. Biz bununla razılaşa bilmərik. Son bir neçə ildə biz burada sabitliyə böyük çətinliklə nail olmuşuq. Əvvəla, hərbi əməliyyatları dayandırmışıq, məsələnin dincliklə həlli barədə Ermənistanla danışıqlar aparırıq. İkincisi, Azərbaycandakı həmin silahlı

dəstələri, cinayətkar ünsürləri və s. ləğv etmişik, sabitlik yaratmışıq, xalq rahat yaşamağa başlamışdır. Halbuki, təxminən beş il əvvəl burada axşamlar küçəyə çıxmaq mümkün deyildi. Hər bir avtomatla gəzirdi, nə istəyirdisə, onu da edirdi. Bir sözlə, baxın, bu qısa müddətdə biz Azərbaycanın bütün bu müsibətlərini aradan qaldırmışıq. Bu qısa müddətdə sabitliyə nail ola bilməmişik, bir çox məsələləri həll etmişik. İndi iqtisadiyyatımız inkişaf edir. İqtisadiyyatın inkişaf sürətinə görə, həm əvvəlki illərin, həm də 2000-ci ilin yekunlarına görə Azərbaycan MDB ölkələri arasında birinci yerdədir. Bu heç də asan deyil, göydən düşmür. Bu, bizim iqtisadi siyasətimiz, həyata keçirdiyimiz islahatlar, bazar iqtisadiyyatının bərqərar edilməsinə yönəldilmiş qəti xəttimizdir, nəticə etibarilə demokratiya, azadlıq deməkdir. Ona görə də bu cür vəziyyətdə belə hesab etmək ədalətsizlik olardı ki, indi Azərbaycanda demokratiya insanların tam firavanlıq, bolluq şəraitində yaşadıkları, müharibələrin, daxili sarsıntıların nə demək olduğunu bilmədikləri ölkələrdəki səviyyədə olmalıdır.

Ona görə də mən sizin belə bir fikrinizə qayıdıram ki, demokratiya bir prosesdir və biz bu yolla gedirik. Əlbəttə, biz Avropa Şurasının üzvü olmaq istəyirik. Başa düşürük ki, bu, üzərimizə daha böyük məsuliyyət qoyacaqdır. Avropa Şurasında olmayanda biz sərbəst, nəyisə yerinə yetirə bilərik, nəyisə yox, bu, bizim öz işimizdir, bizə heç kəs heç nə etməz. Amma Avropa Şurasının üzvü olduqda, biz Avropa Şurasında sənəd imzalayacağıq və onda istəsək də, istəməsək də həmin sənədi yerinə yetirəcək və bu qaydalara əməl edəcəyik. Bir sözlə, Avropa Şurasının tərkibində olmağın nə demək olduğunu başa düşürük. O mənada ki, üzərimizə daha böyük məsuliyyət qoyulur. Biz buna daha böyük demokratiya təcrübəsi əldə etmək üçün, Azərbaycanı demokratikləşdirmək, Avropa Şurasında olan, xüsusən də bu strukturda çoxdan olan ölkələrlə daha sıx əməkdaşlıq etmək üçün gedirik.

Məhbuslara gəldikdə, siz bilirsiniz ki, bu yaxınlarda mən adamların böyük bir qrupunun əfv olunması haqqında fərman vermişəm. Mən ildə əfv haqqında təxminən üç-dörd belə fərman verirəm. Mənim təşəbbüsləmlə parlament amnistiya haqqında qərar qəbul edir və çox adamlar həbsdən buraxılır. Bizdə bu proses gedir və gedəcəkdir. Qoy bu məsələ heç kimi narahat etməsin.

O ki qaldı burada nələr baş verdiyi və sair barədə sualınıza, mən onun bir hissəsini cavablandırdım. Vəziyyət ondan ibarətdir ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında 1988-ci ildə başlanmış münəqişə, təəssüflər olsun ki, indiyədək aradan qaldırılmayıb. Atəşkəsə nail olmağımız Ermənistan üçün də, Azərbaycan üçün də böyük işdir. Lakin o vaxtdan bəri, indiyədək sülh yaradılması haqqında razılığa gələ bilməmişəm və münəqişənin tamamilə aradan qaldırılması haqqında razılıq əldə edə bilməmişəm. Əlbəttə, pisdir. 1992-ci ildə ATƏT Minsk qrupu deyilən qrup yaradıldı. Həmin qrup 12 ölkədən ibarətdir və bu münəqişənin dincliklə nizama salınması ilə məşğul olur. Yeri gəlmişkən, 1993-cü ildə Minsk qrupuna İtaliya, sonralar İsveç rəhbərlik etmişdir.

Cənab Yan Elisson ATƏT-in Minsk qrupunun sədri olmuşdur və bir il ərzində biz onunla burada, başqa yerlərdə dəfələrlə görüşmüşük. Amma heyif ki, münəqişəni aradan qaldırmaqda bizə kömək edə bilmədilər. Cənab Yan Elisson çox çalışdı. Mən onun haqqında çox yaxşı rəyəyəm. Əgər imkan olarsa, mənim salamımı ona yetirin. Ancaq münəqişəni həll edə bilmədilər. O vaxtlar sizdə xarici işlər naziri qadın - Marqarita Uqlas idi. qəşəng

qadırdır. O, buraya gəlmişdi, mən onunla görüşmüşdüm, biz danışıqlar aparırdıq. Xanım Uqlas o vaxt ATƏT-in sədri idi. O da bir şey edə bilmədi. Sonra estafeti Rusiyaya verdilər, o da bir şey edə bilmədi. Sonra Rusiya estafeti Finlandiyaya verdi, o da bir şey edə bilmədi. Nəhayət, 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon zirvə görüşündə Rusiyalı, Amerika Birləşmiş Ştatlarını və Fransanı həmsədlər təyin etdilər. O vaxtdan bəri bu üç böyük dövlət problemin həllində bizə kömək göstərə bilmir.

Bəs problem nədən ibarətdir? Ermənistan hesab edir ki, Dağlıq Qarabağ Ermənistanla birləşdirilməlidir. Guya ki, o, erməni torpağıdır. Bu, tarixi həqiqətdir. Lakin müharibə zamanı müxtəlif səbəblərə görə ermənilər nəinki Dağlıq Qarabağı, həm də Dağlıq Qarabağ ətrafında yerləşən və əhalisi yalnız azərbaycanlılardan ibarət olan daha yeddi rayonu işğal etdilər. Bu rayonlardan bir milyon adam didərgin salınmışdır, onlar çadırlarda yaşayırlar. Bizim müxalifət hər şeydə məni ittiham edir, ittihamlardan biri də belədir ki, Əliyev yeddi ildir bu məsələni həll edə bilmir. Onların hər biri hesab edir ki, bu məsələni həll edə bilər. Halbuki, bu məsələnin həlli üçün onların hamısı birlikdə bir addım ata bilməz. Mən bilirəm ki, bu məsələ nə dərəcədə çətinidir. Ermənistan təcavüzkarlıq, Ermənistan insanların hüquqlarını tapdalayır. Avropa Şurası ayrıca bir vətəndaşın hüquqları uğrunda mübarizə aparır. Bəs nə üçün Avropa Şurası bütün bir xalqın hüquqları uğrunda mübarizə aparmır? Xalqımız təcavüzə məruz qalmışdır. Daimi yaşayış yerlərindən didərgin salınmış bir milyon adam 6-7 ildir çadırlarda yaşayır. Azərbaycanda real vəziyyət, bax, belədir. Avropa Şurası buna fikir vermir. Amma haradasa kimsə bir cinayət törədib həbsdən çıxarsa, onun tezliklə azadlığa buraxılmasına çalışır.

Bilirsinizmi, biz belə münasibətlə razılaşa bilmərik. Biz Avropa Şurasına ona görə də xil olurdu ki, Avropa Şurası başlıca məsələnin, insan hüquqlarının kütləvi surətdə pozulmasından söhbət gedən məsələnin həlli üçün say göstərsin. Bu, Azərbaycan torpaqlarının işğaldan azad edilməsi, insanların öz yaşayış yerlərinə qayıtması, - hərçənd orada hər şey dağıdılmışdır, bütün həyata yenidən başlamaq lazımdır, - Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması məsələsinin həllidir. Bunlar Cənubi Qafqaz regionuna aid olanlardır.

Cənubi Qafqazda üç respublika var - Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan. Münasibətlərimiz çox yaxşı idi. Gürcüstanda yarım milyon azərbaycanlı yaşayır. Amma heç bir problem yoxdur. Nə bizim tərəfimizdən torpaq iddiası var, - hərçənd onlar Azərbaycanla həmsərhəd rayonlarda yaşayırlar, - nə də Gürcüstan tərəfindən. Biz öz aramızda qarşılıqlı münasibətləri saxlayırıq. Siz yaqın ki, bilirsiniz, hazırda Gürcüstanın iqtisadi vəziyyəti ağırdır. Biz əlimizdən gələn köməyi Gürcüstandan əsirgəmirik. Hərçənd bizim də çox problemlərimiz var. Rusiya şimal qonşumuzdur. Hazırda Rusiya ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədridir. Lakin bununla yanaşı, onlar Ermənistanla gizli-cə bir milyard dollarlıq silah və hərbi texnika vermişlər. Məgər belə şey olarmı? Azərbaycan və Ermənistan MDB-nin tərkibindədir. Üstəlik, Rusiya münaqişəni dincliklə həll etmək üçün ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədridir. Rusiya isə Ermənistanla gizli-cə bir milyard dollarlıq silah göndərir. Nə üçün? Münaqişəni ləğv etmək üçün, yoxsa başqa bir şey üçün? Bizim ərazimizdə heç bir ölkənin hərbi bazaları yoxdur. Ermənistanda isə Rusiyanın hərbi bazaları var. Bu bir yana, son bir ildə onlar orada qüvvələri artırır, ən yeni C-300 raketləri, ən yeni MİQ-29 təyyarələri göndərmişlər. Yəni bu kiçik torpaqda o qədər silah yerləşdirmişlər. Mən Rusiya

rəhbərlərindən soruşuram, bu nə üçündür, nəyə görədir? Amma buna qənaətbəxş cavab ala bilmirəm. Regionumuzun xüsusiyyəti, bax, belədir.

Türkiyə ilə çox yaxşı münasibətlərimiz var. Ənənəvi olaraq, tarixən yaxşı münasibətlərimiz olub, indi çox yaxşı münasibətlərimiz var. Aramızda yaxşı əmtəə dövriyyəsi mövcuddur və Türkiyəni özümüzdə dost ölkə bilir.

İran cənub qonşumuzdur, orada çoxlu azərbaycanlı yaşayır. Bəzilərinin dediklərinə görə, İranda az qala 30 milyon azərbaycanlı yaşayır. Biz İranla tarixən çox sıx bağlıyıq. İranla çox yaxşı münasibətlər, dostluq münasibətləri olmasını istəyirik. Aramızda böyük əmtəə dövriyyəsi var, ticarət gedir. İranla sərhədlərdə gediş-gəliş rahatdır.

Orta Asiya ölkələri ilə münasibətlərimiz yaxşıdır. Hazırda Xəzər dənizi çox böyük problemə çevrilmişdir. Ona görə ki, biz - Azərbaycan - dənizin dərinliyindən neft və qaz çıxarmağa hələ 50 il əvvəl, Sovetlər İttifaqının dövründə başlamışıq. Biz böyük təcürbəyə malikik. Geoloqlarımız dənizdə çoxlu neft və qaz yataqları aşkar çıxarmışlar. Ona görə də biz Qərbi ölkələri ilə, Amerika Birləşmiş Ştatlarının, İngiltərənin şirkətləri, Almanyanın "Bibel" adlanan çox böyük bir şirkəti ilə bir çox müqavilələr bağlamışıq. Hollandiyanın "Shell" şirkəti burada fəal işləyir, çox böyük imkanlara malikdir, Belçika, İtaliya şirkətləri. Hətta İspaniya şirkətləri, Fransanın "Total", "Elf akiten" kimi iri şirkətləri, Norveçin "Statoyl" şirkəti işləyir. Bir sözlə, biz Xəzər dənizinin imkanlarını dünya üçün açmışıq. Çünki burada zəngin neft və qaz yataqları var. Biz Gürcüstan ərazisi ilə Qara dəniz sahilinə neft kəməri çəkmişik. Biz artıq bu boru kəməri ilə neft ixrac edirik. Gələcəkdə ildə təqribən 50-60 milyon ton neft ixrac etmək üçün bu yaxınlarda Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin inşasına dair çox iri müqavilə imzaladıq. Bizi bu da bütün ölkələrlə birləşdirir.

Lakin Xəzər dənizinin o tayında Qazaxıstan, Türkmənistan da neft və qaz hasilatı ilə məşğuldurlar. Xəzər dənizi hələ Sovetlər İttifaqının dövründə sektorlara bölünmüşdü. Doğrudur, indi bəziləri buna etiraz edirlər, Xəzər dənizinin statusu haqqında mübahisələr gedir - problemlərimizdən biri də budur. Mən suallarınıza cavab verməyə çalışdım.

Düşünürəm ki, ayın 7-də keçiriləcək seçkilər barədə sizə ətraflı danışmışlar. Əmin ola bilərsiniz ki, ayın 7-də seçkilərin ən yüksək səviyyədə keçməsi üçün hər şey edilmişdir və ediləcəkdir. Yəqin ki, onlar hər şeyi söyləmişlər. Mən təkrar etməyəcəyəm. Sağ olun.

İndulis Bertins: Mütləq gələcəyəm. Sağ olun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrini qəbul edərkən söhbətindən 6 yanvar 2001-ci il

Heydər Əliyev: Hörmətli qonaqlar, mən sizi Azərbaycanda salamlayıram. Azərbaycanda, bəlkə də, müxtəlif ölkələrin parlamentlərinin üzvləri, yaxud da səfirləri bu qədər birlikdə olmamışdılar. Mən görürəm ki, Avropada bizim ölkəmizə, xalqımıza diqqət get-gedə artır. Güman edirəm ki, qayğı da artır. Ona görə mən sizinlə görüşümdən çox məmnunam. Aydındır, siz nə məqsədlə gəlmisiniz. Biz bu barədə sizinlə əvvəllər də görüşmüşdük. Keçən dəfə görüşəndə belə fikrə gəlmişdik ki, bir də görüşəcəyik. İndi vaxt gəlib çatıb. Siz Azərbaycandasınız. Biz də sizin gəlişinizlə əlaqədar və ümumiyyətlə, parlamentə təkrar seçkilərin keçirilməsi ilə əlaqədar çox işlər görmüşük. Güman edirəm ki, sabah bu işlərin nəticəsini müşahidə edə biləcəksiniz. Buyurun, sizi dinləyirəm.

Paula Kokkonen: Cənab prezident, bizi qəbul etdiyinizə görə çox sağ olun. Mən təəssüf edirəm ki, keçən dəfə, dekabr ayında burada olarkən sonuncu görüşə qatıla bilməmişdim. Amma yenidən Azərbaycana gəlməyimdən çox məmnunam. Burada həmkarlarımızla birlikdə olduğumuzdan, görüşməyimizdən çox şadiq. Biz söhbət edəndə bir-birimizə söylədik ki, Azərbaycan sanki "Nokia" mobil telefonuna bənzəyir. Adamlar burada bir-biri ilə çalışdılar, birləşdilər.

Cənab prezident, biz doğrudan da onu müşahidə etmişik ki, təkrar seçkilərin keçirilməsi irəliyə doğru bir addımdır, inkişafdır. Biz Azərbaycanın bu addımlarını dəstəkləmək və qərb təsisatlarına inteqrasiyasını gücləndirmək məqsədi ilə Sizin ölkənizə gəlmişik. Demokratiya quruculuğu əməkdaşlığı deməkdir, həm dövlətlər arasında, həm də dövlətin özünün daxilində baş verən əməkdaşlıqdır.

Cənab prezident, məlumatım var - Siz hakimiyyət orqanlarına lazımı göstərişlər vermişiniz ki, seçkilərdə saxtakarlıq olmasın, hər şey açıq-aydın, şəffaf şərəitdə keçsin. Bilirik ki, belə bir göstərişi cənab Panahov da müvafiq orqanlarına veribdir. Biz yenə də narahatıq, ehtiyat edirik ki, bəlkə yenə də müəyyən çatışmazlıqlar ola bilər.

Andreas Qross (Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Seçkiləri Müşahidə üzrə Xüsusi Komitəsinin sədri): Cənab prezident, bizim üçün vaxt ayırdığınıza görə mən də Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Həç olmasa, seçki dairələrinin bir qisminə təkrar seçkilərin keçirilməsi barədə qərarın qəbul olunmasını biz xoş məramla atılmış və tərəqqiyə doğru addım kimi qiymətləndirmişik. Belə bir addımın atılmasında bizim də iştirakımız ona yönəlmişdi ki, cəmiyyətdə olan qüvvələr arasında qarşılıqlı inamın möhkəmləndirilməsinə doğru addımlar ataq, yardım edək. Amma bu qısa müddətdəki müşahidələrimiz belə qənaətə gəlməyə bizi sövq edir ki, cəmiyyətdə gözlədiyimiz inamın yaranmasına tam nail olmaq mümkün olmayıb. Cənab prezident, ona görə də mən Sizə belə bir sualla müraciət etmək istəyirəm. Siz bunu necə izah edərdiniz ki, seçkiyə bir gün qalsada, cəmiyyətdə qüvvələr arasında qarşılıqlı inamın yaradılmasına çox da nail olmaq mümkün olmamışdır.

Heydər Əliyev: Mən bunu anlamıram. Fikrinizi bir az dəqiqləşdirin.

Andreas Qross: Belə mühüm tədbirlə qarşılaşan ölkələrdə, adətən, seçkinin keçirilməsinin təzəhlərləri olan ictimai debatların aparılmasının, təbliğat işinin təşkil edilməsinin əlamətləri görür-

nür. Belə günləri yaşayan ölkələrdə, adətən, insanlar bazar günü seçkiyə gedib səs vermək əhval-ruhiyyəsinə köklənmiş olurlar. Demokratiya üçün ən təhlükəli hal nə müxalifətdir, nə də başqa fikirdə olmaqdır. Demokratiya üçün ən təhlükəli hal etinasızlıqdır.

Bizim nümayəndələrimizin bir qismi artıq iki həftədir, bir qismi isə bir həftədir Azərbaycandadır. Biz burada ictimaiyyət arasında seçkilərlə əlaqədar qızğın fəallığın olduğunu görmüştük. Düzdür, bəzi partiyalar bu seçkilərdə iştirak edir, digərləri isə iştirak etmirlər. Baxmayaraq ki, onların iştirak etməsi üçün biz də müəyyən cəhdlər göstərdik, bu prosesa töhfə verməyə çalışdıq. Bəzi partiyalarda isə bütün bu prosesin özünə inam qalmayıbdır, azdır. Sualım ondan ibarətdir ki, Sizcə, ölkədə baş verən bu proseslərə ictimaiyyətdə və siyasi partiyalarda inam, etibar nə üçün daha çox olmadı?

Heydər Əliyev: İndi başa düşdüm. Birincisi, mən bilmirəm siz nəyi nəzərdə tutursunuz? Burada ayın 7-də bütün respublika üzrə seçki keçirilmir, sadəcə, ayrı-ayrı dairələrdə, 11 dairədə seçki keçirilir. Siz bilirsiniz, seçkinin qanunu onu tələb edir ki, ümumi seçkilərdə iştirak edən partiyalar, yaxud da fərdi namizədlər öz təbliğat işlərini qururlar və aparırlar. Bunun üçün onlar kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə edirlər. Bir də dairələrin çərçivəsində öz işlərini aparırlar. Mən hesab edirəm ki, bu işlər gedir. Amma ümumi respublika miqyasında bunu müşahidə etmək bir az çətinidir.

Çünki bu, birincisi, majoritar prinsip əsasında dairələrdə keçirilən seçkilərdir. Mənə verilən məlumata görə, hər bir dairədə həm lazımı təşkilat işi aparılıb, həm də namizədlər öz seçiciləri ilə görüşlər keçiriblər və seçilmək üçün lazımı tədbirlər görüblər. 11 dairədə otuz hesabla bir yerdə 8 namizəd vardır. Demək, bunun özü insanların fəallığını göstərir. Burada etinasızlıq haqqında danışmağa əsas yoxdur. Mən bəzən baxıram, namizədlər bizim televiziya vasitəsilə də çıxış edirlər. Onlar dövlət televiziyasından pulsuz istifadə edirlər. Özəl televiziyalarda isə yaqın ki, müəyyən pul verir və çıxış edirlər. Mən görürəm, özəl televiziyanın nümayəndələri burada oturublar, onlar da bilirlər ki, çıxışlar olur. Bir də deyirəm, bu, ümumxalq seçkiləri deyil, bu, ayrı-ayrı dairələrdə ayrı-ayrı namizədlərin seçilməsi üçün aparılan işdir. Bu işi isə birinci növbədə, seçilmək üçün namizədliyini vermiş insanlar özləri aparırlar. Seçki dairələri isə onlara şərait yaradır. Dövlət, icra orqanları bu işlərə qarışa bilməz və bir daha göstəriş vermiş ki, qarışmasınlar.

Mən ikinci tərəfi başa düşürəm, siz nə demək istəyirsiniz. Bu da ondan ibarətdir ki, partiyaların bəziləri bu seçkidə iştirak etməkdən imtina ediblər. Məsələn, onlardan Müsavat Partiyası əvvəldən seçkilərdə iştirak etməkdən imtina edibdir. Milli İstiqlal Partiyası, - mən görürəm, bizim qəzetlərdə yazırlar, özəl televiziya hər gün verilişlər verilir, - bir gün deyirlər ki, biz seçkiyə gedirik, o biri gün deyirlər, getmirik.

Mən bildiyimə görə, hər halda mətbuatdan aldığım məlumata görə, onlar nəhayət, partiyanın üzvlərinə səlahiyyət veriblər ki, kim istəyir seçilsin. Milli İstiqlal Partiyasının bəzi məlum olan bir çox fəalları gəlib dairələrdə ərizə veriblər, imza yığıblar, qeydiyyatdan keçiblər və seçilmək üçün çox işlər aparıblar. Ancaq ayın 4-də onlardan bəziləri dairələrə müraciət ediblər ki, seçkidən imtina edirlər. Ancaq hamısı yox. Milli İstiqlal Partiyasının 6 nəfər nümayəndəsi seçkilərdə iştirak edir. Xalq Cəbhəsi Partiyasından 4 nəfər, Yurddaş Partiyasından 1 nəfər iştirak edir. Bir nəfər Sosial Demokrat Partiyasından iştirak edir. Mən müxalifət partiyalarını deyirəm. Amma partiyalar var ki, onlar orta mövqedədir, nə müxalifətdədirlər, nə də iqtidardadırlar. Onların da nümayəndələri iştirak edirlər. Biz hansısa partiyayı məcbur edə bilmərik ki, daha çox namizəd verin.

Məsələn, Milli İstiqlal Partiyasının çox tanınmış, hörmətli rəhbərlərindən biri Şadman Hüseynov 7-ci dairədə ərizə verib, imza toplayıb, qeydə alınmışdı. Hətta plakatlarını gətirmişdi ki, istifadə etsin. Ayın 4-də gəlib deyib ki, bizim partiya qərar çıxarıb, mən namizədliyimi geri götürürəm. Soruşurlar ki, nə üçün? Deyir ki, partiya belə qərar çıxarıb. Mən bunu ayın 4-də axşam eşidəndə çox təəssüf etdim. Çünki o şəxs dörd il Avropa Şurasında bizim namizədliyimiz dövrümüzdən indiyə qədər, Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü olubdur və özü də orada çox fəal işləyibdir. Amma indi biz ona nə təsir edə bilərik, nə də onu məcbur edə bilərik.

Ümumiyyətlə, bir çox namizədlər bitərəfdirlər, heç bir partiya daxil deyillər. Ancaq siz bilirsiniz ki, Azərbaycanda partiyalar əhalinin bütün hissəsini təmsil etmirlər. Əhalinin əksəriyyəti bitərəfdir. Heç bir partiya daxil deyil və heç bir partiya ilə də əlaqəsi yoxdur. Deputatlara namizədlərdən 49-u bitərəfdir. Yəni, biz bu məsələləri tənzimləyə bilmərik. Ona görə mən hesab etmərəm ki, əhalidə etinasızlıq vardır.

Bir şeyi də nəzərə almaq lazımdır ki, əsas seçki keçirilən zaman bir neçə ay ölkə üzrə ümumi təbliğat aparılır. Partiyalar öz təbliğatını aparır, müstəqil deputatlar öz təbliğatını aparır. Bu, əhalinin demək olar ki, əksər hissəsini əhatə edir. Amma indi tutaq ki, Yasamal rayonundakı 7 nömrəli dairədə beş-altı namizəd vardır. Orada, yaxud Xətai rayonunda, Sabunçu rayonunda - mən Bakını götürürəm - seçkinin keçirilməsinə heç kəs marağı yoxdur. Bizdə 100 majoritar dairə var. Biri var ki, noyabrın 5-dəki kimi onların hamısında seçki keçirilsin, biri də var ki, 11 dairədə keçirilsin. Təbii ki, sonuncusu ümumrespublika probleminə çevrilə bilməz. Ona görə, ola bilər, hansısa rayonda hansısa dairədə seçki keçirilməyindən heç xəbərləri də yoxdur. Ancaq mənə verilən məlumatdan bilirəm ki, namizədlər çox fəal iş aparırlar. Bəziləri də, dediyim kimi, əvvəl namizədliyini veriblər, qeydiyyatdan keçiblər, sonra namizədliyini geri götürüblər. Bu halda da heç bir şey etmək mümkün deyildir.

Paula Kokkonen: Cənab prezident, icazə verin, öncə sözü səfirlərə verim, sonra Avropa Şurasında Azərbaycan üzrə məruzəyə söz verərəm.

Pietro Erkole Aqo (Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitorinq qrupunun rəhbəri, Avropa Şurasında İtaliyanın səfiri): Cənab prezident, mən də Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitorinq qrupu adından, səfirlərin təmsilçisi kimi Sizə müraciət edirəm. Oluşmuş məmnunam ki, biz Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin nümayəndə heyətinin, ATƏT və Avropa Şurasının Parlament Assambleyalının nümayəndə heyətlərinin birgə əməkdaşlıq edərək, bu seçkiləri müşahidə etməsinə gətiririk.

Ötən ilin iyun ayında, - o vaxt İtaliya Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri vəzifəsini daşıyırdı, - ölkəmizin naziri ilə Sizin regionu ziyarət etdik. Məqsədiniz regiondakı vəziyyətlə əlaqədar, məxsusi olaraq Azərbaycanın və Ermənistanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə bağlı AŞPA-ya məruzə hazırlamaq idi.

Cənab prezident, bildiyiniz kimi, İtaliya Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinə sədrlik etdiyi vaxt Azərbaycanın və Ermənistanın tezliklə Avropa Şurasına qəbul olunmaları üçün əlindən gələni söyləyərək göstərdi. Lakin Azərbaycanda noyabrın 5-də keçirilmiş seçkilərin yekunu qənaətbəxş olmadıqna görə, Avropa Şurasında aparılan müzakirələrdə belə nəticəyə gəldi ki, həmin ölkələrin Avropa Şurasına qəbul edilməsi iki mərhələdə həyata keçirilsin. Nazirlər Komitəsinin sonuncu iclasında qərar verildi ki, Avropa Şurasına qəbul olunmaq üçün hər iki ölkəyə dəvət göndərilsin və bu dəvət yanvar ayında imzalanma mərasimi ilə rəsmiləşdirilsin.

Bu qərar rəsmiləşdirmək üçün 13 ölkənin təmsilçilərindən ibarət monitorinq qrupu yaradıldı və həmin qrupun rəhbəri mənəm. Məqsədiniz bu ölkəni ziyarət edərək, buradakı vəziyyətlə əlaqədar məruzə hazırlamaq və yanvar ayının 17-də Nazirlər Komitəsinin iclasında onlara tövsiyə verməkdir. Əgər hər şey qaydasında getsə, ATƏT-in Demokratik Təsəvvürlər və İnsan Hüquqları Bürosunun pozitiv rəyini alsaq, onlar təkrar seçkilərin yaxşı keçməsi barədə rəy versələr, onda biz Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinə tövsiyə edəcəyik ki, yanvar ayının sonuncu haftasında AŞPA-nın iclasında Azərbaycanın və Ermənistanın AŞ-ya qəbulunu rəsmi surətdə təsdiqləsinlər.

Cənab prezident, onu da bildirmək istəyirəm ki, Sizin hökumətinizin təmsilçisi cənab Araz Əzimov Strasburqa gələrək, bizimlə və cənab Qross ilə, habelə ATƏT-in Demokratik Təsəvvürlər və İnsan Hüquqları Bürosunun rəhbərliyi ilə görüşlər keçirdi. Həmin görüşlər nəticəsində biz ümumi məsləhətləşmələrdən sonra belə qənaətə gəldik ki, Azərbaycan hökuməti 5 noyabr seçkilərindən sonra müəyyən çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün lazımı addımlar atıbdır. Ona görə qərara aldığımız ki, belə bir nümayəndə heyəti ilə Azərbaycana gələk. Lakin eyni zamanda cənab Qrossun dediyi kimi, bizdə hələ də bəzi narahatçılıqlar qalmaqdadır.

Şübhəsiz, biz istərdik ki, seçkilərdə bütün müxalifət partiyaları iştirak etsinlər. Bəzi müxalifət partiyalarının seçkilərdə iştirak etməməsi ilə əlaqədar Sizin verdiyiniz izahatı nəzərə alırıq. Ola bilər ki, bu partiyalar parlament seçkilərində iştirak etməməyi özlərinin strategiyalarının tərkib hissəsi sayırlar.

Biz Azərbaycan Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri ilə keçirdiyimiz görüşdən razı qalmışıq. Qənaətbəxş məlumat almışıq ki, 11 dairənin hər birində, heç olmasa, bir müxalifət nümayəndəsi irəli sürüldü. Yəni müxalifət nümayəndələri də iştirak edirlər. Bu da plüralizmin göstəricisidir. Amma bununla bərabər, hesab edirik ki, gərək seçkilər sərbəst, azad, ədalətli olsun və noyabrın 5-də müşahidə edilmiş ciddi çatışmazlıqlar bu dəfə olmasın.

Bildirmək istəyirəm ki, onu da məmnuniyyətlə qəbul etdik ki, bütün Azərbaycan cəmiyyəti. o cümlədən də müxalifət partiyalarının təmsilçiləri Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunmasını ali məqsəd hesab edirlər. Onlar da Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunmasını istəyirlər. Ona görə hesab edirik ki, bu məsələ, yəni Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması bütün cəmiyyətin arzusu və istəyidir.

Bizdə olan digər narahatçılıq əhalinin seçkilərdə iştirakı məsələsidir. Başqa sözlə desək, narahatçılığımız var, ola bilsin ki, 25 faizlik kvorum olmasın. Əgər belə olarsa, yəni müəyyən dairələrdə seçicilərin 25 faizi səsvermədə iştirak etməsə, o zaman həmin dairələrdə seçkinin nəticələri ləğv olunmalıdır.

Bir daha demək istəyirəm ki, ümidvərlik ki, Avropa Şurasının, ATƏT - in Parlament Assambleyalarının burada olan nümayəndələrinin təsdiqindən sonra, yəni müşahidəçilərin rəylərini aldıqdan sonra, qismən də olsa, müxalifətin də bu seçkilərdə iştirak etməsi nəzərə alınmaqla, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması barədə müsbət tövsiyə verə biləcəyik. Xüsusi bildirirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulunu təmin etmək hazırda qarşımızda duran məqsəd olsa da, bu, yalnız başlanğıc nöqtədir. Yəni Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasındakı əməkdaşlığın başlanğıcıdır. Ümidvərlik ki, bu əməkdaşlıq nəticəsində Avropa Şurasının təcrübəsi ilə Azərbaycanda demokratiyanın daha da dərinləşməsi üçün birgə səylər qoyacağıq və buna nail ola biləcəyik.

Bir daha bəyan etmək istəyirəm ki, Sizin hökumətinizin əməkdaşlıq xəttini yaxşı qoruyub saxlamışdır.

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab səfir, təşəkkür edirəm. Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq prosesi haqqında, ölkənizin Avropa Şurasına sədrlik etdiyi zaman görülməli işlər haqqında verdiyiniz geniş məlumat məni çox məmnun edir. Hərçənd, biz hesab edirik ki, həmin prosesdə ayrı-ayrı komitələrdə, komissiyalarda Azərbaycana qarşı qeyri-ədalətli fikirlər də söylənilibdir. Biz nöqsanlarımız haqqında ədalətli sözlərin hamısını qəbul edirik. Ancaq ədalətsiz fikirlər, təbii ki, bizi narahat edir və bunları qəbul edə bilmərik. Bütün bu proses zamanı biz bildirmişik və bu gün də bildiririk ki, Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olmaq istəyir. Siz də deyirsiniz ki, istəyirsiniz, Azərbaycan Avropa Şurasına qəbul olunsun. Azərbaycan bu müddətdə, namizədlik dövründə də Avropa Şurasına daxil olmaq istəyini daim sübut edibdir.

Biz yaxşı bilirik ki, Avropa Şurasının əsas prinsipi demokratiyadır. Azərbaycanda biz demokratik quruluş yaradıq, ölkəmizdə demokratik, dünyəvi, hüquqi dövlət qurulur. Bütün sahələrdə islahatlar aparılır. Söz azadlığı, mətbuat azadlığı tamamilə təmin olunubdur. Vəcdan azadlığı, milli mənsubiyyətdən, irqindən asılı olmayaraq, Azərbaycanda insanların bərabər hüquqa malik olması da təmin edilibdir. Təbii ki, seçkilər də bu demokratiya prosesinin bir hissəsidir. Əgər biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyiriksə, demək, çalışırıq və çalışmalıyıq ki, Avropa Şurasının əsas prinsiplərinin hamısını rəyət edə bilək. Bu işdə nəse alınır, nəse alınmur.

Siz özünüzdə buyurdunuz ki, Avropa Şurasına daxil olmaq iki mərhələdir. Daxil olmaq istəyi ilə yanaşı, biz eyni zamanda öz məsuliyyətimizi hiss edirik. Bu vasitə ilə demokratiya təcrübəsini daha da yaxşı mənimsəmək, demokratik quruculuq prosesini daha da sürətlə inkişaf etdirmək istəyirik.

Təbii ki, 5 noyabr seçkilərində nöqsanlar olubdur. O nöqsanlara görə də Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiya Məhkəməsi 11 dairədə seçkilərin nəticələrini etibarsız hesab edibdir. Amma bütün bu seçkilərdə seçkilərin mənfəi qiymət vermək doğru deyildir. Mən bununla heç də razı ola bilmərəm. Əgər siz hesab edirsiniz ki, mütləq müxalifətdən çox adam olmalıdır - onlar nə qədər səs toplayıblar, o qədər də yer alıblar. Amma bəzi müxalifət partiyaları istəyirlər ki, dövlətə, hökumətə, iqtidara öz istəklərini diqtə etsinlər və bunların həyata keçirilməsinə nail olsunlar. Məhz ona görə də indi bəzi partiyalar cürbəcür manevrlər edirlər.

Səbəbi nədir? Yəni Azərbaycanda seçkilər baş tutmasın, Azərbaycanın parlamenti legitim olmasın, filan. Bu məqsədlərə nail olmaq istəyirlər. Son illərdə böyük çətinliklə əldə etdiyimiz ictimai-siyasi sabitliyi pozmaq və bundan da şəxsi məqsədləri üçün istifadə etmək istəyirlər. Kim mane olur ki, onların hərəsi 11 dairədə 2-3 namizəd irəli sürsün. Özü də bilirlər ki, bu 11 dairədə keçirilən seçkilər xüsusi nəzarət altında olacaqdır. Belə xüsusi nəzarət altında olan seçkilərdə iştirak etmək lazımdır. Amma onlar bunu da etmirlər. Mən hələ o tərəfini demirəm ki, onlar özlərinə inanırlar. Siz nəhaq elə düşünürsünüz ki, onların hər biri dedikləri qədər sosial bazaya malikdirlər.

Cənab səfir, siz deyirsiniz ki, bu məsələni, yəni Azərbaycanla Ermənistanın qəbul olunmasını təxirə saldıq. Biz də bunu qəbul etdik. Bunun əleyhinə çıxmağa hüququmuz yoxdur. İxtiyar sizin əlinizdədir. İndi 11 dairədə seçkilər keçirmək üçün mənə verilən məlumata görə, hakimiyyət orqanları, Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən və dairə seçki komissiyaları tərəfindən lazım olan işlər görüldü. Siz də - yüksək səviyyəli səfirlər, çox təcrübəli parlament üzvləri buna nəzarət etməyə gəlmisiniz. Çox gözəl. Nəzarət edin, ondan sonra nəticə çıxarın. Amma əvvəlcədən fikir demək ki, bu belədir, bu belə deyil - mən bunu anlaya bilmirəm. Bizim müvafiq orqanlar bu barədə əllərindən gələni ediblər.

Siz dediniz ki, seçkilərin iştirakı 25 faiz olmalıdır. Qanunda da belə yazılıb. Təbii ki

ki, əgər seçicilərin 25 faizi seçkiyə gəlməyə, onda seçki etibarlı hesab oluna bilməz. Əgər siz düşünürsünüzsə ki, biz belə yola gedə bilərik, onda mən çox narahat olaram. Sizin bizim haqqımızda nə qədər mənfəi fikirləriniz vardır!

Bir sözə, nə cür istəyirsiniz, o cür də nəzarət edin. Ancaq ədalətli, obyektiv olun və müxalifətin dediklərinin hamısını, necə deyirlər, son həqiqət kimi qəbul etməyin.

Paula Kokkonen: Cənab prezident, sağ olun. İcaza verin, Azərbaycan üzrə mürəzzəfi də çıxış etsin.

Heydər Əliyev: Buyursun, buyursun. Bilirəm ki, o, mürəzzəfidir və deyir ki, hər şey ondan asılıdır.

Gilyermo Martinez Kasan (Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Xüsusi Komitəsində mürəzzəfi, İspaniya parlamentinin üzvü): Cənab prezident, hər şey Sizin əlinizdədir. Sizdən asılıdır. Həqiqi və sabit demokratiya quruculuğu hamının işidir. Bu, həm hökumətin, həm də müxalifətin vəzifəsidir. Ona görə də hesab etdik ki, bütün müxalifət partiyalarının bu seçkilərdə iştirakı vacib idi, lazımi idi. Baxmayaraq ki, onların bir sıra narahatçıları və iddiaları, tələbləri vardır.

Biz o tələbləri legitim tələblər hesab edirik. Düşünürük ki, demokratik bir cəmiyyətdə qərarlar hüquqi dövlət çərçivəsində, qanunun aliliyi şəraitində qəbul olunmalıdır. Hesab edirik ki, cəmiyyətdə demokratiyanın qurulması, onun daha da dərin kök atması legitim strukturlar və qanun çərçivəsində, parlament tərəfindən formalaşdırılmalıdır. Çünki biz hesab edirik ki, siyasi partiyalar parlamentdə müzakirələrdə və debatlarla iştirak etməyə, təmsil olunmayanda, bu, ona sövq edir ki, qeyri-qanuni hesab etdiyimiz fəaliyyətlə məşğul olmağa başlasınlar. Cəmiyyətdə istəklərinə qeyri-qanuni vasitələrlə nail olmağa say göstərsinlər. Bu da son nəticədə ona gətirib çıxarır ki, cəmiyyətdə sabitlik pozulur. Azərbaycanda bunun baş verməsinə yol vermək olmaz. Biz Avropa Şurasının üzvü olan heç bir ölkəyə imkan verməyəcəyik, şərait yaratmayacağıq ki, Azərbaycanda hər hansı dəyişikliklərə sabitliyin pozulması vasitəsilə nail olmağa cəhd etsin.

Cənab prezident, çox ümidvar olduğumuzu bildirmək istəyirik ki, iki gündən sonra gələcəyimiz qonaq ondan ibarət olacaqdır ki, Azərbaycan demokratiya məktəbi hesab etdiyimiz Avropa Şurasına üzv qəbul oluna və o dayarlardan bəhrələnməyə biləcəkdir.

Cənab prezident, xatırlayırsınızsa, keçən dəfəki görüşümüzə Sizə bunu söyləmişdim. Mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasında fəaliyyət göstərən həmkarlarıma bu dəfə də tövsiyə edəceyəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurası ilə əməkdaşlığı prosesini ciddi monitorinq altında saxlasınlar. Beləliklə, Sizin məxsus olduğunuz Avropa ilə öz ölkəniz arasında olan münasibətlərdə vasitəçilərlə və yaxud hər hansı çətinliklərlə qarşılaşmayasınız.

Cənab prezident, qarşıdan gələn illər ərzində biz həm Azərbaycan iqtidarı ilə, həm də müxalifəti ilə bəzən lazım ola biləcək sort tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün müzakirələr aparacağıq. Bəzən ağırlı qərarların qəbul olunmasına ehtiyac duyulacaqdır. Amma bu qərarlar cəmiyyətinizin inkişafına xidmət etdiyi üçün onlara nail olmaq lazım gələcəkdir. Xahiş edirəm, bizi özünüzdən dostu və həmkarı kimi hesab edəsiniz. Biz gələcəkdə də Sizinlə əməkdaşlıq etmək fikrindəyik və bunu səbirsizliklə gözləyirik.

Hendrik Vagenmakers (Avropa Şurasında Hollandiyanın səfiri): Cənab prezident, mən burada olmağımdan çox məmnunam və fürsətdən istifadə edərək, qonaqpərvərliyinizə görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Bir neçə gündür ki, mən Sizin ölkənizdəyəm. Latviyanın xarici işlər nazirini müşayiət edən

nümayəndə heyətinin tərkibində buraya gəlmişdim. Bilirsiniz ki, Latviya indi Nazirlər Komitəsinə sədrlik edən ölkədir. Burada olduğum günlər ərzində Azərbaycan dövləti, xalqı barəsində bilgilərimi artırıbmışam və daha çox məlumat toplamışam. Buraya gələndə özümü Azərbaycan xalqının dostu sayırımdısa, indi daha yaxın dostu hesab edirəm. Eyni zamanda hesab edirəm ki, təkrar seçkilərin nəticələri çox müəlməndir. Ümidvaram ki, sabahkı seçkilərin nəticələri azad, ədalətli keçirilmiş seçkilərin nəticələri olacaqdır.

Mən əməkdaşlığımızın çərçivəsini təkcə seçkilərlə məhdudlaşdırmaq istəməzdim. Bundan daha irəliyə baxmaq istədim. Səfir "Aqo" və cənab prezident, Sizin tərəfinizdən toxunulan əməkdaşlığımızın yalnız başlanğıcı məsələsinə istinad etmək istəyirəm. Başqa sözlə desək, söz əməllə sübut olunmalıdır. Ona görə də lütfkarlıq göstərib, bəzi məsələləri bu nümayəndə heyətinə də izah etsəyiniz, Sizə çox minnətdar olardım.

Cənab prezident, həm təmsil etdiyim hökumət üçün, həm mənim üçün, həm də burada iştirak edən nümayəndə heyəti üçün çox əhəmiyyətli olardı ki, Siz deyəsiniz, Azərbaycan Avropa Şurasının İnsan Hüquqları Komissiyası tərəfindən qaldırılmış və Azərbaycan üzrə məruzəçi Klerfaytın məruzəsində qeyd olunmuş və Sizin də razı olduğunuz öhdəliklərin həyata keçirilməsini necə təmin edəcəksiniz? Mən xüsusilə siyasi məhbusların işinə yenidən baxmaq məsələsinə dair Azərbaycanın öz üzərinə götürdüyü öhdəliyi necə yerinə yetirəcəyi ilə maraqlanıram. Bu sualı verməyimin səbəbi odur ki, Hollandiyanın xarici işlər nazirinə parlamentdə belə sualla müraciət edirlər. Ona görə bu suala cavab verilməsində mən ona yardımçı olmalıyam. Təşəkkür edirəm.

Heydər Əliyev: Cənab səfir, sağ olun. Siz bu sualı keçən dəfə mənə vermişdiniz. Mən də sizə cavab verdim. Ona görə yenidən təkrar etməyə ehtiyac yoxdur. Amma ümumi olaraq, xüsusən bizim dostumuzun, Azərbaycan üzrə məruzəçinin çıxışından sonra məndə belə bir fikir yarandı ki, siz bizi elə qorxudursunuz ki, biz düşünrük, bəlkə bizim Avropa Şurasına girməyimiz heç lazım deyil? İndidən biza deyərsiniz ki, sizinlə sət danışacağıq, biz bunu edəcəyik, onu edəcəyik. Onda gərək biz fikirləşək. Biz indi müstəqil dövlətlik. Avropa Şurası da beynəlxalq təşkilatdır. Biz daxil olmaq arzusunda olanda bu təşkilatın tələblərini öz üzərimizə götürürük. Ancaq indi siz bizi qorxudursunuz. Bilmirəm, bu, nə məqsəd daşıyır? İstəyirsiniz ki, biz qaçaq? Amma biz qaçan deyilik. Qorxan da deyilik. Nə imkan var, onu edəcəyik.

Mən son 4-5 ayda gələn nümayəndə heyətlərindən, o cümlədən sizdən demokratiya haqqında bir çox mühazirələrə qulaq asıram. Mən başa düşürəm ki, siz hamınız demokratiyanın professorusunuz. Amma biz də hələ birinci sinifdə deyilik. Əgər bizim demokratiya haqqında təsəvvürümüz olmasaydı, demokratiyanın tarixini, onun nə olduğunu bilməsəydik biz özümüzü gətirib bu quruluşa bağlaya bilərdikmi? Sizin hər bir dəyərli tövsiyəni mən məmnuniyyətlə qəbul edirəm. O cümlədən çalışacağam ki, demokratiya haqqında kitablar oxuyum, gəlir sizin səviyyəyə çatım. Gəlir Sorbonna Universitetində doktorluq dissertasiyası müdafiə edəcəyəm.

Mən sizinlə zarafat edirəm. Sizə bir söz deyə bilərəm ki, biz demokratiya yolu ilə gedirik və gedəcəyik - siz ya başqası istəsə də, istəməsə də. Amma demokratiya prosesdir. Demokratiyanın əvvəli var, axır yoxdur. Mən hesab etmirəm ki, siz də demokratiya sahəsində dağın zirvəsinə çatmışınız. Biz sizə görə dağın ətəyindəyik. Amma hələ siz də getməlisiniz. Biz çalışacağıq ki, sizdən daha sürətlə gedək və ürəyimizi, əzəllərimizi möhkəmləndəcəyik ki, sürətimiz artanda buna dözə bilək. Amma buna tamamilə çata bilmərik. Çünki bunun üçün zaman lazımdır. Ona görə gəlir, belə ümumi razılaşın ki, biz demokratiya ailəsindəyik. Amma hər ailədə hamı bir boyda deyildir.

Hər atanın, ananın uşağı da eyni ağılda deyil və eyni təcrübəyə malik deyildir. Bildiyimizi edirik, bilmədiyimizi öyrənirik. Sizin tövsiyələriniz də bizə xeyir verir.

Paula Kokkonen: Cənab prezident, heç də hesab etmirik ki, yalnız stolun bu tərəfində oturanlar həqiqəti deyən adamlardır. Bizim ölkələrimizin bəziləri düzənlik ölkələridir, orada dağ da yoxdur ki, dağa çıxıb bilək. Hesab edirəm ki, hamımızın bir məqsədi var - gözələrimizi açaraq və düşünərək bu xeyirxah işdə iştirak etmək.

Cənab prezident, görüşümüzün bütün nümayəndə heyətləri adından Sizə bir daha təşəkkürümüzü bildirərək, bir xahişimizi yetirmək istəyirik. Keçən dəfə biz Sizinlə seçkidən dərhal sonra, mətbuat konfransına gedəndən sonra görüşmüşdük. Xahiş edirik, bu dəfə mümkünə, bu işi tərsinə edək. Seçkidən sonra Sizin üçün münasib vaxtda, mətbuat konfransından əvvəl görüşək. Fikirlərimizi birinci Sizə bildirək. Başqa sözlə, bizim fikirlərimiz barədə mətbuatdan, televiziyaadan yanlış məlumat almayasınız.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz ki, ayın 8-də mənim işim çoxdur. Ayın 9-da Rusiyanın prezidenti cənab Putin buraya rəsmi səfərə gəlir. Biz bir neçə sənəd üzərində işləyirik. Ona görə ayın 8-i mənim üçün çox gərgin gündür. Amma sizinlə qısa bir görüş keçirə bilərəm.

Paula Kokkonen: Cənab prezident, nümayəndə heyətlərinin başçılarından ibarət kiçik bir qrupla görüşünüzə gələcəyik. Çox sağ olun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sessiyasında çıxışı
Strasburq, 25 yanvar 2001-ci il

Hörmətli cənab sədr!

Hörmətli cənab Nazirlər Komitəsinin sədri!

Hörmətli cənab baş katib!

Hörmətli Parlament Assambleyası üzvləri!

Xanımlar və cənablar!

Bu gün biz mühüm tarixi anlar yaşayırıq. Vahid və bölünməz Avropanın tərkib hissəsi olan Azərbaycan Respublikası Avropanın mötəbər, nüfuzlu təşkilatına - Avropa Şurasına daxil olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının bu təşkilata daxil olmasında göstərdikləri dəstəyə görə Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvlərinə və Avropa Şurasının üzvü olan dövlətlərə Azərbaycan xalqı adından minnətdarlığımı bildirirəm. Fərsətdən istifadə edərək, Ermənistanın da Avropa Şurasına qəbul olunması münasibətilə prezident Koçəryanı təbrik edirəm.

Hörmətli deputatlar!

1991-ci ildə müstəqillik qazanmış Azərbaycan XX əsrin son on ilində özünün suverenliyi uğrunda, xalqının azadlığı, xoşbəxtliyi və tərəqqisi uğrunda qanlı-qadalı, ağır mübarizələrdən keçmişdir. Bu illər dövlətçiliyimizin təşəkkülü yolunda mürəkkəb və çətin illər olmuşdur.

Qısa müddət ərzində biz ölkədə asayışı və qanuni hakimiyyəti bərqərar etməyə, vətəndaş müharibəsi təhlükəsini aradan qaldırmağa, şəxsiyyətin təhlükəsizliyinə təminat yaratmağa, sabitliyi təmin etməyə, demokratik əsasların inkişaf etdirilməsi və iqtisadiyyatın canlandırılması üçün quruculuq işinə başlamışa nail olmuşuq.

Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək, suveren hüququndan istifadə edərək 1995-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını qəbul etmişdir. Bu sənəd demokratik quruluşun və hüquqi dövlətin möhkəm təməlini qoymuş və onun inkişafının yollarını müəyyən etmişdir.

Ötən illər ərzində Azərbaycan xalqı iki dəfə respublikanın prezidentini və ölkənin parlamentini - Milli Məclisi seçmişdir. Azərbaycanda həmçinin bələdiyyə seçkiləri keçirilmişdir. Avropa Şurası ekspertlərinin etiraf etdiklərinə görə, seçki qanunlarımız ədalətli və azad seçkilərin beynəlxalq standartlarına tam uyğundur.

Bəli, nöqsanlar və pozuntular da olmuşdur. Lakin seçkidən-seçkiyə bunların sayı azalır. Nöqsanların aradan qaldırılması üçün dövlət qətiyyətli tədbirlər görür. Biz beynəlxalq təşkilatların, ilk növbədə Avropa Şurasının və ATƏT-in bu sahədə köməyini yüksək qiymətləndiririk və əməkdaşlığımızı davam etdirməyə hazırıq.

Qanunvericilik sahəsində əsaslı islahatlar aparılır. Azərbaycanın Konstitusiyası beynəlxalq hüququn üstünlüyünə təminat verir. Biz indiyədək Avropa Şurasının 15 konvensiyasına qoşulmuşuq. Biz hələ Avropa Şurasının üzvü olmayanda da bu təşkilatın əsas

sənədlərinin müddəalarını və standartlarını nəzərə alırıq. Bu, ilk növbədə insan hüquqlarına dair Avropa Konvensiyasına və onun protokollarına aiddir.

Ölkəmizdə qəbul edilən qanunlar Avropa Şurası ekspertlərinin bilavasitə iştirakı ilə hazırlanır. Hüquq islahatları nəticəsində hər bir insan şəxsiyyət azadlığı və toxunulmazlığına, barəsində qaldırılmış işin müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən ədalətlə və açıq şəkildə araşdırılmasına, hüquq müdafiəsinə təminat almışdır. Ölkədə çoxpartiyalı sistem fəaliyyət göstərir, siyasi plüralizm, söz və vicdan azadlığı, azlıqların hüququ, qanun qarşısında bərabərlik və təqsirsizlik prezumpsiyası təmin edilir.

Azərbaycanda Konstitusiyaya Məhkəməsi yaradılmış, ölüm hökmü ləğv edilmiş, senzura aradan götürülmüş, məhkəmənin müstəqilliyi təmin olunmuşdur. Üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, şəffaf prosedurlar əsasında və beynəlxalq standartlara uyğun keçirilən seçkilər yolu ilə hakimlər korpusu 60 faiz yeniləşdirilmişdir. İnsan hüquqlarının qorunmasına və müvafiq mexanizmlərin təkmilləşdirilməsinə dair dövlət proqramı həyata keçirilir.

2000-ci ilin iyununda mən korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi haqqında fərman imzalamışam. Həmin fərmana əsasən, korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair qanun və dövlət proqramı hazırlanır.

Penitensiar sistemin islahatı uğurla aparılır. Məhbusların saxlanması şəraitini yaxşılaşdırmaq və Ədliyyə Nazirliyinin tabeliyinə verilmiş penitensiar müəssisələrin idarə olunmasını təkmilləşdirmək üçün tədbirlər görülür.

Mənim təşəbbüslə son beş ildə 55 min şəxs barəsində amnistiya elan edilmişdir. Bundan əlavə, mən 2500-dək məhbusu əfv etmişəm. Onların arasında hüquq müdafiəsi təşkilatlarının, Avropa Şurası Parlament Assambleyası deputatlarının müraciəti ilə əfv olunanlar da vardır. Bu il yanvarın 16-da mən 9 minədək şəxs barəsində amnistiya elan olunmasına dair təşəbbüslə respublika parlamentinə müraciət etmişəm. Əhalinin ümumi sayına nisbətə məhkumların sayına görə Azərbaycan Avropa ölkələrinin göstəricilərinə yaxınlaşır.

Biz bundan sonra da Azərbaycan xalqının və dövlətinin humanizm, insanpərvərlik ideallarına və prinsiplərinə, demokratiyaya, qanunun aliliyinə, insan hüquqlarına və əsas azadlıqlara hörmət bəslənilməsinə əsaslanan dəyərlərə sadiqliyini nümayiş etdirəcəyik.

Tam məsuliyyətlə bəyan edirəm ki, Azərbaycanda kütləvi informasiya vasitələrinin azadlığı və qeyri-hökumət təşkilatlarının sərbəst fəaliyyəti təmin olunmuşdur. Biz gələcəkdə də bu sahələrdə qanunvericiliyi təkmilləşdirmək və onun tətbiqi praktikasını yaxşılaşdırmaq niyyətindəyik.

Genişmiqyaslı islahatlar sayəsində iqtisadiyyatda tənəzzül aradan qaldırılmışdır. Azərbaycanın iqtisadi strategiyası iqtisadi fəaliyyətin liberallaşdırılmasına, inhisarçılığa son qoyulmasına və özəl sektorun inkişafına əsaslanır. Azərbaycanda özəlləşdirmə prosesi gedir, torpaq islahatı aparılır. Makroiqtisadi göstəricilərin sabit artımı əldə edilmişdir. İnvestisiya prosesinin canlanması üçün əlverişli şərait yaradılmışdır.

Azərbaycan özünün coğrafi mövqeyindən, dünya miqyaslı coğrafi-strateji əhəmiyyətə malik olan təbii ehtiyatlarından və potensialından istifadə edərək bir çox dövlətlərlə əməkdaşlıq şəraitində böyük İpək yolunun bərpası, Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin inkişafı, Xəzər hövzəsinin karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsi və dünya ba-

zarlarına nəql edilməsi layihələrini səmərəli surətdə həyata keçirir.

Azərbaycan Avropa Birliyi ilə, Avropanın iqtisadi strukturları ilə fəal əməkdaşlıq edir. Hazırda bu təşkilatların köməyi sayəsində 120-dən çox milli və transregional layihələr həyata keçirilir.

Bu gün Azərbaycanın demokratik inkişaf prosesi dönməz xarakter alıb, azadlığın və qanunun aliliyinin möhkəm təminatı yaradılıb. Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi onun nəinki müstəqil, suveren, demokratik, dünyəvi dövlət kimi tanınmasıdır, həm də Avropa ailəsinin bərabər hüquqlu üzvü kimi Azərbaycan dövlətinin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcıdır.

Böyən edirəm ki, Azərbaycan Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərə sadıqdır. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, Azərbaycan hələ 2000-ci ilin iyunundan öz öhdəliklərini yerinə yetirməyə başlamışdır. Halbuki bu öhdəliklər təşkilata üzv qəbul olunduqdan sonra qüvvəyə minir.

Yuxarıda dediklərim Azərbaycanda həyata keçirdiyimiz mühüm dəyişikliklərin yalnız bir hissəsidir. İslahatların aparılması, demokratik dəyişikliklərin həyata keçirilməsi prosesi təkamül xarakteri daşımalıdır. İslahatlar islahat xatirə, yaxud da kiminsə xoşuna gəlmək üçün keçirilməməlidir. Bu iş düşünülmüş qaydada aparılmalıdır, cəmiyyət tərəfindən dərk olunmalı və qəbul edilməlidir. İslahatların məqsədi xalqın həyat səviyyəsini getdikcə yaxşılaşdırmaqdır. Hər bir xalqın öz mentaliteti və mənəvi dəyərləri, ənənələri, milli xüsusiyyətləri vardır və bütün bunlar nəzərə alınmalıdır. Eyni zamanda beynəlxalq təcrübədən istifadə, beynəlxalq strukturların və tərəfdaş ölkələrin dəstəyi də zəruridir.

Hörmətli deputatlar!

Tarixi yolların qovuşduğu yerləşən ölkəmizin Avropa Şurasına qəbul olunması həm Azərbaycan üçün, həm də bu təşkilat üçün çox mühüm hadisədir. Biz Ümumavropa dəyərləri xəzinəsinə öz töhfələrimizi gətirməyə hazırıq. Bu töhfələr həm Avropada demokratik sabitliyin möhkəmlənməsinə, həm də avropalıların Şərq xalqlarının tarixi taleyini daha yaxşı və daha dərinləndirən dərk etməsinə kömək edəcəkdir.

Bu, bir tərəfdən, qabaqcıl demokratik ideyaların, hüquqi baxışların yayılması, digər tərəfdən isə bütün xalqların milli-mənəvi xüsusiyyətlərinə hörmət bəslənilməsi üçün yaxşı zəmin olacaqdır. Mən bu mötəbər təşkilatın gələcək inkişafı və möhkəmlənməsində öz ölkəmin xüsusi rolunu və məsuliyyətini bunda görürəm.

Azərbaycan qonşu dövlətlərdə də demokratiyanın inkişaf etməsində maraqlıdır. Zənnimizə, bu, regional təhlükəsizliyin və sabitliyin təminatıdır. Hesab edirəm ki, təcavüzkar millətçilik ideologiyasının, milli təkabbur hissəsinin, qonşu dövlətlərə qarşı ərazi iddialarının hökm sürdüyü cəmiyyətdə demokratiya inkişaf edə bilməz.

Bu gün qanunun və insan hüquqlarının aliliyi prinsipləri ilə yaşayan vahid Avropada münasibətlər baş verir, suveren dövlətlərin əraziləri işğal olunur, etnik təmizləmə aparılır, dinc əhali doğma yurd-yuvalarından qovulur. Təcavüzə razılaşmaq, hüquqa zidd hərəkətlərin nəticələrini tanımaq, beynəlxalq birliyin vaxtında lazımi tədbirlər görməməsi faciələrə gətirib çıxarır, suveren dövlətlərin dayaqlarını sarsıdır, humanitar fəlakətlərə səbəb olur.

Vahid Avropada ikili standartlara yol verilməməlidir. Bizim məkanımız bölünməzdir və

bütün münasibətlərə eyni dərəcədə ciddi və prinsiplə münasibət göstərilməlidir.

Azərbaycan Respublikası qonşu Ermənistanın genişmiqyaslı hərbi təcavüzünün qurbanı olmuşdur. Ermənistan ərazimizin 20 faizini işğal edibdir və orada özünün hərbi gücünü artırmaqdadır. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən yurd-yuvasından qovulmuş bir milyon azərbaycanlı 8 ildən çoxdur ki, dözülməz şəraitdə, qadırlarda əzab-əziyyət içində yaşayır. Dünyanın heç bir yerində belə dəhşətli vəziyyət yoxdur. Amma təəssüflər olsun ki, dünya birliyi bu faciəyə biganədir.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərinin qeyd-şərtsiz və dərhal azad olunması barədə dörd qətnəmə qəbul etməsinə baxmayaraq, Ermənistan bu sənədlərin tələblərini yerinə yetirmir. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin aradan qaldırılması məsələsi ilə 1992-ci ildən ATƏT-in Minsk qrupu məşğul olur, lakin onun fəaliyyəti də hələ nəticə vermir.

Münasibəti həll etmək üçün son vaxtlar Ermənistan prezidenti ilə Azərbaycan prezidenti arasında birbaşa görüşlər keçirilir, danışıqlar aparılır. Bu danışıqların gedişində biz münaqişənin sülh yolu ilə həlli üçün qarşılıqlı kompromislərin müxtəlif variantlarını müzakirə etmişik və edirik. Altı ildən çoxdur ki, biz atəşkəsə əməl edirik, lakin hələ də sülh əldə olunmayıb. Buna baxmayaraq, hesab edirəm ki, Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin azad edilməsi, beynəlxalq hüququn prinsiplərinə və normalarına tam uyğun olaraq Dağlıq Qarabağ regionuna Azərbaycanın tərkibində ən yüksək dərəcəli özünüidarəetmə statusunun verilməsi əsasında münaqişənin ədalətli həlli və Ermənistanla sülh əldə olunması üçün imkanlarımız vardır.

Hörmətli deputatlar, mən çox məmnunam ki, bizim bu prinsiplə mövqeyimizi siz himnənəli dəstəkləmişiniz və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 1997-ci ildə qəbul etdiyi qətnəmədə bu öz əksini tapmışdır.

Hörmətli deputatlar, mən sizi və bütün dünya birliyini Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli üçün səyləri qatıyyətlə birləşdirməyə çağırıram. Bu, bizim hamımıza lazımdır. Çünki Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həll etmədən və digər münasibətlərə son qoymadan regionumuzda sülhə və təhlükəsizliyə nail olmaq mümkün deyildir.

Cənubi Qafqaz regionuna siyasi bütövlük və bitərəflik statusu verilməlidir. İndi artıq bütün Cənubi Qafqaz regionunun Avropa Şurasına daxil edilməsi çox mühüm amildir və bu, regionda münasibətlərə son qoyulmasına, dövlətlər arasında münasibətlərin normalaşdırılmasına, beləliklə də Cənubi Qafqazda və Avropada təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsinə xidmət etməlidir.

Hörmətli deputatlar!

Biz fərqləri ziddiyyətə çevirməməli, əksinə, bu fərqlər içərisində bizi birləşdirən cəhətləri axtarıb tapmalı və onlara söykənməliyik. Biz müxtəlif xalqlar olsaq da, bir dildə - vahid Avropa dilində, azadlıq, demokratiya və qanun dilində danışıq. Bizim gücümüz bundadır.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına üzv qəbul
edilməsi ilə əlaqədar təntənəli mərasimdə çıxışı**

Strasburq, 25 yanvar 2001-ci il

Hörmətli cənab sədr!

Hörmətli cənab Nazirlər Komitəsinin sədri!

Hörmətli cənab baş katib!

Hörmətli mərasim iştirakçıları!

Bu gün Avropa parlamentarizminin mərkəzində - Strasburqda, Avropa Şurasının bu möhtəşəm sarayında həm Azərbaycan Respublikası, həm də Avropa üçün çox mühüm əhəmiyyətə malik olan bir hadisə baş verir - Azərbaycan Avropa ailəsinə qəbul edilir. Bununla da Avropanın yalnız tarixi və mədəni baxımdan deyil, siyasi baxımdan da təməlləşməsi, bütövləşməsi başa çatır.

1991-ci ildə Sovet İttifaqının dağılması ilə əlaqədar Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini elan etdi. Azərbaycan yalnız son on ildə deyil, tarixinin son iki əsrində ardıcıl olaraq Avropaya, Qərb mədəniyyətinə, ümumbəşəri dəyərlərə can atmışdır. Şərqlə Qərbin, Avropa ilə Asiyanın kəsişdiyi nöqtədə yerləşən Azərbaycan dirlərin, tarixlərin və mədəniyyətlərin qovuşduğu mərkəzə, iki qitə və iki sivilizasiya arasında körpüyə çevrilmişdir. Azərbaycan xalqı öz Şərq köklərindən ayrılmayaraq, Qərb sivilizasiyasının sintezinə əsaslanan nadir bir mədəniyyət yaratmış, Qərbin mütərəqqi dəyərlərini Qafqazda, Yaxın və Orta Şərqdə yaymışdır. Məhz Avropa ilə sıx və məqsədyönlü təmasın nəticəsidir ki, XIX əsrin ortalarından başlayaraq müsəlman Şərqində ilk qəzet, ilk Avropa tipli məktəbləri, ilk teatr, ilk yenilikçi ədəbiyyatı və ictimai fikri, nəhayət, demokratik respublika tipli ilk dünyəvi dövləti 1918-ci ildə Azərbaycan xalqı yaratmışdır. Bu gün biz yalnız son bir neçə ildəki siyasi əməkdaşlığımızın deyil, həm də iki əsrlik tarixi təcrübəmizin bəhrəsini görürük.

1991-ci ildə dövlət müstəqilliyi qazanan Azərbaycan birmənalı şəkildə Avropaya, onun humanist və demokratik dəyərlərinə inteqrasiya yolunu tutdu. Tarixən çox qısa bir müddət ərzində biz qabaqcıl Avropa təcrübəsinə əsaslanaraq, çox şeyə nail ola bildik. Biz bütün çətinliklərə baxmayaraq, liberal iqtisadiyyat və sivil cəmiyyət quruculuğu yolu ilə irəlilədik. Biz insan haqlarının qorunmasını önə çəkdik, vətənimizin və vətəndaşlarımızın totalitarizm dövrünün ağır irsindən xilas olmasına çalışdıq. Biz demokratiyanın inkişafı üçün mühüm şərtlərdən olan daxili sabitliyə nail olduq. Biz azad söz, azad mətbuat və çoxpartiyalı siyasi sistem yaratdıq. Biz müddəalarının üçdə biri insan haqlarının və əsas azadlıqlarının qorunmasına həsr olunmuş yeni Konstitusiyaya qəbul etdik. Şərqdə ilk dəfə ölüm hökmünü aradan qaldırdıq, yeni qanunvericilik sistemini yaratdıq, prezident, parlament və bələdiyyə seçkiləri keçirdik. Bir sıra mühüm siyasi və iqtisadi islahatlar apardıq və aparırıq.

Lakin təəssüflər olsun ki, bütün söylərimizə baxmayaraq, biz Avropa Şurasına üzv olarkən yalnız müsbət dəyişiklikləri və uğurları deyil, müəyyən problemlərimizi də

özümüzlə gətirik. Bu, hər şeydən əvvəl bu gün eyni vaxtda Avropa Şurasına üzv olan Azərbaycanla Ermənistan arasında öz həllini tapmamış Dağlıq Qarabağ problemidir. Bu problemin Azərbaycanda doğurduğu çətinliklər, ilk növbədə isə çoxsaylı qaçqınlar ordusu. ağır iqtisadi və sosial vəziyyət təkcə bizim ölkəmizin deyil, bütün regionun demokratiyaya doğru inkişafını ləngidir, insan haqlarının qorunmasında ciddi maneələr yaradır.

Biz ölkəmizin Avropa Şurasına qəbulunu yalnız indi qədər gördüyümüz işlərə. həyata keçirdiyimiz islahatlara verilən qiymət kimi deyil, həm də ölkəmizə və xalqımıza doğru uzadılan dost əli kimi qiymətləndiririk və ona görə də bir sıra problemlərin vahid Avropa ailəsi daxilində həllini tapacağına inanırıq.

Bu dəqiqələrdə biz tarixi anlar yaşayırıq. Az sonra Azərbaycanın bayrağı Avropa Şurası sarayının önündə dalğalanacaqdır. Bu bayrağın rənglərindən birinin mənası müasirləşmək, yəni avropalılışmaqdır. Xoşbəxtlik ki, hamımızın ümumi səyləri ilə bayrağımız bir daha öz həqiqi mənasına qovuşur, öz həqiqi yerini tutur. Hamımıza minnətdarlığımı bildirirəm.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri
Lord Rassel Constonla görüşdə söhbətindən
15 sentyabr 2001-ci il**

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab lord Rassel, mən sizi Azərbaycanda salamlayıram və sizinlə yenidən Azərbaycanda görüşməyimdən məmnunam.

Biz sizinlə burada ilk dəfə Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına qəbul olunması prosesi zamanı görüşmüşdük. İndi Azərbaycan artıq Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvüdür. Siz də Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri olaraq Azərbaycanı öz təşkilatınızın üzvü olan bir ölkə kimi ziyarət edirsiniz. Bu, çox yaxşı haldır. Güman edirəm ki, təkcə Azərbaycana yox, ümumiyyətlə, Cənubi Qafqaz bölgəsinə, digər ölkələrə də ziyarətiniz bunların hamısı haqqında, bugünkü vəziyyət haqqında sizdə təsəvvür yaradaçaqdır.

Bilirəm ki, siz artıq burada çox görüşlər aparmısınız. Milli Məclisdə deputatlarla görüşmüşünüz. Milli Məclisin sədri Murtuz Ələsgərov ilə görüşmüşünüz. Baş nazir ilə görüşmüşünüz. Xarici işlər naziri ilə görüşmüşünüz. Güman edirəm ki, bütün məsələlər müzakirə olunubdur.

Mən çox təşəkkür edirəm ki, siz ağır vəziyyətdə yaşayan qaçqınlar ilə də görüşmüşünüz. Güman edirəm, sizə deyiblər ki, o insanlar qaçqın şəraitində ən yaxşı yaşayanlardır. Çünki əksəriyyəti çadırlarda yaşayır. Mən keçən dəfə də sizə demişdim, onlar, bir il deyil, səkkiz-doqquz ildir belə vəziyyətdə yaşayırlar.

Güman edirəm, şəhərimizi də ziyarət etmişiniz, baxmışınız. Əhalinin əhval-ruhiyyəsi də sizə məlumdur. Mən sizin bəzi görüşlərinizi televiziya da seyr etdim. O cümlədən Şəhidlər xiyabanını ziyarət etməyinizə də televiziya ilə baxdım. Şəhidlərin xatirəsini yad etdiyiniz üçün sizə təşəkkür edirəm.

Hesab edirəm ki, biz Avropa Şurasına qəbul olundandan sonra artıq sizinlə daha da sıx əməkdaşlıq edirik. Təbii ki, bu, hələ işin başlanğıcıdır və güman edirəm ki, gələcəkdə bu əməkdaşlıq daha da sıx olacaq, daha da səmərəli olacaqdır. Azərbaycana etdiyiniz bu ziyarətə görə sizə bir daha təşəkkür edirəm. Buyurun.

Lord Rassel Conston: Cənab prezident, mənə bu cür yaxşı qarşıladığınıza və xoş sözlərinizə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Həqiqətən Sizin doğru dediyiniz kimi, bu, mənim Azərbaycana ikinci səfərimdir. Birinci səfərim zamanı Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü deyildi.

Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olduqdan sonra mən çox istəyirdim ki, Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü olan Azərbaycanı ziyarət edim. Dediyiniz kimi, mənim burada çoxlu görüşlərim olmuşdur. Siz bir şeyi qeyd etdiniz, amma təəssüf ki, mənim Bakını görməyə vaxtım olmayırdı.

Heydər Əliyev: Bu, çox böyük çatışmazlıqdır. Bunda bizim parlamentin sədrinin günahı var.

Lord Rassel Conston: Mən də razıyam ki, şəhərinizi ziyarət etməməyimin, gəzməməyimin çox hissəsinə cavabdeh parlamentinizin spikeridir.

Heydər Əliyev: Sizi burada görüşlərlə çox yükləyiblər. Sizə çox gərgin proqram hazırlayıblar.

Lord Rassel Conston: Cənab prezident, yaxşı məlumatlısınız.

Heydər Əliyev: Bilirəm.

Lord Rassel Conston: Cənab prezident, istənilən halda bu gündəki görüşlərim zamanı müzakirə etdiyim məsələlər yaqin ki, Sizdə təəccüb doğurmayaçaqdır. Çünki bütün bunların hamısı, müzakirə olunan məsələlər Sizə tanışdır. Bu, Azərbaycanın indi öz dövlət kimi üzünə götürdüüyü və görməli olduğu işlərin müzakirəsi idi. Bundan əlavə, biz çoxsaylı görüşlərdə Ermənistan-Azərbaycan münəqışəsi haqqında müzakirələr aparmışıq. Lakin təəssüflər olsun ki, bütün bu görüşlər, məsələlər bir qədər Amerika Birləşmiş Ştatlarında baş vermiş hadisələrin kölgəsində qalmışdır.

Ona görə də istərdim, ilk öncə Sizə bir sual edim, Sizdən soruşum. Siz təcrübənizə əsaslanaraq necə fikirləşirsiniz, bu hadisələrin ölkənizə təsiri nə dərəcədə olacaqdır? Çünki şübhəsiz ki, bu hadisələrin global təsiri olacaq, bütün ölkələrdə hiss olunacaqdır. Həm mənim ölkəmdə, həm də Sizin ölkənizdə bu təsir hiss olunacaqdır. Yaqin ki, təhlükəsizlik artırılmalıdır və bunun nəticəsi kimi bir çox hallarda istisna edilmir ki, insanlar küçədə saxlanılacaq, onların üzərində axtarışlar aparılacaqdır. Mümkündür ki, supermarketlərdə onların çantaları yoxlanılsın. Yaqin ki, bu, adi vətəndaşların xoşuna gəlməyəcəkdir. Lakin mən prezident Şevardnadze ilə də söhbət etmişəm. Onun da fikri belədir ki, bu o qədər dəhşətli, o qədər böyük miqyaslı bir hadisədir ki, beynəlxalq aləm, beynəlxalq icma öz qüvvəsini birləşdirib terrorizmə qarşı mübarizə aparmalıdır.

Heydər Əliyev: Hamımız müasir tarixi də yaxşı bilirik və keçmiş tarixi də yaxşı bilirik. Mənim bildiyimə görə, hələ dünyada indiyə kimi bu qədər dəhşətli, bu qədər qəddarcasına terror aktı baş verməmişdir. Bu terroru hazırlayan və həyata keçirənlər, hesab edirəm, nəinki insanlıqdan kənardır, hətta ən vəhşi heyvanlardan, yaxud ən böyük vəhşilikdən də bətərdilər. Bu, bizi çox sarsıtdı. Eyni zamanda bu, ola bilər, bütün dünyanı oyatdı ki, indi beynəlxalq terrorizm ayrı-ayrı ölkələr üçün yox, ayrı-ayrı şəxslər üçün yox, bütün bəşəriyyət üçün nə qədər təhlükəlidir və gələcəkdə nə cür böyük təhlükə ola bilər.

Çünki indiyə qədər terrorizm, xüsusən son illərdə genişlənmiş beynəlxalq terrorizm dünya miqyasında müəyyən qədər lokal xarakter daşıyırdı. Ya bir ölkəni əhatə edirdi, ya bir bölgəni əhatə edirdi. Amma bu terror bütün dünyanı lərzəyə gətirdi. Demək olar ki, bu, təkcə Amerikaya qarşı yox, Amerika xalqına qarşı yox, bütün bəşəriyyətə, insanlara qarşı olan bir terrordur. Təbii ki, bu, həm sülhə, həm mədəniyyətə, həm insaniyyətə, həm demokratiyaya - bütün bu anlayışların hamısına qarşı edilən terrordur.

Terrorizmin müxtəlif formaları var. Məsələn, bizim ölkəmiz bunu öz həyatında, son dövr tarixində yaxşı bilir. İndi sizin də, bizim də qarşımızda duran əsas məsələ ondan ibarətdir ki, Ermənistan-Azərbaycan münəqışəsini sülh yolu ilə həll edək. Biz bu gün də bu fikirdəyik ki, bunu bu yolla həll etməliyik. Amma 1988-ci ildən indiyə qədər Ermənistan-Azərbaycan münəqışələrində baş vermiş hadisələr - insanların qətlə yetirilməsi, Xocalı faciəsi, yaxud işğal olunmuş torpaqlarda kütləvi formada aparılan etnik təmizləmə, - yenə

də deyirəm, bunun nəticəsində insanların qətlə yetirilməsi, - bunların özü də terrorun bir formasıdır.

Müxtəlif ölkələrdə ayrı-ayrı siyasi şəxsiyyətlərə qarşı da terror aktları olmuşdur. Bizim hamımızın xatirindədir, məsələn, prezident Con Kennediyə, yaxud onun qardaşı Robert Kennediyə, hətta prezident Reyqana qarşı edilən terrorçuluq, yaxud da ki, İsrailin baş nazirinə edilmiş terrorçuluq - bunlar hamısı bizim tariximizin bugünkü gerçəkliyidir.

Məsələn, sizin ölkədə uzun sürən, İrlandiyada keçirilən terror aktları da həmin bu terrorizmin nümunəsidir. Amma biz təkcə Ermənistanın terroru ilə yox, daxilə də, mən 1993-cü ildən burada işlədiyim zamandan indiyə qədər bir çox terror hadisələri ilə rastlaşmışıq. Bəzilərini qarşısını almışıq, bəziləri isə bizim günahsız insanların həyatdan aparıblar.

Məsələn, biz hesab edirik ki, 1990-cı ilin yanvar ayının 20-də Sovetlər İttifaqının rəhbərliyi tərəfindən Azərbaycana böyük kontingentdə ordu hissələrinin göndərilməsi və burada insanların qətlə yetirilməsinin - həmin Şəhidlər xiyabanı o vaxtdan yaranıbdir - özü Azərbaycan xalqına qarşı o vaxt həyata keçirilmiş kütləvi terror aktı idi.

Şəxsən mənim özüm dəfələrlə terror təhlükəsi qarşısında olmuşam. Həç bir gün də, sabah da düşünürəm ki, mən belə hadisələrlə yenə də rastlaşa bilmərəm. Sizə bu bir neçə kəlməni deməkdə məqsədim odur ki, son illər dünyada terrorçuluğun geniş miqyas almasını indiyə qədər bütün ölkələrdə dərk etmirdilər. Bəziləri hesab edirdilər ki, terrorçuluq onlardan uzaq bir ölkədir. Onların ölkəsində əmin-amanlıqdır. Demək, bu o qədər də təhlükəli deyildir. Ya kütləvi, yaxud da ayrı-ayrı terror hadisələri ilə rastlaşan hər bir ölkə, xalq bu terrorun nə qədər dəhşətli olduğunu bilir. Biz bunu bilirik və ona görə də Amerika Birləşmiş Ştatlarında baş vermiş hadisəni, bəlkə də bir çox başqa ölkələrə, xalqlara nisbətən daha dərinlən anlaya bilirik. Bu hadisə bizi hiddətləndirdi. Mən dərhal Təhlükəsizlik Şurasının iclasını çağırıdım, Azərbaycanın terrorizmə əleyhinə və beynəlxalq terrorizmlə mübarizədə bütün vasitələrdən istifadə edərək, iştirak etməyə hazır olduğunu bəyan etdim.

İndi bu, dünyanı бүрүмүş bir haldır. Ona görə də terrorçuların axtarılması, onların zərərsizləşdirilməsi və Amerikaya qarşı edilmiş bu böyük terror hadisəsinə adekvat cavab verilməsi, əlbəttə ki, böyük tədbirlər tələb edir. Təbii, bu tədbirlər həyata keçirilməlidir. Əgər hansısa bir ölkədə, o cümlədən bizim ölkədə haradasa yoxlanış aparmaq lazımdır, kimi isə yoxlamaq lazımdır, kimsə çantasına baxmaq lazımdır, kimsə şübhəlidirsə, onu hüquq-mühafizə orqanlarına aparıb daha da ətrafı yoxlamaq lazımdır - bunların hamısı təbii olaraq həyata keçirilən tədbirlər olacaqdır. Biz terrorizmə qarşı mübarizəyə qoşulmuş bir ölkəyik. Hansı bir tədbir lazım olsa, ölkəmizdə onu keçirməyə hazırıq və imkanımız da var.

Amerika özü çox qüdrətli, böyük təcrübəyə, böyük gücə malik olan ölkədir. NATO təşkilatı bu barədə artıq öz bəyanatını veribdir. NATO-ya daxil olmayan onlarca başqa ölkə terrorla mübarizədə Amerika Birləşmiş Ştatları ilə həmrəyliyi bildirir, o cümlədən Azərbaycan da. Yəni dünyanın əksər ölkələri Amerika Birləşmiş Ştatları ilə birlikdə terrorizmə qarşı mübarizə aparmağın zəruri olduğunu artıq bəyan edibdir.

Düşünürəm ki, hər bir tədbir görülməlidir və bunların görülməsi tam əsaslıdır.

Lord Rassel Conston: Cənab prezident, icazənizlə, bir kəlmə əlavə etmək istəyirəm. Məsələn, mən prezident Buşun terror hadisəsindən dərhal sonra verdiyi bəyanatı çox

yüksək qiymətləndirirəm. Mən elə hesab edirəm ki, o, vaxtında lazımlı təşəbbüs irəli sürdü. Baxmayaraq ki, onun çiyninə çox ağır bir yük düşmüşdü, terror aktından sonra onun ölkəsində böyük həyəcan, dağıntılar var idi, insanlar özlərini itirmişdilər, Birləşmiş Ştatların prezidenti elan etdi ki, bütün şübhələrə baxmayaraq, fələstinilərə, əfqanlara qarşı olan şübhələrə baxmayaraq, bu məsələni ümumiləşdirmək olmaz. Terrorizmi arəblərə, yaxud əfqanlara qarşı müharibəyə çevirmək düzgün deyildir.

Cənab prezident, Sizə məlum olduğu kimi, Avropa Şurasının əsas vəzifələrindən biri də insan hüquqlarının qorunmasıdır. İnsan hüquqlarını qoruyarkən biz də ümumiləşdirməyə yol vermirik. Ona görə də qəti fikirdəyəm ki, terrora terrorla üstün gəlmək mümkün deyildir. Ölkə liderləri bu məsələyə həddindən artıq real baxmalı və olduqca ehtiyatlı davranmalıdırlar.

Cənab prezident, Siz İrlandiya İnqilabı Ordusunun adını çəkdiniz. Onların Böyük Britaniya ərazisində törətdiyi dəhşətləri dilə gətirdiniz. Mən isə Sizin xatirinizə başqa bir misalı salmaq istəyirəm.

Məlum olduğu kimi, ikinci dünya müharibəsi dövründə Böyük Britaniyanın ərazisində çoxlu sayda italyanlar həç bir əsas olmadan zindanlara salınımışdı. Əsas səbəbi də ondan ibarət idi ki, müharibə zamanı italyanlar digər müttəfiqləri ilə birlikdə bizə qarşı vuruşurdular. Sizə məlumdur ki, Böyük Britaniyanın ərazisində italyan mənşəli çoxlu vətəndaş yaşayırdı. Onlar XIX əsrdə İtaliyadan Böyük Britaniyaya köçənlərdir. Həmin hadisələrdən 60 il keçəndən sonra bu gün Böyük Britaniyada bu cür hərəkət yolverilməzdir. İndi insanlar haqları bu cür davranışa yol vermir. Ümumiyyətlə, terrorizmlə bağlı bu sözü işləmək yerinə düşərsə, yəqin ki, bu gün daha yumşaq davranmaq tələb olunur.

Heydər Əliyev: Cənab Rassel, siz tamamilə doğru deyirsiniz. Mən də prezident Buşun bütün bəyanatlarını, o cümlədən siz dediyiniz bəyanatı çox diqqətlə dinləmişəm. Mən onunla tamamilə razıyam. Sizinlə də razıyam ki, hansısa bir millətdən terror etmiş ayrı-ayrı adamlara, ayrı-ayrı qruplara, dastələrə cavab olaraq o millətə, o ölkəyə, o dinə mənsub olan xalqlara qarşı ümumi terror etmək olmaz.

Bu terrorun konkret olaraq kim tərəfindən təşkil olunması hələ indiyə qədər məlum deyildir. Baxmayaraq ki, çox şübhələr var və çox şübhəli insanlar da var. Güman edirəm. Amerika Birləşmiş Ştatlarının müvafiq orqanları, onların müttəfiqləri və terrorizmin qarşısını almaq istəyən hər bir ölkənin orqanları bu insanların, bu təşkilatların aşkara çıxarılması üçün bütün səylərini əsərgəməyəcəklər, hətta birləşdirəcəklər. Əlbəttə, bundan sonra tədbirlər görülməlidir.

Siz dediniz ki, terrora qarşı terror o qədər də düzgün olmaz. Mənim xatirimə Leninin vaxtilə dediyi sözlər düşdü. O belə demişdir ki, - biz ağ terrora qırmızı terrorla cavab verməliyik. Ağ terror özlərinin düşmənlərinin etdikləri terrora deyirdilər. qırmızı terror da bolşeviklərin etdiyi terrordur. Bu, bolşevik üsul-idarəsi idi. İnanmıram ki, indi dünyada bundan sonra bolşevik ideyaları yenidən zühur etsin.

Sizin təşkilat insan hüquqlarının qorunmasında çox böyük səylər göstərdiyinə görə, sizi anlayıram ki, bu məsələyə nə qədər həssas və nə qədər diqqətli yanaşırsınız. Hər bir dəhşətli hadisə baş verəndə ilk vaxt ona emosional münasibət göstərilir. Bu emosional şəraitdə atılan addımlar bəzən səhv olur. Amma hadisənin üstündən bir az keçəndən sonra.

məsələni dərindən öyrənəndən sonra həyata keçirilən tədbirlər o cəhətdən qarşı daha da ədalətli tədbirlər olur. Ona görə sizinlə bizim fikirlərimiz eynidir.

Lord Rassel Conston: Cənab prezident, Sizdən ayrılmağdan əvvəl istərdim ki, bu terror hadisəsindən bir qədər kənarlaşaq və Azərbaycan realıqları haqqında söhbət edək. Bildiyiniz kimi, buraya gəldiyim vaxtdan çoxsaylı görüşlərim olmuşdur. Respublikada olan əsas siyasi fəqirlərin hamısı ilə faktiki olaraq görüşdüm. Sonda isə dostum cənab Ələsgərovla görüşdüm. Cənab Ələsgərov mənə bir siyahı təqdim etdi. Biz birlikdə o siyahıya baxdıq. O siyahı əslində Azərbaycanın Avropa Şurasının üzvü kimi üzərinə götürdüyü vəzifələrin siyahısı idi. Cənab Ələsgərov dedi ki, müəyyən işlər görülmüşdür, qeydiyyatlar aparılmışdır. müəyyən tərəqqi vardır. Mən çox şadam, baxmayaraq ki, bir ildən az müddət keçibdir, amma Azərbaycan bu cür tərəqqi əldə edibdir. Şəxsən mən o fikirdəyəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasının təməl quruculuğu üzvü olması tamamilə yerinə düşmüşdür və vaxtında atılan addım idi. Nəhayət, Azərbaycan bir hissəsi olduğu Avropanın həqiqi üzvü oldu. İndi də hadisələr göstərir ki, Azərbaycan tədricən, lakin əzmlə və sabit şəkildə irəliləyən doğru hərəkət etməkdədir.

Heydər Əliyev: Avropa Şurasına qəbul olunandan sonra Azərbaycanı aparılan işlərə verdiyiniz qiymətə görə sizə təşəkkür edirəm.

Biz bir neçə il Avropa Şurasında namizəd kimi iştirak edərək, daim çalışırıq ki, həqiqi üzv olmaq. Ona görə ki, birincisi, biz özümlərimiz Avropanın ayrılmaz bir hissəsi kimi hiss edək, bizi tanıdıqlar. İkincisi də təbii ki, ümumbəşəri dəyərlərin, Avropa dəyərlərinin Azərbaycanda tətbiq edilməsini daha da sürətləndirək. Biz bunu həyata keçiririk. Cənab Murtuz Ələsgərov sizə məlumat veribdir. Hesab edirəm, mənim təkrar etməyimə ehtiyac yoxdur. Əmin ola bilərsiniz ki, bütün başqa öhdəliklər də hamısı yerinə yetiriləcəkdir. Ancaq mənim arzum odur ki, Azərbaycanın real vəziyyəti haqqında, Azərbaycandakı ictimai-siyasi vəziyyət haqqında bundan sonra da Avropa Şurasında ədalətli məlumatlar olsun.

Məsələn, bizim ölkəmizdə hansısa məsələlərə Avropa Şurası tərəfindən irad tutulanda biz onun ədalətli olduğunu bilərək, təbii ki, bütün söylərimizi qoyuruq ki, Avropa Şurasının qəbul etmədiyi həmin halları aradan qaldırıq. Amma Avropa Şurası bir adamdən, bir dəstədən ibarət deyildir. 43 ölkənin nümayəndəsi var. Hər ölkənin də nümayəndəsi eyni adamlardan ibarət deyildir. Güman edirəm, siz mənə düz başa düşərsiniz, hesab etmək olmaz ki, bütün nümayəndə heyətlərində olan insanlar tam obyektivdirlər. Ümumiyyətlə, insan potensial olaraq subyektivlikdən tamamilə xilas ola bilmir. Kim hesab edirsə ki, tam ideal bir şəxsiyyətdir, güman edirəm, səhv edir. Ona görə də arzumuz odur ki, bizim haqqımızda məlumatları ətraflı yoxlanılsın, bizimlə bərabər araşdırılsın və yenə də deyirəm, ədalətli olan təkliflərinizi, iradlarınızı dərhal qəbul etməyə hazırıq.

Mən keçən dəfə də sizə demişdim ki, biz bu prosesin içindəyik. Demokratiya prosesi, insan hüquqları prosesi, mətbuat azadlığı prosesi, söz azadlığı prosesi - biz bunların içindəyik. Amma bu, hələ sona çatmamış bir prosesdir. Burada hər şey ideal ola bilməz. Amma biz çalışmalıyıq ki, olsun. Ona görə də biz birlikdə bu barədə daha da sıx əməkdaşlıq etməliyik.

Lord Rassel Conston: Tamamilə razıyam. İmkənimsə, mən obyektivlik haqqında daha çox danışardım. Mənə elə gəlir ki, qeyri-obyektivlik eyni zamanda həm də savadsız-

lıqdan irəli gəlir. Tam obyektivlik, kamillik yalnız səhradakı ilğıma bənzəyir. Biz istənilən halda çalışmalıyıq əlimizdən gələni edək ki, hər şey ədalətli olsun.

Bu imkandan istifadə edərək görüşümüzün sonunda Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Ölkənizin qonaqpərvərliyinə, burada mənə göstərilən münasibətə görə minnətdarlığımı bildirir, cənab prezident, Sizə isə yaxşı səhhət arzulayıram. Hər şeydən öncə, ölkəni idarə etmək üçün yaxşı görünmək arzulayıram.

Heydər Əliyev: Təşəkkür edirəm. Çox məmnunam. Ancaq son olaraq mən istəyirəm ki, bir mövzunu da unutmayaq.

Avropa Şurasına daxil olanda təbii ki, biz öhdəliklər götürmüşük və onları yerinə yetirməyə çalışırıq.

Eyni zamanda böyük ümidlərlə Avropa Şurasına daxil olmuşuq. Böyük ümidlər deyəndə, mən Ermənistan-Azərbaycan münasibətinə son qoyulmasını nəzərdə tuturam. Bir milyon-dan artıq qaçqının öz yerlərinə qayıtmasını nəzərdə tuturam. Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuş torpaqların azad edilməsini nəzərdə tuturam.

Bilirsiniz və biz də bilirik ki, bu işlərlə ATƏT məşğul olur. ATƏT-in Minsk qrupu məşğul olur və xüsusən, Minsk qrupunun həmsədrləri - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa məşğul olurlar. Amma bu məsələyə Avropa Şurasının da diqqətsiz yanaşması, təbii ki, anlaşılmaz olar.

Biz bir neçə dəfə demişik ki, insan hüquqları haqqında bütün konvensiyalara qoşuluruq. Amma bizim işğal olunmuş torpaqlardan zorla çıxarılmış, ağır vəziyyətdə yaşayan insanların da hüquqları pozulur. Bu məsələlər, hesab edirəm ki, birbaşa sizin təşkilatın vəzifəsi deyildir. Amma qeyd etdim, Avropa Şurasına daxil olarkən, biz ümid edirdik və bu gün də ümid edirik ki, Avropa Şurası öz imkanları çərçivəsində bu məsələnin həll olunması üçün daha çox səylər göstərəcəkdir.

Lord Rassel Conston: Cənab prezident, ümid edirəm ki, şübhəsiz, Avropa Şurası bu məsələnin həll olunmasına öz töhfəsini verə bilər və verməlidir. Biz artıq bu istiqamətdə müəyyən addımlar atmışıq, söylərimizi göstərmişik. Məsələn, Cənubi Qafqaz ölkələri spikerlərinin Avropa Şurasının Parlament Assambleyası tərəfindən hazırlanmış görüşü zamanı biz bu fikrimizi bildirmişik ki, tam əməkdaşlıq olmasa da, dialoq mütləq yaradılmalıdır. Biz yardımımızı əsirgəmirik ki, bu işdə dialoq yaransın və mümkün olan bəzi maneələr bu səviyyədə aradan qaldırılsın.

Məlum olduğu kimi, hökumətlər məsuliyyəti Minsk qrupunun üzərinə qoymuşlar. Münasibətin həll olunmasında vasitəçilik, yardımçılıq funksiyalarını Minsk qrupu yerinə yetirir. Lakin eyni zamanda hər ikimizin razılaşdığı kimi, Avropa Şurasının da müəyyən məsuliyyəti, müəyyən öhdəlikləri vardır. Təəssüflə demək istəyirəm ki, Ermənistanla Azərbaycan arasındakı müharibə dayandırıldıqdan sonra bu günə qədər irəliləyən doğru heç bir addım atılmamışdır. Əlbəttə ki, hazırda müəyyən addımlar atmaq lazımdır. Burada çox şey vasitəçilərdən deyil, daha çox Azərbaycandan və Ermənistandan, yəni münasibətə qatılmış tərəflərdən asılı olacaqdır. Onlar razılığa gəlib güzəştləri müəyyən etməlidirlər. Başa düşürəm ki, bu, çətin bir məsələdir. Yeni güzəştlərin detallarına vardiqa, onların nədən ibarət olduğu çox mübahisəli və çox çətin bir prosesdir.

Təəssüflə bildirmək istəyirəm ki, bu yaxınlarda Avropa Şurasının Nazirlər Şurası - sizin

xarici işlər naziri də həmin şüaranın üzvüdür - buraxdığı sənəddə qeyd edib ki, Azərbaycan və Ermənistan Avropa Şurasına qoşulmaqlarına baxmayaraq, - həmin sənəd indi mənim dəqiq yadımda deyil. Təəssüf ki, özümə götürməmişəm, - mövcud münaqişədə irəliyə doğru heç bir addım atılmayıb. Bu, Lixtenşteynin sədrliyi altında hazırlanmış sənəddir.

Cənab prezident, şəxsən belə düşünürəm ki, mən insanlarla dil tapmağın tərəfində olmuşam, insanlara inanmağın və insanları eşitməyin, onlara qulaq asmağın tərəfdarı olmuşam. Mənə elə gəlir ki, bütün bunlar nəzərə alınarsa, tərəflər bir-birlərini dinləyə bilərlərsə, həqiqətən məsələnin həlli yolu mövcuddur və bu yolu tapmaq mümkündür.

Heydər Əliyev: Mən də hesab edirəm ki, mövcuddur, tapmaq mümkündür. Yəqin ki, güzəştlər də ləbəddür. Ancaq dəfələrlə demişəm ki, gərək bu güzəştlər hər iki tərəf üçün məqbul olsun. Dialoq var, biz - Ermənistan prezidenti, mən görüşürük. Başqa səviyyələrdə də görüşlər gedir. Ancaq təəssüf ki, bu güzəştlər barəsində razılığa gələ bilmirik. Azərbaycan ictimaiyyətində belə bir əhval-ruhiyyə var ki, biz heç bir güzəştə getməməliyik. Ona görə də məsələ çətinidir. Ermənistan tərəfi heç bir güzəştə getmək istəmir.

Lord Rassel Conston: Bu, həqiqətən də belədir. Anlayıram ki, bu, Sizin üzərinizə düşən çox ağır bir vəzifədir.

Heydər Əliyev: Elədir. Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmerə

Bakı şəhəri, 12 iyun 2002-ci il

Hörmətli cənab baş katib!

60 illik yubileyiniz münasibətilə Sizi səmimi qəlbən təbrik edirəm.

Demokratik, humanist cəmiyyət quruculuğu yolunu tutmuş Azərbaycan Avropa Şurası ilə qarşılıqlı fəaliyyətə böyük əhəmiyyət verir.

Ümidvaram ki, başçılıq etdiyiniz bu nüfuzlu beynəlxalq təşkilat ilə əlaqələrimizin genişlənməsinə və səmərəli əməkdaşlığımıza bundan sonra da dəstək verəcəksiniz.

Sizə möhkəm cansağlığı, səadət və işlərinizdə uğurlar arzulayıram.

Hörmətlə,

Heydər Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Lüksemburqun Baş nazirinin müavini və xarici işlər naziri Lidi Polfer başda olmaqla Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən

16 iyul 2002-ci il

Heydər Əliyev: Hörmətli xanım sədr!

Hörmətli qonaqlar!

Mən sizi səmimi qəlbədən salamlayıram və Lüksemburq dövlətinin çox yüksək və geniş tərkibli nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfərindən çox məmnun olduğumu bildirmək istəyirəm.

Siz dünən və bu gün burada çox işlər görmüsünüz, görüşlər keçirmisiniz, ölkəmizlə, az da olsa, tanış olmusunuz. İndi çox şad olaram ki, siz mənə öz fikirlərinizi bildirəsiniz.

Lidi Polfer: Cənab prezident, çox sağ olun ki, bizi qəbul edirsiniz. Mən Sizinlə görüşərkən dediyim kimi, həm xoşbəxtəm, həm də mənim üçün böyük şərəfdir ki, Sizin ölkənizdəyəm. Elə bilirəm ki, Lüksemburqdan rəsmi nümayəndə heyətləri Azərbaycana tez-tez gəlirlər və biz ilk nümayəndə heyətlərindən biriyik.

Heydər Əliyev: Elədir.

Lili Polfer: Bir-birimizdən öyrənməli çox şey var. Bu gün biz, Sizin qeyd etdiyiniz kimi, burada görüşlər keçirmişik. Ölkənizlə tanış olmaq imkanımız olmuşdur. Artıq mənə belə bir hissiyyət vardır ki, ölkəniz haqqında əvvəlkindən daha çox bilgilim vardır. Məqsədiniz ondan ibarətdir ki, ölkəniz haqqında bildiklərimizi Avropa Şurasına mümkün qədər çox çatdıraq.

Cənab prezident, Sizə məlum olduğu kimi, Lüksemburq Avropanın ortasında yerləşən kiçik bir bölgədir və təəssüflər olsun ki, illər boyu böyük qonşularının bir-biri ilə apar-dıqları müharibələrdən əziyyət çəkmişdir, bu müharibələrin mərkəzində olmuşdur. Lakin xoşbəxtlikdən, 50 ildir ki, Avropada sülh hökm sürür və artıq imkan yaranmışdır ki, təsisatlar səviyyəsində əməkdaşlıq edək. Biz Avropa Şurası, habelə Avropa Birliyi çərçivəsində əməkdaşlıq edirik. Bu nadir imkan sayəsində Lüksemburqda sülh və iqtisadi inkişaf hökm sürür. İstədik ki, bu zəngin təcrübəmizi Sizinlə bölüşək.

50 il bundan əvvəl bizim belə bir tərəqqimiz, nailiyyətimiz yox idi. Lakin indi yol keçmişik və istəyirəm ki, Sizin kimi yeni dostlarla bu təcrübəni bölüşək.

Azərbaycana gəldikdə isə, Sizi təbrik etmək istəyirik ki, 18 ay bundan əvvəl Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olmuşdur. Eyni zamanda təbrik edirik ki, 18 ay müddətində Azərbaycan bu qədər nəzərəcarpacaq tərəqqi əldə edibdir. Ölkədə lazımı qanunlar işlənib hazırlanıbdır, konvensiyalar ratifikasiya olunmuşdur.

Bizə məlumdur ki, islahatlar daim davam edən prosesdir. Əlbəttə, bəzən bu, çox vaxt aparılır. Lakin ən vacibi odur ki, Siz artıq bu istiqamətdə işləməyə başlamısınız. Elə bilirəm ki, bununla da Azərbaycan həm iqtisadi, həm də siyasi sahədə inkişafa nail olacaqdır. Lakin bir məsələ də vardır və o, bizə də məlumdur - bu, Dağlıq Qarabağ məsələsidir. Bu,

Azərbaycan üçün ən çətin problemdir. Biz parlamentinizin üzvləri ilə, parlamentdə çoxluq təşkil edən partiyaların üzvləri ilə, eləcə də müxalifət nümayəndələri ilə görüşmüşük. Onlar da ümumi fikirdədirlər ki, həqiqətən, Dağlıq Qarabağ problemi Azərbaycanın ən ağır və acılı problemdir. İstədik ki, Dağlıq Qarabağ problemi ilə bağlı Sizin fikirlərinizi öyrənək. Siz bu məsələnin siyasi yolla həll olunmasında bir işıq ucu görürsünüz mü? Biz bilirik ki, Sizin bu günə qədər göstərdiyiniz fəaliyyət, səyləriniz çox səmimi və ciddi olmuşdur. Lakin, təəssüflər olsun, artıq xeyli vaxtdır ki, Dağlıq Qarabağ problemi həll edilmir. Minsk qrupu 7 ildir ki, fəaliyyət göstərir.

Heydər Əliyev: 7 il yox, 10 il.

Lidi Polfer: Artıq 10 ildir ki, fəaliyyət göstərir. Təəssüflər olsun ki, hələ bu günə qədər Minsk qrupunun fəaliyyəti nəticəsində Dağlıq Qarabağda sülh yaranmamışdır.

Heydər Əliyev: Sizin çox müddətdə Azərbaycanda olmaqla əldə etdiyiniz təəssürlərə və bu barədə mənə verdiyiniz məlumatlara görə çox təşəkkür edirəm. Çox şadam ki, Azərbaycandakı vəziyyətə obyektiv qiymət verirsiniz. Mən bunu xüsusi qeyd edirəm. Çünki belə hallara biz az rast gəlirik.

Siz söylədiniz ki, Lüksemburq kiçik dövlətdir. Vaxtilə o bölgədə gedən müharibələr nəticəsində çox əziyyətlər çəkibdir. Ancaq 50 il bundan öncə sülh yaranıbdır. Ölkəniz inkişaf edibdir. İndi inkişaf etmiş dövlətdir. Xalqınız yaxşı və rahat yaşayır. Amma müharibə qurtardıqdan və 10 il keçdikdən sonra siz bugünkü vəziyyətdə deyildiniz. Elədimi? 20 il keçəndən sonra da bugünkü vəziyyətdə deyildiniz. 50 il olmasın, mən hesab edirəm ki, 30 ildən sonra sizin ölkəniz çox sürətlə inkişaf edibdir. Əgər nəzərə alsaq ki, Lüksemburq Avropanın mərkəzindədir, Avropa mədəniyyətinə və Avropa dəyərlərinə malik olan ölkədir, onda görək sizin inkişaf müddətiniz daha da qısa olaydı. Amma biz 10 il bundan əvvəl müstəqillik əldə etmişik. Mən çox uzaq tarixə müraciət etmək istəmirəm. Biz 200 il Rusiya imperiyasının tərkibində olmuşuq.

Keçmişdə Çar Rusiyasının, 1920-ci ildən sonra isə Sovetlər İttifaqının, - doğrudur, bu, çar hökumətini devirib hakimiyyətə gəlmişdi və bu dövlət də imperiyaya çevrilmişdi. - tərkibində.

Bir şeyi də nəzərə alın, biz kökümüza görə avropalı deyilik, biz Avropadayıq, amma milli, dini kökümüza görə avropalı deyilik. Avropalı dəyərləri həmişə çox mütləq qəbul edirik. Bizim xalqımız o dəyərlərdən həmin ağır illərdə də faydalanaraq inkişaf edibdir. Ancaq o şəraitdə ki, biz yaşamışıq, o, xalqımızın bütün potensialının inkişaf etməsinə imkan verəyibdir. O illər, xüsusən XX əsrdə Sovetlər İttifaqının tərkibində Azərbaycan Avropa dəyərlərinə çox yaxın münasibət göstərərək, onlardan istifadə edərək, mədəniyyəti inkişaf etdirərək çox şeylər əldə etməsinə baxmayaraq, biz yenə də, hələ ki, öz inkişaf səviyyəməizə görə Avropadan çox aşağıdayıq.

Azərbaycanın 10 illik dövlət müstəqilliyi ağır bir dövrdə keçibdir. Birincisi, dövlət müstəqilliyini əldə edərkən biz artıq Ermənistanla müharibə şəraitində idik. İkincisi, Azərbaycanın daxilində ictimai-siyasi sabitlik olmayıbdır. Belə vəziyyətdə ayrı-ayrı siyasi qüvvələr, silahlı dəstələr hakimiyyət uğrunda mübarizə aparıblar. Bütün bunlar da müstəqillik dövründə yaranmış imkanlardan istifadə edib daha sürətlə inkişaf etməyimizə imkan verəyibdir. Amma bunlara baxmayaraq, biz sürətlə inkişaf etmişik.

Biz 1995-ci ildə Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyi təmin etdik. İqtisadiyyatımızın tənzimlənilməsi dayandırıldı, onu ilbəil inkişaf etdirməyə başladılar. Bütün sahələrdə islahatlar keçirdik. Demokratik dəyərləri qəbul etdik və onları Azərbaycanın hər yerində tətbiq etməyə çalışdıq. Aparılan islahatlar Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatının yaranmasına yönəldilib. Bazar iqtisadiyyatını yaratmışıq. Biz böyük layihələr irəli sürüb Avropa və Amerika ölkələrinin böyük neft şirkətlərini Azərbaycana cəlb edərək, ölkəmizə böyük investisiya axınıni təmin etdik. Amma bunların hamısı rahat şəraitdə keçməyibdir. Biz həm müxtəlif xarici ölkələrdən göstərilən təzyiq altında olmuşuq, həm də daxildə sabitliyi qorumaq üçün çox tədbirlər görməyə məcbur olmuşuq. Amma belə şəraitdə, bizdə demokratiya, insan azadlığı, mətbuat və söz azadlığı təmin olunub, vətəndaş cəmiyyəti yaradılıb. Siz buyurduğunuz kimi, çox qanunlar qəbul edilmişdir. Onların əsasında çox işlər görüldü. Biz Avropa Şurasına qəbul olunmuşuq. Mən bu barədə ona görə geniş danışmam ki, sizdən fərqli olaraq, bəziləri bizə deyirlər ki, Azərbaycanda hər şey indi görək Fransada, yaxud Almaniya da, ya da ki, Amerikadakı kimi olsun. Mən istərdim olsun. Amma bu, mümkün deyildir. Bunun üçün zaman, vaxt lazımdır. Bizim müxalifətə də dilinə belə bir söz düşüb: Heydər Əliyev deyir ki, demokratiya üçün zaman lazımdır. Mən bu gün də deyirəm: demokratiyanın başlanğıcı var, amma sonu yoxdur. Bu yolla nə qədər getsən, o qədər də getməlisən.

Amma bir idmançı tapa bilməzsən ki, tutaq ki, on metrlik məsafəni ayaqla getmək əvəzinə, bu məsafəni tullanaraq keçsin.

Lidi Polfer: Məqsəz, xüsusilə olmaz.

Heydər Əliyev: Lap məqsəz etsə də, mümkün deyildir. Axı, fiziki imkanlar var. Hamını demokratiyaya cəlb etmək üçün insanların dünya görüşündə də dəyişiklik lazımdır. Əgər insanlar on illərlə, əsrlərlə başqa bir sistemdə, başqa bir quruluşda yaşayıblarsa, başqa dəyərlərdən istifadə ediblərə, onları 1 ilə, 2 ilə, 5 ilə, 10 ilə dəyişmək mümkün deyildir. Bunu ancaq illüziyaçıları edə bilər. Sizdə də "illüziyaçı" sözü var? Illüziyaçıları sirkələrdə adamı gətirib qutunun içərisinə qoyur, əlinə mişarı götürərək kəsir, sonra qutunu açır, adam oradan sağ-salamat çıxır. Bunu illüziyaçı edə bilər.

Bununla demək istəyirəm ki, mən çox məmnunam, siz bu məsələləri düzgün qiymətləndirirsiniz. Eyni zamanda, onu da demək istəyirəm ki, bizim vəzifəmiz tutduğumuz demokratiya yolu ilə daha da sürətlə getməkdir.

Siz indi sürətlə getməməlisiniz, bu, lazım da deyildir. Bəlkə də yerinizdə sayasınız, yaxud da ki, çox kiçik addımlarla irəliləyirsiniz. Bütün imkanlardan istifadə etməyə çalışsınız. Amma biz görək qaça-qaça gedək. Biz bunu anlayırıq. Amma istəyirik ki, bizi də anlasınlar. O şey ki, Azərbaycanda mümkün deyil, onu tələb etmək və o alınmayanda ittiham etmək ki, burada demokratiya yoxdur və sair bu, obyektivlikdən kənar bir şeydir.

Siz Dağlıq Qarabağ haqqında mənim fikirlərimi öyrənmək istədiniz. Mən 9 ildir bu işlə məşğul oluram. Yəni prezident olan gündən, Siza deyə bilərəm ki, tarixdə heç vaxt hər hansı bir işlə bu qədər çox məşğul olmamışam. Bütün imkanlardan istifadə etməyə çalışsınız. Ancaq məsələni hələ ki, həll edə bilməmişik. Bunun həll olunması çox sadədir.

Ermənistan Azərbaycan torpaqlarını işğal edibdir. Ermənistan işğalçıdır, Azərbaycan torpaqlarını işğal etməyə onun haqqı yoxdur. Ermənistan Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ

vilayətinə iddia edir. Onun bu haqqı da yoxdur. Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ən qədim torpaqlarından biridir. Ancaq orada son əsrdə yaşayan vətəndaşların, insanların çoxu erməni. az hissəsi azərbaycanlı olduğuna görə, onlar deyirlər ki, Dağlıq Qarabağ Ermənistanə məxsus olmalıdır. Onlar Dağlıq Qarabağı hələ sovet hakimiyyəti süqut etməmiş işğal etdilər və faktiki olaraq bu ərazini Azərbaycandan ayırıblar. Amma Dağlıq Qarabağın ətrafında olan 7 inzibati rayonu da işğal ediblər.

Dağlıq Qarabağ kiçik bir yerdir. Mənaqışə başlayanda orada cəmi 160 min adam yaşayırdı, onların 40 mini azərbaycanlı idi. Onları oradan çıxararaq qovublar. Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin yarısı da oradan çıxıb gedibdir. Dağlıq Qarabağda cəmi 60 min əhali yaşayır. Kiçik bir yerdir. Amma bizim Dağlıq Qarabağın ətrafında olan, sırf azərbaycanlılar yaşayan rayonlardan 800 min insan o yerlər işğal edildiyinə görə zorla çıxarılıb.

Beləliklə, onlar Azərbaycanın ərazisinin 20 faizini, beşdə birini işğal ediblər. İşğal edilmiş torpaqlardan çıxarılan insanlar indiyə qədər, on ildir ki, çadırlarda yaşayırlar. Bu qədər haqsızlıq bütün dünyanın gözü qarşısında baş verir. Bu, Avropa Şurasına da, ATƏT-ə də, Birləşmiş Millətlər Təşkilatına da, bütün böyük dövlətlərə də. Minsk qrupunun həmsədrinə- Amerika Birləşmiş Ştatlarına, Rusiya və Fransaya, bu ölkələrin başçılarına məlumdur. Əgər biz istəyirsə ki, dünyada vətəndaş cəmiyyətləri yaradaq, dünyada hüquqi dövlətlər quraq, demokratiya yaradaq, - bu da həm ATƏT-in, həm Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, həm də Avropanın böyük dövlətlərinin bəyan etdiyi siyasətdir, - onda onlar bu haqsızlığa niyə göz yumurlar? Deməli, dünyada ikili standart var. Nə vaxt istəyirlərsə, təcavüzü təcavüz kimi qiymətləndirirlər. Amma nə vaxt istəyirlərsə, təcavüzə göz yumurlar. Buna görə də indi Dağlıq Qarabağ məsələsini həll etmək üçün bir yol var: ATƏT-in prinsipləri var, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının prinsipləri var, beynəlxalq hüquq normaları var - hər bir ölkənin ərazi bütövlüyü toxunulmazdır. Elədimi?

Lidi Polfer: Əlbəttə.

Heydər Əliyev: Azərbaycan da müstəqil dövlət kimi tələb edir ki, onun ərazi bütövlüyü təmin edilsin. Bunun üçün Ermənistanın silahlı qüvvələri Azərbaycan torpaqlarından çıxmalıdır. Bu barədə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri var. Amma ermənilər o qətnamələri yerinə yetirmirlər. Onlar işğal olunmuş torpaqlardan çıxsa, Azərbaycan Dağlıq Qarabağa öz tərkibində ən yüksək dərəcəli muxtariyyət hüququ verməyə hazırdır. Amma, Ermənistan bununla razı deyildir. O deyir ki, Dağlıq Qarabağ mənim olmalıdır. Bu, bütün beynəlxalq normalara ziddir. Yaxud kiçik Dağlıq Qarabağ dövlət müstəqilliyi statusu verməyi tələb edirlər. Buna biz razı ola bilmərik. Öz ərazimizdə hansısa bir bölgəyə dövlət müstəqilliyi statusu verməyə razı ola bilmərik. Həqiqət budur. Bu həqiqəti də dünyada hamı bilir. Amma böyük dövlətlərin başçıları da, ATƏT-in başçıları da bizə deyirlər ki, gedin danışın, özünüz bir yol tapın. Mən bunun yolunu göstərirəm. Əgər başqa bir yolu varsa, gəlin siz göstərin, Avropa Şurası göstərsin, ATƏT göstərsin, Avropa Birliyi göstərsin, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı göstərsin, Amerika göstərsin, Rusiya, Fransa göstərsin. Biza yolu göstərin. Siz yol göstərmirsiniz.

Bəyanat verirlər ki, biz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyirik. Amma 10 ildən artıqdır ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulubdur. buna qətiyyətlə fikir verirlər. Azərbaycanın prezidenti kimi mən gecə-gündüz çalışıram, başqa heç bir yol tapmıram.

Ermənistanın silahlı qüvvələri Azərbaycan torpağından mütləq çıxmalıdır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır. Yerindən-yurdundan didərgin düşmüş azərbaycanlılar öz torpaqlarına qayıtmalıdır, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək dərəcəli özünüidarə statusu verilməlidir və Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh yaranmalıdır. Bunun yolu budur.

Lidi Polfer: Cənab prezident, əlbəttə, mən anlayıram ki, bu, Sizin üçün çox çətin, ağır bir məsələdir. Yəqin ki, Sizin yerinizdə hər hansı başqa bir ölkənin lideri olsaydı, o da eyni hissləri, narahatlığı keçirdi. Sağ olun ki, bu haqda düzgün və geniş məlumat verdiniz. Təəssüflər olsun ki, mən yol göstərmək iqtidarında deyiləm. Ona görə də yalnız ümid etmək qalır ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh olacaqdır. Çünki bugünkü vəziyyət - nə sülh, nə müharibə vəziyyəti inkişafa mane olur.

Mən xəritələri görmüşəm. Xəritələrdə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağdan əlavə işğal olunmuş ərazilərini görmüşəm. Məndə həqiqətən də belə bir sual yaranıb: Azərbaycanın da cənub hissəsində əsas ərazidən ayrılmış bir hissə vardır. Mənim bu sualım sadəlövh görünə bilər. Ərazi dəyişikliyinə cəhd olunubmu? Bəlkə Dağlıq Qarabağ Ermənistanla birləşdirilsin və Azərbaycanın ayrılmış hissəsi Ermənistan torpaqları hesabına Azərbaycanın əsas ərazisinə birləşdirilsin.

Heydər Əliyev: Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycanın torpağıdır, Azərbaycanın bir hissəsidir. Təəssüflər olsun ki, 1920-ci illərdə Azərbaycana qarşı ədalətsizlik olubdur. İndi Naxçıvanı Azərbaycanın əsas ərazisindən ayıran 40 kilometr məsafə, - bunu siz xəritədə görmüşünü, Mehri rayonu, hansı ki, əhalisi tam azərbaycanlılardan ibarət olubdur, - Ermənistanla verilibdir. Bu, bizim torpağımız olubdur. Əgər ermənilər Naxçıvanı Azərbaycanın əsas ərazisindən ayıran hissədə olan həmin torpağı Dağlıq Qarabağ məsələsində bizimlə dəyişdirmək istəyirlərsə, onda qoy bu məsələni qaldırsınlar, baxaq.

Lidi Polfer: Yalnız Sizə uğur arzulamaq qalır.

Heydər Əliyev: Sağ olun.

Lidi Polfer: Cənab prezident, qanunlar və konvensiyalar sahəsində, həqiqətən, valeh-edici göstəricilərə nail olmuşunuz. Mən başa düşürəm ki, bunu etmək olduqca çətinidir. Lakin dinamik, möhkəm işləyən parlament olsa, qanunları, əlbəttə ki, təsdiq etmək olar. Ancaq qanunların tətbiq edilməsi çox çətin prosesdir. Avropa Şurası, Avropa ailəsi Sizə bu işdə yardımçı olmalıdır. İslahatlar sahəsində Azərbaycana kömək etməlidir. Elə olmamalıdır ki, bir tərəf bu işə bütün qüvvəsini sərf etsin, digər tərəf isə yalnız kənardan durub barmaq silkləməklə məşğul olsun. Bu işdə Azərbaycana yardımçı, köməkçi olmaq lazımdır. Qanunlar çıxarıldıqdan sonra onların yerinə yetirilməsi üçün bacarıqlı, yüksək səviyyəli kadrlar, inzibatchılar lazımdır. Avropa Şurası bu sahədə də Azərbaycanla çox işləməlidir. Mən hesab edirəm ki, bütün mümkün əlaqələrdən istifadə edib Azərbaycanın islahatlar aparmasına yardımçı olmaq lazımdır.

Heydər Əliyev: Bu sözlərinizə görə mən sizə çox təşəkkür edirəm.

Lidi Polfer: Cənab prezident, açıq danışdığınıza görə Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Siz qeyd etdiniz ki, doğrudur, Azərbaycan Avropaya məxsusdur, lakin eyni zamanda tam Avropa da deyildir. Mən hələ keçmiş SSRİ vaxtında Özbəkistanda, Türkiyədə olmuşam. Cənab prezident, deməliyəm ki, onlarla müqayisədə siz tamamilə avropalısınız.

Mən Avropa ilə sizin aranızda heç bir fərq görmürəm.

Heydər Əliyev: Avropalıyıq. Mənsə, sadəcə, bizim avropalı olmaq prosesimizi anlatmaq istədim. İndi biz avropalıyıq və bir çox avropalılardan daha çox avropalıyıq.

Lidi Polfer: Cənab prezident, bizi bağlayan cəhətlər, ayıran cəhətlərdən daha çoxdur. Əlbəttə ki, müxtəlif ənənələr, müxtəlif keçmişimiz, müxtəlif qavrama ola bilər. Lakin bizi bağlayan məqamlar daha çoxdur. Ona görə də elə bilirəm ki, dözümlülük, demokratiya, sərbəstlik, qanunun aliliyi - biz bu sahədə əməkdaşlıq etməliyik və sizə yardımçı ola bilərik.

Buraya gəlməzdən əvvəl mən çoxlu material oxudum. Səfər ərəfəsində bizim səfir hazırlamışdı. Həmin materialları dərinəndə öyrəndim. Bunlar müxtəlif mövzulara, siyasi düşüncələrə, Venesiya Komissiyası ilə əməkdaşlıq və s. aid idi. Sizinlə görüşdən əvvəl ədliyyə naziri ilə söhbət etdim. O, biza elə söhbətlər etdi ki, bəlkə də onun dediklərinin çoxu Avropa Şurasına məlum deyildir. Ona görə də mən fikirləşirəm ki, daha çox danışsaq, daha çox əlaqədə olsaq, fikir mübadiləsi aparsaq, lazım olmayan mübahisələr də aradan götürülər. Onda ölkənin imicinə də xələl gəlməz.

Heydər Əliyev: Doğrudur.

Lidi Polfer: Elə biz də razılaşdırdıq ki, görüşlər zamanı çox səmimi, açıq söhbət edə, fikir mübadiləsi aparaq.

Heydər Əliyev: Biz də çox səmimi söhbət edirik.

Lidi Polfer: Cənab prezident, bu açıq və səmimi söhbətə görə Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Elə bilirəm ki, biz əməkdaşlıq edəcəyik və xalq arasında hörməti olan Sizin kimi liderin sayəsində Azərbaycan Avropaya daha da yaxınlaşacaqdır. Əgər bizim tərəfimizdən hansısa bir yardım lazım olarsa, həmişə bunu etməyə hazırıq.

Heydər Əliyev: Çox sağ olun. Elə sizin bugünkü danışqlarınızdan mən çox dəstək aldım. Bunun özü də yardımdır. Ümidvaram ki, gələcəkdə də çox səmərəli əməkdaşlıq edəcəyik. Sağ olun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Siyasi Məsələlər Komitəsinin

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisi

Terri Devisin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən
Prezident sarayı, 15 aprel 2003-cü il

Heydər Əliyev: Sizin Azərbaycana səfəriniz bizim üçün, yeni ölkəmiz üçün, xalqımız üçün həddindən artıq vacib məsələ ilə bağlıdır.

Biz Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq edirik. İki ildir ki, Avropa Şurasının tərkibindəyik. Avropa Şurasından Azərbaycana müxtəlif məsələlər üçün çox nümayəndələr gəlir. Bunların hamısı əhəmiyyətlidir. Amma sizin səfərinizlə əlaqədar olan məsələ indiə qədər Avropa Şurasından Azərbaycana gələn adamların həll etdiyi məsələlərdən xeyli vacibdir.

Ermənistan silahlı qüvvələri 10 ildən çoxdur ki, Azərbaycanın ərazisinin 20 faizini işğal edib və bu ərazilərdən bütün azərbaycanlı sakinlər zorla çıxarılıblar, yaxud da müharibə nəticəsində çıxmağa məcbur olublar. Ancaq bu 10 il müddətində biz beynəlxalq təşkilatlarda sübut edə bilmirik ki, Ermənistan Azərbaycanın torpaqlarını işğal edibdir. Ona görə də biz sizin səfərinizi alqışlayırıq, sizi çoxdandır gözləyirik və biz öz ümidlərimizi sizin səfərinizlə bağlayırıq.

Siz burada bir çox görüşlər keçirmisiniz. Özü də mən görürəm ki, çox gərgin iş rejimi ilə işləyirsiniz. Dünən həddindən artıq çox görüşlər keçirmisiniz. Məndə bu məlumatlar var. Bu gün də vertolyotla Azərbaycanın böyük bir hissəsini seyr etməisiniz və nəhayət, qaçqınlar yaşayan düşərgələrdən birində olmusunuz. Mən bunu eşitdim. Yəqin ki, orada çox şeylər görmüsünüz. Siz özünü çox əziyyət verirsiniz. Siz gərək Azərbaycanda olmaq müddətinizi bir az artırırdınız, bunları da gedib rahat görəydiniz və daha çox vaxtınız olardı. Ancaq yəqin bu, sizin iş üslubunuzdur.

Güman edirəm ki, bütün bu görüşlər və nəhayət, bu gün qaçqın düşərgəsini görməyiniz sizdə müəyyən təəsürat yaradıbdır. İndi mən fikirləşirəm, bu məsələni sizə danışım, yoxsa siz bu barədə geniş məlumat almisınız? Ancaq buna baxmayaraq, hesab edirəm ki, mən bu barədə sizə müəyyən qədər öz fikirlərimi, məlumatlarımı verməliyəm.

Yəqin ki, siz ermənilərin Azərbaycan torpaqlarında yerləşdirilməsi tarixini bilirsiniz. Mən bu barədə sizə demək istəmirəm. Vaxtilə Türkiyədən, İrandan erməniləri buraya xüsusi olaraq köçürüblər və ermənilər Azərbaycan ərazisində yaşamağa başlayıblar. Olsun, yaşasınlar, burada belə bir problem yoxdur. Ancaq təəssüflər olsun ki, bunların özləri, ideoloqları tamamilə başqa fikirlərlə yaşayırmışlar. Yerləşdikləri torpaqlarla razılaşmayaraq, öz ərazilərini genişləndirməyə çalışmışlar və buna müəyyən qədər də nail olmuşlar.

1920-ci ildə bizim bölgədə sovet hakimiyyəti qurulduğu zaman Moskva Azərbaycanın, Gürcüstanın, Ermənistanın sərhədlərini öz bildiyi kimi çəkirdi. O vaxt onlar qədim Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsini Ermənistanə veriblər. Burada kommunist ideologiyası hökm sürdüüyü zaman çalışıblar ki, bu millətlər arasında münaqişələr olmasın.

Bilin, azərbaycanlılar qanuna çox təbə olan xalqdır. Ancaq ermənilər yox. Ermənilər o

vaxtdan yenə torpaq iddiasına başlayıblar. İndi bütün dünya üçün bir problem olan həmin bu Qarabağ məsələsi 1920-ci, 1922-ci, 1923-cü illərdən başlayıbdir. Dağlıq Qarabağ Azərbaycan torpağıdır, buna şübhə ola bilməz və demək olar ki, Azərbaycanın ərazisinin ortasıdır. Ancaq vaxtilə İrandan köçürülmüş ermənilər orada yerləşdirilmişdilər. 1921-1923-cü illərdə bu məsələ qalxıb və Kommunist partiyası bu məsələ ilə məşğul olubdur. Sorğu aparılıb, Dağlıq Qarabağın əhalisi bildiribdir ki, bura Azərbaycanın tərkibində olmalıdır.

Beləliklə, bu məsələ qurtanıbdır və Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağa muxtar vilayət statusu verilibdir. Amma ondan sonra Ermənistanı olan millətçilər vaxtaşırı. - Dağlıq Qarabağın əhalisinin özü bu barədə sakit yaşayıbdır. - Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan ayrılıb Ermənistanə verilməsi məsələsini qaldırıblar. Amma Sovet İttifaqında olan ciddi rejim hər dəfə bunun qarşısını alıbdır. Yəni heç bir münaqişə meydana çıxmayıbdır.

Mən Dağlıq Qarabağın Azərbaycan tərkibindəki tarixinin müəyyən dövrünün canlı şahidiyəm. 1950-ci ildən, 53 il bundan qabaq mən Bakıda dövlət təhlükəsizliyi idarəsində işləmişəm. O vaxt işimizin xüsusiyyətinə görə bu məsələləri biz daim öyrənirdik. Mənim xatirimdədir, Dağlıq Qarabağda əhali normal yaşayırdı. Amma üç ildən, dörd ildən bir Yerevandan bəzi tanınmış ziyalılar Dağlıq Qarabağa gəlib onları qızışdırırdılar ki, bura Ermənistanə birləşdirilməlidir. 1950-1960-cı illərdə bu məsələ bir az da genişlənmiş, amma bunun qarşısı alınmışdı.

Mən 1969-cu ildən Azərbaycanın başçısı olmuşam - o vaxtdan nə qədər vaxt keçdiyini bilirsiniz və Dağlıq Qarabağ ilə xüsusi məşğul olmuşam. O mənada ki, çalışmışam Dağlıq Qarabağın sosial-iqtisadi vəziyyətini, bütün problemlərini Azərbaycanın başqa bölgələrinə nisbətən daha da yaxşı həll edim ki, onların bu barədə heç bir bəhanəsi olmasın. Mən bunlara nail olmuşam.

Mən tez-tez Dağlıq Qarabağa gedirdim. Orada universitet açdım. bir neçə sənaye müəssisələri - ipək fabriki, ayaqqabı fabriki, maşınqayırma zavodu yaratdım. Yəni işsiz adamları işlə təmin etdik. Kənd təsərrüfatına əlavə çox vasitələr verdik və orada kənd təsərrüfatının inkişafını təmin etdik. İndi gedib Dağlıq Qarabağın mərkəzi Xankəndini - ermənilər ona Stepanakert deyirlər - görsəniz, oradakı olan yeni yaşayış binalarının, inzibati binaların əksəriyyəti mənim burada işlədiyim dövrdə tikilibdir. Onlar məndən razı idilər. hər dəfə oraya gedəndə mənə çox təntənə ilə qəbul edirdilər. Hətta yaşlı qadınlar küçələrə çıxırdılar, mənə qucaqlayırdılar, öpürdülər. İndi o fotoşkillərin hamısı durur. Münasibətlər çox yaxşı idi və onlar mənə də çox inanırdılar. Mən də onlara xüsusi yardım göstərirdim.

Hətta indi bir az qabağa gedib demək istəyirəm ki, SSRİ dağılan zaman burada cürbəcür adamlar meydana çıxanda mənə günahlandırıldılar ki, guya mən Dağlıq Qarabağa xüsusi münasibət göstərmişəm, ermənilərə kömək etmişəm. Mən, həqiqətən, kömək etmişəm. bunu inkar etmirəm. Ancaq bunun üçün mənə, nə təhər deyirlər, suçlandırmağa əsas yoxdur.

Bilirsiniz ki, mən sonra, 1982-ci ildə Moskvaya getdim. Orada Siyasi Büronun üzvü. Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini idim. Burada mənim yerimdə qalan adamlara xüsusi tapşırıdım ki, Dağlıq Qarabağa fikir verin. Təbii, onlar çalışmışdılar. ancaq mənim kimi yox. Həmin vaxt Yerevandakı ermənilər, millətçilər mənim buradan getməyimdən

istifadə ediblər, Dağlıq Qarabağa daha çox soxulmağa başlayıblar. Orada vəziyyəti qızıqsıdırırlar. Təəssüf ki, burada Azərbaycanın rəhbərliyi də o məsələlərdə lazımı səviyyədə olmayıb və mərkəz, Moskva da bu məsələlərdə həmişə Ermənistanı tərəf tuturdu.

Sonra 1988-ci ilin fevral ayında orada münaqişə başlayıbdır. Əvvəl onlar çıxış ediblər ki, biz Ermənistanla birləşmək istəyirik. Sonra silahlı toqquşmalar olubdur və get-gedə bu, silahlı münaqişəyə gətirib çıxarıbdır.

1988-ci ildə SSRİ-nin möhkəm vaxtı idi. Yəqin bilirsiniz, mən 1987-ci ildə Moskva-da bütün vəzifələrdən istefa vermişdim, artıq işləmədim və bu məsələlərə də müdaxilə etməyə, imkanım yox idi. Amma kənardan müşahidə edirdim. Mən Siyasi Büronun, SSRİ hökumətinin gücünü bilirdim. Əgər onlar istəsəydilər, o vaxt bunun qarşısını ala bilirdilər. Amma bunu etmədilər və bu işdə, ola bilər, xüsusi rolu Mixail Qorbaçov oynadı. Sonra məlum oldu ki, o, çox ermənipərəst adam imiş.

Bu hərbi münaqişə dörd il SSRİ mövcud olan vaxt gedibdir. İndi təsəvvür edin. Sovet hökuməti kimi gücü hökumət istəsəydi ki, bu münaqişəni aradan qaldırsın, o imkan verərdi ki, bu, dörd il get-gedə genişlənsin? Əksinə, bizdə çox məlumatlar var ki, o vaxt Moskva erməniləri qızıqsındırırdı və bu məsələni ermənilərin xeyrinə həll etmək istəyirdi. Sovet İttifaqı hələ dağılmamış Ermənistanla Azərbaycan arasında Dağlıq Qarabağ üstündə müharibə başlandı və ermənilər Azərbaycanın bir neçə bölgələrini hələ o vaxt işğal etdilər.

Sonra Sovet İttifaqı dağıldı. Ermənistan müstəqilliyini elan etdi, Azərbaycan müstəqilliyini əldə etdi. Təbii ki, müstəqil dövləti qurmaq üçün çox işlər görülməli idi. Azərbaycanın müharibə aparmaq imkanını yox idi, hərbi kadrları yox idi. Bu sərdən Ermənistanın imkanları çox idi. Rusiyanın Ermənistanda olan hərbi hissələri bu məsələdə ermənilər tərəfindən istifadə olunubdur.

Həmin dövrdə Azərbaycanda rəhbərlikdə hakimiyyət uğrunda mübarizə gedibdir. 1988-ci ildə burada işləmiş adam çıxıb qaçıbdır. 1991-ci ildə prezident seçilmiş Mütəllibov da buradan çıxıb qaçıb və indiyə qədər Moskvada yaşayır.

Ondan sonra burada Xalq Cəbhəsi hakimiyyətə gəlib, onlar indiki müxalifətdə olan adamlardır, - təbii ki, onlar da hökuməti idarə etmək imkanına malik deyildilər. Onlar küçədən çıxmış adamlar idilər. Ona görə bir ilin içərisində xalqın qarşısında bütün nüfuzlarını itirdilər və özləri qaçıb dağıldılar. Bu fərqsizdən istifadə edən Ermənistan silahlı qüvvələri ardıcıl olaraq Azərbaycan torpaqlarını işğal ediblər.

1993-cü ildə Azərbaycanda, demək olar ki, ictimai-siyasi böhran yaranmışdı. Burada hakimiyyət mübarizəsi nəticəsində Xalq Cəbhəsi hökuməti idarə edə bilmədi və bu zaman mənə, - onda Naxçıvanda yaşayırdım, - buraya dəvət edildilər. Mənə parlamentin sədri seçildilər. Prezident Xalq Cəbhəsinin başçısı Əbülfəz Elçibəy idi. Mən onunla danışdım və bildirdim ki, bu vəziyyətdən çıxmaq olar. Amma təəssüflər olsun ki, o, iki gündən sonra gecə xalvəti Bakını tərk etdi, gedib dağın başında öz kəndlərində yaşamağa başladı. Mən burada tək qaldım.

Mən bu barədə danışmaq istəmirəm. Hər halda, 1993-cü ildə mən vəziyyəti müəyyən qədər normallaşdırdım. Bu müddətdə mən də müharibəyə, cəbhəyə o qədər fikir verə bilmirdim. Çünki bilmirdim, kiminlə nə iş görürəm. Amma mən bizim ordu hissələrini səfərbər etdim, döyüşü bir az gücləndirdik, bəzi torpaqları azad etdik. Ancaq 1994-cü ilin may ayın-

da Ermənistan da, biz də belə fikrə gəldik ki, atəşkəs yaratmaq lazımdır.

Biz may ayının 12-də atəşkəs haqqında saziş imzaladıq. Bu ilin mayında 9 il olacaqdır. Atəşkəsdən sonra hərbi münaqişəmiz yoxdur. Amma ermənilər azərbaycanlıları çox öldürdülər, yandırdılar, əsir götürdülər, lakin qaytarmadılar, onları da orada öldürdülər. Biz həm döyüşçülərdən, həm də mülki vətəndaşlardan çox insan itirdik.

O vaxt, 1992 və 1993-cü illərdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası bu məsələni dörd dəfə müzakirə etdi və təklif etdi ki, erməni silahlı qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarını, qeyri-şərtsiz azad etməlidirlər. Ancaq Ermənistan bunu yerinə yetirmir və heç kəs Ermənistanı heç bir söz demir.

1992-ci ildən ATƏT çərçivəsində Minsk qrupu yaranıbdır. Mən 1993-cü ildən Minsk qrupu ilə daim əməkdaşlıq edirəm. Əvvəlcə Minsk qrupuna İtaliya, sonra İsveçrə, Finlandiya rəhbərlik edirdi. Amma Rusiya bütün hallarda bu məsələnin içində idi.

Məsələnin sülh yolu ilə həll olunması üçün 1997-ci ildə ATƏT iki təklif verdi. Yəni əvvəl bir təklif verdi. Biz onu qəbul etdik, Ermənistan qəbul etmədi. Bir neçə aydan sonra ikinci təklif verdi. Biz yenə onu qəbul etdik, onlar qəbul etmədilər. Beləliklə, bunlardan da bir şey çıxmadı.

1996-cı ildə ATƏT-in Lissabonda zirvə görüşü keçirilirdi. Orada mən məsələni çox kəskin qoydum, tələb etdim ki, Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıсын. Ermənistan indiyə qədər Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanımır. Orada yekun sənədində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi haqqında yaxşı bir maddə hazırlanmışdı. Ermənistan buna razılıq vermədi. Bilirsiniz ki, orada qərarlar konsensusla qəbul olunur.

Mən çox fikirləşdim, ATƏT-in yekun sənədinə bütünlükdə razılıq vermədim. Belə bir gərgin vəziyyət yarandı. Bir çox dövlət başçıları mənə müraciət etdilər ki, Siz ATƏT-in zirvə görüşünün yekun sənədini pozursunuz. Yadımdadır, Albert Qor mənə deyirdi ki, Siz pozursunuz. Dedim, bəs Ermənistan da pozur, razılıq vermir. O dedi ki, bu, onun hüququdur. Mən də dedim ki, bu da mənim hüququmdur. Söhbət bununla da qurtardı.

Sonra ATƏT-in o vaxt İsveçrədən olan sədri gəldi, mənimlə çox danışdı və nəhayət, sammitin adından yaxşı bir bəyanat hazırladı. O bəyanatda Azərbaycanın ərazi bütövlüyü haqqında, başqa məsələlər haqqında hamısı yazıldı. Bu, çox vacib sənəd idi. Ona görə mən vetomu götürdüm, sənəd qəbul olundu. Amma Ermənistan Lissabon sammitinin bu bəyanatını da qəbul etmədi və yerinə yetirmədi.

Beləliklə, vəziyyət get-gedə gərginləşdi. Üç-dörd il bundan qabaq Rusiya qaribə, bir təklif- ümumi dövlət formulu irəli sürdü. Bu o deməkdir ki, Dağlıq Qarabağ və Azərbaycan ümumi dövlətidir. Beləliklə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunur, amma Azərbaycanın Dağlıq Qarabağa rəhbərlik etmək, onun işinə qarışmağa heç bir hüquqları yoxdur. Mən bundan çox narazı oldum. O vaxt Primakov Rusiyanın xarici işlər nazırı idi. Mən hətta ona telefon etdim, onunla çox ciddi danışdım ki, niyə belə təklif verirsiniz. Bu, bizi aldatmaq deməkdir. Biz indi o qədər də ağılsız adam deyilik bizi aldatırlar. Amma Ermənistan bunu dərhal qəbul etdi. İndi də hərdən bir deyir ki, gəlin o formula ilə işləyək. Demək, hər şeyi, xüsusən Rusiya, Ermənistanın xeyrinə edirlər, elə o biri dövlətlər də.

Məsələn, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri Rusiya, Amerika və Fransadır. Rusiyanı dedim. Ancaq Amerika da bir prinsipial mövqe tutmur. Fransa da prinsipial möv-

qə tutmur. O vaxtdan indiyə qədər yeni bir təklif yoxdur. ATƏT-in həmsədrləri dedilər ki, Ermənistanda prezident seçkiləri keçir. Bu məsələyə fasilə vermək lazımdır. Onlarda may ayında da parlament seçkiləri keçiriləcəkdir. Oktyabr ayında Azərbaycanda prezident seçkiləri keçiriləcəkdir. Beləliklə, bu il gedir. Ancaq insanlar gördüyünüz vəziyyətdə yaşayır, işğal olunmuş torpaqlarda olan varidatın hamısı çoxdan dağıdılıb. İndi torpaqları da çox pis vəziyyətə salıblar. Bəzən deyirlər ki, kənardan erməniləri gətirib bu ərazilərdə yerləşdirirlər.

Qəribə vəziyyətdir - bizim işğal olunmuş torpaqlara heç bir beynəlxalq təşkilatın nümayəndələri girmək istəmir. ATƏT-in monitoring qrupu var. Onun başçısı Kaspşik, təbiidir, o ərazilərdə olur, oraya gedir. Mən iki dəfə ATƏT-in həmsədrlərindən çox xahiş elədim ki, heç olmasa, orada bir rayona gedin, görün orada nə var nə yox. Getdilər, gəldilər mənə dedilər ki, hər şey dağıdılıb. Bizim İranla sərhədimizin 130 kilometri ermənilərin əlinə keçibdir. Bizdə məlumatlar var ki, oradan narkotiklər keçirirlər, silah alveri edirlər və bir çox başqa cinayətlər edirlər. Bu ərazi tamamilə nəzarətsizdir.

İndi Avropa Şurası tərəfindən sizə belə bir tapşırıq verilib ki, bu məsələni öyrənsiniz və öz fikirlərinizi deyəsiniz. Zənnimcə, bu birinci haldır ki, bu məsələ ilə xüsusi maraqlanıblar, o da Avropa Şurasıdır. Mən ümidvaram ki, siz bu məsələnin həlli ilə məşğul olacaqsınız və biz sizə çox böyük ümidlər bəsləyirik. Təşəkkür edirəm, mən bir az çox danışdım, ancaq istədim ki, sizə hər şeyi bildirəm.

Terri Devis: Cənab prezident, Sizin də dediyiniz kimi, Azərbaycan müstəqillik qazandı-ğı gündən bəri Avropa Şurasının bir çox nümayəndə heyətləri buraya gəlmişdir. Yəqin ki, mən Avropa Şurasından buraya gələn birinci adam olacağam ki, Sizi Avropa Şurasının üzvü olmaq münasibətilə təbrik etməyəcəyəm. Mən bunu gürcüstanlı dostlarıma da demişəm, Avropa Şurasının həqiqi üzvü olduqdan sonra da bəzən adamı təbrik etmək istəyirlər.

Cənab prezident, buraya gəlməyimin səbəblərini bilirsiniz. Bu gün mənə verdiyiniz məlumata görə Sizə minnətdaram. Bu gün və dənən keçirdiyim görüşlər zamanı nazirlərin, bu məsələ üzrə ayırdığınız xüsusi nümayəndələrin verdikləri məlumatlara görə də Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Diqqətinizə çatdırım ki, buraya gəlməzdən əvvəl Sizin parlament nümayəndə heyətiniz mənə bu barədə kifayət qədər məlumat vermişdir. Parlament nümayəndə heyətiniz bu məsələ üzrə, eləcə də digər bütün məsələlər üzrə Avropa Şurasında çox fəal işləyir.

Əlbəttə, Dağlıq Qarabağda və onun ətrafında baş verən hadisələrin tarixi böyük əhəmiyyət daşıyır. Elə bilirdim ki, bu cəhətdən Birləşmiş Krallığın və Cənubi Qafqazın ümumi bir oxşarlığı vardır. Bu da odur ki, biz tarixə çox varırıq. Yəqin ki, mənim yazacağım məruzədə tarix daha çox yer tutacaqdır.

Cənab prezident, Siz dediniz ki, beynəlxalq təşkilatlar Dağlıq Qarabağa və ətraf rayonlara getmirlər. Bildiyiniz kimi, mən ətraf rayonlara getdim və insanların orada yaşadığı vəziyyəti gördüm. Çünki belə hesab etdim ki, həqiqətən də oraya getmək, onların yaşadığı vəziyyəti görmək çox vacibdir. Mən istəmirdim Azərbaycanda, Azərbaycan əhalisində belə bir fikir oyansın ki, Dağlıq Qarabağa getməklə mənim ora ilə müəyyən əlaqələrim var. Bu gün Sizinlə danışığımdan belə nəticə çıxarıram ki, oraya getmək yaxşı bir fikir olardı.

Heydər Əliyev: Bəli, getmək lazımdır.

Terri Devis: Əlbəttə, mən gedəcəyəm və bu, nəzərə alınacaqdır.

Mənə vaxt ayırdığınıza görə Sizə çox minnətdaram. Azərbaycanda ən məşğul adamın vaxtını alıram. Cənab prezident, mənə kifayət qədər məlumat veriblər. Sizin nümayəndələrə dediklərimdən artıq bir söz deyə bilmərəm. Mən burada bəyanatlar verməyəcəyəm və Azərbaycandan sonra Gürcüstana dostlarıma görməyə gedəcəyəm, daha sonra Ermənistana səfər edəcəyəm. Bu səfərim zamanı Dağlıq Qarabağa getməyəcəyəm. Amma məruzəni tamamlamazdan əvvəl Dağlıq Qarabağa mütləq gedəcəyəm. Artıq bu sözü vermişəm. Əlimdən gələni edəcəyəm ki, məsələ həll olunsun. Vaxt ayırdığınıza görə bir daha çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Sizə təşəkkür edirəm. Elə mən də onu istəyirəm. Siz dediniz, söz vermişiniz və əlinizdən gələni edəcəksiniz ki, məsələ həll olunsun. Mənə elə bu bəsidir, artıq sözə ehtiyac yoxdur. Çox sağ olun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının məruzəçisini qəbul etmişdir

8 dekabr 2003-cü il

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycanda "siyasi məhbuslar" məsələsi üzrə məruzəçisi Malkolm Bryusu, Hüquq Məsələləri və İnsan Hüquqları Komitəsi Katibinin müavini Devid Kupinani qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə qarşılayan Azərbaycan dövlətinin başçısı İlham Əliyev dedi:

Hörmətli cənab Bryus!

Hörmətli cənab Devid!

Mən sizi salamlayıram, Azərbaycana xoş gəlmisiniz.

Üç ilə yaxındır ki, Azərbaycan Avropa Şurasının üzvüdür. Həmin müddətdə bu təşkilatla ölkəmiz arasında çox uğurlu əməkdaşlıq olmuşdur. Ümidvaram ki, bu əməkdaşlıq gələcəkdə də davam edəcəkdir.

Ötən bu müddət ərzində Azərbaycanda Avropa Şurasının tövsiyələri ilə çoxlu yeni qanunlar qəbul edilmişdir. Bu qanunlar işləyir və ölkəmizin daha da demokratikləşməsində böyük rol oynayır. Çox sevindirici haldır ki, Avropa Şurası qəbul etdiyi rəsmi sənədlərdə Ermənistanı işğalçı dövlət kimi tanıyır və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə xüsusi məruzəçi təyin etmişdir. Ümidvaram ki, bu məruzəçi yaxın vaxtlarda bölgəyə səfər edəcək və obyektiv məruzə hazırlayacaqdır.

Azərbaycan Avropa Şurası qarşısında müəyyən öhdəliklər götürmüşdür və deyə bilərəm ki, onların hamısı vaxtında yerinə yetirilir. Bilirəm ki, qarşıdakı sessiyada bu öhdəliklərlə bağlı məsələyə baxılacaqdır. İnanıram ki, bizim parlamentimiz - Milli Məclis o vaxtdakı qalan məsələlərə də baxaraq, müvafiq qanunlar qəbul edəcəkdir. Biz bu öhdəliklərə çox ciddi yanaşıraq və ümidvaram ki, üzərimizə götürdüyümüz öhdəliklər bundan sonra da yerinə yetiriləcəkdir.

Sizin vəzifəniz başqa məsələlərlə bağlıdır. Əlbəttə, Avropa Şurasında bu məsələlərlə də bağlı müzakirələr aparılıb. Bu barədə bizim mövqeyimiz də sizə məlumdur. Vəzifəniz çox çətin, çünki dünya praktikasında, əfsuslar olsun ki, siyasi məhbus anlayışı barədə ümumi meyar yoxdur. Bu, həm ekspertlərin, həm də bu məsələ ilə məşğul olan digər şəxslərin işini çətinləşdirir. Əvvəllər bu məsələ ilə bağlı bizim çoxlu söhbətlərimiz olub. Güman edirəm ki, bizim nümayəndə heyətimiz, digər məsul şəxslərimiz səfər zamanı sizinlə bu məsələni müzakirə edəcəklər və məsələ tezliklə öz həllini tapacaqdır.

Səmimi qəbula görə Azərbaycan Prezidentinə təşəkkürünü bildiren Malkolm Bryus dedi:

Hörmətli cənab Prezident, vaxt ayıraraq bizi qəbul etdiyiniz üçün Sizə təşəkkürümüzü bildiririk. Gələcəyimizin məqsədi burada konstruktiv iş aparmaqdır. Sizə məlum olduğu kimi, mən son 4 il müddətində Avropa Şurasında çalışmışam. Siz də Avropa Şurası Parlament Assambleyası sədrinin müavini vəzifəsində olmusunuz.

Mən prezident seçkilərində parlaq qələbəmizə münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Biz yeni Prezident kimi Sizdən konstruktiv dialoq gözləyirik. Mən bir sıra detallar haqqında Sizinlə söhbət etmək istəyirəm. Elə bu niyyətlə də ölkənizə səfərə gəlmişik.

İlham Əliyev: Sağ olun. Mən də konstruktiv dialoqun tərəfdarıyam. Deyə bilərəm ki, Azərbaycan daim bu dialoqa hazır olub və əslində o, aparılıb. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin fərmanları ilə yüzlərlə insan əfv olunub, bu məsələlərə həmişə müsbət baxılıb. Düzdür, müəyyən mərhələlərdə problemlər olmuşdur. Lakin ümumilikdə, işlər müsbət istiqamətdə aparılmışdır. Əminəm ki, bundan sonra da biz bu dialoqu davam etdirəcəyik və məsələlər öz həllini tapacaqdır.

Qəbulda Prezidentin İcra Aparatının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov, Azərbaycan parlamentinin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin başçısı Səməd Seyidov iştirak etdirlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin nümayəndə heyətini qəbul etmişdir
3 fevral 2004-cü il

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Prezident sarayında İtaliyanın Avropa Şurasında ki daimi nümayəndəsi, Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitorinq qrupunun rəhbəri Pyetro Ercole "Aqo"nun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonaqları salamlayan Prezident İlham Əliyev qeyd etmişdir ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsindən artıq 3 il keçmişdir. Bu müddət ərzində Azərbaycan Respublikasının nümayəndələri Strasburqa çoxsaylı səfərləri zamanı bu mötəbər Avropa qurumunda maraqlı görüşlər keçirmiş, məzmunlu müzakirələr aparmış, eləcə də Avropa Şurasının nümayəndələri dafələrlə Azərbaycanda olmuş, müxtəlif məsələlərlə bağlı monitorinq keçirmişlər. Məhz bu təmaslar sayəsində Azərbaycanda qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, demokratik təsisatların inkişaf edərək Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, insan hüquqlarının təmin olunması, demokratik prinsiplərin həyata keçirilməsi sahəsində irəliləyiş daim davam etmiş və ölkəmiz Avropa Şurasına üzv dövlətlər sırasında özünəlayiq yer tutmuşdur.

Dövlətimizin başçısı daha sonra demişdir ki, Azərbaycan Respublikası eyni zamanda regionda nəhəng layihələr həyata keçirir və regional əməkdaşlıq sayəsində böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Məhz indi respublikada siyasi, iqtisadi, qanunvericilik sahələrində həyata keçirilən islahatlar sayəsində dinamik iqtisadi inkişaf müşahidə olunur. Son dövrlərdə ümumi daxili məhsulun illik artımı orta hesabla 10 faizə bərabərdir və bu artım davam edir.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurası ilə səmərəli əməkdaşlığı ölkəmizin inkişafı üçün öz bəhrəsini verir. Azərbaycan Prezidenti vurğulamışdır ki, Azərbaycan gələcəyə böyük ümidlər bəsləyir və əmindir ki, Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq bundan sonra faydalı olacaqdır.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli məsələsinə toxunan dövlətimizin başçısı Azərbaycanın qəti mövqeyini bir daha bəyan etmişdir.

"Aqo" qrupunun rəhbəri Pyetro Ercole "Aqo" demişdir ki, o da Azərbaycanın Avropa Şurası ilə əməkdaşlığından məmnundur və bu əməkdaşlığın uğurları göz qabağındadır. Bəzi nöqsanların olmasına baxmayaraq, Azərbaycanda prezident seçkiləri yaxşı təşkil olunmuş və müntəzəmlilik keçirilmişdir. Avropa Şurası nümayəndələrinin Azərbaycana səfərləri zamanı monitorinqlərin, görüşlərin və danışıqların məqsədi demokratik hüquqi dövlət qurmaqda Azərbaycana yardım göstərmək və bu istiqamətdə üzərinə götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə kömək etməkdir.

Sonda "Aqo" monitorinq qrupunun rəhbəri P.E.Aqo Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə qəbula görə səmimi minnətdarlığını bildirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisini qəbul etmişdir
26 fevral 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Prezident sarayında AŞPA-nın Siyasi İşlər Komitəsinin üzvü, bu qurumun Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisi Terri Devisi qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə qarşılayan Azərbaycan dövlətinin başçısı İlham Əliyev dedi:

Hörmətli cənab Devis, Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Mən sizi ürəkdən salamlayıram.

Avropa Şurası Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı artıq ilk addımlar atmışdır. Xüsusi məruzəçi təyin edilmişdir və biz çox şadiq ki, məruzəçi kimi Siz bu məsələ ilə çox fəal məşğul olursunuz. Doğrudur, bu məsələ müzakirə olunanda Ermənistan tərəfi buna razılıq vermək istəmirdi və məsələni arxa plana çəkmək istəyirdi. Buna baxmayaraq, Avropa Şurasının qəti qərarı bundan ibarət oldu ki, məsələ gündəliyə salınsın və Siyasi komitədə müzakirə olunsun, eyni zamanda, xüsusi məruzə hazırlansın.

Əlbəttə, biz ümidvarıq ki, bu məruzədə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında real həqiqətlər öz əksini tapacaqdır. Bu həqiqətlər ondan ibarətdir ki, Ermənistan Azərbaycana qarşı təcavüz etmiş, torpaqlarımızın 20 faizini işğal etmiş və bu işğalın nəticəsində bir milyondan artıq insan öz doğma torpaqlarından didərgin düşmüşdür. Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında yerləşən 7 rayon işğal altındadır və bu faktlar Avropa Şurasının rəsmi sənədlərində öz əksini tapmışdır.

Dünya ictimaiyyətinin bu məsələyə böyük diqqət göstərməsi bizi çox sevindirir. Avropa Şurası bilavasitə bu məsələ ilə məşğuldur, eyni zamanda, Avropa İttifaqı çərçivəsində müzakirələr aparılır. Hesab edirəm ki, bunlar müsbət istiqamətdə atılmış addımlardır. Eyni zamanda, bildiyiniz kimi, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının da bu münaqişə ilə bağlı 4 qətnaməsi vardır və həmin qətnamələrdə göstərilir ki, Ermənistanın işğalçı qüvvələri qeyd-şərtsiz Azərbaycan torpaqlarından çıxmalıdır. Digər tərəfdən, ATƏT-in Minsk qrupu bu məsələ ilə bilavasitə məşğul olur və vasitəçilik missiyasını öz üzərinə götürmüşdür. Ən əlamətdar hal ondan ibarətdir ki, son görüşlərimizdə Minsk qrupunun həmsədrləri Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi barədə elə bu otaqda açıq-aşkar bəyanat vermişlər.

Əlbəttə, biz Avropa Şurasının bu məsələ ilə bağlı ATƏT-in Minsk qrupunu əvəz etməsini istəməzdik. Lakin hesab edirik ki, Avropa Şurası tərəfindən, o cümlədən məruzədə bu münaqişəyə siyasi qiymət verilməlidir. Əminəm ki, bu siyasi qiymət veriləcəkdir və həqiqət öz yerini tapacaqdır. Mən bu çətin işdə sizə uğurlar diləyirəm.

Səmimi qəbula görə təşəkkürünü bildirən Terri Devis dedi:

Cənab Prezident, bu, mənim Sizinlə ötən ilin sentyabrından bəri ilk görüşümdür və fürsətdən istifadə edərək, atanızın vəfatı ilə əlaqədar şəxsən Sizə dərin hüznə başsağlığı verirəm. Yəqin ki, bilirsiniz, bu gün mən onun məzarını ziyarət etmişəm.

Mən habelə Sizi Azərbaycan Prezidenti seçilməyiniz münasibətilə də təbrik etmək istəyirəm.

Bildiyiniz kimi, mənim vəzifəm ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlərini əvəz etmək deyildir. Mənim işim Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınmasına dair məruzə hazırlamaqdan ibarətdir. Siz özünüz də qeyd etdiyiniz kimi, bu, heç də asan iş deyildir. Bir il əvvəl mən Sizin atanızla görüşərkən o bildirmişdi ki, Dağlıq Qarabağ haqqında bir sıra beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri hesabat hazırlayır. Lakin onların heç biri orada olmayıblar. O vaxt mən Heydər Əliyevə söz verdim ki, münaqişə zonasına səfər edəcəyəm və bu sözlümü yerimə yetirdim.

Deyə bilərəm ki, bu problemin tezliklə həll olunması zəruridir, çünki münaqişə bir çox insanlara - qaçqın və köçkün vəziyyətinə düşmüş adamlara ciddi təsir edir. Həm Azərbaycanda, həm Ermənistanda, həm də Dağlıq Qarabağın özündə adamlarla söhbət edərkən bir daha şahidi oldum ki, onların vəziyyəti çox ağırdır. Çox yaxşı haldır ki, indi açıq qarşıdurma olmadığından insanlar həlak olmur və münaqişənin dinc yolla həlli üçün hələ imkanlar mövcuddur. Avropa Şurasının üzvləri kimi həm Azərbaycan, həm Ermənistan, eyni zamanda, Avropa Şurası özü də münaqişəni dinc yolla həll etmək yollarını axtarırlar.

Britaniyanın nümayəndəsi kimi mən bu məsuliyyəti üzərimə götürmüşəm və biz keçmiş yada salaraq çalışmalıyıq ki, gələcəkdə münaqişə qurbanları olmasın, ailələr başçılarını itirməsinlər. Bu məsuliyyəti üzərimə götürərkən bir çoxları mənə problemin ağır olması ilə əlaqədar məsləhətlər verirdilər. Eyni zamanda, mən həm Azərbaycanın, həm də Ermənistanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunmasında fəal iştirak etmişəm və indi də çalışacağam ki, tez bir zamanda obyektiv məruzə hazırlayım. Siz bilirsiniz ki, münaqişə zonasına səfər zamanı hava şəraitinin pisləşməsi ucbatından bizim bir çox problemlərimiz oldu. Lakin məruzəni hazırlamaq üçün mən orada olmalı idim.

Bir daha bildirirəm ki, mən məruzənin tez bir zamanda hazır olmasına çalışacağam və onun obyektiv olması üçün əlimdən gələni edəcəyəm. Ən vacibi odur ki, biz saylarımızı problemin tezliklə həllinə yönəldək və bununla da Cənubi Qafqaz regionunda yaşayan bütün xalqların daha yaxşı gələcəyini təmin edək.

Qəbulda Azərbaycan parlamentinin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov iştirak edirdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmeri qəbul etmişdir

8 aprel 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Prezident sarayında Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmeri və onu müşayiət edən şəxsləri qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibini və onu müşayiət edən şəxsləri salamlayaraq dedi ki, sizin Azərbaycana səfərinizi çoxdan gözləyirdik və şadiq ki, bu səfər həyata keçirilir. Bildiyimə görə, ölkəmizə səfəriniz çox uğurlu keçir və Azərbaycanla bilavasitə tanışlığınız gələcək əməkdaşlığımız üçün mühüm bir amil olacaqdır.

Üç ildən artıqdır ki, Azərbaycan Avropa Şurasının üzvüdür. Bu müddət ərzində ölkəmiz demokratiyanın inkişafı istiqamətində önəmli addımlar atmışdır. Avropa Şurasının tövsiyələri ilə Azərbaycanda həyata keçirilən siyasi islahatlar, qəbul olunmuş qanunlar gələcəkdə də insan haqlarının qorunması sahəsində, demokratiyanın daha da inkişaf etdirilməsində yeni uğurlar qazanmağa imkan verəcəkdir.

Azərbaycan və ümumilikdə region üçün böyük təhlükə mənbəyi olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Avropa Şurası tərəfindən müzakirəyə çıxarılması da çox müsbət haldır. Bu məsələyə Siyasi Komitədə baxılacaq və ümidvarıq ki, komitədə müzakirələr zamanı və plenar iclaslarda münaqişəyə obyektiv siyasi qiymət veriləcəkdir.

Bildiyiniz kimi, mənim həyatımın bir hissəsi Avropa Şurası ilə bağlıdır. Strasburqda keçirdiyim tədbirləri və görüşləri mən həmişə xatırlayıram. Cənab baş katib, istərdim bu müddətdə Sizinlə birlikdə fəaliyyətimizə görə təşəkkürümü bildirəm. Mən, eyni zamanda, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Büro üzvü də olmuşam və o illər mənim siyasi fəaliyyətimdə böyük rol oynamışdır. Əminəm ki, gələcəkdə də bizim əməkdaşlığımız inkişaf edəcək və əlaqələrimiz daha da güclənəcəkdir.

Səmimi qəbula və xoş sözlərə görə təşəkkür edən, Azərbaycana səfəri özünün də səbirsizliklə gözlədiyini söyləyən Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmer dedi ki, cənab Prezident, bizimlə əməkdaşlıq etdiyinizə görə də Sizə minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Mənim Azərbaycana səfər etməyim üçün Siz də böyük saylər göstərmisiniz.

Mən, eyni zamanda, bugünkü görüş haqqında qürur hissi ilə danışıram. Çünki Siz mənim Avropa Şurası Parlament Assambleyası üzvü keçmiş həmkarımınız. Siz Avropa Şurası Parlament Assambleyası sədrinin müavini olmusunuz və hazırda ölkə Prezidentisiniz. Mən Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Mənim rəsmi səfərimin iki başlıca səbəbi vardır. Birincisi, Avropa Şurasının təmsilçisi kimi, Azərbaycanda olan prosesləri yaxından izləmək və burada əldə edilmiş uğurlara qiymət vermək, Azərbaycanın Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi ilə bilavasitə tanış olmaqdır. Bu, bizim tövsiyə etdiyimiz bir sıra qanunların ratifikasiyası və eyni zamanda, hüquq islahatları ilə bağlıdır. Məqsəd islahatların gedişi ilə tanış olmaq və Avropa Şurasının gələcəkdə verəcəyi tövsiyələrdir. İkinci məsələ isə, Avropaya aid olan problemlər ətrafında Sizinlə müzakirələr aparmaqdır.

Mən, eyni zamanda, "dondurulmuş münaqişələr" haqqında Sizinlə fikir mübadiləsi aparmaq istədim. "Dondurulmuş münaqişə" dedikdə, bu söz birləşməsi mənim xoşuma gəlmir. Məsələn, bu gün mən məcburi köçkünlərin məskunlaşdığı yerlərdən birinə getdim və münaqişənin onlar üçün dondurulmuş mənası daşmadığının şahidi oldum. Biz gücümüz, səlahiyyətimiz və imkanımız daxilində Avropa Şurası tərəfindən humanitar yardımını əsirgəməyəcəyik və tərəfləri dialoqa çağıracağıq.

Bu baxımdan hesab edirəm ki, mənim Azərbaycana rəsmi səfərim yalnız Avropa Şurası üçün deyil, habelə bizim təşkilatın yeni üzvü olan ölkənin üçün də səmərəli olacaqdır.

Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı.

Qəbulda Azərbaycan parlamentinin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov, ölkəmizin Avropa Şurası yanında daimi nümayəndəsi Aqşin Mehdiyev iştirak edirdilər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmer ilə görüşmüşdür

29 aprel 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 29-da Avropa Şurasının iqamətgahında bu təşkilatın Baş katibi Valter Şvimmer ilə görüşmüşdür.

Dövlətimizin başçısını Avropa Şurasında salamlamaqdan məmnunluğunu bildirən cənab Valter Şvimmer bu yaxınlarda Azərbaycana səfərini və Prezident İlham Əliyev ilə görüşünü, müxtəlif məsələlər ətrafında faydalı fikir mübadiləsi apardığını razılıqla xatırladı. O, İlham Əliyevin Azərbaycan Prezidenti kimi Avropa Şurasına ilk gəlişinin əhəmiyyətini vurğuladı, Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın yüksək səviyyəsindən məmnunluğunu ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev Avropa Şurasında fəaliyyətini həyatının ən yaxşı illəri kimi qiymətləndirdi, bu təşkilatla ölkəmiz arasında keçmişdə və indi mövcud olan sıx əməkdaşlıqdan məmnun olduğunu söylədi. Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında heç bir problem olmadığını, bu təşkilat üzvlüyün üç ili ərzində ölkəmizdə demokratiyanın inkişafı, insan hüquqları və azadlıqlarının qorunması sahəsində böyük işlər görüldüyünü bildirərək dedi ki, bu siyasət gələcəkdə də davam etdiriləcəkdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yaz sessiyasının iclasındakı çıxışı 29 aprel 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprel 29-da Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yaz sessiyasının iclasında çıxış etmişdir. İclas salonuna gələn Prezident İlham Əliyevi AŞPA-nın rəhbərliyi və deputatlar alqışlarla qarşıladılar.

AŞPA-nın sədri Piter Şider iclası açaraq dedi:

Mən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevi böyük məmnuniyyətlə Assambleyamızda salamlayıram. Onunla birgə xarici işlər nazirini, Prezidenti müşayiət edən rəsmiləri salamlırıq. Biz şadiq ki, burada, bizim Assambleyada iştirak edirsiniz. Xüsusi alqışlar Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, Assambleyanın sabiq üzvünə, sabiq sədr müavininə ünvanlanmışdır. Amma cənab Prezident, sadəcə olaraq, sabiq deyil, o, bizim bir sıra tədbirlərin və müzakirələrin fəal iştirakçısıdır. Cənab Prezident, burada olmağınızdan məmnunuq. Buraya gəldiyinizə görə Assambleya adından Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Deputatlara bildirim ki, çıxışdan sonra cənab Prezident sualları cavablandırmağa da razılıq vermişdir.

Cənab Əliyev, cənab Prezident, yüksək kürsü Sizinizdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli cənab sədr!

Xanımlar və cənablar, əziz qonaqlar!

Buraya dəvət olunmaq və Avropa Şurasında çıxış etmək mənim üçün böyük şərəfdir. Bu, həm də şəxsən mənim üçün çox xoş hadisədir. Cənab sədrin qeyd etdiyi kimi, mən üç il müddətində Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvü olmuşam. Həyatımın bu dövrü mənim üçün, bəlkə də, ən maraqlı, mühüm zaman kəsiyidir və bu dövr gələcək fəaliyyətimdə, əlbəttə ki, bugünkü vəzifəmdə də vacib rol oynadı.

Azərbaycan yalnız üç il bundan əvvəl Avropa Şurasının üzvü oldu. Ondan əvvəl isə ölkə bir çox problemlərlə üzləşirdi. 1991-ci ildə müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycanda vəziyyət çox çətin idi. Bu, həm iqtisadi, həm siyasi, həm də hərbi baxımdan tam xaos dövrü idi. İqtisadiyyat sürətlə tənəzzül edirdi. Faktiki olaraq, ölkə dağılmaq ərafəsində idi: vətəndaş müharibəsi, bir neçə hərbi çevriliş cəhdləri və əlbəttə ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü. Bu amillər ölkəyə normal, azad, iqtisadi tərzdə inkişaf etmək imkanı verə bilməzdi.

Yalnız keçmişin çətin irsini adladıqdan, ictimai-siyasi sabitlik təmin edildikdən sonra və Ermənistanla Azərbaycan arasında atəşkəs rejimi əldə olundandan sonra ölkə müxtəlif sahələrdə inkişaf etmək imkanı qazana bildi. İqtisadiyyatımızda artım başladı. Bu gün iqtisadi inkişaf baxımından Azərbaycan sürətlə inkişaf edən ölkədir. Son yeddi ildə ümumi daxili məhsulun artımı 90 faiz təşkil etmişdir, son 7 ildə inflyasiya 2-3 faizi aşmamışdır.

Azərbaycana düşən birbaşa xarici sərmayə baxımından Azərbaycan həm keçmiş SSRİ, həm də Mərkəzi Avropa ölkələri arasında aparıcı mövqedədir.

Bütün bu amillər, üstəgəl, irimiqyaslı iqtisadi islahatlar, torpaq islahatı, torpağın özəlləşdirilməsi və ümumiyyətlə, müəssisələrin özəlləşdirilməsi ölkəyə iqtisadiyyatını bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında qurmağa imkan verdi. İndi ümumi daxili məhsulda özəl sektorun payı 75 faizə bərabərdir. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, neft sektoru hələ də dövlətin inhisarındadır, onda bu, böyük rəqəmdir. Ümumi daxili məhsulda 75 faiz o deməkdir ki, praktiki olaraq, bütün ticarət, bütün sənaye növləri özəlləşdirilibdir.

Biz bunun yaxşı nəticələrini görürük. Ölkənin necə inkişaf etdiyini, iqtisadiyyatın artığını görürük və bu, bizə nəhəng beynəlxalq layihələri həyata keçirmək imkanı verir. Bugünkü gündə dünyanın ən iri enerji layihəsi Azərbaycanda həyata keçirilir. Artıq 10 ildir ki, Azərbaycan karbohidrogen ehtiyatlarından dünyanın aparıcı şirkətləri ilə birlikdə istifadə edir.

Bu, çox uğurlu təcrübədir. Özü də bu uğurun bir neçə əsas elementi var. Birincisi, çox gözəl sərmayə mühitinin olmasıdır. Bizim sərmayəçilər özlərini və sərmayələrini təhlükəsiz hiss edirlər və əmindirlər ki, qoyduqları vəsait lazımcına qorunur. Azərbaycandakı bütün əsas sərmayə layihələri parlamentimiz tərəfindən ratifikasiyadan keçib qanun statusu almışdır. Onlar heç kim dəyişə bilməz. Digər səbəb şəffaflıqdır. Şəffaflıq da neft-qaz sektorunda və ümumiyyətlə, bütün istehsal sahələrində uğurun əsasını təşkil edən elementlərdəndir. Azərbaycan bu mənada nəzərəcarpacaq nailiyyət qazanmışdır. Biz hasilat sənayelərində şəffaflıq təşəbbüsünə lap əvvəldən qoşulmuşuq və regionda bu prosesdə liderliyimizi davam etdirmək əzmindəyik.

Beynəlxalq maliyyə təsisatları ilə çox sıx əlaqələrimiz və əməkdaşlığımız var. Xüsusilə də, Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə. Bu təşkilatla biz əsas iqtisadi xəttimizi razılaşdırırıq. Bütün bu amillər ölkəyə miqyardlarla dollar vəsait cəlb etməyə imkan verdi.

Son illər ərzində Azərbaycana qoyulmuş sərmayələrin miqdarı 17 milyard dollara bərabərdir. Bunun da 12 milyard dolları birbaşa xarici sərmayədir. Sərmayəçilər Azərbaycandakı ictimai-siyasi sabitliyə əmin olmasaydılar, hadisələrin gedişini əvvəlcədən proqnozlaşdırma bilməsaydılar, əlbəttə ki, onlar risk edib öz vəsaitlərini qoymazdılar. Biz bu siyasətimizi davam etdirməkdə tam qərarlıyıq. Növbəti üç il ərzində Azərbaycanın təkcə neft və qaz sənayesinə, təxminən, daha 10 milyard dollar sərmayə qoyulacaqdır.

Bu gün reallaşdırılan iri boru kəmərləri layihələri təkcə bizim ölkə, ərazilərindən kəmərlərin keçəcəyi digər ölkələr üçün yox, həm də bütün region üçün vacibdir. Bu layihələr regional təhlükəsizlik və sabitlik üçündür, regional əməkdaşlıq üçündür. Azərbaycan regional əməkdaşlıq sahəsində çox fəal ölkədir və bugünkü gündə bu əməkdaşlıq qonaqpərvərdir. Biz gələcəkdə də bu yöndə fəal rol oynamağa hazırıq.

Azərbaycanın Xəzər dənizindəki neft və qaz ehtiyatları ölkəmizə imkan verəcək ki, bunlardan düzgün istifadə edərək, iqtisadiyyatını hərtərəfli inkişaf etdirdir. Neft və qazın hasilatı və nəqli qarşımızdakı son məqsəd deyildir. Bu, yalnız iqtisadiyyatımızı hərtərəfli inkişaf etdirmək, müasir, sivilizasiyalı, iqtisadi cəhətdən güclü cəmiyyət qurmaq, siyasi islahatları gələcəkdə də həyata keçirmək və cəmiyyətin demokratikləşməsi yolunu davam etdirmək vasitəsidir. Əldə etdiyimiz nailiyyətlər və yaxın gələcəkdə həyata keçiriləcək

layihələr, əlbəttə ki, ölkəmizin iqtisadiyyatını gücləndirməyə imkan verəcəkdir.

Azərbaycan lap yaxın gələcəkdə iqtisadi baxımdan çox güclü ölkə olacaqdır. 2005-2006-cı ildə artıq əsas neft və qaz kəmərləri işlək vəziyyətdə olacaq və layihədə iştirak edən bütün ölkələrə öz əhalisinin həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmağa imkan verəcəkdir.

Amma əlbəttə ki, bütün bunlar ölkəmizin bugünkü həyatının yalnız bir hissəsidir. Ölkə inkişafdadır. Həm iqtisadi, həm də sosial baxımdan inkişaf edir. Çoxsaylı sosial proqramlar həyata keçiririk. Bizim iqtisadi siyasətimiz bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə əsaslanır. Amma büdcəmizin strukturuna nəzər salsanız, görərsiniz ki, büdcənin çox böyük hissəsi sosial məsələlərə yönəldilmişdir. Məncə, bazar iqtisadiyyatı ilə sosial müdafiənin bu cür kombinasiyası da uğurun əsaslarını təşkil edən amillərdəndir.

Ölkəmiz siyasi islahatlar sahəsində də mühüm nailiyyətlər əldə etmişdir. Avropa Şurasının üzvü olduğumuz üç il müddət Azərbaycanın demokratiya yolu ilə irəliləməsində həlledici rol oynamışdır. Avropa Şurasının tövsiyələri ilə yeni-yeni qanunlar qəbul edilmişdir. Təşkilatə üzv qəbul olunarkən ölkənin üzərinə götürdüyü öhdəliklər və onların yerinə yetirilməsi də bu sahədə yardımçı olmuşdur. Ona görə də mən istərdim ki, Avropa Şurasındakı bütün həmkarlarla öz səmimi münasibətlərimi bildirim. Konstruktiv əməkdaşlıq, məsləhətlər, tövsiyələr, bölüşdürülmüş təcrübə - bunların hamısı Azərbaycan cəmiyyətinin gələcək demokratikləşməsinə, Azərbaycanın Avropa ailəsinə tam üzv olmasına xidmət etmişdir.

Yerinə yetiriləcək vəzifələr çoxdur. Həyatımızın bir çox sahələri beynəlxalq standartlara cavab vermir. Bunun obyektiv və bəzi hallarda subyektiv səbəbləri var. Mühərribədən, işğaldan əziyyət çəkmiş, vətəndaş mühərribəsi və digər faciəvi hallarla üzləşmiş ölkə birdən-birə tam demokratik və tam azad ola bilməz. Amma bu yol bizim seçiminizdir, strateji seçiminizdir. Prezident seçkilərdən sonra gedən proseslər, hökumətimizin qəbul etdiyi qərarlar bizim yüksək qiymətləndirdiyimiz dəyərlərə sadıq olduğumuzu göstərir. Bizim azad, demokratik, plüralist cəmiyyət qurmaq əzmimizi göstərir.

İqtisadi artım və cəmiyyətin demokratikləşməsi siyasətimizin əsas elementləridir və biri digərsiz mümkün ola bilməz. İqtisadi cəhətdən güclü ola bilərsiniz, amma demokratiya yoxdursa, şəffaflıq yoxdursa, insan haqları qorunmursa, uğur qazana bilməzsən. Biz neft hasil edən bəzi ölkələrin təcrübəsini öyrənmişik və təəssüflə şahidi olmuşuq ki, onların heç də hamısında neft amili uğurla nəticələnmişdir. Bəzən neft amili firavanlıq gətirmək əvəzinə, mənfi hallarla müşayiət olunur. Ona görə də bütün bu mənfi təcrübəni görərək biz qərarlıyıq ki, səhvə yol verməyək.

Eyni zamanda, ölkəmizin problemləri də çoxdur. Bizdə yoxsulluq var. Yoxsulluğa qarşı mübarizə aparırıq. Hazırda yoxsulluğun azaldılmasına dair Dünya Bankı ilə birlikdə proqram həyata keçiririk. Bizdə işsizlik var və iqtisadi və sosial-iqtisadi inkişaf proqramının əsas elementlərindən biri yüz minlərlə yeni iş yerləri açmaqdan ibarətdir və mən bunu rəsmi bəyan etmişəm.

Regionlara xüsusi diqqət yetiririk ki, yalnız paytaxt yox, əsas şəhərlər yox, bütün ölkə, Azərbaycanın bütün bölgələri hərtərəfli, dinamik inkişaf etsin. Ən ucqar kəndlər də iqtisadi inkişafı öz həyat tərzlərində hiss etməlidir. Yalnız bütün əhalimiz özünün daha yaxşı yaşadığını hiss etdiyi bir vaxtda, hökumətimiz vəzifəsini yerinə yetirmiş hesab edə bilər.

Budur, bizim məqsədimiz - vətəndaşlara eyni şərait yaratmaq. Qoy iqtisadi artımdan, neft sənayesinin inkişafından hamı bəhrələnsin. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı eyni hüquqlardan istifadə etsin. Bu yöndə bizim çox gözəl nailiyyətlərimiz var. Ölkəmizin ən böyük nailiyyətlərindən biri də etnik və dini dözümlülükdür. Yalnız müstəqillik dövründə deyil, Sovet İttifaqı dövründə də tolerantlıq Azərbaycana xas idi və bu siyasət indi də davam etdirilir. Azərbaycan çoxmillətli ölkədir. Bütün millətlər və bütün dinlərin nümayəndələri Azərbaycanı öz evi hesab edirlər.

Uzun müddət ölkəmizin üzləşdiyi əsas problem Azərbaycan ərazilərinin 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal olunmasıdır. Bu işğal Ermənistanın Azərbaycana qarşı apardığı təcavüzkar separatçı irtica ilə başlamışdır. Bu siyasət Azərbaycanın keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin və onun inzibati sərhədlərindən kənarda yerləşən daha 7 rayonumuzun işğalı ilə nəticələndi. Azərbaycanın bu 7 rayonunda heç zaman ermənilər yaşamamışdır. Onlar tamamilə azərbaycanlılar maskunlaşan ərazilərdir. Ermənistanın bu işğalı yüz minlərlə adamın qaçqın və köçkün vəziyyətinə düşməsi ilə nəticələndi. Bu faktlar Assambleyaya yaxşı məlumdur. Nümayəndə heyətimizin üzvləri bu haqda dəfələrlə çıxışlar edəblər və bu faktlar Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sənədlərində də öz əksini tapmışdır. Bugünkü Ermənistanın ərazisindən 250 min azərbaycanlı qaçqın düşmüşdür. Azərbaycan ərazisində işğal olunmuş 7 rayonun 700 min sakini məcburi köçkün oldu. Keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində yaşayan 50 min azərbaycanlı da məcburi köçkündür. Üstəlik, digər münəqişə zonalarından, başqa ölkə ərazilərindən də qaçqınlar Azərbaycanda sığınacaq tapmışlar. Azərbaycanın 8 milyonluq əhalisinin 1 milyonu qaçqın-köçkündür. Bu, dünyada əhalinin sayına nisbətə qaçqın-köçkünlərin ən yüksək faizidir.

Bu vəziyyət 10 ildən artıqdır ki, davam edir. Bu ilin may ayında Ermənistanla Azərbaycan arasında atəşkəsin onuncu ili olacaqdır və 10 ilə qədərdir ki, aparılan danışıqlar nəticə vermir. Əlbəttə ki, biz bu vəziyyətlə barışa bilmərik. Azərbaycan heç zaman ərazisinin itirilməsi ilə razılaşmayacaqdır. Məsələnin həllində beynəlxalq hüquq normaları əsas götürülməlidir. Azərbaycan dünyadakı bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşır və özünə də eyni münasibətlə yanaşmağı tələb edir. Bizim ərazi bütövlüyümüz bərpa olunmalıdır. Ermənistanın işğalçı qüvvələri zəbt olunmuş ərazilərdən geri çəkilməlidir. Qaçqınlara-köçkünlərə doğma yurdlarına qayıtmaq imkanı verilməlidir. XXI əsrdə Avropa Şurasının üzvü olan bir ölkənin - Ermənistanın Avropa Şurasının üzvü olan digər ölkənin - Azərbaycanın ərazilərini işğal etməsinə yol verməməliyik.

Beynəlxalq ictimaiyyət bu vəziyyətlə razılaşmamalıdır. Əlbəttə, biz ümid edirik ki, beynəlxalq birliyin birgə səyi imkan verəcək ki, bu problem həll olunsun. Biz Avropa Şurasına minnətdar ki, bu mövzu ətrafında fikir mübadilələri başlayıb. Bildiyiniz kimi, hazırda Siyasi məsələlər komitəsi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı məruzə üzərində işləyir. Ümid edirik ki, məruzə vəziyyəti olduğu kimi əks etdirəcək və ən vacibi isə, məsələyə siyasi qiymət verəcəkdir.

Ermənilərin münaqişə ilə bağlı öz iddiaları var. Sadəcə, onlara şərh verim ki, sizdə tam təsəvvür yaransın, yalnız bir tərəfin dediklərini eşitməyəsiz. Onların iddiası belədir ki, Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin öz müqəddəratını təyin etmək hüquqları var. Öz müqəddəratını təyin etmək insanlara verilmiş çox mühüm hüquqdur. Biz hamımız buna

hörmətlə yanaşırsınız. Amma sizin diqqətinizi bir mühüm məsələyə yönəldim. Ermənilər artıq öz müqəddəratını təyin etmişlər, onların Ermənistan dövləti var. Bu o deməkdir ki, bir millət kimi ermənilər artıq bu hüquqdan istifadə etmişlər. Təsəvvür edin ki, onların yaşadığı hər bir yerdə öz müqəddəratını həll edəcəyi halda nə baş verər?! Bu nə deməkdir? Bu o deməkdir ki, milli azlıqların yaşadığı hər bir yerdə separatizm olmalıdır? Məgər bu o deməkdir ki, milli azlıq yaşadığı hər bir ərazidə öz müstəqil dövlətini qura bilər? Əlbəttə ki, yox!

Avropa ölkələri də daxil olmaqla, bir çox ölkələrdə milli azlıqlar yaşayırlar. Azərbaycanlılar da yaşadıkları bir sıra ölkələrdə milli azlıqdır. Gürcüstanda təxminən yarım milyon azərbaycanlı yaşayır. Rusiyada da, digər ölkələrdə də yaşayan çoxsaylı azərbaycanlılar var. Ermənilər də həmçinin. Gürcüstanda 200 min erməni yaşayır - Dağlıq Qarabağda yaşayan ermənilərin sayından 4 dəfə artıq. Bu o deməkdir ki, onlar hər yerdə öz müqəddəratını təyin etməlidirlər? Bu konkret halda öz müqəddəratını təyin etmək prinsipi işləmir. Ona görə də bu halda ərazi bütövlüyü ilə öz müqəddəratını təyin etmək prinsipləri arasında əkslik yoxdur. Başqa sözlə, biz gözləyirik ki, beynəlxalq ictimaiyyət bu münaqişənin həll olunmasında çox fəal rol oynayacaq, bu həll beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanacaqdır.

Hörmətli xanımlar və cənablar! Qeyd etdiyim kimi, burada olmaq mənim üçün həm xoşdur, həm də şəərəfdir. Məmnuniyyətlə çıxış edirəm. Dediym kimi, Azərbaycan müstəqilliyini qazandıqdan sonra böyük nailiyyətlər əldə edibdir. Bu gün bizim strateji seçimimiz Avropaya, Avropa ailəsinə, strukturlarına inteqrasiyadır. Bu yolun davamı var. Biz bu siyasətimizə möhkəm sadıq. Əlimizdən gələni edəcəyik ki, Azərbaycan Avropaya xas olan bütün standartlara, bütün ölçülərə cavab versin. Bütün Avropa strukturlarına xas olan standartlara uyğun gəlsin. Budur bizim siyasətimiz və uzun müddətdir onu həyata keçiririk. Bu gün Azərbaycanda baş verənlər bu siyasətin davamının nəticəsidir. Biz Avropa Şurasındakı fəal üzvlüyümüzü davam etdiririk.

Biz Avropa dəyərlərinə tam sadıq, bu dəyərləri bölüşürük. Bizim nümayəndə heyəti Avropa Şurasında həmişə fəal olmuşdur. Bizim problemləri başa düşdüklərinə görə mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvlərinə minnətdaram. Biz burada çoxlu dostlar qazanmışıq, şəxsən mən özüm bir çoxları ilə dost olmuşam. Mən onların hamısını salamlayıram. Avropa demokratik qrupunda işlədiyimiz həmkarları salamlayıram və Assambleyanın bütün üzvlərinə minnətdarlığımı bildirirəm. Siza deyim ki, mən həqiqətən, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvü olduğum, sizinlə birgə işlədiyim vaxtlar üçün dərinəmin. Bu gün mən başqa vəzifədəyəm, başqa öhdəliklərim var. Amma sizi əmin edirəm ki, son illər Azərbaycanda aparılan siyasət davam etdirilir və bu, ölkəmizə, regionumuza sülh və firavanlıq gətirəcəkdir. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Piter Şider: Cənab Prezident, olduqca gözəl çıxışınıza görə çox sağ olun. Assambleyaya və Avropa Şurasına ünvanladığınız nəzakətli sözlərinizə görə sağ olun. Dediymiz kimi, bundan sonra suallar veriləcəkdir. Assambleyanın üzvləri Sizə sualla müraciət etmək istəyirlər və onlara xatırladıram ki, verilən suallar 30 saniyə çərçivəsini aşmamalıdır. Həmkarlardan xahiş edirəm ki, sual versinlər, sualları çıxışa çevirməsinlər. Əlavə suallar isə yalnız sonda və yalnız vaxtın imkan verəcəyi halda mümkündür. Buyurun.

Sual (İtaliya): Əvvəlcə, Azərbaycan Prezidentinə minnətdarlığımı bildirir və ölkədə əldə olunan nailiyyətlərə görə təbrik edirəm. Suallım ölkənin iqtisadiyyatına, həqiqi mənada başgicəlləndirici nailiyyətlər əldə olunan sahəyə aiddir. Cənab Prezident, Avropa Birliyinin ölkənizdə neft sənayesinin inkişafında və xarici ticarət əlaqələrində payı nə qədərdir?

Cavab: Avropa Birliyi ilə ticarət əlaqələri, iqtisadi əlaqələr hər il artır. 2003-cü ilin göstəriciləri ilə 2002-ci ilin göstəricilərini müqayisə etsək, görürük ki, əlaqələrin həcmi 40 faiz artmışdır. Bu göstərir ki, Avropa bazarının Azərbaycan üçün əhəmiyyəti böyükdür. Yeri gəlmişkən, deyim ki, bizim ən böyük ticarət tərəfdaşımız İtaliyadır. Bunun özü də bizim Avropaya doğru götürdüyümüz istiqamətin göstəricisidir. Bilirsinizmi, ölkəmizdəki infrastrukturun böyük bir hissəsi Azərbaycan SSRİ-nin tərkibində olarkən yaradılmışdır. Ona görə də istehsal olunmuş məhsullar üçün satış bazarı da qonşu ölkələrdir. Yeni istehsal qurğuları, yeni istehsal məhsulları beynəlxalq standartlara cavab verir. Amma belə məhsulların sayı çox deyil, istehsal olunan məhsulların çoxu keçmişdən qalma texnologiyalarla buraxılır. Ona görə də məhsullarımızın əsas istehlakçıları da keçmiş SSRİ respublikalarıdır. Amma indi başlanmış meyl müsbətdir və biz Avropa bazarına daxil olmağa sayğıstərik. Əminəm ki, ticarətin həcmi bu il də artacaqdır.

Sual (Fransa): Cənab Prezident! Sizin çıxışınızdan həzz aldım və Sizi görmək böyük şəərəfdir. Siz ölkənizi demokratiya yolu ilə aparmaq əzminə olduğunuzu dediniz. Suallım belədir: Ötən prezident seçkilərində bəzi pozuntı halları qeydə alınmışdır. Bununla bağlı tədbir görmək fikriniz varmı? İyun ayında Azərbaycanın üzünə götürdüyü öhdəliklərlə bağlı diqləmələr olacaqdır. Öhdəlikləri necə yerinə yetirirsiniz?

Cavab: Prezident seçkilərindən sonrakı hadisələr cəmiyyətdə hələ də qarşıdurmanın baş verə biləcəyini göstərdi. Biz - hökumət və hakimiyyətdə olan partiya həmişə siyasi dialoq tərəfdarı, cəmiyyətdəki bütün siyasi qüvvələr arasında normal siyasi dialoq tərəfdarı olmuşuq. Biz problemlərimizin masa ətrafında həll edilməsinin tərəfdarıyıq. Təəssüf ki, müxalifətin bəzi üzvləri hələ seçkilərin rəsmi nəticələri elan olunmamışdan əvvəl, öz baxışlarını daş-kəsək və kəsici metal parçaları ilə ifadə etməyə üstünlük verdilər. Onlar polisə amansız hücum etdilər. Bu hadisə televiziya vasitəsilə yayımlanıb, bütün televiziya kanalları göstərdi. Bir epizod xüsusilə ürəkaçandır: böyük yük maşını nümayişçilər tərəfindən polisin üstünə sürüldü. Əlbəttə ki, bütün digər ölkələrdəki kimi, Azərbaycan dövlətinin də özünü müdafiə etmək hüququ var və polisə qarşı belə rəhmsiz hücum heç bir ölkədə hörmətlə qarşılanmır. Ona görə də mən düşünürəm ki, Azərbaycandakı bütün siyasi qüvvələr qanun çərçivəsində hərəkət etməlidirlər. Demokratiya və qanun birlikdə olmalıdır. Mən bir çox hallarda - həm seçkidən əvvəl, həm də seçkidən sonra rəsmi çıxışlarımda Azərbaycandakı siyasi qüvvələri konstruktiv dialoqa çağırışam. Təəssüf ki, hələ də cavab almayışam. Bununla belə, çalışacağıq Azərbaycanda elə şərait yaradaq ki, bütün siyasi mübahisələr masa ətrafında həll olunsun.

Sual (Rusiya): Cənab Prezident, biz yoxsulluqla mübarizə proqramı barədə çox eşitmişik. Sizin seçkiqabağı proqramınızda da, çıxışınızda da bu barədə danışılmışdır. Mən bilən, bu proqramın gerçəkləşdirilməsi Azərbaycanda humanitar vəziyyətin yaxşılaşması ilə sıx bağlıdır. Həmiyə məlumdur ki, Dağlıq Qarabağ üstündə münaqişə nəticəsində bir milyonadək adam qaçqın və məcburi köçkün olmuşdur. Mümkünsə, bu proqramın yaxın

vaxtlarda həyata keçirilməsi barədə bir neçə kəlmə deyəsiniz.

Cavab: Azərbaycanda yoxsulluqla mübarizə çox uğurla aparılır. Biz bu proqramın həyata keçirilməsində Dünya Bankı ilə fəal işləyirik. Ümidvərlik ki, proqram qarşıya qoyulmuş məqsədə, yəni yoxsulluq anlayışını tamamilə aradan qaldırmaq məqsədinə çatmağa imkan verəcəkdir. Zənnimcə, bunun üçün çox yaxşı perspektivlər var.

Siz cəmiyyətimizin ən yaralı yerinə - qaçqın-köçkünlər mövzusunə toxundunuz. Əlbəttə, onlara qayğı bizim üçün öncül əhəmiyyətli məsələdir. Hökumətimizin maliyyə ehtiyatları məhduddur, o, qaçqın-köçkünlərin vaxtilə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yerləşdirilməsi proqramını həyata keçirir. Onlar üçün yeni, müasir evlər, xəstəxanalar, məktəblər tikilmiş, bütöv şəhərciklər salınmışdır. Mənim sərəncamıma əsasən, hazırda ikinci proqram gerçəkləşdirilir. O, birinci mərhələdə təxminən 30 min adamı əhatə edəcəkdir. Onlar üçün də bütün lazımı şərait, infrastruktur yaradılacaqdır. Beləliklə, hökumətimiz Ermənistanın işğalı nəticəsində öz torpaqlarını, öz evlərini itirmiş adamların həyatını yüngülləşdirəcəkdir.

Əlbəttə, bu, məsələnin qəti həlli deyildir. Onun qəti həlli Ermənistanın işğalçı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindən tamamilə çıxarılması və bu humanitar fəlakətə son qoyulması olacaqdır. Təsəvvür edin, bu insanların çoxu çadır düşərgələrində yaşayır, orada uşaqlar doğulur, onlar çadırlarda məktəblərə gedirlər, insanlar orada ailə qurur, dünyasını dəyişirlər. Bu, əsl humanitar fəlakətdir və artıq 10 ildən çoxdur davam edir. Bütün bunlar ancaq ona görə davam edir ki, Ermənistanın işğalçı qoşunları onlara məxsus olmayan ərazilərdə qalmaqdadır.

Mən bu suala bir qədər ətraflı cavab verəcəyəm. Ermənistanda artıq bunu anlamağa başladıklarını müsbət fakt hesab edirəm. Bu yaxınlarda Bratislavada Ermənistanın xarici işlər naziri öz bəyanatında dedi ki, - bu, sonra Azərbaycan televiziyası ilə bir neçə dəfə səsləndirildi, - Ermənistanın ona məxsus olmayan əraziləri işğal etməsi faktı onun təcavüzkar olduğuna sübut deyildir. Zənnimcə, bu, mühüm etirafdır. Lakin, prinsipcə, normal cəmiyyətdə belədir ki, sənə məxsus olmayanı qaytarmalısan. Bu, nə qədər tez olsa, bir o qədər yaxşıdır.

Sual (İsveçrə): Cənab Prezident! Dəfələrlə çıxışınızda demisiniz ki, problemləri danışıqlar masası ətrafında həll etməyin tərəfdarisiniz. Sizcə, ölkənizlə Ermənistan arasında sülh planı işləyib hazırlamaq mümkün olacaqmı? Bu razılıq nə zaman əldə edilə bilər və onun istiqamətləri necə olacaq?

Cavab: Biz məsələni sülh yolu ilə həll etmək əzmindəyik. Azərbaycan bunu bir neçə dəfə bəyan edib, amma belə məsələdə hər şey bir tərəfdən asılı olmur. Hər iki tərəf razılığa gəlməlidir. Hesab edirəm ki, məsələni həll etmək üçün yaradılmış qurum, - bu, ATƏT-in Minsk qrupudur, onun da həmsədrləri ABŞ, Fransa və Rusiyadır, - münəqişənin aradan qaldırılmasında daha fəal rol oynayacaqdır. İki tərəf razılığa gələ bilməyində, vasitəçi təyin olunmuş üçüncü tərəf öz sözünü deməlidir. Bu da danışıqlarda vasitəçilik mandatı olan Minsk qrupudur. Təəssüf ki, bəzi hallarda olduğu kimi, müşahidəçilik yox, vasitəçilik etməlidir. Biz danışıqlar prosesinin davam etdirilməsinə sadıq. Amma danışıqlar yalnız razılaşdırılmış mövzu ətrafında aparıla bilər. Danışıqların mövzusu yoxdursa, biz danışıqlar aparmaq görüntüsü yaratmaq fikrində deyilik. Azərbaycan görsə ki, danışıqlar prosesi

lazımsızdır, onda yaqın ki, bu siyasətimizə yenidən baxmalı olacağıq.

Sual (İsveçrə): Cənab Prezident! Buradakı açıq və casarətli çıxışınız münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Konkret mövzular barədə danışdığınıza görə Sizə açıq sual verəcəyəm. İqtisadi artım, demokratik inkişaf və sosial ədalət arasında prioritet seçməyin vaxtı gələndə nə edəcəksiniz? Bu üç məqamı necə birləşdirəcəksiniz?

Cavab: Çox sağ olun. Mən elə bilirdim ki, adını çəkdiyiniz üç elementin tətbiqi yalnız kompleks şəkildə baş verə bilər. Biri o biri olmadan mümkün deyildir. Əlbəttə, demokratiyasız güclü iqtisadiyyatlı ölkə olmaq mümkündür. Belə hallar məlumdur. Amma əksinə ola bilməz. Güclü iqtisadiyyatsız demokratik, sosial problemləri həll olunmuş ölkə mövcud deyildir. Adətən, kasıb ölkələrdə insanlar demokratik cəmiyyət qurmaq haqqında deyil, yoxsulluğa üstün gəlmək haqqında düşünlür. Ona görə də bu məsələdə prioritetlər mümkün deyildir. Adını çəkdiyiniz bütün amillər bizim üçün vacibdir. Amma iqtisadi bünövrəsiz demokratik cəmiyyət qurmaq mümkün deyildir. Azərbaycan bundan - iqtisadi əsas qurmaqdan, sərmayələri cəlb etməkdən, iqtisadiyyatı hərtərəfli inkişaf etdirməkdən başlayıb və bu gün gətirdiyim rəqəmlər ölkənin necə inkişaf etməsindən xəbər verir. Həm də nəzərə alın ki, ölkədə hər səkkiz nəfərdən biri qaçqın-köçkündür və hökumət ona vəsait ayırır. Amma, eyni zamanda, sosial ədalət, demokratik inkişaf və iqtisadi inkişaf - bunlar bizim prioritetlərimizdir. Zənnimcə, həyata keçirdiyimiz siyasət bunu göstərir.

Sual (Bolqarıstan): Cənab Prezident, Assambleyanın sabiq üzvü kimi Sizə xatırlatmaq artıqdır ki, buradakı üzvlərin hamısı Cənubi Qafqazda həll olunmamış çoxsaylı münəqişələrdən narahatdır. Beynəlxalq ictimaiyyət münəqişə tərəfləri arasında etimad mühtiti yaratmaq üçün bir neçə dəfə cəhd etmişdir. Tərəflər arasında etimad olmalıdır. Sizin münasibətiniz necədir, Siz bu cəhdləri qəbul edirsinizmi?

Cavab: Zənnimcə, qarşılıqlı etimad olmasa, ümumi razılığa gəlmək çətin olacaqdır. Biz sülh razılığının hər bir bəndi ilə indi razı olmaya bilərik. Razılığa gəlmək üçün müəyyən mərhələ keçməlidir. Ona görə də etimad qurmaq tədbirləri geniş anlayışdır. Etimad qurmaq dedikdə, biz münəqişənin addım-addım həll edilməsini nəzərdə tuturuq. Məsələyə bu cür yanaşmanın məntiqi var. Bu yanaşma hər iki tərəfə təcridən razılığa gəlmək imkanı verir. Məncə, etimadqurmanın ilk addımı kimi, Ermənistanın işğalçı qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş, Dağlıq Qarabağın inzibati sərhədlərindən kənarda yerləşən 7 rayonundan çıxarılsa, bu, ümumi həllin bir hissəsi olar. Bu fikir müzakirə edilmişdir. Bu ideya Avropa Şurası parlamentində, digər müxtəlif dairələrdə müzakirədən keçib və etimadqurmanın yaxşı nümunəsi kimi ümumi həllə kömək edə bilər.

Sual (Türkiyə): Cənab Prezident, hər şeydən əvvəl ana dilimizdə - türkçə Sizə "Xoş gəldiniz!" deyirəm. Tərcüməçi bunun nə demək olduğunu iştirakçılara deyər. Siz neft və qaz layihəsi haqqında danışdınız və həm də layihələrin regiondakı əhaliyə fəravanlıq gətirəcəyini dediniz. Layihələrin uğurla həyata keçirilməsi ilə müasir şəraitdə qaldırılmış "daha geniş Avropa" təşəbbüsü arasında əlaqəni necə görürsünüz?

Cavab: Əlbəttə, layihələrin həyata keçirilməsi bizim Avropa Birliyi ilə müxtəlif sahələrdə əlaqələrimizə təsir göstərəcəkdir. Əvvəla, bu, Azərbaycanda çox güclü iqtisadiyyat yaradılmasına hər halda kömək edəcəkdir. Yalnız neft amilinin bizə fəravan yaşamaq imkanı verəcəyini düşünmək sadələşmələr olardı. Yox, biz gərək yorulmadan işləyək, təbii ver-

diyi nadir imkandan istifadə edib güclü iqtisadiyyat yaradaq ki, gələcəkdə neftdən və neftin qiymətlərindən asılı olmayaraq. Budur, bizim strateji məqsədimiz. Lakin güclü iqtisadiyyatın qurulması həm də ölkəmizin Avropa standartlarına yaxınlaşması deməkdir. Zənnimcə, bu, münasibətlərimizdə mühüm rol oynayacaqdır. İkincisi, bizim proqramımızla Azərbaycan 2006-cı ildən başlayaraq, Türkiyəyə təbii qaz nəql edəcəkdir. Bilirsiniz ki, Türkiyə Yunanıstanla qazpaylayıcı sistemlərini birləşdirmək barədə razılığa gəlmişdir. Beləliklə, təbii qazımız Türkiyədən Yunanıstana, daha sonra Avropanın digər ölkələrinə daşınmalıdır. Bu, baş verərsə, - yeri gəlmişkən, bunun özü də bizim strategiyamızın gündəliyindədir, - onda Azərbaycan Avropa istehlakçıların qaz təchizatçısı olacaqdır. Özü də bütün nəqliyyat xərclərinin və digər xərclərin nəzərə alınması şərti ilə etibarlı bir təchizatçı. Bu, yalnız ilk baxışdan görünən və bizim nəzərdə tutduğumuz amillərdir. Bundan sonra da digər cəhətlər yaranacaqdır. Bu, Azərbaycanda nəzərdə tutulan neft və qaz layihələrinin yalnız bir hissəsidir. Yeri gəlmişkən, sizə bu günün reallıqlarını əks etdirən bir rəqəm deyim. Azərbaycanda həyata keçirilən 4 neft və qaz layihəsi üzrə gündə 10 milyon dollar vəsait yatırılır. Hər gün 10 milyon! Bu onu göstərir ki, həmin kreditləri verən beynəlxalq maliyyə qurumları biza inanırlar. Bu, biza olan inamı artırır, gələcəkdə Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı ilə, digər banklarla, müxtəlif sektorlarla iş imkanlarımızı artırır. Əlbəttə, bu, baş verərsə, - əminəm ki, baş verəcək, - Avropa Birliyi ilə münasibətlərimiz başqa cür ölgüləcəkdir. Həm neft layihələri, həm nəqliyyat layihələri, qeyri-neft sahəsi, inteqrasiya ilə bağlı layihələr. Əsas enerji layihələrindən sonra digər layihələr də gələcəkdir.

Sual (Finlandiya): Cənab Prezident! Azərbaycanda keçirilmiş prezident seçkiləri ilə bağlı məruzədə deyilib ki, bəzi seçki məntəqələrində çatışmazlıqlara yol verilmişdir. Bununla bağlı nə kimi qərarlar qəbul olunmuşdur?

Cavab: Azərbaycanda ötən ilki seçkilər ölkədəki real durumu əks etdirir. Əlbəttə, bəzi çatışmazlıqlar olmuşdu, bu da onunla bağlıdır ki, bizdəki qanunlar kamil deyildir. Açıq desək, bugünkü gündə biz Avropa Birliyi standartları səviyyəsində seçki keçirə bilmərik. Amma seçkilərin real şəraiti əks etdirməsi, seçicilərin etdiyi seçimi düzgün göstərməsi faktı şübhəsizdir. Azərbaycanda seçkilərdən əvvəl bir neçə sorğu aparılmışdı, eləcə də beynəlxalq təşkilatların keçirdiyi sorğular olmuşdu. Onlardan biri Amerika Birləşmiş Ştatlarının Respublikaçılar İnstitutunun hələ seçki kampaniyası başlamazdan əvvəl keçirdiyi sorğudur. Bu sorğu göstərdi ki, seçicilərin 65 faizdən çoxu mənə səs verəcək. Bizim keçirdiyimiz seçki kampaniyası mənim proqramımı və görəcəyim işləri daha qabarıq bəyan etmək imkanı verdi. Daha bir vacib amil də ondan ibarətdir ki, müxəlifət öz arasında vahid namizəd seçə bilmədi və seçki kampaniyasında hakimiyyətin namizədi ilə deyil, öz aralarında mübarizə aparıldılar, bu da mənə əlavə səs gətirdi. Başqa sözlə, Azərbaycan cəmiyyətində və Azərbaycandan kənarda şübhə yoxdur ki, seçkinin nəticələri real şəraiti əks etdirir. Eyni zamanda, çatışmazlıqlar qeydə alınan seçki məntəqələri ilə əlaqədar müvafiq tədbirlər görülmüşdür. Səhv etmərsə, 600 seçki məntəqəsinin nəticəsi ləğv olunmuşdur. Bu o deməkdir ki, bütün lazımi addımlar atılmışdır və əminəm ki, proses davam etdiriləcək, gələn seçkilər daha yaxşı keçiriləcəkdir. İndiki seçkilər də əvvəlki seçkilərlə müqayisədə daha yaxşı keçirilmişdir. Reallıqda belə olur.

Azərbaycan yeni müstəqil ölkədir. Hələ ki, bütün standartlara uyğun deyildir. Bu

seçkilərdə Azərbaycanda minlərlə müşahidəçi var idi və proses davam edəcəkdir. Əminəm ki, gələcəkdə bu sahədə problemlərin sayı azalacaqdır.

Sual (Böyük Britaniya): Cənab Prezident! Azərbaycanda siyasi məhbuslarla bağlı məruzəçi kimi Sizin minnətdarlığımı bildirirəm ki, dekabrda məni qəbul etdiniz və dünənki konstruktiv dialoqa görə sağ olun. Məhbusların azadlığa buraxılması ilə bağlı qəbul etdiyiniz qərara hörmətlə yanaşıram. Necə düşünürsünüz, sentyabra qədər Avropa Şurası ilə ölkəniz arasında bu məsələ ilə bağlı mövzunu qapadıb Sizin plüralist demokratiya qurmaq məqsədinizə çatdı biləcəyikmi?

Sual (Ermənistan): Biz beynəlxalq əməkdaşlıq üzrə bir sıra sənədlərə qoşularkən Azərbaycan dafələrlə Ermənistanın bütün regional və beynəlxalq layihələrdə iştirakının əleyhinə çıxmışdır. Azərbaycanda yeni seçilmiş Prezident kimi Siza belə sualla müraciət etmək istərdim. Siz bu siyasəti davam etdirmək əzmindəsinizmi? Əgər belədirsə, hesab etmirsinizmi ki, regionda hansısa bir ölkənin layihələrdə iştirakının olmaması gərginliyin azaldılmasına xidmət etməyəcək və əməkdaşlıq imkanını qaçıracıq?

Cavab: İlk əvvəl cənab Brouzun sualına cavab vermək istəyirəm. Azərbaycan Avropa Şurasına üzvlüyə qəbul olunduğu zaman və daha sonrakı iştirakı dövründə üzərinə götürdüyü öhdəliklərə sadıqdır. Mən özüm bu səhifəni bağlamaq əzmindəyəm. Çünki bizim görəcəyimiz digər işlər var. Ölkəmizi inkişaf etdirməliyik. Görək mütəsir, demokratik, azad cəmiyyət quraq və əlbəttə keçmişin, tarixin qalıqları tarix kimi qalmalıdır. Biz bu mövqeyimizi dafələrlə bildirmişik və əminəm ki, Azərbaycanın bütün siyasi spektri birləşib dağdıcılıqla yox, yaradıcılıqla məşğul olarsa, biz məqsədlərimizə daha tez çatırıq. Keçmişin problemləri ondan ibarətdir ki, Azərbaycandakı bəzi qüvvələr hökumətə qarşı çıxmaqla, əslində, dövlətçiliyə qarşı çıxdılar, müstəqilliyimizə qarşı fəaliyyət göstərdilər. Elə cinayətlər törətmişlər ki, həmin cinayətlər bizim suverenliyimizə qarşı yönəlmişdi. Ağır cinayətlər törədilmişdi. Biz buna yol verməməliyik. Biz çoxlu problemləri olan ölkəyik. Torpaqlarımız işğal altındadır, qaçqınlarımız var. Bizim cəmiyyət birləşməlidir. Bütün azərbaycanlılar Azərbaycanın müstəqilliyinin daha da gücləndirilməsi ideyası ətrafında birləşməlidirlər. Hamımız Ermənistanla münaqişəyə son qoymaq, torpaqlarımızı azad etmək ideyası ətrafında birləşməliyik. Mən Prezident seçildikdən sonra, andıma mərasimindən sonrakı ilk çıxışında dedim ki, bütün azərbaycanlıların prezidenti olacağam və mən bunu etməkdəyəm. Ona görə də keçmişin faciəvi tarixinə son qoymaq işimizi davam etdirəcəyik. Amma bunu təkcə etmək çətindir. Bütün siyasi qüvvələr bu prosesin fəal iştirakçıları olmalıdırlar. Elə bilirəm ki, məhbusları əfv etməkə bağlı atdığım addımlar mənim bu sahədə niyyətimi göstərir və bu yol davam edəcəkdir.

İkinci sualla bağlı həm cavab vermək, həm də aydınlaşdırmaq istəyirəm. Bu, çox vacib mövzudur. Yeri gəlmişkən, Assambleyanın üzvü olarkən bu haqda bir neçə dəfə danışmışam. Bir az da aydınlaşdırım. Bəzən yalançı görüntü yaratmağa çalışırlar ki, Ermənistan Azərbaycanla əməkdaşlıq etmək istəyir, Azərbaycan isə yox. Bu, doğrudur. Amma bunun səbəbləri var. Azərbaycanın ərazisi işğal olunub. Əlbəttə ki, biz torpaqlarımızı işğal etmiş ölkə ilə əməkdaşlıq edə bilmərik. Təsəvvür edin ki, ölkəniz işğal olunub və işğalçılar sizə təklif edirlər ki, gələn əməkdaşlığa başlayaq. Bu, ciddi söhbət deyil, ona görə də Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həll olunmayanadək Azərbaycan heç vaxt Ermənistanla əməkdaşlıq

etməyəcəkdir. Ermənistan regionda əməkdaşlıq etmək istəyirsə, qoy eləsin. Bizim öz siyasətimiz var. Amma bugünkü günün faktı, reallığı ondan ibarətdir ki, Azərbaycansız həç bir regional əməkdaşlıq mümkün deyildir.

Həm də gəlin görək, Ermənistan bu işğaldan nə əldə edibdir, nə qazanıbdir? Gəlin bu sualı verək: Ermənilər daha yaxşı yaşamağa başlayıblar? Ermənistan iqtisadi və siyasi cəhətdən daha çox güclənib? Onların dünyadakı imici yaxşılaşıb? Qoy bu sualları onlar özlərinə versinlər və cavab tapsınlar. Digərlərinə məxsus olan əraziləri işğal altında saxlamaq ölkəyə müsbət imic gətirmir. Ona görə Ermənistanla regional əməkdaşlıq mümkün deyildir. Bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, bu, bizim ölkəmizin rəsmi mövqeyidir. O vaxta qədər ki, işğalçılar Azərbaycan ərazisindən geri çəkilməyəcəklər.

Piter Şider: Cənab Prezident Əliyev, mən Assambleya adından Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Avropa Şurası Parlament Assambleyasına gəldiyinizə görə, buradakı çıxışınıza görə, sualları cavablandırduğınıza görə çox sağ olun. Sizə ən xoş arzularımızı, ölkənizə ən xoş diləklərimizi bildiririk.

İlham Əliyev: Siz də sağ olun.

Elə həmin gün Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Piter Şider tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin şərəfinə rəsmi ziyafət verildi.

Cənab Piter Şider, eləcə də Avropa Şurasının digər rəhbərləri, deputatlar Azərbaycan Prezidentini səmimi, məzmunlu və cəsarətli çıxışına görə təbrik etdilər. Fikir mübadilələri zamanı Azərbaycanın Avropa ailəsinə daha sıx inteqrasiyası istiqamətində aparılan işlər bir daha təqdirəlayiq hesab olundu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Piter Şider ilə görüşmüşdür

29 aprel 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yaz sessiyasında iştirak etmək üçün aprelin 28-də Varşavadan Fransanın Strasburq şəhərinə gəlmişdir.

Aprelin 29-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının iqamətgahına - Avropa sarayına gəldi. Sarayın qarşısında Azərbaycan Respublikasının bayrağı dalğalanırdı. Prezident İlham Əliyevi burada Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmer, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Piter Şider, AŞPA-nın Baş katibi Bruno Haller və digər yüksək vəzifəli şəxslər səmimiyyətlə, mehribanlıqla qarşıladılar.

Sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın sədri Piter Şider ilə görüşü oldu.

Cənab Piter Şider Prezident İlham Əliyevi Avropa Şurasında bir daha salamlamaqdan qürur duyduğunu, dəvəti qəbul edib Avropa Şurasına gəldiyinə görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirdi. O dedi ki, biz ən fəal deputat və nümayəndə heyətinin rəhbəri, habelə AŞPA-nın ən fəal rəhbərlərindən biri, nəhayət, ən fəal dövlət başçısı kimi qiymətləndirdiyimiz Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi yenidən öz yanımızda görməkdən fərəh hissi keçiririk. Sizin Avropa dəyərlərinə, Avropa Şurasına xüsusi diqqətiniz hamımızda minnətdarlıq hissi doğurmuşdur. Piter Şider dövlətimizin başçısının Azərbaycanda demokratiyanın inkişafı, insan hüquqlarının qorunması və vətəndaş cəmiyyətinin qurulması sahəsində fəaliyyətini yüksək dəyərləndirdi. O, indiyədək yalnız iki ölkənin - Finlandiya-nın və Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətləri rəhbərlərinin sonradan dövlət başçısı seçildiyini xatırladı və bundan şərəf duyduğunu söylədi.

Avropa Şurasına növbəti dəfə gəlməsindən məmnunluğunu vurğulayan Prezident İlham Əliyev AŞPA-dakı fəaliyyətini həyatının ən gözəl illəri kimi qiymətləndirdi. Avropa Şurasının rəhbərliyinə təşəkkürünü bildirən dövlətimizin başçısı dedi ki, bu qurumun üzvü olduğu müddətdə Azərbaycan demokratiyanın inkişafı, insan hüquqlarının qorunması, qanunvericiliyin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, vətəndaş cəmiyyəti qurulması istiqamətində böyük yol keçmişdir. Ötən müddətdə Azərbaycanın Avropa ailəsinə daha sıx inteqrasiyası üçün əlindən gələni əsirgəmədiyini bildirən İlham Əliyev dedi ki, dövlət başçısı vəzifəsində də bu xətti ardıcıl surətdə davam etdirəcək, ölkəmiz Avropanın demokratik dəyərlərinə daim sadiq olacaqdır.

Sonra Prezident İlham Əliyev Avropa Şurasının fəxri qonaqları kitabına ürək sözlərini yazdı:

"Üç ildir ki, Azərbaycan Avropa Şurasının üzvüdür. Bu illər ərzində ölkəmiz Avropaya inteqrasiya yolunda böyük uğurlar əldə etmişdir.

Çox məmnunam ki, 2001-2003-cü illərdə Avropa Şurasında Azərbaycan nümayəndə heyətinə rəhbərlik etmişəm. Bu illər həyatımda çox önəmli rol oynamışdır. Əminəm ki, Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında aparılan əməkdaşlıq uğurla davam etdiriləcəkdir.

Avropa Şurasındakı dostlarımıza cənsağlığı və uğurlar arzulayıram.

Böyük hörmətlə,

İlham Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

29 aprel 2004-cü il".

Sonra AŞPA-nın sədri Piter Şider Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə Avropa Şurası Parlament Assambleyasının fəxri üzvü diplomunu və medalını təqdim etdi, Azərbaycan ilə AŞ arasında əlaqələrin gələcəkdə daha da sıx olacağına əminliyini söylədi.

Prezident İlham Əliyev ona göstərilən səmimi münasibətə və yüksək etimada görə təşəkkür etdi, ölkəmizin Avropa Şurası ilə əlaqələrinin daim diqqət mərkəzində olacağını bildirdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının məruzəçisini qəbul etmişdir

11 may 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 11-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının "siyasi məhbuslar" məsələsinə dair məruzəçisi Malkolm Bryusu qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı İlham Əliyev bu yaxınlarda Strasburqa səfərini və orada keçirdiyi görüşləri yüksək qiymətləndirdi. Azərbaycanın üç ildən çoxdur Avropa Şurasının üzvü olmasını, bu təşkilatla çox faydalı qarşılıqlı əməkdaşlığın cəmiyyətimiz üçün əhəmiyyətini vurğulayan Prezident İlham Əliyev ölkəmizdə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində böyük işlər görüldüyünü, Azərbaycanın Avropa-nın mühüm konvensiyalarına qoşulduğunu bildirdi. O, əmin olduğunu vurğuladı ki, bu səmərəli əməkdaşlıq gələcəkdə də davam edəcəkdir.

AŞPA-nın məruzəçisi Malkolm Bryus bildirdi ki, Azərbaycan üçün əlamətdar bir tarixdə və özünün səfəri günlərində 363 nəfərin əfv edilməsi barədə Prezident İlham Əliyevin müd-ri rəfmanı onda və təmsil etdiyi təşkilatda böyük məmnunluq doğurmuşdur. Qonaq dedi: "Sizin Strasburqda keçirdiyiniz görüşlər və orada etdiyiniz məzmunlu çıxış məndə böyük təəssürat yaratmışdır". Cənab M.Bryus bildirdi ki, bu çıxış Avropa Şurasında çox yüksək qiymətləndirilmiş, böyük müzakirələrə səbəb olmuşdur. Deputatlar bunu tarixi çıxış hesab etmişlər və o, maraqlı məqamları ilə yadda qalmışdır. AŞPA nümayəndəsi dedi: "Xüsusilə Sizin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə əlaqədar söylədiyiniz fikirlər anlaşıqlı qəbul olunmuşdur. Ölkəmizdə cəmiyyətin demokratikləşməsi prosesi, əfv fərmanının imzalanması bu münaqişənin ədalətli, Azərbaycanın mövqeyinə uyğun şəkildə qəbuluna və dəstəklənməsinə kömək edəcəkdir. Bütün bu proseslər, Azərbaycanın atdığı addımlar çox konstruktivdir".

Prezident İlham Əliyev səmimi sözlərə görə minnətdarlıq etdi, ötən üç il ərzində Avropa Şurasında müxtəlif məsələlərin, o cümlədən Azərbaycanın ən ağırlı problemi olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin müzakirə olunmasını yaxşı hal kimi dəyərləndirərək dedi ki, bu münaqişə təkcə Azərbaycan üçün deyil, bütün bölgə üçün böyük təhlükədir. Bu məsələnin Avropa Şurasının gündəliyində olması çox yaxşı haldır. Bütün sayələr bu problemin ədalətli həllinə yönəldilməlidir.

Azərbaycan Prezidenti göstərdiyi fəaliyyətə görə qonağa bir daha təşəkkürünü bildirərək, Avropa Şurası ilə qarşılıqlı əməkdaşlığın bundan sonra da davam edəcəyini vurğuladı və dedi ki, konstruktiv əməkdaşlıq göstərir ki, biz layiqli tərəfdaşlarıq.

Qəbulda Prezident Administrasiyasının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov, Milli Məclisin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin başçısı Səməd Seyidov iştirak edirdilər.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin
həmməruzəçisini qəbul etmişdir**
20 may 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 20-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçisi Andreas Qrossu qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı qonağı səmimiyyətlə salamlayaraq, bu mötəbər təşkilatla əməkdaşlığın müsbət nəticələrindən danışdı.

Cənab Andreas Qross Prezident İlham Əliyevlə yenidən görüşməsindən məmnunluğunu bildirdi, respublikamızın rəhbərinin Brüsselə işgüzar səfərinin Avropada diqqətlə izləndiyini xüsusi vurğuladı və bunun Azərbaycan üçün faydalı və uğurlu olacağını söylədi. Dövlətimizin başçısının Strasburqa səfərinin də çox əhəmiyyətli olduğunu bildirən AŞPA nümayəndəsi Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığa toxundu və dedi ki, Prezident İlham Əliyevin imzaladığı son əfv Fərmanını mühüm bir addım kimi qiymətləndirir və bu addımın atılması cəmiyyət tərəfindən müsbət qarşılanmışdır.

Prezident İlham Əliyev dediyi sözlərə görə qonağa təşəkkür edərək, Belçika Krallığına işgüzar səfərinin Azərbaycanın Avropaya integrasiyası istiqamətində faydalı olduğunu vurğuladı, Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında uğurlu əməkdaşlığın bundan sonra da davam edəcəyini bildirdi.

Qəbulda Prezident Administrasiyasının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov iştirak edirdi.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Baş katibini qəbul etmişdir**
1 iyul 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 1-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Baş katibi Bruno Halleri qəbul etmişdir.

Avropa Şurasında fəaliyyəti dövrünü məmnunluqla xatırlayan Prezident İlham Əliyev bu təşkilatla Azərbaycan arasında əməkdaşlığın uğurla inkişaf etdiyini söylədi. Ölkəmizin Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü olduğundan sonra əlaqələrin daha da möhkəmlənməsini vurğulayan dövlətimizin başçısı bu sahədə baş katib kimi Bruno Hallerin rolunu xüsusi qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev Avropa Şurasına üzv olduğu ötən üç il ərzində Azərbaycanda müasir demokratik cəmiyyət quruculuğu yolunda mühüm addımlar atıldığını bildirdi, ölkəmizin bu təşkilat qarşısında götürdüyü öhdəliklərin uğurla yerinə yetirildiyini və beynəlxalq konvensiyalara qoşulmanın böyük əhəmiyyətə malik olduğunu söylədi. Azərbaycan Prezidenti Strasburqa son səfərini xatırlayaraq, onun yüksək səviyyədə təşkil olunmasına görə Avropa Şurasının rəhbərliyinə minnətdarlığını bildirdi. Dövlətimizin başçısı səfər zamanı ona AŞPA-ın fəxri üzvü diplomunun və medalının təqdim olunması mərasimini də məmnunluqla xatırladı və Avropa Şurası ilə əməkdaşlığın bundan sonra da uğurla davam etdiriləcəyinə əmin olduğunu vurğuladı.

Prezident İlham Əliyevlə Avropa Şurasındakı birgə fəaliyyətinin təəssüratı altında olduğunu söyləyən Bruno Haller bu təşkilatdakı səmərəli əməkdaşlığa görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirdi. O, Bakıda keçirdiyi görüşlər barədə Azərbaycan Prezidentinə ətraflı məlumat verərək, əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsinə dair konkret məsələlərin müzakirə olunduğunu söylədi.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə toxunan Bruno Haller Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bu problemin nizama salınması yolunda səylərini yüksək qiymətləndirdi. O qeyd etdi ki, Avropa Şurası da öz növbəsində münaqişənin sülh yolu ilə və tezliklə nizama salınması sahəsində səylərini davam etdirəcəkdir.

Görüş zamanı qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında da fikir mübadiləsi aparıldı.

Prezident Administrasiyasının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov, Azərbaycan parlamentinin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov görüşdə iştirak edirdilər.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin
Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul etmişdir
6 avqust 2004-cü il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev avqustun 6-da Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyası Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Andreas Qross və Andres Herkeli qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimi salamlayan Azərbaycanın dövlət başçısı AŞPA Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərindən ibarət yeni tərkibdə nümayəndə heyətinin ölkəmizə səfərinin Azərbaycanla Avropa Şurası Parlament Assambleyası arasında uğurlu əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi işinə xidmət edəcəyinə ümidvarlığını ifadə etdi. Həmməruzəçilərin Azərbaycanda səfərdə olduqları müddətdə səmərəli danışıqlar apardığını və onların bölgələrə səfərlərinin planlaşdırıldığını məmnunluq hissi ilə qeyd edən Azərbaycan Prezidenti bütün bunların ölkəmizdə son illərdə müxtəlif sahələrdə əldə olunmuş uğurların Avropa ictimaiyyətinə daha geniş şəkildə çatdırılması baxımından əhəmiyyətli olduğunu söylədi.

Səmimi qəbula görə minnətdarlığını bildirən Andreas Qross Azərbaycan üzrə Estoniyadan olan yeni həmməruzəçini Azərbaycanın dövlət başçısına təqdim etdikdən sonra, ölkəmizdə səfərdə olduqları müddətdə keçirdiyi görüşlər barədə cənab İlham Əliyevə məlumat verdi. Dərin dəniz özülləri zavodunda və Səngəçal terminalında olduqlarını bildirən Andreas Qross bu müəssisələrdə çalışan azərbaycanlılar üçün çox gözəl şərait yaradıldığını vurğulayaraq yerli işçi qüvvəsinə münasibətdən böyük məmnunluq hissi keçirdiyini bildirdi.

Sonra ölkəmizlə Avropa Şurası Parlament Assambleyası arasında əməkdaşlığın müxtəlif sahələri üzrə fikir mübadiləsi aparıldı.

Qəbulda Prezident Administrasiyasının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov, Milli Məclisin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin başçısı Səməd Seyidov iştirak edirdilər.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Venesiya Komissiyasının katibini qəbul etmişdir
3 sentyabr 2004-cü il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 3-də Prezident sarayında Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukkionu qəbul etmişdir.

Qonağı səmimi salamladıqdan sonra Azərbaycan Prezidenti ölkəmizlə Avropa Şurası arasında uğurlu əməkdaşlığın olmasından razılıq ifadə etdi. Bu mötəbər təşkilatın Parlament Assambleyasında fəaliyyəti dövrünü məmnunluqla xatırlayan dövlətimizin başçısı Azərbaycan nümayəndə heyətinin AŞPA-da daim fəal iştirak etdiyini nəzərə çarpdıraraq, ölkəmizin Venesiya Komissiyası ilə qarşılıqlı surətdə faydalı əlaqələrini də yüksək qiymətləndirdi. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla AŞPA, habelə Venesiya Komissiyası arasında əlaqələrin bundan sonra da daim inkişaf edəcəyinə əmin olduğunu bildirdi.

Səmimi qəbula görə minnətdarlıq edən Venesiya Komissiyasının katibi Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevlə keçirdikləri görüşləri dərin ehtiramla xatırladı. O, Azərbaycanda genişmiqyaslı hüquqi islahatların Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirildiyini və bu sahədə yüksək nəticələrin əldə olunduğunu söylədi. Cənab Bukkio Prezident İlham Əliyevin beynəlxalq münasibətlər sahəsində böyük təcrübəyə malik olduğunu vurğulayaraq, dövlətimizin başçısı ilə ötən illərdə Avropa Şurası çərçivəsində uğurlu əməkdaşlığı məmnunluqla xatırladı. O, Azərbaycanın Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin tam şəkildə yerinə yetirildiyini diqqətə cəkərək, Avropa Şurasının, o cümlədən Venesiya Komissiyasının ölkəmizlə əməkdaşlığının bundan sonra da uğurla davam etdiriləcəyinə əminliyini bildirdi.

Qəbulda Azərbaycan Konstitusiyası Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev, Prezidentin İcra Aparatının hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov iştirak edirdilər.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Norveçin xarici işlər naziri
Yan Petersenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir**
13 oktyabr 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 13-də Prezident sarayında Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Norveçin xarici işlər naziri Yan Petersenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı Azərbaycanda demokratik islahatların uğurla həyata keçirilməsindən bəhs edərək dedi ki, ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş Avropa strukturlarına inteqrasiya xətti bizim siyasətimizin əsas prioritetlərindən birini təşkil edir və Azərbaycan bu xəttə daim sadiqdır.

Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əlaqələrin dinamik, qarşılıqlı surətdə faydalı şəkildə inkişaf etdiyini məmnunluqla vurğulayan Prezident İlham Əliyev ölkəmizin bu təşkilata üzv olduğu ilk gündən Avropa Şurasının və onun Parlament Assambleyasının işində fəallıqla iştirak etdiyini nəzərə çatdırdı.

Respublikamızın bu təşkilat qarşısında götürdüyü öhdəliklər məsələsinə toxunan dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan bu öhdəlikləri tam şəkildə yerinə yetirir. Bunu təkcə təşkilat qarşısında öhdəlik götürdüyümüzə görə etmirik, bu, əsasən, Azərbaycanda cəmiyyətin demokratikləşməsi istiqamətində həyata keçirilən siyasətin təsdiqidir.

Ermənistanın ölkəmizə təcavüzü və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi məsələsindən bəhs edən dövlətimizin başçısı bu münaqişənin həllində Azərbaycanın mövqeyinin yalnız beynəlxalq hüquq normalarına və prinsiplərinə əsaslandığını bir daha diqqətə çatdırdı.

Bu münaqişənin Avropa Şurasında, o cümlədən Parlament Assambleyasında müzakirəsi məsələsinə toxunan Prezident İlham Əliyev dedi ki, ölkəmiz bu problemin geniş müzakirə edilməsinə daim tərəfdar olmuşdur, çünki Azərbaycanın mövqeyi ədalətli mövqedir. Ölkəmiz Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı Avropa Şurası Parlament Assambleyasının məruzəçisinin təyin olunması təşəbbüsünü qaldırarkən Ermənistan həmişə bunun əleyhinə çıxış etmişdir. Bu isə aydın surətdə göstərir ki, Ermənistan münaqişənin dünya ictimaiyyətinə daha geniş şəkildə çatdırılmasında maraqlı deyildir.

Dövlətimizin başçısı dedi ki, Avropa Şurası və AŞPA ilə Azərbaycanın digər sahələrdə də əməkdaşlığı qarşılıqlı anlaşma əsasında həyata keçirilir və bu, həm Azərbaycan üçün, həm də Avropa Şurası üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan Avropaya inteqrasiya prosesində fəal iştirak edir, bu baxımdan həm Avropa Şurası, həm də Avropa Birliyi kimi nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa xüsusi önəm veririk.

Səmimi sözlərə görə Prezident İlham Əliyevə təşəkkür edən Yan Petersen ölkəmizdə səfərdə olduğu müddətdə çox səmərəli görüşlər keçirdiyini bildirdi. Qonaq Bakıya səfərinin həm Azərbaycan-Norveç, həm də Azərbaycan-Avropa Şurası əməkdaşlığı baxımından böyük əhəmiyyət daşıdığını vurğuladı.

Azərbaycan ilə Norveç arasında əlaqələrin uğurla inkişaf etməsindən məmnunluqla bəhs edən cənab Yan Petersen dedi ki, bu, ilk növbədə, özünü iqtisadi sahədəki əməkdaşlıqda göstərir. Norveçin "Statoyl" şirkətinin Azərbaycandakı fəaliyyətini yüksək qiymətləndirən nazir ölkələrimiz arasında iqtisadi əməkdaşlığın təkcə neft və qaz sektorunda deyil, digər sahələrdə də genişlənəcəyinə əmin olduğunu vurğuladı.

Azərbaycan-Avropa Şurası münasibətlərinə toxunan cənab Petersen bildirdi ki, Azərbaycan Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə yalnız öhdəlik kimi yox, ölkənin demokratik inkişafı baxımından yanaşır. Qonaq Azərbaycanın həmin öhdəliklərə belə münasibətini yüksək qiymətləndirdi. O qeyd etdi ki, bu əməkdaşlığın inkişafı həm Azərbaycan, həm də Avropa Şurası üçün qarşılıqlı əhəmiyyət kəsb edir.

Qəbulda Prezident Administrasiyasının xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri Novruz Məmmədov, Milli Məclisin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov, Norveçin Azərbaycandakı səfiri Steynar Gil, Azərbaycanın Avropa Şurası yanında daimi nümayəndəsi, səfir Aqşin Mehdiyev iştirak etdirlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" Monitoring qrupunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

19 noyabr 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 19-da Prezident sarayında Almaniyanın Avropa Şurası Nazirlər Komitəsində səfiri Roland Vegenerin sədrlik etdiyi Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" Monitoring qrupunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüş zamanı Azərbaycanın Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul edilməsindən keçən dövr ərzində ölkəmizdə cəmiyyətin daha da demokratikləşməsi, siyasi plüralizmin təmin olunması, Azərbaycan-Avropa Şurası əməkdaşlığını əhatə edən məsələlər, o cümlədən Azərbaycanın Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının müvafiq qurumları çərçivəsində müzakirəsi və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər müzakirə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin nümayəndə heyətini və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul etmişdir

16 dekabr 2004-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 16-da Prezident sarayında Vim Van Gelderin rəhbərlik etdiyi Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin nümayəndə heyətini və Avropa Şurası Parlament Assambleyası Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Andreas Qrossu və Andres Herkeli qəbul etmişdir.

Söhbət zamanı dekabrın 17-də Azərbaycanda keçiriləcək bələdiyyə seçkilərinə hazırlıq işləri, seçkilərdə müşahidəçilərin fəaliyyəti barədə və digər məsələlər müzakirə edilmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin
Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul etmişdir**

12 fevral 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 12-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri cənab Andreas Qrossu və cənab Andres Herkeli qəbul etmişdir.

Görüş zamanı Azərbaycanın Avropa Şurası Parlament Assambleyası ilə əməkdaşlığının müxtəlif sahələri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Həmməruzəçi Andres Herkel ölkəmizdə fəaliyyət göstərən Estoniya icmasının üzvləri barədə nəşr olunmuş kitabı Azərbaycan Prezidentinə təqdim etmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları
Komitəsinin məruzəçisi Malkolm Bryusu qəbul etmişdir**

15 mart 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 15-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsinin məruzəçisi Malkolm Bryusu qəbul etmişdir.

Azərbaycan dövlətinin başçısı Avropa Şurası ilə əməkdaşlığımızın uğurla inkişaf etdiyini bildirərək, bu yaxınlarda Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı keçirilən müzakirələri müsbət bir addım kimi dəyərləndirmişdir. O, bu münaqişənin həlli ilə bağlı ATƏT-in Minsk qrupunun bilavasitə mandata malik olduğunu qeyd edərək, eyni zamanda beynəlxalq təşkilatların, o cümlədən Avropa Şurasının bu məsələyə daha çox diqqət yetirməsinin vacibliyini vurğulamışdır. Prezident İlham Əliyev münaqişə ilə bağlı AŞPA-da keçirilən müzakirələrin və qəbul olunmuş sənədlərin bu məsələnin həllində mühüm rol oynayacağına əminliyini ifadə etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti bildirmişdir ki, ölkəmiz Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəlikləri tam şəkildə yerinə yetirir və bütün bu proseslər cəmiyyətimizin daha da demokratikləşməsi, Avropa strukturlarına daha sıx inteqrasiya etməsi işinə öz töhfəsini verir.

Cənab Bryus Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı təqdim olunmuş son məruzəni ədalətli sənəd kimi dəyərləndirərək, dövlətimizin başçısının AŞPA-dakı çıxışının bu sənədin qəbul edilməsində çox mühüm rol oynadığını vurğulamışdır. O, Prezident İlham Əliyevin bu çıxışı zamanı Azərbaycanın təşkilat qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, münaqişənin həlli ilə bağlı ölkəmizin mövqeyi barədə söylədiyi fikirlərin avropalı deputatlar tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini bildirmişdir.

Malkolm Bryus Azərbaycan xalqının tolerantlıq prinsiplərinə sadiqliyini yüksək qiymətləndirmişdir.

Cənab Bryus Azərbaycanın Avropa Şurası ilə əməkdaşlığından həm bu təşkilatın, həm də ölkəmizin qarşılıqlı surətdə faydalandığını xüsusi olaraq vurğulamışdır.

Görüşdə məbuslarla bağlı məsələlər də müzakirə olunmuşdur.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının həmməruzəçiləri Andreas Qrossu və
Andres Herkeli qəbul etmişdir**

20 aprel 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 20-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Andreas Qrossu və Andres Herkeli qəbul etmişdir.

Görüş zamanı Azərbaycan-Avropa Şurası Parlament Assambleyası əməkdaşlığının müxtəlif sahələri ilə bağlı məsələlər müzakirə edilmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından
üçüncü zirvə görüşündə iştirak etmişdir**

16 may 2005-ci il

Mayın 16-da Polşanın paytaxtı Varşava şəhərinin Kral sarayında Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından üçüncü zirvə görüşü öz işinə başlamışdır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev zirvə görüşündə iştirak etmək üçün Kral sarayına gəlmişdir. Prezident İlham Əliyevi Polşa Prezidenti Aleksandr Kvasnevski, Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devis böyük hörmət və ehtiramla qarşıladılar.

Avropa Şurasının zirvə görüşü ən mötəbər beynəlxalq tədbirlərdən hesab olunur. Əsası 1949-cu ildə qoyulmuş Avropa Şurası Avropada sülhün, təhlükəsizliyin, insan hüquqlarının qorunması, demokratiyanın inkişafı sahəsində səmərəli fəaliyyət göstərir. 2001-ci ildən AŞ-nin tamhüquqlu üzvü olan Azərbaycan bu təşkilatla sıx əməkdaşlıq edir. Avropa Şurasının birinci zirvə görüşü 1993-cü ildə Vyanada, ikincisi isə 1997-ci ildə Strasburqda keçirilmişdir. Varşava zirvə görüşündə Avropa Şurasına üzv olan 46 ölkənin dövlət və hökumət başçıları, xarici işlər nazirləri iştirak edirlər. Toplantıya Avropa Komissiyasının, BMT-nin nümayəndələri, ABŞ, Kanada və Yaponiyadan müşahidəçilər dəvət olunmuşlar. Nümayəndə heyətləri üzvlərinin zirvə görüşü çərçivəsində görüşlər və yaxud mətbuat konfransları keçirə bilmələri üçün Kral sarayında xüsusi salonlar da ayrılmışdır.

Zirvə görüşündə terrorizmlə mübarizə, qanunsuz miqrasiyanın qarşısının alınması, cinayətkarlıqla və çirkli pulların leqallaşdırılması ilə mübarizə üzrə konvensiyalar qəbul olunmalıdır.

İştirakçılar Kral sarayında qarşılandıqdan sonra birgə xatirə şəkli çəkdirdilər.

Sonra zirvə görüşünün təntənəli açılışı oldu. Polşa Respublikasının Prezidenti Aleksandr Kvasnevski iştirakçıları salamladı. XXI əsrdə Avropada və dünyada əmin-amanlığın qorunub saxlanılmasının, möhkəm sülh yaradılması üçün konstruktiv tədbirlərin görülməsinin vacibliyini, bu sahədə Avropa Şurasının rolunu vurğuladı və zirvə görüşünə uğurlar dilədi.

Sonra Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Rene van der Linden, Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devis, Ukrayna, Norveç, Lüksemburq, Portuqaliya, Finlandiya, İsveçrə, İsveç, Avstriya, Belçika, Rumıniya, İslandiya, Böyük Britaniya və Türkiyənin dövlət, hökumət başçıları çıxış etdilər. Çıxışlarda Avropa Şurasının üçüncü zirvə görüşü Avropanın siyasi həyatında mühüm hadisələrdən biri kimi vurğulandı, müzakirə edilən məsələlərin üzv ölkələr üçün faydalı olacağı bildirildi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev zirvə görüşündə çıxış etdi.

Mayın 17-də Varşavada, Kral sarayında Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından üçüncü zirvə görüşü davam etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev zirvə görüşünün işində iştirak etmişdir.

Sammitin ikinci iş günündə Almaniya, Albaniya, Türkiyə, Portuqaliya, İrlandiya, Slovakiya və digər ölkələrin dövlət və hökumət başçıları çıxış etdilər.

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədov çıxışında iştirakçıların diqqətini Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə yönəltdi, bu problemin sülh yolu ilə həlli istiqamətində Azərbaycanın atdığı addımlardan, Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal edilmiş Azərbaycan torpaqlarından çıxarılması üçün Avropanın mötəbər təşkilatlarının imkanlarından daha fəal istifadə olunmasının vacibliyindən danışdı və ölkəmizin bu məsələ ilə bağlı ədalətli mövqeyini bir daha xatırlatdı.

Çıxışlar yekunlaşdıqdan sonra zirvə görüşündə "Varşava fəaliyyət planı" və "Varşava bəyannaməsi" qəbul olundu. Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsində sədrlik Polşadan Portuqaliyaya verildi.

Sənədlərdə Avropa Şurası ilə Avropa Birliyi arasında gələcək əməkdaşlığın uğurlu inkişafına və səmərəliliyinə dair konkret işlərin görülməsi, Avropa Birliyinin yeni qonşuluq siyasətinin həyata keçirilməsində və inkişaf etdirilməsində Avropa Şurasının prioritet əməkdaşlıq təşkilatı kimi nəzərdə tutulması, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin rolunun gücləndirilməsi və bir çox mühüm islahatların aparılması, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, təhlükəsizliyin təmin olunması və digər mühüm məsələlər əks olunmuşdur.

Polşa Prezidenti Aleksandr Kvasnevski sammitin işində fəal iştirak etdiklərinə görə dövlət və hökumət başçılarına təşəkkürünü bildirdi və zirvə görüşünü bağlı elan etdi.

Sonra zirvə görüşünün yekunları ilə bağlı mətbuat konfransı keçirildi. Bununla da, Avropanın bütövləşməsi istiqamətində tarixi bir hadisə kimi yadda qalacaq zirvə görüşü öz işini başa çatdırdı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının üçüncü zirvə görüşündə çıxışı

16 may 2005-ci il

Hörmətli cənab Sədr!

Xanımlar və cənablar!

Öncə, bu sammitin yüksək səviyyədə təşkil olunmasına və bizə göstərilmiş qonaqpərvərliyə görə Polşanın rəhbərliyinə minnətdarlığımı bildirmək istədim. Əlamətdar haldır ki, belə bir tədbir son on beş il ərzində fundamental demokratik dəyişiklikləri yaşamış regionun əsas ölkəsi sayılan Polşada keçirilir və bu ölkə hazırda ümumi Avropanın ayrılmaz bir hissəsinə çevrilmişdir.

On beş il bundan əvvəl Azərbaycan da ayrı bir sistemdə yaşamışdır. Son illər ərzində siyasi və iqtisadi islahatlar yolunda həyata keçirdiyimiz siyasət aşağıdakı sahələr üzrə bir çox nailiyyətlərin əldə olunmasını mümkün etmişdir: siyasi və iqtisadi dəyişikliklər, cəmiyyətimizin müasirləşməsi, demokratiyanın inkişaf etdirilməsi, insan hüquqlarının qorunması, söz azadlığı və plüralizm. Bu baxımdan, qazandığımız nailiyyətlərdə Avropa Şurasının oynadığı rol yüksək olmuşdur.

2001-ci ildə Avropa Şurasına qəbul olunduqdan sonra Azərbaycanın demokratik inkişafında gözəçarpan dəyişikliklər baş vermişdir. Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv olduqdan sonra üzərimizə götürdüyümüz bütün öhdəliklər yerinə yetirilməkdədir. Ölkəmizdə qəbul edilmiş yeni qanunlar, yeni qanunvericilik Avropa standartlarına və dəyərlərinə uyğundur. Apardığımız siyasi və iqtisadi islahatlar siyasəti iqtisadiyyatımızın inkişaf etdirilməsi üçün imkanlar yaratmışdır. Bizim çox yaxşı iqtisadi göstəricilərimiz var. Lakin biz onu da başa düşürük ki, demokratik cəmiyyət qurmadan bu yolda uğur qazana bilmərik. Yəni vətəndaşlarımız üçün demokratik proseslərdən yararlanmaq üçün eyni imkanların təmin olunmasına nail ola bilməyəcəyik.

Ölkəmiz Avropaya integrasiya prosesinə tam sadiqdir. Biz Avropa İttifaqının Yeni qonşuluq siyasətinə daxil olmağımızdan çox şadıq və bu siyasətin inkişaf etdirilməsi istiqamətində Avropa İttifaqı ilə sıx əməkdaşlıq etmək əzmindəyik. Azərbaycanın Avropaya integrasiya olunması ölkəmizə bir çox üstünlüklər verir. Lakin biz onu da başa düşürük ki, regionumuzda sülh və sabitlik olmadan tam integrasiya çox çətin olacaqdır. Əfsuslar olsun ki, Cənubi Qafqaz regionunda sülh təhlükə altındadır.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi böyük sayda insan tələfatına səbəb olmuşdur və bu münaqişənin nəticəsində bu gün Azərbaycan ərazisinin 20 faizi işğal altındadır. Bir milyondan çox azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətində yaşayır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulmuşdur. Həmçinin Avropa Şurasının ən başlıca prinsiplərindən biri - insan hüquqlarının qorunması prinsipi pozulmuşdur. Bir milyondan çox azərbaycanlı qaçqın-köçkünün insan hüquqları kobudcasına pozulmuşdur. Avropa Şurasının bu məsələyə dair mövqeyi bizdə böyük ümidlər yaradır. Avropa Şurası Parlament

Assambleyasının yanvar ayında qəbul etdiyi qətnamə bu münaqişənin artıq qeyd etdiyim əsas nəticələrini aydın şəkildə əks etdirir. Ona görə də biz hesab edirik ki, bu qətnamənin yerinə yetirilməsi münaqişənin dinc yolla həllinə gətirə bilər və regionda davamlı sülhün bərqərar olunmasına zəmin yaradır.

Münaqişənin həlli ilə bağlı Azərbaycanın mövqeyi hər zaman beynəlxalq hüquq norma və prinsiplərinə əsaslanıbdır. Yəni, hər bir ölkənin ərazi bütövlüyü toxunulmazdır və əgər o pozulubsa, bərpa olunmalıdır. Təbii ki, XXI əsrdə biz Avropa Şurasına üzv olan bir ölkənin digər üzv ölkənin ərazisini işğal altında saxlaması faktını qəbul edə bilmərik. Biz öz torpaqlarımızın qaytarılmasını, ərazi bütövlüyümüzün bərpasını tələb edirik.

Biz kompromislərə də hazırıq. Hesab edirik ki, uzun illər ərzində Azərbaycan tərəfindən Dağlıq Qarabağ ermənilərinə mümkün olan ən yüksək muhtariyyət statusunun verilməsi təklifi kifayət qədər ciddi güzəstdir. Bununla yanaşı, biz həmin regionda yaşayan hər kəsin təhlükəsizliyinə zəmanət veririk. Bu təklif hərtərəfli nizamlanma üçün çox vacib element kimi hesab edilə bilər. Lakin eyni zamanda, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ üzərindəki suverenliyi kompromis mövzusu ola bilməz. Biz ərazi bütövlüyümüz ilə bağlı heç bir güzəştə gedə bilmərik. Biz bütün dünya ölkələrinin ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşınq və əlbəttə ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə də hörmətlə yanaşılmasını istəyirik.

Hesab edirəm ki, beynəlxalq ictimaiyyətin bu məsələyə diqqəti münaqişənin həllinə nail olmaqda bizə yardımçı olacaqdır. Biz prezidentlər və xarici işlər nazirləri səviyyəsində aparılan sülh danışıqlarını faydalı hesab edirik. Azərbaycan münaqişənin dinc yolla aradan qaldırılmasına sadıqdır. Bizim fikrimizcə, bütün müvafiq təşkilatlar, yəni münaqişənin həlli ilə bağlı səlahiyyətli olan ATƏT-in Minsk qrupu, Avropa Şurası və Avropa İttifaqı bu cür vacib məsələyə daha böyük diqqət yetirə bilər. Bu münaqişə yaşadığımız regionda sabitlik və inkişafa böyük təhlükədir və bizim Avropaya integrasiya yolumuzda olan əsas maneədir.

Mən bu tədbirin lazımı səviyyədə təşkil olunmasına görə Polşanın hakimiyyət orqanlarına bir daha minnətdarlığımı bildirirəm və qeyd etmək istəyirəm ki, biz Avropa Şurası ilə münasibətlərimizi və əməkdaşlığımızı çox yüksək qiymətləndiririk və bu təşkilata qəbul olunduqdan etibarən üzərimizə götürdüyümüz bütün öhdəliklərin tam yerinə yetirilməsini davam etdirəcəyik.

Çox sağ olun.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionu qəbul etmişdir

17 iyun 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 17-də Prezident sarayında Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionu qəbul etmişdir.

Azərbaycanda çox böyük irəliləyişlərin, insanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşdığını şahidi olduğunu söyləyən qonaq ölkəmizdə iqtisadi vəziyyətin əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldiyini vurğuladı.

Ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sistemində gedən islahatları dəstəklədiyini söyləyən cənab Bukikkio əmin olduğunu bildirdi ki, keçiriləcək imtahanlar nəticəsində daha peşəkar hakimlər təyin olunacaqdır.

Azərbaycanda demokratik, şəffaf, ədalətli seçkilər keçiriləcəyinə əminliyini vurğulayan qonaq siyasi mübarizədə müxalifətin konstruktiv mövqe tutacağına ümidvar olduğunu bildirdi.

Cənab Bukikkio dedi ki, o, Bakıdan gedəndən sonra Azərbaycanın gənc siyasi liderləri üçün Avropa Şurası tərəfindən maliyyələşdirilən və təşviq edilən treninqlərin keçirilməsi məsələsini müzakirə edəcəkdir.

Ölkəmizdə məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirildiyini vurğulayan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanda cəmiyyətin daha da demokratikləşməsi prosesində irəliləyiş doğru mühüm addımlar atıldığını bildirdi. Respublikamızda iqtisadi sahədə geniş islahatların həyata keçirildiyini, insanların həyat səviyyəsinin gündən-günə yaxşılaşdığını nəzərə çarpdıran Prezident İlham Əliyev Azərbaycan dövlətinin və hökumətinin bu sahədə ciddi tədbirlər gördüyünü vurğuladı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Avropa demokratlar
qrupunun rəhbəri Mixail Margelovu qəbul etmişdir**
4 iyul 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 4-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Avropa demokratlar qrupunun rəhbəri Mixail Margelovu qəbul etmişdir.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı fəaliyyətini məmnunluqla xatırladan Prezident İlham Əliyev bu qurumla ölkəmizin səmərəli əməkdaşlıq etdiyini, Azərbaycan və Rusiya parlamentlərinin AŞPA-dakı nümayəndə heyətləri arasında da yaxşı əlaqələrin olduğunu bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Mixail Margelovu AŞPA-nın Avropa demokratlar qrupunun rəhbəri seçilməsi münasibətilə təbrik etdi, qarşıdakı fəaliyyətində ona uğurlar arzuladı.

Prezident İlham Əliyev Bakıda keçirilən iki mühüm tədbirin - AŞPA-nın Miqrasiya, qaçqınlar və əhali məsələləri komitəsinin Azərbaycan parlamenti ilə birgə təşkil etdiyi "Cənubi Qafqazda köçkün düşmüş əhali" mövzusunda seminarın və AŞPA-nın Monitoring komitəsinin iclasının böyük əhəmiyyət daşıdığını vurğuladı. Prezident İlham Əliyev əmin olduğunu bildirdi ki, bu tədbirlər Azərbaycan ilə Avropa Şurası Parlament Assambleyası arasında əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi sahəsində mühüm rol oynayacaqdır.

Cənab Mixail Margelov Azərbaycan ilə AŞPA arasında səmərəli əməkdaşlığın mövcud olduğunu nəzərə çarpdırdı.

AŞPA-nın Bakıda iki mühüm tədbir keçirməsinin böyük əhəmiyyətə malik olduğunu xatırladan qonaq iştirakçıların Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdiklərini vurğuladı. O, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin xatirəsini daim yüksək tutmasının başari, Avropa dəyərlərinə söykəndiyini söylədi.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyası Monitoring Komitəsinin
sədri Giorgi Frundanı qəbul etmişdir**
5 iyul 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyası Monitoring Komitəsinin sədri Giorgi Frundanı qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanda Monitoring komitəsinin iclasının keçirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayaraq, bu tədbirin avropalı deputatların ölkəmizdə gedən proseslərlə daha yaxından tanış olması üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi. Prezident İlham Əliyev ölkəmizdə cəmiyyətin daha da demokratikləşməsi istiqamətində mühüm addımların atıldığını vurğuladı, eyni zamanda Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü, erməni silahlı qüvvələri tərəfindən torpaqlarımızın 20 faizinin işğal olunması nəticəsində bir milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüş soydaşımızın hüquqlarının kütləvi surətdə pozulduğunu nəzərə çarpdırdı. Azərbaycan dövlətinin başçısı AŞPA tərəfindən qəbul edilmiş sənədlərdə Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüz törətməsi faktının tanınmasını yüksək qiymətləndirərək, digər beynəlxalq təşkilatların da bu təcavüzün və onun nəticələrinin aradan qaldırılması üçün səylərini artırmasının vacibliyini vurğuladı.

Cənab Frunda Monitoring Komitəsinin Azərbaycandakı iclasının səmərəli olduğunu bildirdi, tədbir iştirakçılarının Azərbaycanın siyasi partiyaları, qeyri-hökumət təşkilatları, mətbuat nümayəndələri ilə görüşlər keçirdiyini qeyd etdi.

Görüş zamanı Azərbaycan-AŞPA əməkdaşlığının müxtəlif sahələri ilə bağlı bir sıra məsələlər müzakirə olundu.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyası Monitoring Komitəsinin və
Qaçqınlar üzrə alt komitəsinin üzvlərini qəbul etmişdir**
5 iyul 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyası Monitoring Komitəsinin və Qaçqınlar üzrə alt komitəsinin üzvlərini qəbul etmişdir.

Görüş zamanı ölkəmizin Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, Azərbaycanda demokratikləşmə prosesinin daha da inkişaf etdirilməsi, Ermənistanın təcavüzü nəticəsində qaçqın və məcburi köçkün düşmüş soydaşlarımızın vəziyyəti və qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra digər məsələlər müzakirə edilmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri
Rene van der Lindeni qəbul etmişdir**
22 avqust 2005-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev avqustun 22-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Rene van der Lindeni qəbul etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti Varşavada AŞPA-nın sədri ilə keçirdiyi görüşü məmnunluqla xatırlayaraq, görüşün qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlərin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını qeyd etmişdir. Ölkəmizdə cəmiyyətin daha da demokratikləşməsi istiqamətində böyük işlərin həyata keçirildiyini vurğulayan Prezident İlham Əliyev AŞPA sədrinin səfərinin Azərbaycanda gedən inkişaf prosesləri ilə yaxından tanış olması işinə xidmət edəcəyinə əminliyini ifadə etmişdir.

Rene van der Linden Avropa Şurasının ölkəmizdə həyata keçirilən islahatlar prosesini dəstəklədiyini vurğulamışdır. O, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinin Azərbaycan üçün ən mühüm məsələ olduğunu qeyd edərək, münaqişənin dinc yolla nizamlanması istiqamətində addımların atılmasından məmnunluğunu bildirmişdir. Ermənistana səfəri zamanı Ermənistan tərəfi ilə bu məsələni müzakirə etdiyini bildirən AŞPA-nın sədri münaqişənin tezliklə öz həllini tapacağına ümidvar olduğunu ifadə etmişdir.

Görüş zamanı qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlər müzakirə olunmuşdur.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurasının Baş katibi Terri Devisin rəhbərlik etdiyi
nümayəndə heyətini qəbul etmişdir
5 sentyabr 2005-ci il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 5-də Prezident sarayında Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devisin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycanda cəmiyyətin daha da demokratikləşməsi istiqamətində həyata keçirilən işlər, ölkəmiz tərəfindən Avropa Şurası qarşısında götürülmüş öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, parlament seçkilərinə hazırlıq prosesləri və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir
13 oktyabr 2005-ci il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 13-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüş zamanı Azərbaycanda demokratikləşmə prosesi, qarşıdan gələn parlament seçkiləri və Azərbaycan-AŞPA əməkdaşlığının müxtəlif sahələrinə dair fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları
Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintneri qəbul etmişdir
1 noyabr 2005-ci il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 1-də Prezident sarayında AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintneri qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Strasburqda son dəfə cənab Eduard Lintner ilə keçirdiyi görüşü məmnunluqla xatırladı. Azərbaycanda cəmiyyətin demokratikləşməsi istiqamətində böyük işlər görüldüyünü qeyd edən Prezident İlham Əliyev bir çox mühüm qanunların qəbul edildiyini, ölkəmizin bir sıra böyük əhəmiyyətli beynəlxalq konvensiyalara qoşulduğunu vurğuladı. Demokratikləşmənin çox zəruri bir proses olduğunu bildirən dövlətimizin başçısı ölkəmizdə bu sahədə lazımı işlər görüldüyünü nəzərə çatdırdı.

Ölkəmizin Avropa Şurası ilə uğurlu əməkdaşlıq etdiyini vurğulayan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın götürdüyü öhdəlikləri tam şəkildə yerinə yetirdiyini bildirdi. Dövlətimizin başçısı qarşıdan gələn parlament seçkilərinin azad və ədalətli keçirilməsi üçün ölkəmizdə hər cür şərait yaradıldığını vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı fəaliyyəti dövrünü xatırladan cənab Eduard Lintner həmin dövrdə AŞPA-da cənab İlham Əliyevlə birgə çalışmalarından çox böyük məmnunluq duyduqlarını söylədi. Qonaq dedi: Cənab Prezident, ölkəmizdə demokratik seçkilərin keçirilməsi, ümumiyyətlə, demokratikləşmə sahəsində Azərbaycanın göstərdiyi səyləri və nail olduğu uğurları görməkdən çox məmnunluq.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları
Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintnerin başçılıq etdiyi
nümayəndə heyətini qəbul etmişdir
22 mart 2006-cı il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 22-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsi sədrinin müavini, AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin üzvü Eduard Lintnerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev cənab Eduard Lintner ilə Bakıda və Strasburqda əvvəllər keçirdiyi görüşləri məmnunluqla xatırladı. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasındakı əlaqələrin yaxşı səviyyədə olduğunu vurğuladı və əməkdaşlığın bundan sonra da inkişaf edəcəyinə əminliyini bildirdi.

Eduard Lintner Prezident İlham Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı fəaliyyətini məmnunluqla xatırlayaraq, onun təşkilat ilə əlaqələrə verdiyi əhəmiyyəti yüksək qiymətləndirdi. Qonaq Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasındakı mövcud əməkdaşlığın daha da genişləndiriləcəyinə əminliyini ifadə etdi.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı
Tomas Hammerberqi qəbul etmişdir
5 may 2006-cı il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 5-də Prezident sarayında Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammerberqi qəbul etmişdir. Görüşdə Azərbaycanda cəmiyyətin daha da demokratikləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən işlər, Azərbaycan-Avropa Şurası əməkdaşlığı və qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev
Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devislə görüşmüşdür
4 iyun 2006-cı il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 4-də Buxarestdə, onun üçün ayrılmış iqamətgahda Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devis ilə görüşmüşdür. Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın müxtəlif sahələrinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev İtaliya Senatının Xarici Əlaqələr və Miqrasiya Məsələləri Daimi Komitəsinin sədri, Senatın Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin üzvü Fiorella Proveranı qəbul etmişdir
9 iyun 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 9-da Prezident sarayında İtaliya Senatının Xarici Əlaqələr və Miqrasiya Məsələləri Daimi Komitəsinin sədri, Senatın Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin üzvü Fiorella Proveranı qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev cənab Fiorella Provera ilə yenidən görüşməyindən şad olduğunu bildirdi, mayın 25-də Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinin istifadəyə verilməsi münasibətilə İtaliyanın Baş naziri cənab Berlusconi'nin təbrik məktubu göndərməsini məmnunluqla vurğuladı.

İtaliyaya səfərini razılıqla xatırlayan Azərbaycan dövlətinin başçısı ölkələrimiz arasında müxtəlif sahələrdə, o cümlədən iqtisadi sahədə əlaqələrin uğurla inkişaf etdiyini bildirdi.

Prezident İlham Əliyev beynəlxalq təşkilatlarda, o cümlədən Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan və İtaliya nümayəndə heyətləri arasında yaxşı əməkdaşlıq edildiyini nəzərə çatdırdı.

Azərbaycan Prezidenti ilə görüşdən şərəf duyduğunu söyləyən qonaq ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın, o cümlədən parlamentlərarası əlaqələrin daha da genişlənməsi üçün böyük perspektivlər olduğunu vurğuladı. O, Avropa Şurası Parlament Assambleyasında bundan sonra da Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ölkəmizin mövqeyini dəstəkləyəcəklərini bildirdi. Qonaq Azərbaycan xalqının bu münaqişədən böyük əziyyət çəkdiyini söylədi.

Prezident İlham Əliyev cənab Fiorella Proveranın bu mövqeyini yüksək qiymətləndirdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" qrupunun sədri Roland Vegenerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir
13 iyun 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 13-də Prezident sarayında Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" qrupunun sədri Roland Vegenerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Roland Vegener Avropa Şurasının Azərbaycanda gedən proseslərə diqqət göstərdiyini vurğuladı. O, ölkəmizə əvvəlki səfərlərini məmnunluqla xatırladaraq, bu səfərlər zamanı olduqca maraqlı görüşlər keçirdiyini bildirdi. Azərbaycanda təkrar parlament seçkilərinə toxunan qonaq bu seçkilərin çox yaxşı səviyyədə keçdiyini qeyd etdi. Qrupun sədri Azərbaycanla Venesiya Komissiyası arasında seçki qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı aparılan məsləhətləşmələri alqışladığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfərinin əməkdaşlığın hazırkı vəziyyəti və perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını vurğuladı.

Görüş zamanı qarşılıqlı maraq doğuran bir sıra məsələlərlə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin sədri Halvadan
Skardın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir**

27 iyun 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 27-də Prezident sarayında Avropa Şurasının məsləhətçi orqanı olan Avropa Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin sədri Halvadan Skardın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüş zamanı ölkəmizin müvafiq strukturları ilə Avropa Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresi arasında əməkdaşlığın müxtəlif sahələri ilə bağlı bir sıra məsələlər müzakirə olunmuşdur.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Avropa Xalq Partiyası
qrupunun sədri Luk Van den Brandeni, Avropa Demokrat
qrupunun sədr müavini Devid Uilşir və Siyasi Məsələlər
Komitəsinin üzvü Stef Qorisi qəbul etmişdir**

11 oktyabr 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 11-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Avropa Xalq Partiyası qrupunun sədri Luk Van den Brandeni, Avropa Demokrat qrupunun sədr müavini Devid Uilşir və Siyasi Məsələlər Komitəsinin üzvü Stef Qorisi qəbul etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti AŞPA-nın Siyasi məsələlər komitəsinin iclasının Bakıda keçirilməsindən məmnunluğunu ifadə etdi. Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, bu tədbir komitənin xüsusilə Azərbaycana ilk dəfə səfər edən üzvlərinin ölkəmizlə yaxından tanış olmaları və görülmə işləri barədə birbaşa məlumat almaları baxımından çox əhəmiyyətlidir.

Luk Van den Brande AŞPA-nın mühüm komitələrindən biri olan Siyasi məsələlər komitəsinin iclasının Bakı şəhərində keçirilməsinin əhəmiyyətinə toxunaraq, tədbirin geostrategiya baxımından mühüm mövqedə yerləşən Azərbaycanda gedən inkişaf prosesləri ilə tanış olmaq üçün yaxşı imkanlar yaratdığını bildirdi.

Görüşdə ölkəmizdə siyasi, iqtisadi sahələrdə, demokratikləşmə istiqamətində həyata keçirilən islahatlar, Azərbaycan ilə AŞPA arasındakı əlaqələrin hazırkı vəziyyəti ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan
üzrə həmməruzəçiləri Toni Lloyd və Andres Herkeli qəbul etmişdir**
30 oktyabr 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 30-da Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Toni Lloyd və Andres Herkeli qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycanda gedən demokratikləşmə prosesləri, ölkəmizdə siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə həyata keçirilən islahatlar, Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın hazırkı vəziyyəti və gələcək perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Dağlıq Qarabağ üzrə alt komitəsinin
sədri Lord Rassel Constonu qəbul etmişdir**
30 noyabr 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 30-da Prezident sarayında AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə alt komitəsinin sədri lord Rassel Constonu qəbul etmişdir.

Görüş zamanı Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması ilə bağlı aparılan danışıqların hazırkı vəziyyəti və Azərbaycan-Avropa Şurası Parlament Assambleyası əməkdaşlığına dair fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Türkiyənin
Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı nümayəndə
heyətinin rəhbəri Murat Mercanı qəbul etmişdir
11 dekabr 2006-cı il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 11-də Prezident sarayında Türkiyənin Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Murat Mercanı qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlərin yüksək səviyədə olduğunu bildirdi. İki ölkənin müxtəlif strukturlarını təmsil edən nümayəndələrinin daim qarşılıqlı səfərlər həyata keçirdiyini bildirən Azərbaycan Prezidenti bunun əlaqələrimizin daha da möhkəmləndirilməsi baxımından əhəmiyyətli olduğunu qeyd etdi.

Murat Mercan Türkiyə və Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətlərinin uğurla əməkdaşlıq etdiyini vurğuladı. Bu il fəaliyyətə başlayan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru xəmərinin önəminə toxunan qonaq həyata keçiriləcək digər regional layihələrin də iki ölkə arasındakı əlaqələri daha da möhkəmləndirəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının Siyasi Məsələlər Komitəsinin
sədri Əbdülgədir Atəşi qəbul etmişdir
11 dekabr 2006-cı il**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 11-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Siyasi Məsələlər Komitəsinin sədri Əbdülgədir Atəşi qəbul etmişdir.

Əbdülgədir Atəş ölkəmizə AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin Bakıda ilk dəfə keçirilən iclasında iştirak etmək üçün gəldiyini söylədi və bu iclasın onun komitəyə sədrlik etdiyi dövrə təsadüf etməsindən xüsusilə məmnun olduğunu vurğuladı. Bakıya uzun müddət əvvəl Türkiyənin turizm naziri kimi səfər etdiyini deyə qonaq keçən dövr ərzində Azərbaycanda çox böyük dəyişikliklərin baş verdiyini bildirdi.

Prezident İlham Əliyev AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin növbəti iclasını Bakıda keçirməsinin əhəmiyyətini vurğuladı. O, Azərbaycanda siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə əldə olunan uğurlara toxunaraq, ölkəmizin gələcəkdə daha da müasirləşəcəyi və inkişaf edəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Söhbət zamanı Azərbaycan-AŞPA əməkdaşlığına dair fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin sədri,
Assambleyanın Siyasi Məsələlər Komitəsinin üzvü
Eduard Lintneri qəbul etmişdir**

11 dekabr 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 11-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin sədri, Assambleyanın Siyasi Məsələlər Komitəsinin üzvü Eduard Lintneri qəbul etmişdir.

Eduard Lintner Siyasi məsələlər komitəsinin Bakıda keçirilən iclasına böyük maraq göstərildiyini və komitə üzvlərinin əksəriyyətinin bu tədbirdə iştirak etdiyini bildirdi. Monitoring komitəsinin həmməruzəçilərinin bu yaxınlarda ölkəmizə növbəti səfərinə toxunan Monitoring komitəsinin sədri həmməruzəçilərlə yaxın əməkdaşlığa görə Prezident İlham Əliyevə təşəkkürünü çatdırdı. Monitoring komitəsinin Azərbaycana dair son maruzə layihəsi ilə yenidən tanış olduğunu bildirən Eduard Lintner ölkəmizdə yaxşı irəliləyişlərin baş verdiyini vurğuladı.

AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin iclasının Bakıda keçirilməsinin mühüm hadisə olduğunu deyən Azərbaycan Prezidenti bunun komitə üzvlərinə ölkəmizdə gedən inkişaf prosesləri ilə yaxından tanış olmağa yaxşı imkan yaradacağını bildirdi. Monitoring Komitəsi həmməruzəçilərinin ölkəmizə son səfəri zamanı açıq müzakirələrin aparıldığını qeyd edən Prezident İlham Əliyev qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsinin aparılmasının daim böyük əhəmiyyət daşıdığını vurğuladı. O, ölkəmizdə bütün sahələrdə müsbət dəyişikliklərin bundan sonra da davam edəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Gürcüstanın
Avropa Şurası Parlament Assambleyasında nümayəndə
heyətinin rəhbəri Giorgi Bokeriani qəbul etmişdir**

12 dekabr 2006-cı il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 11-də Prezident sarayında Gürcüstanın Avropa Şurası Parlament Assambleyasında nümayəndə heyətinin rəhbəri Giorgi Bokeriani qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycan ilə Gürcüstan nümayəndə heyətlərinin AŞPA çərçivəsində əməkdaşlığının uğurla həyata keçirildiyi qeyd edilmiş, bu əməkdaşlığın ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin genişlənməsində rolu vurğulanmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Katibliyinin siyasi məsələlər üzrə baş direktoru**

Jan-Lui Loranı qəbul etmişdir

2 fevral 2007-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 2-də Prezident sarayında Avropa Şurası Katibliyinin siyasi məsələlər üzrə baş direktoru Jan-Lui Loranı və Avropa Şurası baş katibinin Azərbaycandakı xüsusi nümayəndəsi Denis Bribosianı qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın uğurla həyata keçirildiyi qeyd olundu və bu beynəlxalq qurumla Azərbaycanın, o cümlədən ölkəmizin müvafiq strukturlarının əlaqələrinin bundan sonra genişlənməsinə əminlik ifadə edildi.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitorinq qrupunun**

nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

5 iyul 2007-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Prezident sarayında Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitorinq qrupunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Prezident İlham Əliyev bu səfərin ölkəmizdə gedən inkişaf prosesləri, həyata keçirilən islahatlar və Avropa Şurası ilə əməkdaşlığımızın gələcək istiqamətləri barədə müzakirələrin aparılması üçün yaxşı imkan yaratdığını qeyd etdi. Azərbaycanın artıq yeddi ilə yaxın bir müddətdə Avropa Şurasının üzvü olduğunu deyən Prezident İlham Əliyev bu dövr ərzində ölkəmizdə iqtisadi və siyasi sahələrdə böyük nailiyyətlərin əldə olunduğunu bildirdi. O, keçən il Avropa İttifaqı ilə qonşuluğa dair beş illik proqramın imzalandığını xatırlatdı və bunun Azərbaycanın Avropaya daha sıx inteqrasiya etməsi baxımından mühüm addım olduğunu vurğuladı.

"Aqo" monitorinq qrupunun rəhbəri Per Syöqren Prezident İlham Əliyev ilə Avropa Şurası-Azərbaycan əməkdaşlığına dair müzakirə aparmaqdan məmnunluğunu ifadə etdi.

Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın hazırkı vəziyyətinə və gələcək perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bundestaqın
deputatı, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring
Komitəsinin sədri Eduard Lintneri qəbul etmişdir**
22 avqust 2007-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev avqustun 22-də Prezident sarayında Bundestaqın deputatı, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin sədri Eduard Lintneri qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycan-Almaniya ikitərəfli münasibətləri, parlamentlərarası və beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığa dair fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammarberqin
rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir**
5 sentyabr 2007-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 5-də Prezident sarayında Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammarberqin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Tomas Hammarberq Azərbaycana səfərinin uğurla keçdiyini bildirərək, səfəri çərçivəsində ölkəmizin müxtəlif nazirliklərində çox səmimi və səmərəli müzakirələr apardığını qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev bu səfərin Azərbaycanda gedən demokratikləşmə prosesləri ilə yaxından tanış olmaq üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi.

Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası əməkdaşlığına dair fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Parlament Assambleyasının sədrinin başçılıq etdiyi
nümayəndə heyətini qəbul etmişdir
2 iyul 2008-ci il**

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Luis Maria de Puçun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın hazırkı vəziyyəti və perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionu qəbul etmişdir
14 iyul 2008-ci il**

Görüşdə Azərbaycanla Venesiya Komissiyası arasında əməkdaşlığa dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının seçkiqabağı missiyasının başçısı Andres
Herkelin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir**
17 sentyabr 2008-ci il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycanda keçiriləcək prezident seçkilərinin müşahidə olunması üzrə Xüsusi Komitəsinin seçkiqabağı missiyasının başçısı Andres Herkelin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycanda qarşıdan gələn prezident seçkilərinə hazırlıq məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurasının Baş katibi Terri Devisi qəbul etmişdir**
2 dekabr 2008-ci il

Görüşdə Bakıda Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin "Mədəniyyətlərarası dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda keçirilən konfransın əhəmiyyəti vurğulanmış, bu cür tədbirlərin ölkələr və xalqlar arasında əlaqələrin möhkəmlənməsində və beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsində rolu qeyd olunmuşdur.

Söhbət zamanı həmçinin, Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əlaqələrin müxtəlif sahələrdə inkişaf etdiyi bildirilmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin
Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin
konfransının açılışında nitqi
2 dekabr 2008-ci il**

Hörmətli cənab baş katib!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz qonaqlar!

Mən, ilk növbədə, sizin hamınızı Azərbaycanda ürəkdən salamlayıram. Bu gün Azərbaycan paytaxtında, Bakı şəhərində çox önəmli bir tədbir keçirilir. Əminəm ki, mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmlənməsi işində bu konfransın çox böyük və müsbət rolu olacaqdır.

Biz bu gün müxtəlif ölkələrdən olan mədəniyyət nazirlərinin konfransını keçirməklə bir daha onu göstəririk ki, son illər ərzində Azərbaycan dini tolerantlıq, milli və etnik tolerantlıq məsələlərində çox böyük uğurlara nail olmuşdur. Əslində, bizim ölkəmizdə bütün insanlar müxtəlif dövrlərdə, ictimai-siyasi quruluşundan asılı olmayaraq, həmişə bir ailə kimi yaşamışlar. Burada bütün dinlərin nümayəndələri həmişə dostluq, qardaşlıq şəraitində yaşamışlar. Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bu, bizim ölkəmizə xas olan çox mühüm bir amildir. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra, əlbəttə, millətlərarası münasibətlərə, milli və dini tolerantlığın möhkəmlənməsi işinə çox böyük diqqət verilmişdir. Bu gün Azərbaycan sözün əsl mənasında dostluq, qardaşlıq məkanıdır. Burada bütün xalqlar, dinlərin nümayəndələri bir ailə kimi yaşayırlar. Mən əminəm ki, Azərbaycanın bu istiqamətdə əldə etdiyi təcrübə çox önəmlidir. Şübhə etmirəm ki, konfrans zamanı bu barədə geniş söhbət açılacaqdır.

Mən çox şadam ki, bu konfransda dünyanın müxtəlif ölkələrindən gələn nümayəndələr iştirak edirlər. Bildiyiniz kimi, konfrans Avropa Şurası ilə Azərbaycan tərəfindən təşkil olunmuşdur. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan səkkiz ilə yaxındır Avropa Şurasının üzvidir. Bu dövr ərzində ölkəmizdə gedən siyasi və iqtisadi islahatlar, Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi nəticəsində Azərbaycan demokratiya inkişaf baxımından çox sürətlə irəliləmişdir. Ölkədə aparılan siyasi və iqtisadi islahatlar, qanunun aliliyinin bərqərar olunması, Azərbaycanda mütərəqqi təcrübənin tətbiq edilməsi - bütün bunlar son illər ərzində baş vermiş mühüm hadisələrdir. Biz Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında mövcud olan əməkdaşlıqdan çox razıyıq. Əminəm ki, bu əməkdaşlıq gələcəkdə uğurla davam etdiriləcək və bizə əlavə imkanlar yaradacaqdır. Eyni zamanda, bizim qonaqlarımızın arasında İslam Konfransı Təşkilatının üzvləri vardır. Biz buna da çox sevinirik və çox şadlıq ki, bu gün Şərqlə Qərbin kəsişdiyi yerdə, Bakıda müxtəlif ölkələrdən müxtəlif dinlərin nümayəndələri iştirak edirlər. Biz buna çox böyük önəm veririk. Bunun çox böyük əhəmiyyəti var. Çünki indiki zamanda bir çox hallarda sivilizasiyalararası, mədəniyyətlərarası dialoqdan danışılır, ancaq bununla bərabər, dünyada gedən proseslər, əfsuslar olsun ki, bəzi hallarda gərginliyin artmasına gətirib çıxarır. Mən

çox istəyirəm ki, bu gün Azərbaycanda başlanan Bakı prosesi mədəniyyətlər arasında olan dialoqun, dostluğun, qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmlənməsinə öz dəyərli töhfəsini versin.

Bir sözə, Azərbaycanın həm tarixi, həm coğrafi vəziyyəti, həm də müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda iştirakı, əlbəttə, bizim imkanlarımızı daha da genişləndirir. Mən əminəm ki, ölkəmizin uğurlu inkişafı bundan sonra da davam etdiriləcək və bu inkişafı şərtləndirən təkcə siyasi, yaxud da iqtisadi islahatlar deyildir. Eyni zamanda, bayaq qeyd etdiyim kimi, Azərbaycanda hökm sürən çox gözəl ictimai-siyasi ab-hava, burada yaşayan bütün millətlərin hüquqlarının qorunması və hər bir insanın, hər bir millətin nümayəndəsinin Azərbaycanda rahat yaşamasıdır. Bizim ölkəmizin çox zəngin və böyük tarixi vardır. Minilliklər bundan əvvəl Azərbaycanda insanlar yaşayıb yaratmışlar. Bunu əks etdirən tarixi abidələr Azərbaycan dövləti tərəfindən lazımlı qorunur. Biz öz mədəni və tarixi irsimizə çox bağlıyıq. Mədəni irsimizin qorunması üçün çox böyük işlər görürük. Azərbaycan xalqı əsrlər boyu müstəqillikdən məhrum idi. Biz yalnız qısa bir müddət ərzində öz taleyimizi özümüz müəyyən edirdik. Ancaq buna baxmayaraq, bizim tariximiz, mədəniyyətimiz, ədəbiyyatımız, ana dilimiz - bu amillər azərbaycanlıları bir millət kimi assimilyasiyadan qorudu və bu gün müstəqil ölkəmizdə Azərbaycan xalqı öz taleyinin sahibidir.

1991-ci ildə Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdə ölkədə vəziyyət həddindən artıq ağır idi. Həm siyasi böhran, həm iqtisadi böhran, həm də Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü və bunun nəticəsində torpaqlarımızın bir hissəsinin işğal altına düşməsi - bütün bu amillər Azərbaycanda vəziyyətin nə qədər ağır və çətin olduğunu göstərir. Ancaq buna baxmayaraq, biz öz səylərimizlə, işimizlə, Azərbaycan xalqının iradəsi ilə bu çətin və ağır sınaqlardan şərfəli çıxdıq.

Bu gün Azərbaycan, demək olar ki, tam şəkildə öz müstəqilliyini təmin edibdir. Azərbaycan müstəqil siyasət aparır. Biz həm iqtisadi, həm də siyasi sahədə çox böyük və əhəmiyyətli nailiyyətlərə nail olmuşuq. Azərbaycan xalqı rahat yaşayır, təhlükəsizlik, sülh şəraitində yaşayır. Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması və möhkəmlənməsi istiqamətində çox önəmli addımlar atılmışdır. Ölkəmizdə əsas inkişaf istiqamətləri ilə əlaqədar cəmiyyətdə fikir ayrılığı yoxdur, əksinə, bizim cəmiyyətimiz ümumxalq amalları ətrafında birləşibdir: azərbaycançılıq fəlsəfəsi, müasirlik, öz tarixi köklərimizə, ənənələrimizə bağlılıq. Eyni zamanda, Azərbaycan dünyəvi dövlətdir. Azərbaycanda bütün dinlərin nümayəndələrinə çox böyük hörmət vardır. Yəni bizim ölkəmizi bu gün ictimai-siyasi baxımdan şərtləndirən amillər bunlardır.

Eyni zamanda, Azərbaycanda artıq müasir sistem yaranmışdır. Müstəqillik əldə olunan və ölkəmiz dünya birliyinə inteqrasiya edildikdən sonra Azərbaycanda müasir siyasi sistem formalaşmışdır. Ancaq bu sistem hələ daha da təkmilləşməlidir. Ölkədə aparılan iqtisadi islahatlar bizim iqtisadi gücümüzü əhəmiyyətli dərəcədə artırmışdır. Son dörd il ərzində Azərbaycan iqtisadi artım baxımından dünya miqyasında birinci ölkədir. Bizim iqtisadiyyatımız son beş il ərzində təxminən üç dəfə artmışdır. Bütçə xərcləri 12 dəfə artıb, sənaye istehsalı böyük dərəcədə artmışdır. Bizim imkanlarımız genişlənməlidir. Yoxsulluqla mübarizədə böyük uğurlar əldə edilə bilər. Dörd il ərzində yoxsulluğun səviyyəsi 49 faizdən 16 faizə düşüb və əminəm ki, bu ilin yekunlarına görə daha da aşağı düşəcəkdir. Azərbaycanda uzun illər ərzində ən böyük və çətin problem olan işsizliklə mübarizə uğur-

la gedir. Son beş il ərzində 740 mindən artıq yeni iş yeri açılmışdır. Bütün bölgələrdə quruculuq, inkişaf gedir. Bir sözlə, Azərbaycan özünü iqtisadi cəhətdən tam şəkildə təmin edir. Eyni zamanda, bizim enerji sahəsindəki uğurlarımız nəinki ölkə üçün, həm də bölgə üçün çox böyük dəyərdir. Azərbaycanın enerji daşıyıcıları bu gün Avropa və dünya bazarlarına çıxarılaraq, enerji təhlükəsizliyi məsələlərində müsbət rol oynayır. Bu istiqamətdə Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında müvafiq sənədlər imzalanmışdır. Digər beynəlxalq təşkilatlarda fəal iştirak edirik. Enerji təhlükəsizliyini təmin etməklə bağlı Azərbaycanda vaxtaşırı beynəlxalq forumlar keçirilir və bu forumların nəticələri nəinki region üçün, dünya üçün də çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bir sözlə, belə gələcəyə çox böyük nikbinliklə baxırıq. Siyasi və ictimai-siyasi vəziyyəti baxımından Azərbaycan çox sabit ölkədir və Azərbaycana birbaşa xarici investisiyaların qoyulması bunu əks etdirir. İqtisadi potensialın möhkəmlənməsində uğurlar göz qabağındadır. Eyni zamanda, bütün bu nailiyyətlərə baxmayaraq, Azərbaycanda islahatlar davam etdirilir və etdirilməlidir. Həm siyasi sahədə, həm də iqtisadi sahədə. Çox sevindirici haldır ki, ən böyük maliyyə qurumu olan Dünya Bankı bu il Azərbaycanı dünya miqyasında bir nömrəli islahatçı ölkə kimi tanıyıb. Bu onu göstərir ki, bizim islahatlarımız həqiqətən çox cəsarətlidir, uğurludur və əhəmiyyətlidir. Bununla bərabər, Azərbaycanda maliyyə sektorunda şəffaflığın tam şəkildə təmin olunması istiqamətində böyük addımlar atılıb. Keçən il Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Azərbaycan Dövlət Neft Fondunu şəffaflığa görə, şəffaflıq işində əldə etdiyi uğurlara görə mükafatla təltif edibdir. Yəni bütün bunlar çox ciddi hadisələrdir. Dünyanın ən böyük beynəlxalq təşkilatlarının Azərbaycana, Azərbaycanda gedən proseslərə verdiyi qiymətdir. Eyni zamanda, Azərbaycanda dini və milli toleranlığın, dözümlülüyün yüksək səviyyədə olması və bütün xalqların rahat, mehriban şəkildə yaşaması, əlbəttə ki, bizi daha da gücləndirir. Bax, bu amillər hər bir ölkənin inkişafı üçün çox vacibdir. Mən çox istəyirəm ki, bizim ölkədə bu vaxta qədər əldə olunan nailiyyətlər bundan sonra da uğurla davam etdirilsin. Bunu etmək üçün, əlbəttə ki, bölgədə sülh tam şəkildə bərqərar olunmalıdır.

Biz çox istəyirik ki, Qafqaz regionunda bütün münasibətlər, nəhayət öz həllini tapsın, sülh bərqərar olunsun və beləliklə, bölgədə əməkdaşlıq üçün imkanlar açılsın. Bu, hər bir ölkə üçün çox önəmlidir. Xüsusilə Cənubi Qafqazda baş verən hadisələr bir daha onu göstərir ki, beynəlxalq hüquq normaları tam şəkildə təmin olunmalıdır. Beynəlxalq hüquq normaları pozulduqda, əfsuslar olsun ki, çox ciddi və təhlükəli proseslər baş verir.

Bizim bölgədə ən böyük təhlükə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunmamasıdır. Uzun illər ərzində bizim torpaqlarımız işğal altındadır. Ermənistanın Azərbaycana qarşı apardığı etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində, təcavüzkar separatizm nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizi işğal altına düşüb. Bu işğaldan əziyyət çəkən 1 milyon azərbaycanlı öz doğma torpaqlarından didərgin düşübdür. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulubdur. Azərbaycanın əzəli torpağı olan Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı 7 rayon tamamilə işğal altındadır və oradan deportasiya edilmiş soydaşlarımız bundan çox əziyyət çəkirlər. Bu, böyük ədalətsizlikdir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qərarları, Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsi Ermənistanın silahlı qüvvələrinin torpaqlarımızdan qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edir. Ermənistan buna əməl etmir. Bu ilin mart ayında

BMT-nin Baş Məclisində qəbul edilmiş qərarla qeyd olunur ki, Azərbaycan torpaqları işğal altındadır və bu işğala son qoyulmalıdır. Buna da əməl olunmur. Avropa Şurası hələ bir neçə il bundan əvvəl münaqişə ilə bağlı, Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasəti ilə bağlı qətnamə qəbul edibdir. O da icra olunmur. İslam Konfransı Təşkilatı da buna oxşar qərarlar qəbul edibdir. Yəni, bölgədə biz onun şahidi oluruq ki, beynəlxalq hüquq normaları tamamilə pozulur və əfsuslar olsun ki, beynəlxalq təşkilatların, xüsusilə çox mötəbər təşkilatların qərarları icrasız qalır. Bu, bölgədə gedən proseslərə ən böyük təhlükədir. Biz şübhə etmirik ki, beynəlxalq hüquq normaları tam şəkildə bərqərar olunmalı və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa edilməli, işğal olunmuş torpaqlar tezliklə işğalçı qüvvələrdən boşaldılmalıdır.

Bu işğal və hərbi təcavüz, eyni zamanda, bizim mədəni irsimizə də çox böyük ziyan vurubdur. İşğal olunmuş torpaqlarda hər şey dağılıb. Bunu həm biz deyirik, həm də beynəlxalq təşkilatlar təsdiq edir. 2005-ci ildə ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası Azərbaycanın Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş bölgələrində monitorinq keçirib. Bu monitorinq əsasında məruzə hazırlanmış və təqdim edilmişdir. Məruzədə göstərilir ki, orada hər şey dağılıb, bir dənə salamat bina qalmamışdır. Bütün binalar, bütün tarixi abidələr Ermənistan tərəfindən dağıdılıb. Mədəniyyət ocaqları dağıdılıb, bizim muzeylərimizdəki bütün eksponatlar oğurlanıb, muzeylər talan edilib. Əcdadlarımızın qəbirləri, bizim məscidlərimiz dağıdılıb. Bütün bunları Ermənistan dövləti edibdir. ATƏT-in faktaraşdırıcı missiyası bütün bunları öz məruzəsində göstərib. Biz isə Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların mədəni irsinə, tarixi irsinə çox böyük hörmətlə yanaşıırıq. Bakıda və ölkəmizin digər yerlərində qorunub saxlanılan bütün dinlərin məbədləri, abidələri və onların bərpası bunun əyani sübutudur.

Əziz dostlar!

Mən sizi bir daha bu konfransın keçirilməsi münasibətilə ürəkdən təbrik etmək istəyirəm. Bir daha demək istəyirəm ki, biz bu konfransın keçirilməsinə Azərbaycanda çox böyük əhəmiyyət veririk. Əminəm ki, konfransın çox gözəl nəticələri olacaq və bu nəticələr hesabına mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmlənməsi prosesi daha da güclənəcəkdir.

Mən çox istərdim ki, bu gün başlanan "Bakı prosesi" uzunmüddətli olsun. Çox istərdim ki, bu konfransın keçirilməsindən sonra konkret mexanizmlər işlənəlsin, konkret fəaliyyət planı hazırlansın. Belə tədbirlərin keçirilməsi həm Bakıda, həm də digər şəhərlərdə ənənəyə çevrilsin. Ümid edirəm ki, sizin müzakirələriniz çox uğurlu olacaq və biz qarşımıza qoyduğumuz məqsədə çatacağıq.

Sizin hamınızı bir daha ürəkdən salamlayı, konfransın işinə uğurlar arzulayıram!

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa
Şurası Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərini qəbul etmişdir**
8 aprel 2009-cu il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Monitoring Komitəsinin həmməruzəçiləri Andres Herkeli və xanım Yevgeniya Jivkovanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Görüşdə ölkəmizdə müxtəlif sahələrdə həyata keçirilən demokratik inkişaf prosesləri, Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın hazırkı vəziyyəti və perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev
“Aqo” monitoring qrupunun sədrini qəbul etmişdir**
25 noyabr 2009-cu il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev “Aqo” monitoring qrupunun sədri, Rumıniyanın Avropa Şurası yanında daimi nümayəndəsi Stelian Stoyanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

“Aqo” monitoring qrupunun Azərbaycana geniş proqramla səfər etməsinin önəmini qeyd edən Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, bu səfər ölkəmizlə yaxından tanış olmaq, insanlarla görüşüb müxtəlif fikirlər eşitmək, Azərbaycan haqqında həqiqətləri daha dolğun şəkildə öyrənmək üçün yaxşı imkan yaradır.

Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurasının “Aqo” monitoring qrupu arasında əməkdaşlığın perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Prezidenti
Zati-aliləri cənab Mövlud Çavuşoğlu
 26 yanvar 2010-cu il

Hörmətli cənab Prezident,

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Prezidenti vəzifəsinə seçilməyiniz münasibətilə Sizi səmimi qəlbən təbrik edirəm.

Biz Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasındakı münasibətlərə və sıx əməkdaşlığa böyük əhəmiyyət verir, ümumavropa proseslərində bu mötəbər təşkilatın daim artan rolunu yüksək qiymətləndirir, Avropa Şurasının bütün strukturları ilə əlaqələrimizi genişləndirməyə çalışırıq.

Əminəm ki, insan hüquqları və azadlıqlarının təmin edilməsi, demokratik dəyərlərin təntənəsi, regionumuzda sülhün və sabitliyin bərqərar olması naminə konstruktiv əməkdaşlığımızın səmərəsini daha da artırmaq yolunda birgə səylərimizi bundan sonra da ardıcıl şəkildə davam etdirəcəyik.

Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə uğurlar diləyir, ən xoş arzularımı yetirirəm.

Hörmətlə,
 İlham Əliyev
 Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası
Parlament Assambleyasının Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə
həmməruzəçiləri Andres Herkeli və Debona Qrexii qəbul etmişdir
 10 fevral 2010-cu il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Andres Herkeli və Debona Qrexii qəbul etmişdir. Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın hazırkı vəziyyətinə və perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev
Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı
Tomas Hammerberqi qəbul etmişdir**

2 mart 2010-cu il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammerberqi qəbul etmişdir.

Görüşdə insan haqları, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması və digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri
Mövlud Çavuşoqlunu qəbul etmişdir**

14 aprel 2010-cu il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Mövlud Çavuşoqlunu qəbul etmişdir.

Dövlət başçısı Mövlud Çavuşoqlunu Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri seçilməsi münasibətilə təbrik etdi. Türkiyə nümayəndəsinin bu quruma sədr seçilməsini ədalətli qərar kimi qiymətləndirən Prezident İlham Əliyev ümidvar olduğunu bildirdi ki, Mövlud Çavuşoqlunun rəhbərlik etdiyi dövrdə Avropa Şurası Parlament Assambleyası üzərinə düşən vəzifələri uğurla icra edəcəkdir. Dövlət başçısı, eyni zamanda, Mövlud Çavuşoqlunun Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri kimi ilk səfərlərindən birinin Azərbaycana etməsini yüksək qiymətləndirdi və bu səfərin Parlament Assambleyası ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın genişlənməsi işinə töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Mövlud Çavuşoğlu Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri seçilməsində Azərbaycanın göstərdiyi dəstəyə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirdi. O, AŞPA-da uzun illər Azərbaycanın parlament nümayəndə heyəti ilə uğurlu əməkdaşlıq etdiklərini vurğuladı.

Görüşdə Azərbaycan ilə Avropa Şurası Parlament Assambleyası arasında əməkdaşlığın hazırkı vəziyyəti və perspektivləri ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev
Avropa Şurası Baş katibinin müavini qəbul etmişdir**
24 may 2010-cu il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Baş katibinin müavini xanım Mod De Bur Bukikkionun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir. Görüşdə Azərbaycan cəmiyyətində qadınların rolu, müxtəlif hakimiyyət strukturlarında və ictimai təşkilatlarda qadınların iştirakı ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

**Avropa Şurasına üzv dövlətlərin gender bərabərliyinə
həsr olunmuş VII konfransının iştirakçılarna**
24 may 2010-cu il

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi Avropa Şurasına üzv dövlətlərin gender bərabərliyinə həsr olunmuş VII konfransının açılışı münasibətilə səmimi qəlbən təbrik edir, hər birinizə uzun ömür, cansağlığı və yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Azərbaycan Respublikası bu gün Avropa Şurası ilə ən müxtəlif sahələrdə qarşılıqlı faydalı münasibətlər quraraq səmərəli əməkdaşlıq həyata keçirir. Təşkilata üzv dövlətlərlə əlaqələrin genişləndirilməsi ölkəmizin bir-birinə daha da yaxınlaşmasına və qarşıya çıxan biləcək problemlərin aradan qaldırılmasına əlverişli zəmin yaradır. Bu baxımdan son zamanlar respublikamızda Avropa Şurası səviyyəsində bir sıra beynəlxalq tədbirlərin ənənəvi xarakter alması təqdirəlayiqdir.

Gender bərabərliyi müasir dövrdə demokratik cəmiyyətin inkişafının və insan hüquqlarının qorunmasının əsas prioritetlərindən birini təşkil edir. Müstəqil Azərbaycan Respublikasında milli qanunvericilik qadınların hüquq bərabərliyini təmin edərək hər cür ayırı-seçkiliyin qarşısını almağa xidmət göstərir, gender məsələləri ilə bağlı dövlət siyasəti isə qadınların bərabər imkanlarının gerçəkləşdirilməsinə yönəlmişdir. Azərbaycan təhsili və səhiyyəsində aparıcı mövqelər tutan qadınlarımız ölkəmizin siyasi, sosial və ictimai həyatının bütün sahələrində fəal iştirak etməklə, real gender bərabərliyinə nail olunması üçün öz qüvvələrini əsirgəməirlər.

Bununla yanaşı, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində bir milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünün əksəriyyətini təşkil edən qadınlarımızın ən kobud şəkildə pozulmuş əsas hüquqları hələ də bərpa olunmamışdır. Beynəlxalq təşkilatların, o cümlədən BMT-nin və Avropa Şurasının Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyən qərarlarının mövcud olmasına baxmayaraq, həmin insanların doğma yurdlarına qayıtmaları istiqamətində göstərilən səylər də hələlik nəticəsiz qalmışdır.

Gender bərabərliyinin faktiki surətdə əldə olunması, heç şübhə yoxdur ki, beynəlxalq və milli səviyyədə bir çox qurum və təsisatların uzunmüddətli birgə fəaliyyətinin gücləndirilməsini tələb edir. Əminəm ki, konfransınız bu məsələlər ətrafında geniş və səmərəli müzakirələr aparacaq, gələcək fəaliyyətinizdə məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Dərin hörmətlə,
İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

TARİXİ ARAYIŞLAR

Avropa Şurasının üzvü olan dövlətlər

Avropa Şurası 5 May 1949-cu il tarixində 10 dövlət (Belçika, Danimarka, Fransa, İrlandiya, İtaliya, Lüksemburq, Hollandiya, Norveç, İsveç, Böyük Britaniya) tərəfindən təsis olunub, 1949-cu ilin avqust ayından isə Yunanıstan və Türkiyə də bu dövlətlərə qoşulub. Hazırda Avropa Şurasının 47 üzvü var.

1. Belçika (5 may 1949)
2. Danimarka (5 may 1949)
3. Fransa (5 may 1949)
4. İrlandiya (5 may 1949)
5. İtaliya (5 may 1949)
6. Lüksemburq (5 may 1949)
7. Hollandiya (5 may 1949)
8. Norveç (5 may 1949)
9. İsveç (5 may 1949)
10. Böyük Britaniya (5 may 1949)
11. Yunanıstan (avqust 1949)
12. Türkiyə (avqust 1949)
13. İslandiya (1950)
14. Almaniya (1950)
15. Avstriya (1956)
16. Kipr (1961)
17. İsveçrə (1963)
18. Malta (1965)
19. Portuqaliya (1976)
20. İspaniya (1977)
21. Lixtenşteyn (1978)
22. San Marino (1988)
23. Finlandiya (1989)
24. Macarıstan (1990)
25. Polşa (1991)
26. Bolqarıstan (1992)
27. Estoniya (1993)
28. Litva (1993)
29. Sloveniya (1993)
30. Çex Respublikası (1993)

31. Slovakiya (1993)
32. Rumıniya (1993)
33. Andorra (1994)
34. Latviya (1995)
35. Albaniya (1995)
36. Moldova (1995)
37. Ukrayna (1995)
38. "Keçmiş Yuqoslav Respublikası Makedoniya"(1995)
39. Rusiya Federasiyası (1996)
40. Xorvatiya (1996)
41. Gürcüstan (1999)
42. Ermənistan (2001)
43. Azərbaycan (2001)
44. Bosniya və Herseqovina (2002)
45. Serbiya (2003)
46. Monako (2004)
47. Monteneqro (2007)

Avropa Surası Parlament Assambleyasının sədrləri

2010	Mövclud ÇAVUŞOĞLU Türkiyə
2008-2010	Luis Maria de PUÇ İspaniya
2005-2008	Rene van der LİNDEN Niderland
2002-2005	Peter ŞİDER Avstriya
1999-2002	Lord RASSEL-CONSTON Böyük Britaniya
1996-1999	Leni FİŞER Almaniya
1992-1996	Migel Anxel MARTİNES İspaniya
1992	Ser Cefri FİNSBERQ Böyük Britaniya
1989-1991	Anders BYÖRK İsveç
1986-1989	Luis YUNQ Fransa
1983-1986	Karl ARENS Almaniya
1981-1983	Xose Maria de AREİLSA İspaniya
1978-1981	Hans Y. de KOSTER Niderland

1975-1978	Karl ÇERNETS Avstriya
1972-1975	Cüzeppe VEDOVATO İtaliya
1969-1972	Olivye REVERDEN İsveçrə
1966-1969	Ser Cefri S. de FREİTAS Böyük Britaniya
1963-1966	Pyer PFLİMLEN Fransa
1960-1963	Per FEDERŞPİL Danimarka
1959	Con EDVARDS Böyük Britaniya
1956-1959	Fernand DEHOSSE Belçika
1954-1956	Gi MOLLE Fransa
1952-1954	Fransua de MENTON Fransa
1949-1950	Pol-Anri SPAAK Belçika
1949	Eduar HERRİO (Fəxri prezident) Fransa

Azərbaycan Respublikası – Avropa Şurası münasibətləri

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra dünya integrasiya proseslərinə qoşulmaq üçün olduqca əlverişli perspektivlər və real imkanlar qazandı. Bu dövrdən başlayaraq ABŞ və Qərbi Avropa dövlətləri, onları təmsil edən demokratiya institutları, qeyri-hökumət təşkilatları ilə intensiv əməkdaşlıq şəraitində Azərbaycanda hüquqi dövlət quruculuğu həyata keçirilir, totalitar rejimdən demokratik inkişafa transformasiya siyasəti aparılır. Dövlət müstəqilliyinin ilk illərindən etibarən Azərbaycanın Avropa integrasiya proseslərinə qoşulmağını şərtləndirən iki əsas amil mövcud idi:

Respublikamızda qısa müddətdə yaradılmış siyasi sabitlik, demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu, bazar iqtisadiyyatının bərqərar olmasına yönəldilmiş sosial-iqtisadi islahatlar, insan hüquqlarının qorunması sahəsində həyata keçirilmiş tədbirlər;

Avropanın beynəlxalq təşkilatlarını daha fəal əməkdaşlığa cəlb edən Azərbaycanın əlverişli geosiyasi mövqeyi və zəngin təbii ehtiyatları.

24 yanvar 1992-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Parlamenti "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu almaq üçün Avropa Şurasına müraciət etsə də, ölkəmizin bu təşkilata üzv qəbul edilməsi ümumiyyətlə liderimiz Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi ardıcıl və məqsədyönlü siyasətin nəticəsində mümkün olmuşdur. Məhz onun təşəbbüsü ilə Azərbaycanda 1993-cü ildən Azərbaycanda ölüm cəzasına moratorium qoyulmuş, 1998-ci ildə isə ləğv edilmişdir. Ölüm cəzasının ləğvi və cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi Azərbaycanın Avropa ailəsinə qoşulmasını təmin edən mühüm amillərdən biri olmuşdur.

1996-cı il iyulun 13-də Avropa Şurasının Baş katibinə məktubla müraciət edən Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunmasını xahiş etmişdir.

Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçıları arasında zirvə görüşündəki nitqində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev ölkəsinin bu təşkilata üzv olmaq niyyətinin ciddiliyini belə əsaslandırmışdır: "Ölkəmizdə demokratik dəyişikliklərin inkişafında Avropa Şurasının köməyinə böyük ümid bəsləyirik. Ümidvaram ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olacaqdır. Biz müasir Avropa demokratiyasının yüksək standartlarına cavab vermək üçün öz tərəfimizdən hər şeyi edəcəyik."

Prezident Heydər Əliyevin sonrakı addımları da Azərbaycanın bu məsələdə qətiyyətli olduğunu göstərirdi. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 1996-cı il iyulun 8-də "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında", 1998-ci il yanvarın 20-də "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi sahəsində tədbirlər haqqında", 1999-cu il mayın 14-də "Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi və Azərbaycan Respublikasının Avropada mənafelərinin müdafiə edilməsi tədbirləri haqqında" imzaladığı sərəncamlar həqiqətən də ölkəmizin Avropa Şurasına qəbul edilməsi üçün saylarını artırdığının göstəricisi idi.

Bu sərəncamlarda Avropa ölkələrində hamılıqla qəbul edilmiş standartlara və normalara uyğunluq baxımından Azərbaycan Respublikasında Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki

və Mülki-Prosessual məəcəllələrin və digər qanunların hazırlanmasının sürətlənməsi, respublikamızın Avropa Şurasının bir sıra konvensiya və sazişlərinə qoşulması məsələsinin öyrənilməsi tövsiyə edilmişdir. Həmin tövsiyələrə uyğun olaraq çox qısa zamanda bu məəcəllələr və hüquq-mühafizə orqanları ilə bağlı qanunların demək olar ki, hamısı Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən qəbul edilmişdir.

2000-ci il iyunun 28-də Avropa Şurası Parlament Assambleyasının növbəti sessiyasında Nazirlər Komitəsinə Azərbaycan Respublikasını Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvü seçmək tövsiyə edilmişdir.

Nəhayət, 2001-ci ilin yanvar ayında Azərbaycan Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul edilmiş və bununla da Azərbaycan diplomatiyası Avropaya integrasiya proseslərinə qoşulmaq uğrunda mübarizədə böyük qələbə əldə etmişdir. Bu hadisə Azərbaycanın Avropanın üzvi hissəsinə çevrildiyini işdə sübut etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 25 yanvar 2001-ci ildə Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasında özünün tarixi çıxışını etdi. Həmin nitqində Heydər Əliyev bu qurumla ölkəmiz arasındakı qarşılıqlı münasibətlərin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Təbii ki, bu çıxışda qeyd edilən məsələlər AŞPA-da fəaliyyət göstərəcək Azərbaycan nümayəndə heyəti üçün ölkənin xarici siyasətinin tərkib hissəsini təşkil edən bir proqram idi.

Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olarkən bu qurumun demokratik transformasiya öhdəliklərini yerinə yetirməklə yanaşı, həm də Avropa Şurasının üzvü kimi təşkilatın verdiyi imkanlardan bəhrələnmək sahəsində özünün milli proqramını da hazırlamışdır. Bu proqramın əsas məqsədləri:

Azərbaycan həqiqətlərini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqla Ermənistanın işğalçı siyasətini ifşa etmək, azərbaycanlılara qarşı ermənilərin həyata keçirdiyi soyqırımı və torpaqlarımızın 20 faizinin işğal edildiyi faktını tanıdırmaq, hüquqları pozulmuş köçkünlərimizin ağırlı-acılı həyatını anlatmaq, ölkəni cəlb olunduğu regional münaqişədən onun ərazi bütövlüyünü saxlamaq şərti ilə dinc yolla xilas etmək;

Demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu işini davam etdirmək, qazanılmış müstəqilliyin təsdiqi, möhkəmləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi məqsədilə Avropa dəyərlərini mənimsəyərək bu birliyə integrasiya etmək;

Demokratik və hüquqi dövlət quruculuğu işində islahatları davam etdirmək üçün konkret öhdəliklərin yerinə yetirilməsini, vətəndaş cəmiyyətinin inkişafını və insan hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək;

Avropa dövlətləri ilə diplomatik münasibətlərin yüksək səviyyədə qurulmasına imkan qazanmaq və ölkənin xarici siyasətinin dinc yanaşı yaşamaq, sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq və s. beynəlxalq hüquq prinsiplərinə əsaslandığını nümayiş etdirərək bu dövlətlərə çatdırmaq;

Öz məqsəd və məramları haqqında məlumat vermək üçün Avropa Şurasının ali prinsipindən istifadə etmək.

Göründüyü kimi, Azərbaycanın Avropa Şurasına üzvlüklə bağlı perspektiv məqsədləri inkişaf etmiş dövlətlərin bu təşkilat çərçivəsindəki fəaliyyətlərinin əsas məqsədləri ilə üst-üstə düşürdü.

Beləliklə, Azərbaycan öz arzu və istəklərini, tələblərini Avropanın bu mötəbər tribunasından dünya dövlətlərinə çatdırma imkanını qazanmışdır. Bu mühüm və əlamətdar hadisə ilə bağlı Strasburqa gedən nümayəndə heyətinə rəhbərlik edən cənab İlham Əliyevin 2001-2003-cü illərdə orada apardığı səmərəli iş xüsusilə qeyd edilməlidir.

AŞPA-da Azərbaycanı təmsil edən nümayəndə heyətinin rəhbəri cənab İlham Əliyevin təşəbbüskarlığı və diplomatik fəallığı nəticəsində elə ilk sessiyadan etibarən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair həqiqətləri özündə əks etdirən sənədlər yayılmağa başladı. Məhz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında qurumda ölkəmizi təmsil edən deputatlar AŞPA-nın müxtəlif dövlətlərdən olan üzvləri ilə yaxın münasibətlər qurur, ölkəmizin qarşılaşdığı problemlər, torpaqlarımızın 20 faizinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunması, bir milyondan çox insanın qaçqın və məcburi köçkün kimi yaşaması barəsində ətraflı məlumatlar verirdilər.

2001-ci ilin aprelində AŞPA-nın yaz sessiyasında Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərdə narkotiklərin genişlənməsi, terrorizmin inkişafına dair avropalı deputatlarla lazımi bilgiler çatdırıldı. Bununla bağlı sessiyada daha çox diqqət cəlb edən məqam Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri cənab İlham Əliyevin çıxışı oldu. Avropada müştəkkil cinayətkarlığın mərkəzlərindən birinin Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində olduğunu diqqətə çatdıran cənab İlham Əliyev bildirdi: "Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunması ilə nəinki bir milyon azərbaycanlı, qaçqın evsiz-əşiksiz qalıb, çoxsaylı şəhərlərimiz, kəndlərimiz, mədəniyyət abidələrimiz, əcdadlarımızın qəbirləri büsbütün dağıdılıb, bir sözlə, erməni işğalçıların zəbt etdikləri ərazidə bütün infrastruktur məhv edilib, həm də ermənilərin işğal etdikləri ərazidə müştəkkil cinayətkarlığın inkişafı üçün çox əlverişli şərait yaranmışdır." Dağlıq Qarabağ respublikası" deyilən ərazidən narkotik bitkilərin yetişdirilməsi və daşınması üçün istifadə edilir. Narkotiklərlə məşğul olan işbazlar və tiryək alverçiləri orada özlərini təhlükəsiz və çox rahat hiss edirlər".

Məhz belə qətiyyətli mövqedən sonra AŞPA-da Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə münasibətdə daha ciddi dönüş yarandı. Sessiyada britaniyalı deputat Terri Devis AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə məruzəçisi təyin edildi. Ermənistan AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisinin təyin olunmasına qarşı çıxsada, Azərbaycan nümayəndə heyətinin prinsipial mövqeyi ermənilərin etirazına hər hansı əhəmiyyət verilməməsilə nəticələndi.

2005-ci il yanvarın 25-də qəbul etdiyi 1416 sayılı qətnamə isə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində atılan mühüm addımlardandır. Qətnamədə qeyd olunur: "Parlament Assambleyası silahlı əməliyyatların başlamasından on ildən artıq bir müddət keçməsinə baxmayaraq, Dağlıq Qarabağ bölgəsi üzərində münaqişənin həll olunmamış qalmasından təəssüflənir. Yüz minlərlə insan hələ də köçkündür və acınacaqlı şəraitdə yaşayır. Azərbaycan ərazisinin əhəmiyyətli hissələri hələ də Erməni qüvvələri tərəfindən işğal altındadır və separatist qüvvələr hələ də Dağlıq Qarabağ bölgəsinə nəzarət edirlər."

Avropa Şurasına daxil olmaq istiqamətində həyata keçirilən kompleks tədbirlər müstəqil Azərbaycanın dünyəvi dövlət quruculuğu sahəsində bu qurumdan bəyənənmək meyllərini

daha bariz şəkildə büruzə verir.

Qanunvericilik sahəsində əsaslı islahatlar aparılır. Azərbaycanın Konstitusiyası beynəlxalq hüququn üstünlüyünə təminat verir.

Ölkəmizdə qəbul edilən qanunlar Avropa Şurası ekspertlərinin bilavasitə iştirakı ilə hazırlanır. Hüquq islahatları nəticəsində hər bir insan şəxsiyyət azadlığı və toxunulmazlığına, barəsində qaldırılmış işin müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən ədalət və açıq şəkildə araşdırılmasına, hüquq müdafiəsinə təminat almışdır. Ölkədə çoxpartiyalı sistem fəaliyyət göstərir, siyasi plüralizm, söz və vicdan azadlığı, azlıqların hüququ, qanun qarşısında bərabərlik və təqsisizlik prezumpsiyası təmin edilir.

Azərbaycan Konstitusiyası Məhkəməsi yaradılmış, ölüm hökmü ləğv edilmiş, senzura aradan götürülmüş, məhkəmənin müstəqilliyi təmin olunmuşdur. Üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, şəffaf prosedurlar əsasında və beynəlxalq standartlara uyğun keçirilən seçkilər yolu ilə hakimlər korpusu 60 faiz yeniləşdirilmişdir. İnsan hüquqlarının qorunmasına və müvafiq mexanizmlərin təkmilləşdirilməsinə dair dövlət proqramı həyata keçirilir.

Rəsmi Bakı bu təşkilat qarşısında götürdüyü öhdəlikləri vaxtli-vaxtında icra etmiş, ölkədə İnsan haqları üzrə müvəkkil - Ombudsman institutu fəaliyyətə başlamış, Azərbaycan Prezidenti mütəmadi olaraq əfv fərmanları imzalayır, yeni elektron kütləvi informasiya vasitəsi - İctimai Televiziya fəaliyyətə başlamışdır. Rəsmi Bakı təşkilatın ölkənin demokratik inkişafına xidmət edən bütün müdaxirə təklif və tövsiyələrini nəzərə almış, AŞPA həmməruzəçilərinin muntəzəm monitorinq aparmasına şərait yaratmışdır.

Azərbaycan-Avropa Şurası əməkdaşlığı son illər daha intensiv xarakter almışdır. Azərbaycan nümayəndə heyəti qurumun müxtəlif strukturlarında keçirilən tədbirlərə qatılaraq müzakirə edilən məsələlərlə bağlı ölkəmizin mövqeyini çatdırırlar. Eləcə də qurumun təmsilçiləri ölkəmizdə səfərdə olaraq rəsmi görüşlər keçirir, əməkdaşlığın perspektiv imkanları barədə fikir mübadiləsi aparırlar. Azərbaycanda gedən proseslər Avropa Şurası tərəfindən diqqətlə izlənilir və adekvat münasibət bildirilir.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Büro və Daimi Komitə iclaslarında Azərbaycanda keçirilən prezident seçkilərinin müzakirəsi bunları bir daha təsdiq edir. AŞPA-nın seçkini müşahidə missiyasının rəhbərinin məruzəsi ətrafında çıxış edən ölkələrin nümayəndələri Azərbaycanda keçirilən prezident seçkilərinin demokratik prinsiplərə və Avropa Şurasının standartlarına cavab verdiyini birmənalı şəkildə ifadə etmişlər. Bu il Azərbaycanda keçirilən parlament seçkiləri ilə bağlı da təşkilatın müşahidə missiyasının qərar müsbət olmuşdur.

Bakıda Avropa Şurasının bir çox tədbirləri keçirilir. Üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin "Mədəniyyətlərarası dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda konfransı da böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə bir mötəbər tədbirin Azərbaycan paytaxtında keçirilməsi təsadüfi deyil.

Tədbirdə müxtəlif qitələrin və dirlərin nümayəndələri təmsil olunaraq mədəni əməkdaşlıq münasibətlərinin formalaşmasında konkret addım atdılar. Avropa Şurası və Azərbaycan hökumətinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən konfransda Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün təmin edilməsində mədəniyyətlərarası münasibətlərin perspektiv imkanları da müzakirə edilmişdir.

2010-cu il mayın 25-də Bakıda keçirilmiş Avropa Şurasının qadınlar və kişilər arasında bərabərlik məsələlərinə məsul nazirlərinin "Gender bərabərliyi: de-yure və de-fakto bərabərliyinin təmin olunması" mövzusunda VII konfransı da bu baxımdan əlamətdardır. Konfransda iştirak və çıxış edən Azərbaycanın birinci xanımı, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın əsaslandığı kimi: "Mən bu konfransı Bakıda keçirmək qərarını qəbul etdiyinə görə Avropa Şurasına minnətdarlığımı bildirirəm və inanıram ki, Azərbaycanın gender bərabərliyinə aid fəal mövqeyi və konkret strategiyası bu tədbirin məhz Bakıda keçirilməsinin əsas səbəblərindəndir."

Xüsusi olaraq qeyd etməliyik ki, AŞPA-dakı nümayəndə heyətimizin rəhbərləri – İlham Əliyevin və Səməd Seyidovun AŞPA-nın vitse-prezidentləri seçilməsi də təşkilatın Azərbaycana münasibətinin göstəricisi sayıla bilər.

Beləliklə, müasir dövrdə Azərbaycan demokratik transformasiya sahəsində öz konkret, əməli fəaliyyəti ilə, həmçinin görülmüş bu işlərin və aparılmış islahatların məntiqi nəticəsi kimi, Avropa Şurasının üzvlüyünə layiq olduğunu sübuta yetirir.

Avropa Şurasının üzvü olan Azərbaycan Respublikasında ötən on il ərzində dünya təcrübəsinə əsaslanan məqsədyönlü siyasət nəticəsində insan hüquq və azadlıqlarının qorunması istiqamətində cəsarətli və radikal addımlar atılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ölkəmizin bu təşkilatla əməkdaşlığının konkret nəticəsini çox sərrast ifadə etmişdir: "Konstruktiv əməkdaşlıq, məsləhətlər, tövsiyələr, bölüşdürülmüş təcrübə - bunların hamısı Azərbaycan cəmiyyətinin gələcək demokratikləşməsinə, Azərbaycanın Avropa ailəsinə tam üzv olmasına xidmət etmişdir."

ƏLAVƏ SƏNƏDLƏR

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Dağlıq Qarabağa Dair Bəyannaməsi

(Nazirlər Komitəsi tərəfindən 11 mart 1992-ci ildə Nazir müavinlərinin
471-ci iclasında qəbul edilmişdir)

Nazirlər Komitəsi, insanların fərq qoyulmadan qətlə yetirilməsi və zorakılıq aktları haqqında son məlumatlardan dərinlən narahat olaraq, Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ ərazisində mülki əhaliyə qarşı zorakılıq və hücumları kəskin şəkildə pisləyir. O qeyd edir ki, məsələnin güc vasitəsilə həlli beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilə bilməz.

Nazirlər Komitəsi fevralın 28-də Praqada ATƏM iştirakçı dövlətlərinin dərhal və effektiv atəşkəs, regiona silahların daşınmasına embarqo qoyulması və humanitar yardımın göndərilməsi üçün təhlükəsiz dəhlizlərin yaradılmasına dair tövsiyələrini dəstəkləyir. O bir daha qeyd edir ki, Dağlıq Qarabağda böhranın istənilən həlli qanunun aliliyinə, demokratiyaya, insan hüquqları və azlıqların üzvlərinin hüquqlarına dair təminatlara və yalnız sülh yolu və ümumi razılıqla dəyişilə bilən bütün, istər daxili, istərsə də xarici sərhədlərin pozulmağına hörmət edilməsinə əsaslanmalıdır.

Nazirlər Komitəsi Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin mübahisəyə kömək etməsinə dair münəqişə tərəflərinin razılığını alqışlayır və ümid edir ki, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi və digər qeyri-hökumət təşkilatları bu mübahisənin qurbanlarına humanitar yardımın verilməsində aparıcı rol oynayacaqlar.

Nazirlər Komitəsi mübahisənin sülh yolu ilə həllinin əldə edilməsi üçün bütün vasitəçilik sayələrini dəstəkləyir. Effektiv atəşkəsə nail olunduqda, mübahisə bütün maraqlı tərəflər, o cümlədən Dağlıq Qarabağın yerli idarəetmə orqanları və nümayəndələri arasında danışıq vasitəsilə həll edilməlidir. Danışıqlar ATƏM çərçivəsində qəbul olunmuş Helsinki Yekun Aktı və Paris Xartiyasının hərf və ruhuna, və xüsusilə mübahisələrin sülh yolu ilə tənzimlənməsi öhdəliyinə hörmət prinsipinə əsaslanmalıdır.

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Dağlıq Qarabağ Münaqişəsinin Gərginləşməsinə Dair Bəyannaməsi

**(Nazirlər Komitəsi tərəfindən 15 aprel 1993-cü il tarixində Nazir
müavirlərinin 492-ci iclasında qəbul edilmişdir)**

Nazirlər Komitəsi Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin gərginləşməsi və xüsusilə, döyüş ərazisinin Azərbaycan Respublikasının Kəlbəcər rayonuna qədər genişlənməsi ilə əlaqədar ciddi narahatdır. Nazirlər Komitəsi BMT Təhlükəsizlik Şurası Sədrinin bütün hərbi əməliyyatların dərhal dayandırılması tələbini dəstəkləyir və regionun sülh və təhlükəsizliyinə təhlükə yaradan bütün qüvvələrin çıxarılmasına çağırır.

Münaqişənin uzunmüddətli həllinin yalnız beynəlxalq hüquq və Avropa Şurası və ATƏM-in prinsip və öhdəliklərinə hörmət, xüsusilə sərhədlərin toxunulmazlığı, ərazi bütövlüyü, azlıqların müdafiəsi və insan hüquqları və əsas azadlıqlarına hörmət edilməsi vasitəsilə əldə oluna biləcəyinə əmin olan Nazirlər Komitəsi:

döyüş ərazisinin Azərbaycanın Kəlbəcər rayonunadək genişlənməsinin bütün regionun demokratik gələcəyi və sabitliyinə təhdid yaradacağı ilə əlaqədar artan təhlükəyə dair ciddi narahatçılığını ifadə edir;

bu vəziyyətin ATƏM çərçivəsində siyasi danışıqlar prosesinə təhlükə olması faktına təəssüflənir;

güc vasitəsilə həllin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilməyəcəyini bəyan edir;

həmçinin mülki əhalinin əzablarını yüngülləşdirmək məqsədilə regiona və xüsusilə, münaqişənin təsir etdiyi bütün ərazilərə beynəlxalq humanitar yardım sayələrinin maneəsiz buraxılmasına çağırır;

münaqişə tərəflərindən sülh yolu ilə tənzimlənməyə daha artıq təhlükə yaradacaq hər hansı hərəkətdən çəkinməyi təkidlə tələb edir;

hərbi əməliyyatlara son qoyulmasının yeganə yolunun, gücdən istifadə etməkdən imtina etməklə yanaşı, ATƏM-in Minsk qrupu çərçivəsində danışıqların vicdanla aparılması olduğunu qeyd edir.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Dağlıq Qarabağ Münaqişəsinə dair 1047 nömrəli Qətnaməsi - 1994 - cü il

1. Assambleya razılıqla qeyd edir ki, 1994-cü ilin mayın 12-də qüvvəyə minmiş Dağlıq Qarabağda atəşkəsə nisbətən yaxşı riayət olunmuşdur və ümid edir ki, o, mümkün qədər tezliklə müharibə edən tərəflər arasında sülh sazişi ilə nəticələncək.

2. 1988-ci ildə başlamış bu münaqişə artıq 20 min insanın ölümü və bir milyondan çox qaçqınların olması ilə nəticələnmişdir.

3. Assambleya müharibə tərəflərini sülh sazişinin imzalanmasına həvəsləndirmək üçün ATƏM-in Minsk qrupu, Rusiya Federasiyası hökuməti, BMT Təhlükəsizlik Şurası, MDB Parlamentlərarası Assambleya və özünün Avropanın qeyri-üzv ölkələri ilə əlaqələr üzrə Komitəsinin sayələrinə razılıqla qeyd edir.

4. O, Ermənistan və Azərbaycanın müdafiə nazirləri və Dağlıq Qarabağ ordusunun komandanı tərəfindən 26 iyul 1994-cü ildə imzalanmış, atəşkəsə riayət etmək öhdəliklərini və siyasi sazişin imzalanmasını sürətləndirmək sayələrinə təsdiq etdikləri sazişi alqışlayır və bütün müharibə tərəflərini 12 may 1994-cü ildən qüvvədə olan qeyri-sabit atəşkəsə təhlükə yarada biləcək hər hansı düşmənçilik hərəkətindən çəkinməyə təkidlə çağırır.

5. O, sülh sazişinin imzalanmasına bütün imkanları çərçivəsində, xüsusilə maraqlı tərəflərin parlament nümayəndələri arasında dialoqun həvəsləndirilməsi yolu ilə, yardım etmək üçün hazır olduğunu bəyan edir.

6. Nəhayət, o, müharibə tərəflərini qaçqınların təcili əsasda evlərinə qayıtmasını təşkil etməyə və onun 1201 saylı Təvsiyəsində dəstəkləndiyi kimi azlıqların hüquqlarına hörmət etməyə çağırır və Azərbaycan və Türkiyəni onların Ermənistanla olan kommunikasiya vasitələrinin blokadasına dərhal son qoymağa təkidlə çağırır.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Dağlıq Qarabağ Münaqişəsinə dair 1251 nömrəli Təvsiyəsi - (1994)¹

1. Assambleya qeyd edir ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi 1988-ci ildə başlamış və artıq təxminən 20 000 insanın ölümü və bir milyondan artıq qaçqının olması ilə nəticələnmişdir.

2. Onun Avropanın qeyri-üzv ölkələri ilə əlaqələr üzrə Komitəsi 1992-ci ildən etibarən Ermənistan və Azərbaycanın Parlamentləri, "Dağlıq Qarabağın rəhbərliyi" və "Dağlıq Qarabağın maraqlı Azərbaycan tərəfi"nin nümayəndələrinin qatıldığı dinləmələr silsiləsini təşkil etmişdir.

3. Assambleya razılıqla qeyd edir ki, 1994-cü il mayın 12-də qüvvəyə minmiş atəşkəsə nisbətən yaxşı riayət olunmuşdur və ümid edir ki, o, mümkün qədər tezliklə bütün maraqlı tərəflərin imzaladığı sülh sazişi ilə nəticələnməkdir.

4. O, müharibə edən tərəflərin sülh sazişini imzalamağa həvəsləndirmək üçün ATƏM-in Minsk Qrupu, BMT Təhlükəsizlik Şurası, Rusiya Federasiyasının Hökuməti və MDB Parlamentlərarası Assambleyasının söylərini, həmçinin 26 iyul 1994-cü ildə Ermənistan və Azərbaycanın Müdafiə nazirləri və Dağlıq Qarabağ ordusunun komandiri tərəfindən imzalanmış, atəşkəsə riayət etmək öhdəliklərini və siyasi sazişin imzalanmasını sürətləndirmək söylərini təsdiq etdikləri sazişi alqışlayır.

5. Assambleya, beləliklə, təvsiyə edir ki, Nazirlər Komitəsi:

a. Avropa Şurasının üzv dövlətlərinin hökumətlərini ATƏM-in Minsk Qrupunun öz məqsədlərinə, xüsusilə müharibə zonasında beynəlxalq müşahidəçilərin yerləşdirilməsinə nail olması üçün lazımı vasitələri ona təqdim etməyə çağırınsın;

b. Ermənistan və Azərbaycanın rəhbərliyi ilə siyasi dialoqu bərpa etsin;

c. şərtlər yerinə yetirilən kimi öz əməkdaşlıq proqramlarını Ermənistan və Azərbaycanın üzünə açsın və, əgər bu tərəflər istəsələr, Dağlıq Qarabağ üçün siyasi statusu müəyyən etməyə kömək edə biləcək ekspertləri onların öhdəliyinə təqdim etsin.

¹ - Mətn Assambleyanın adından fəaliyyət göstərən Daimi Komitə tərəfindən 1994-cü ilin noyabrın 10-da qəbul edilmişdir.

Bax Sənəd 7182, Avropanın qeyri-üzv ölkələri ilə əlaqələr üzrə Komitənin məruzəsi, məruzəçilər: cənab Pfuhl və cənab Sole Tura

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Ermənistan və Azərbaycanda qaçqın və məcburi köçkünlərin humanitar vəziyyətinə dair 1059 nömrəli Qətnaməsi - (1995)¹

1. Assambleya 1988-ci ildə başlayan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Ermənistan və Azərbaycanda ifadə edilə bilməyən insan azabları, minlərlə həlak olanlar, on minlərlə yerli və bir milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünlərlə nəticələndiyindən təəssüflənir.

2. Son rəqəm hədələr, törədilmiş vəhşiliklərə dair məruzələr və 1991-ci ildən öncə Sovet hakimiyyətinin əməllərindən sonra öz evlərini tərk etməyə məcbur edilən yüz minlərlə insanı əhatə edir.

3. Ermənistan və Azərbaycanın 1991-ci ildə müstəqilliklərini elan etmələrindən sonra onların iqtisadiyyatları ciddi şəkildə tənəzzül etmişdir. Vəziyyət münaqişənin və qonşu ölkələrin təbii etdikləri iqtisadi blokadanın təsiri ilə pisləşmişdir.

4. Nəticədə, hər iki ölkənin əhalisi həyat səviyyəsinin ciddi şəkildə aşağı düşməsinə məruz qalmışdır, və artmaqda olan çətinliklərlə, o cümlədən yüksələn işsizlik və kəskin su, yanacaq və enerji qıtlığı ilə üzləşir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hesablamalarına görə, hər iki ölkədə bir milyondan artıq insan hazırda yoxsulluq səviyyəsində aşağı yaşayır.

5. Əsasən qaçqınlar və xüsusilə Azərbaycanda tələblərə cavab verməyən çadırlarda yaşayanlar əsas istilik, qida və tibbi yardım qıtlığının olmasından kəskin çətinliklərlə üzləşirlər.

6. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının yardım proqramları hər iki ölkədə 1992-ci ilin dekabrından təsis edilmişdir. Lakin, onların maliyyələşdirilməsi vəziyyətin ehtiyaclarını təmin etməkdə yetərli deyil.

7. Bundan əlavə, BMT agentlikləri bazar iqtisadiyyatına keçid, mərkəzləşdirmə və səhiyyə və təhsil proqramları üçün məlumatlarla təminatə dair hər iki hökumətə məsləhətlər verir və yardım göstərir. Buna baxmayaraq, aidyyəti ölkələrdə, o cümlədən Gürcüstandakı ayrı-ayrı qərarqahlardan hazırda idarə olunan bu xidmətlər əməkdaşlıq yolunda müəyyən maneələrlə çətinləşmişdir, və onların təqdim edilməsi təcrübə, idarəetmə və vəsaitlərin uzun müddətə ən effektiv şəkildə hərəkətə gətirilməsini əks etdirməyə bilər.

8. Assambleya 12 may 1994-cü ildə qüvvəyə minmiş atəşkəsi alqışlayan, bütün tərəfləri buna ziyan vura biləcək hər hansı düşmənçilik aktından çəkinməyə çağırır və, xüsusilə maraqlı tərəflərin parlament nümayəndələri arasında dialoqu həvəsləndirməklə sülh sazişinin imzalanmasına bütün qüvvəsi ilə yardımını təklif edən 1251 sayılı (1994) Qətnaməsinə yada salır.

9. Assambleya müharibə edən tərəflərə geri qayıtmaq arzusunda olan qaçqınların, başqa yerdə məskunlaşmaq istəyənlərə kompensasiya etmək şərti ilə, öz evlərinə mümkün qədər erkən qayıtmasını təşkil etmək; azlıqların hüquqlarına hörmət etmək; və onlar arasında olan bütün nəqliyyat və rabitə vasitələri üzərində blokadaya və Rusiya və Türkiyənin tətbiq etdikləri blokadaya dərhal son qoymaq çağırışlarını təkrar qeyd edir.

10. Assambleya təkid edir ki:

a. Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan hökumətləri təcili yardım və səhiyyə, təhsil.

bərpa və inkişafa dair uzunmüddətli proqramların təqdim edilməsində BMT agentlikləri və qeyri-hökumət təşkilatları ilə geniş əməkdaşlıq etsinlər;

b. Gürcüstan hökuməti BMT-nin yardımı ilə Məsxeti türklərinin geri qayıtması və məskunlaşdırılmasını qəbul etsin və BMT-ni bu xüsusilə zəif qrupun vəziyyətinə xüsusi diqqət yetirməyə çağırır;

c. Avropa İttifaqı, özünün Humanitar İdarəsi vasitəsilə, Cənubi Qafqaz əhalisinin zəif təbəqələrinə yardımını artırsın.

II. Nəhayət, Assambleya Qafqazda sülhün yenidən bərpasına yardım etmək və humanitar vəziyyəti yaxşılaşdırmaq üçün daha geniş beynəlxalq sayəların göstərilməsinə çağırır və bu məqsədlə, üzv dövlətlərin hökumət və parlamentlərini yetmiş illik təcridədən çıxmaqda olan bu regiona öz yardım, təcürbə və əməkdaşlıq təkliflərini etməyə təşviq edir.

I - Mətn Assambleyanın adından fəaliyyət göstərən Daimi Komitə tərəfindən 15 mart 1995-ci ildə qəbul edilmişdir.

Bax: Sənəd 7250, Miqrasiya, Qaçqınlar və Demografiya üzrə Komitənin məruzəsi, məruzəçi: cənab Atkinson; və Sənəd 7266, Avropanın Qeyri-üzv Ölkələri ilə əlaqələr üzrə Komitəsinin rəyi, məruzəçi: cənab Jeszenszki.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Ermənistan və Azərbaycanca qaçqın və məcburi köçkünlərin humanitar vəziyyətinə dair 1263 nömrəli Təvsiyəsi - (1995)¹

I. Assambleya, Ermənistan və Azərbaycanda qaçqın və məcburi köçkünlərin humanitar vəziyyətinə dair 1059 sayılı (1995) Qətnaməsinə istinad edərək, təvsiyə edir ki, Nazirlər Komitəsi:

I. Dağlıq Qarabağa görə amansız münəqişənin qurbanlarına və, xüsusilə öz evlərindən qovulmuş şəxslərə beynəlxalq yardımın tamamilə qənaətbəxş olmamağından irəli gələn gərgin vəziyyəti təcili şəkildə nəzərdən keçirsin;

II. Avropa Şurasının genişlənməsinə dair 1247 sayılı (1994) Qətnaməsindən sonra, Avropa Şurasının Sosial İnkişaf Fondu və onun üzv dövlətlərini, özünün fəvqəladə hallar üçün nəzərdə tutulmuş hesabı vasitəsilə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və cəlb olunmuş digər beynəlxalq təsisatlarla mümkün əlaqədə, Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstanda qaçqın və məcburi köçkünlərə fondun maliyyələşdirməsindən yararlanmaq imkanı verməyə davət etsin;

III. Bütün üzv dövlətlərin hökumətlərini:

a. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının agentlikləri, Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi, Beynəlxalq Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara Cəmiyyətləri Federasiyası və qeyri-hökumət təşkilatları vasitəsilə edilən beynəlxalq yardıma Qafqazda qarşıdan gələn bir çox illər üçün ehtiyac duyulduğunu təsdiq etməyə və bunun nəticəsində onların gələcək müraciətlərinə səxavətlə cavab verməyə;

b. Qarabağ və onun ətrafındakı ərazinin minalardan təmizlənməsi üçün tələb olunan mütəxəssis və işçi qüvvəsini təklif etməyə;

c. Fələstində BMT-nin qaçqınlara yardım və işlər Agentliyinə (UNRWA) müvafiq Qafqaz üçün birləşmiş BMT agentliyinin yaradılması və Tbilisidə regional qorqahın və ya oxşar əlaqələndirmə mexanizminin təsis edilməsini nəzərdən keçirməyə;

d. xüsusilə insan hüquqları, parlament demokratiyasının tətbiq olunması və, müvafiq olan zaman, azlıqların hüquqlarının və mədəni xüsusiyyətlərinin müdafiəsi sahələrində Avropa Şurasının yardım, mütəxəssis və əməkdaşlıq təkliflərini təsdiq etməklə Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstanın hakimiyyətləri ilə siyasi dialoq təsis etməyə davət etsin.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Zaqafqaziyada münafiqşələrə dair 1119 nömrəli Qətnaməsi - (1997)¹

1. Assambleya hesab edir ki, Zaqafqaziya münafiqşələrində, xüsusilə Abxaziya və Dağlıq Qarabağda 1994-cü ilin mayından etibarən atəşəsin qüvvədə saxlanması gərginlik zonalarında siyasi sabitliyin yaradılmasına kömək etməlidir.

2. Avropanın Qeyri-üzv Ölkələri ilə Əlaqələr üzrə Komitəsinin keçirdiyi müxtəlif dinləmələrdən sonra o ümid edir ki, bu münafiqşələrin siyasi həlli istiqamətində sürətli, həlledici irəliləyiş ediləcək.

3. Hər üç Zaqafqaziya ölkəsi – Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan – xüsusi qonaq statusuna malikdirlər və Avropa Şurasının tam üzvlüyü üçün müraciət etmişlər. Assambleya hesab edir ki, bütün tərəflərin bu münafiqşələri həll etmək üçün həqiqi siyasi iradəsi qəbul proseduralarını sürətləndirməyə kömək edəcək.

4. Assambleya bu münafiqşələrə bilavasitə və ya dolayı yolla cəlb olunmuş bütün tərəfləri, xüsusilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Müstəqil Dövlətlər Birliyi və Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının həyata keçirdiyi vasitəçilik işində konstruktiv şəkildə iştirak etməyə çağırır.

5. Bu iki münafiqşənin xarakterinə görə fərqli olmasına baxmayaraq, Assambleya vurğulayır ki, cəlb olunan bütün tərəflər onların siyasi həllinə dair danışıqları, xüsusilə 1975-ci il Helsinki Yekun Aktı və 1990-cı il Paris Xartiyasına əsaslanan aşağıdakı prinsiplər üzərində aparmalıdırlar:

- sərhədlərin pozulmazlığı;
- aidiyyətli ərazilərdə bütün xalqların, xüsusilə çoxmillətli sülhməramlı qüvvələr vasitəsilə təmin olunmuş təhlükəsizliyi;
- Abxaziya və Dağlıq Qarabağ üçün bütün maraqlı tərəflərin razılaşdırdığı geniş muxtariyyət statusu;
- qaçqın və məcburi köçkünlərin geri dönmək hüququ və insan hüquqlarına hörmət kimi onların vətəndaşlığının bərpası.

6. Assambleya hesab edir ki, Zaqafqaziya ölkələrində qanunun aliliyi, plüralist demokratiya, insan hüquqlarının müdafiəsi və ictimai bazar iqtisadiyyatının yaradılmasında Avropa Şurası həqiqi töhfə verməlidir.

A. Abxaziya ilə əlaqədar,

7. Assambleya Tbilisi və Suxuminin mövqeləri arasında xoş münasibətlərin bərpası üçün müəyyən əlamətləri qeyd etməkdə maraqlıdır və ümid edir ki, yuxarıda qeyd olunmuş prinsiplər əsasında məsələnin danışıqlar vasitəsilə həll edilmiş siyasi həllinə tezliklə nail olunacaq.

8. O ümid edir ki, maraqlı tərəflər, həmçinin Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, ATƏT və Rusiya Federasiyasının səyləri tezliklə Tbilisi və Suxumi üçün əlverişli təsisi balansın yaradılmasına aparacaq ki, qaçqınlar yüksək təhlükəsiz şəraitdə geri dönsün və region əhalisi sülh və iqtisadi çiçəklənməyə qayıda bilsin.

B. Dağlıq Qarabağa münasibətdə,

9. Assambleya Ermənistan və Azərbaycan parlament nümayəndələri arasında, xüsusilə onun Avropanın Qeyri-üzv Ölkələri ilə Əlaqələr üzrə Komitəsinin 26 yanvar 1997-ci ildə təşkil etdiyi Zaqafqaziyada münafiqşələrə dair seminarının bir hissəsi kimi davam edən dialoqu və bununla əlaqədar münafiqşənin erkən həllinin təmin edilməsi məqsədilə danışıqları davam etdirməyə həvəsləndirən Dağlıq Qarabağ üzrə ATƏT-in Minsk Qrupunun fəaliyyətinin bərpasını alqışlayır.

10. O, işğal edilmiş ərazilərin qaytarılması və qaçqın və köçkünlərin geri dönməsi, Dağlıq Qarabağın əlverişli alternativ statusu, həmçinin onun təhlükəsizliyinə təminat verən münafiqşənin siyasi həllinə nail olmaq məqsədilə bütün münafiqşə tərəflərini birbaşa danışıqları gücləndirməyə çağırır.

11. Nəhayət o, üç Zaqafqaziya ölkəsi – Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan – nəticə etibarən Zaqafqaziya dövlətləri birliyinin yaradılması və birgə parlament assambleyasının təsis edilməsini nəzərdən keçirəcəyinə dair arzusunu ifadə edir.

I - 22 aprel 1997-ci ildə Assambleyanın müzakirəsi (10 və 11-ci iclas) (bax Sənəd 7793. Avropanın Qeyri-üzv Ölkələri ilə Əlaqələr üzrə Komitənin məruzəsi, məruzəçi: cənab Si-etlinger)

Qətnamənin mətni 22 aprel 1997-ci ildə Assambleya tərəfindən qəbul edilmişdir (11-ci iclas).

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Kommünikəsi 9 noyabr 2000-ci il

"Avropa Şurası Cənub-Şərqi Avropa və Qafqaza dair fəaliyyətini artırır"

(9 noyabr 2000-ci il tarixində Nazirlər Komitəsinin 107-ci iclasında qəbul edilmişdir)
Nazirlər Komitəsi İtaliyanın xarici işlər naziri cənab Lamberto Dininin sədrliyi ilə 2000-ci ilin noyabrın 9-da Strasburqda 107-ci iclasını keçirdi.

Baş Katibin dəvəti ilə, iclasdan öncə 2000-ci ilin noyabrın 8-də qeyri-rəsmi görüş keçirilmişdir...

Nazirlərin 9 noyabrda rəsmi görüşü Prezident Kaşunitsa ilə onun ölkəsində müsbət inkişafa dair fikir mübadiləsi ilə açıldı...

Fikir mübadiləsi Cənub-Şərqi Avropa, o cümlədən Moldova, və Qafqazda demokratik sabitliyin gücləndirilməsində Avropa Şurasının töhfəsinə dair müzakirələrlə davam etdirilmişdir...

Cənubi Qafqazın namizəd dövlətlərinə gəlincə isə, hər iki ölkənin Avropa Şurasının tələb olunan standartlarının yerinə yetirilməsinə, o cümlədən Azərbaycanda 5 noyabr 2000-ci ildə keçirilən seçkilərə münasibətdə Nazirlər müəyyən narahatlıqla vəziyyəti nəzərə aldılar. Nazirlər Təşkilata daxil olmaq üçün Ermənistan və Azərbaycanı eyni vaxtda dəvət etməyi qərara aldılar (və bu ölkələrin Xarici işlər nazirlərinin bəyanatlarını razılıqla nəzərə aldılar) və bəyan etdilər ki, iki Dövlətin qəbul tarixi 2001-ci ilin yanvarında Nazir Müavirlərinin görüşündə nəzərdən keçiriləcək. Onlar qeyd etdilər ki, Ermənistan və Azərbaycan öz demokratik təsisatlarını, insan hüquqlarına hörməti və qanunun aliliyini gücləndirməyi davam etdirməlidirlər. Nazirlər Avropa Şurasının bu məqsədlə əməkdaşlıq etməyə hazır olduğunu təkrarladılar. Onlar, həmçinin, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində təxirə salınmadan real nəticələr əldə etməyi Ermənistan və Azərbaycandan təkidlə tələb etdilər.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 1416 sayılı Qətnaməsi 25 yanvar 2005-ci il

ATƏT-in Minsk Konfransının məşğul olduğu Dağlıq Qarabağ bölgəsi üzərində münaqişə 1416 (2005) sayılı Qətnamə¹

1. Parlament Assambleyası silahlı əməliyyatların başlamasından on ildən artıq bir müddətin keçməsinə baxmayaraq, Dağlıq Qarabağ bölgəsi üzərində münaqişənin həll olunmamış qalmasından təəssüflənir. Yüz minlərlə insan hələ də köçkündür və acınacaqlı şəraitdə yaşayır. Azərbaycan ərazisinin əhəmiyyətli hissələri hələ də Erməni qüvvələri tərəfindən işğal altındadır və separatist qüvvələr hələ də Dağlıq Qarabağ bölgəsinə nəzarət edirlər.

2. Assambleya hərbi əməliyyatların və bundan əvvəl başlamış kütləvi etnik düşmənçiliyin qorxunc etnik təmizləmə anlayışını xatırladan genişmiqyaslı etnik qovulmaya və monoetnik ərazilərin yaranmasına gətirib çıxarması ilə bağlı öz narahatlığını ifadə edir. Assambleya bir daha təsdiq edir ki, bir dövlətin ərazisindən regional ərazinin ayrılması və müstəqilliyi etnik qovulmaya və bu cür ərazinin digər dövlətə de-fakto birləşdirilməsinə gətirib çıxaran silahlı münaqişə yolu ilə deyil, yalnız bu ərazinin əhalisinin demokratik dəstəyinə əsaslanan qanuni və dinc proses vasitəsilə əldə oluna bilər. Assambleya üzv dövlət tərəfindən xarici ərazinin işğalının həmin dövlətin Avropa Şurasının üzvü kimi öz üzərinə gətirdiyü öhdəliklərin ciddi şəkildə pozulması demək olduğunu xatırladır və münaqişə ərazisindən köçkün düşmüş şəxslərin öz evlərinə təhlükəsiz və ləyaqətlə qayıtmaları hüququnu bir daha təsdiq edir.

3. Assambleya Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) və 884 (1993) sayılı Qətnamələrini xatırladır və əlaqədar tərəflərin, xüsusilə silahlı əməliyyatlardan çəkinməklə və istənilən işğal olunmuş ərazilərdən silahlı qüvvələri çıxarmaqla, onlara riayət etməsini təkid edir. Assambleya Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Təhlükəsizlik Şurasının 853 (1993) sayılı Qətnaməsində ifadə olunmuş tələbə tərəfdar çıxır və beləliklə, bütün üzv dövlətlərin münaqişənin intensivləşdirilməsinə və ya ərazinin işğalının davam etməsinə gətirib çıxara bilən silah və sursat təchizatından çəkinməsini təkid edir.

4. Assambleya xatırladır ki, həm Ermənistan, həm də Azərbaycan 2001-ci ilin yanvarında Avropa Şurasına daxil olarkən öz qonşularına qarşı zor tətbiq etmək hədəsindən çəkinməklə münaqişəni yalnız dinc vasitələrlə həll etmək öhdəliyini götürmüşlər. Eyni zamanda, Ermənistan münaqişənin həllini təşviq etmək üçün Dağlıq Qarabağ üzərində əhəmiyyətli təsirindən istifadə etməyi öz üzərinə götürmüşdür. Assambleya hər iki Hökumətin bu öhdəliklərə əməl etməsini, eləcə də bir-birinə qarşı silahlı qüvvələrdən istifadə etməkdən və hərbi əməliyyatları təbliğ etməkdən çəkinməsini təkid edir.

5. Assambleya Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Müşavirəsinin (ATƏM) Nazirlər

Şurasının 1992-ci ilin mart ayında Helsinkidə münaqişənin dinc yolla həlli üzrə danışıqlar forumunun təmin edilməsi məqsədilə Minskdə konfrans keçirmək barədə razılıq əldə etdiyini xatırladır. Ermənistan, Azərbaycan, Belarus, keçmiş Çex və Slovak Federal Respublikası, Fransa, Almaniya, İtaliya, Rusiya Federasiyası, İsveç, Türkiyə və Amerika Birləşmiş Ştatları həmin vaxt Konfransda iştirak etməyə razılıq vermişdirlər. Assambleya bu dövlətləri münaqişənin dinc yolla həllinə nail olmağa üçün öz səylərini artırmağa çağırır və onların Assambleyadakı milli nümayəndə heyətlərini bununla əlaqədar öz hökumətlərinin gördüyü tədbirlər barədə hər il Assambleyaya məruzə etməyə dəvət edir. Bu məqsədlə, Assambleya öz Bürosundan bu milli nümayəndə heyətlərinin başçılarının da daxil olduğu ad hoc Komitə yaratmağı xahiş edir.

6. Assambleya, xüsusilə də 1994-cü ilin may ayında atəşkəsə nail olunmasına və həmin vaxtdan etibarən atəşkəsə riayət olunmasının monitorinqinə görə, Minsk Qrupunun Həmsədrlərinin və ATƏT-in Fəaliyyətdə olan Sədrinin Şəxsi nümayəndəsinin yerləşməsi bilmədən göstərdikləri səylərini yüksək qiymətləndirir. Assambleya ATƏT-in Minsk Qrupu Həmsədrlərini silahlı münaqişənin dayandırılması barədə, həyata keçirilməsi münaqişənin bütün tərəflər üçün başlıca nəticələrini aradan qaldıracaq və Minsk Konfransının çağırılmasına imkan verəcək siyasi sazişin bağlanması üzrə danışıqları sürətləndirmək üçün təcili addımlar atmağa çağırır. Assambleya Ermənistanı və Azərbaycanı ATƏT-in Minsk Prosesindən faydalanmağa və Minsk Qrupu vasitəsilə münaqişənin beynəlxalq hüququn müvafiq norma və prinsiplərinə uyğun olaraq dinc yolla həlli üçün öz konstruktiv təkliflərini bir-birinə fəal surətdə təqdim etməyə çağırır.

7. Assambleya Azərbaycan və Ermənistanın Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsini imzalamaqlarını və Nizamnamənin 93-cü Maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, ipso facto Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin Statutuna tərəfdar çıxmalarını xatırladır. Bununla əlaqədar olaraq, Assambleya Minsk Qrupunun Həmsədrlərinin himayəsi altında keçirilən danışıqların uğursuzluqla nəticələnməyini təqdirdə, Azərbaycan və Ermənistanı Məhkəmənin Statutunun 36-cı Maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsindən faydalanmağı nəzərdən keçirmələrini təklif edir.

8. Assambleya Azərbaycan və Ermənistanı Assambleya daxilində, eləcə də Qafqaz Dördlüyünün Parlament Spikerlərinin görüşləri kimi digər forumlarda ikitərəfli parlamentlərə əməkdaşlığı gücləndirməklə özləri arasında siyasi barışıqı təşviq etməyə çağırır. O, hər iki nümayəndə heyətinin bu cür barışıq istiqamətində tərəqqini nəzərdən keçirmək üçün Assambleyanın hər hissəvi-sessiyasında görüşməsinə tövsiyə edir.

9. Assambleya Azərbaycan Hökumətini bölgənin gələcək statusu ilə bağlı Dağlıq Qarabağ bölgəsinin hər iki icmasının siyasi nümayəndələri ilə qeyd-şərtsiz əlaqə qurmağa çağırır. O, bu cür əlaqələr üçün Strasburqda şərait yaradılmasına hazır olduğunu qeyd edir və bir neçə dəfə ermənilərin iştirakı ilə diplomatik formasında bunu həyata keçirdiyini xatırladır.

10. Assambleya, özünün Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanda qaçqınların və məcburi köçkünlərin vəziyyətinə dair 1570 (2002) sayılı Təvsiyəsini xatırladaraq, bütün üzv və müşahidəçi dövlətləri etnik ermənilərin Azərbaycandan və etnik Azərbaycanlıların Ermənistandan qovulması və silahlı əməliyyatlar nəticəsində köçkün düşmüş yüz minlərlə

insana humanitar yardım və kömək göstərməyə çağırır.

11. Assambleya Ermənistan və Azərbaycan kütləvi informasiya vasitələrində əks olunan bütün niyyət ifadələrini mühakimə edir. Assambleya Ermənistan və Azərbaycana müraciət edərək, məktəblər, universitetlər və KİV vasitəsi ilə öz xalqları arasında qarşılıqlı barışıq, etimad yaradılmasını və qarşılıqlı anlaşmanı təşviq etməyə çağırır. Belə bir barışıq olmadığı təqdirdə, niyyət və etimadsızlıq bölgədə sabitliyə mane olacaq və yeni zorakılığa gətirib çıxaracaqdır. İstənilən davamlı həldən əvvəl və həll zamanı bu cür barışıq prosesi həyata keçirilməlidir.

12. Assambleya Avropa Şurasının Baş Katibini Ermənistan və Azərbaycana qarşılıqlı barışıq prosesinə yönəlmiş xüsusi dəstək verilməsi üçün fəaliyyət planı hazırlamağa, eləcə də Ermənistan və Azərbaycana dair tədbirlər barədə qərar verərkən bu qətnaməni nəzərə almağa çağırır.

13. Assambleya Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətler Konqresini Ermənistan və Azərbaycanda bələdiyyələrə seçilən nümayəndələrə qarşılıqlı əlaqələrin və bölgələrə qarşılıqlı əməkdaşlığın qurulmasında yardım etməyə çağırır.

14. Assambleya, insan hüquqlarına, sabitliyə və sülhə təhlükə törədən ikitərəfli münaqişələr və daxili mübahisələr yerli və regional ərazi icmalarını və hakimiyyətləri cəlb etməklə dinc yolla həll etmək üçün özünün üzv dövlətlərini daha yaxşı mexanizmlərlə təmin etmək məqsədilə Avropa Şurasının münaqişələrin həlli üzrə mövcud mexanizmlərini, xüsusilə də Mübahisələrin dinc yolla həlli üzrə Avropa Konvensiyasını təhlil etməkdə qərarlıdır.

15. Assambleya bu münaqişənin dinc yolla həllinin mütəmadi əsasda monitorinqini davam etdirməkdə qərarlıdır və bu məsələnin nəzərdən keçirilməsinə özünün 2006-cı ildə ilk hissəvi-sessiyasında qaytmağa qərar verir.

(1) 2005-ci il yanvarın 25-də Assambleyanın müzakirəsi (2-ci iclas) (Bax Siyasi məsələlər komitəsinin məruzəsi, Sənəd.10364, məruzəçi: cənab Atkinson). 2005-ci il yanvarın 25-də Assambleya tərəfindən qəbul olunmuş mətn (2-ci iclas).

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 1690 sayılı Təvsiyəsi
25 yanvar 2005-ci il

ATƏT-in Minsk Konfransının məşğul olduğu
Dağlıq Qarabağ bölgəsi üzərində münəqişə
1690 (2005) sayılı Təvsiyə¹

Parlament Assambleyası ATƏT-in Minsk Konfransının məşğul olduğu münəqişəyə dair özünün 1416 (2005) sayılı təvsiyəsinə istinad edərək, Nazirlər Komitəsinə aşağıdakıları təvsiyə edir:

I. xüsusilə hərbi əməliyyatlardan çəkinmə və Azərbaycanın bütün işğal olunmuş ərazilərindən hərbi qüvvələrin geri çəkilməsi də daxil olmaqla, əlaqədar tərəfləri BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993), 884 (1993) sayılı qətnamələrinə əməl etməyə çağırırsın;

II. Azərbaycan və Ermənistan tərəfindən BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin və ATƏT-in Nazirlər Şurasının münəqişəyə dair qərarlarının yerinə yetirilməsinin monitorinqini aparsın və monitorinqin nəticələri barədə Assambleyaya hesabat versin;

III. BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə uyğun olaraq, münəqişənin dinc yolla həll olunması üçün üzv dövlətlər tərəfindən göstərilən səylər barədə Assambleyaya hesabat versin. Bu hesabatda BMT Təhlükəsizlik Şurasının 853 (1993) sayılı qətnaməsinin ziddinə olaraq üzv dövlətlərin münəqişənin intensivləşdirilməsinə və ya ərazinin işğalının davam etməsinə gətirib çıxara bilən silah və sursat təchizatından çəkinib-çəkinməmələri də öz əksini tapsın;

IV. Dağlıq Qarabağ münəqişəsi haqqında özünün 1251 (1994) sayılı təvsiyəsini xatırladaraq, Azərbaycan və Ermənistanın istədikləri təqdirdə, Dağlıq Qarabağın siyasi statusunun müəyyənləşdirilməsinə köməklik məqsədilə ekspertləri onların sərəncamına versin;

V. Azərbaycan və Ermənistanda xüsusi etimad yaradılması tədbirləri üzrə fəaliyyət planı üçün vəsait ayırsın;

VI. hər iki ölkədən müəllimlər və jurnalistlər üçün daha yaxşı qarşılıqlı anlaşma, dözümlülük və barışıq məqsədi güdən xüsusi treninq proqramlarının həyata keçirilməsinə vəsait ayırsın;

VII. Xüsusilə təhsil müəssisələri və ictimai KİV-ə dair irqçilik və dözümsüzlüyə qarşı Avropa Komissiyası tərəfindən hər iki ölkə üçün xüsusi fəaliyyətə vəsait ayırsın;

VIII. Səlahiyyətli rəhbər komitələri təlimatlandırın ki, onlar Mübahisələrin sülh yolu ilə həll olunmasına dair Avropa Konvensiyasının Avropa Şurasının üzv dövlətləri arasında münəqişələrin aradan qaldırılmasının müasir tələblərini nə dərəcədə əks etdirməsi və Avropa Şurasının üzv dövlətləri arasında mübahisələrin sülh yolu ilə həll olunması üçün adekvat vasitənin tapılması məqsədilə konvensiyanın hansı hissəsinə düzəlişlərin edilməsi ilə bağlı təhlil aparsın;

IX. iki ölkəyə dair fəaliyyətlə bağlı qərar verərkən 1416 (2005) sayılı qətnaməni nəzərə

alsın;

X. 1416 (2005) sayılı qətnamənin və bu təvsiyənin milli, ikitərəfli və beynəlxalq səviyyədə dəstəklənməsi məqsədilə onları üzv dövlətlərin hökumətlərinə təqdim etsin.

(1) 2005-ci il yanvarın 25-də Assambleyanın müzakirəsi (2-ci iclas) (Bax Siyasi məsələlər komitəsinin məruzəsi, Sənəd.10364, məruzəçi: cənab Atkinson). 2005-ci il yanvarın 25-də Assambleya tərəfindən qəbul olunmuş mətn (2-ci iclas)

MÜNDƏRİCAT

Oxuculara müraciət -----	11
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" respublika prezidentinin sərəncamının yerinə yetirilməsi məsələlərinə həsr olunmuş müşavirədə giriş və yekun sözlü - Prezident Sarayı, 10 iyul 1996-cı il -----	15
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə görüşdən sonra mətbuat konfransında çıxışı - Prezident sarayı, 13 iyul 1996-cı il -----	17
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın prezidenti xanım Leni Fişerlə söhbətindən - Strasburq, Avropa sarayı, 9 oktyabr 1997-ci il -----	22
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tərşis ilə görüşdə söhbətindən - Strasburq, Avropa sarayı, 9 oktyabr 1997-ci il -----	23
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının üzvlü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından zirvə görüşündə nitqi - Strasburq, Avropa sarayı, 11 oktyabr 1997-ci il -----	25
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tərşisin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşdəki söhbətindən - Prezident sarayı, 30 avqust 1998-ci il -----	28
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən - 21 aprel 1999-cu il - Avropa Şurasının Baş katibi Zati-aliləri cənab Valter Şvimmerə - Bakı şəhəri, 25 iyun 1999-cu il -----	41
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın sədri Lord Rassel-Constonla görüşdə söhbətindən - 17 sentyabr 1999-cu il -----	42
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın Azərbaycan üzrə məruzəçisi, Fransa parlamentinin deputatı Jak Bomeli və digər qonaqları qəbul edərkən söhbətindən - Prezident sarayı, 10 aprel 2000-ci il -----	48
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən - Prezident sarayı, 18 aprel 2000-ci il -----	54
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən - 27 oktyabr 2000-ci il -----	60
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən - Prezident sarayı, 30 noyabr 2000-ci il -----	66
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının nümayəndə heyəti ilə görüşdə söhbətindən - Bakı, 3 yanvar 2001-ci il -----	69
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin beynəlxalq təşkilatların	

nümayəndələrini qəbul edərkən söhbətindən - 6 yanvar 2001-ci il -----	76
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın sessiyasında çıxışı - Strasburq, 25 yanvar 2001-ci il -----	84
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsi ilə əlaqədar təntənəli mərasimdə çıxışı Strasburq, 25 yanvar 2001-ci il -----	88
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın sədri Lord Rassel Constonla görüşdə söhbətindən - 15 sentyabr 2001-ci il -----	90
Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmerə - Bakı şəhəri, 12 iyun 2002-ci il -----	97
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Lüksemburqun Baş nazirinin müavini və xarici işlər naziri Lidi Polfer başda olmaqla Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən - 16 iyul 2002-ci il -----	98
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisi Terri Devisin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən - Prezident sarayı, 15 aprel 2003-cü il -----	104
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın məruzəçisini qəbul etmişdir - 8 dekabr 2003-cü il -----	110
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 3 fevral 2004-cü il -----	112
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisini qəbul etmişdir - 26 fevral 2004-cü il -----	113
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmeri qəbul etmişdir - 8 aprel 2004-cü il -----	115
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmer ilə görüşmüşdür - 29 aprel 2004-cü il -----	117
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın yaz sessiyasının iclasındakı çıxışı - 29 aprel 2004-cü il -----	118
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın sədri Piter Şider ilə görüşmüşdür - 29 aprel 2004-cü il -----	129
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın məruzəçisini qəbul etmişdir - 11 may 2004-cü il -----	131
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin həmməruzəçisini qəbul etmişdir - 20 may 2004-cü il -----	132
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Baş katibini qəbul etmişdir - 1 iyul 2004-cü il -----	133
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul etmişdir - 6 avqust 2004-cü il -----	134
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibini qəbul etmişdir - 3 sentyabr 2004-cü il -----	135

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Norveçin xarici işlər naziri Yan Petersenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 13 oktyabr 2004-cü il	136
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" Monitoring qrupunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 19 noyabr 2004-cü il	138
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətə Konqresinin nümayəndə heyətini və AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul etmişdir - 16 dekabr 2004-cü il	139
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul etmişdir - 12 fevral 2005-ci il	140
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsinin məruzəçisi Malkolm Bryusu qəbul etmişdir - 15 mart 2005-ci il	141
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın həmməruzəçiləri Andreas Qrossu və Andres Herkeli qəbul etmişdir - 20 aprel 2005-ci il	142
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından üçüncü zirvə görüşündə iştirak etmişdir - 16 may 2005-ci il	143
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından üçüncü zirvə görüşündə çıxışı - 16 may 2005-ci il	145
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionu qəbul etmişdir - 17 iyun 2005-ci il	147
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Avropa demokratlar qrupunun rəhbəri Mixail Margelovu qəbul etmişdir - 4 iyul 2005-ci il	148
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin sədri Giorgi Frundani qəbul etmişdir - 5 iyul 2005-ci il	149
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin və Qaçqınlar üzrə alt komitəsinin üzvlərini qəbul etmişdir - 5 iyul 2005-ci il	150
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın sədri Rene van der Linden qəbul etmişdir - 22 avqust 2005-ci il	151
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devisin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 5 sentyabr 2005-ci il	152
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 13 oktyabr 2005-ci il	153
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintneri qəbul etmişdir - 1 noyabr 2005-ci il	154

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintnerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 22 mart 2006-cı il	155
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammerberqi qəbul etmişdir - 5 may 2006-cı il	156
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devis ilə görüşmüşdür - 4 iyun 2006-cı il	157
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev İtaliya Senatının Xarici Əlaqələr və Miqrasiya Məsələləri Daimi Komitəsinin sədri, Senatın AŞPA-dakı nümayəndə heyətini üzvü Fiorella Proveranı qəbul etmişdir - 9 iyun 2006-cı il	158
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" qrupunun sədri Roland Vegenerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 13 iyun 2006-cı il	159
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Yerli və Regional Hakimiyyətə Konqresinin sədri Halvadan Skardin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 27 iyun 2006-cı il	160
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Avropa Xalq Partiyası qrupunun sədri Luk Van den Brandeni, Avropa Demokrat qrupunun sədr müavini Devid Uilşir və Siyasi Məsələlər Komitəsinin üzvü Stef Qorisi qəbul etmişdir - 11 oktyabr 2006-cı il	161
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Toni Lloyd və Andres Herkeli qəbul etmişdir - 30 oktyabr 2006-cı il	162
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə alt komitəsinin sədri lord Rassel Constonu qəbul etmişdir - 30 noyabr 2006-cı il	163
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Türkiyənin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Murat Mercanı qəbul etmişdir - 11 dekabr 2006-cı il	164
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin sədri Əbdülməcid Atəşi qəbul etmişdir - 11 dekabr 2006-cı il	165
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin sədri, Assambleyanın Siyasi Məsələlər Komitəsinin üzvü Eduard Lintneri qəbul etmişdir - 11 dekabr 2006-cı il	166
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Gürcüstanın AŞPA-da nümayəndə heyətinin rəhbəri Giorgi Bokeriani qəbul etmişdir - 12 dekabr 2006-cı il	167
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Katibliyinin siyasi məsələlər üzrə baş direktoru Jan-Lui Loranı qəbul etmişdir - 2 fevral 2007-ci il	168
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitoring qrupunun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 5 iyul 2007-ci il	169
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bundestaqın deputatı, AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin sədri Eduard Lintneri qəbul etmişdir - 22 avqust 2007-ci il	170

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammarberqin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 5 sentyabr 2007-ci il	171
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 2 iyul 2008-ci il	172
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionu qəbul etmişdir - 14 iyul 2008-ci il	173
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın seçkiqabağı missiyasının başçısı Andres Herkelin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir - 17 sentyabr 2008-ci il	174
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devisi qəbul etmişdir - 2 dekabr 2008-ci il	175
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin konfransının açılışında nitqi - 2 dekabr 2008-ci il	176
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərini qəbul etmişdir - 8 aprel 2009-cu il	180
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev "Aqo" monitoring qrupunun sədrini qəbul etmişdir - 25 noyabr 2009-cu il	181
Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Prezidenti Zati-aliləri cənab Mövlud Çavuşoğlu - 26 yanvar 2010-cu il	182
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Andres Herkeli və Debona Qrexi qəbul etmişdir - 10 fevral 2010-cu il	183
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammarberqi qəbul etmişdir - 2 mart 2010-cu il	184
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın sədri Mövlud Çavuşoğlunu qəbul etmişdir - 14 aprel 2010-cu il	185
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Baş katibinin müavini qəbul etmişdir - 24 may 2010-cu il	186
Avropa Şurasına üzv dövlətlərin gender bərabərliyinə həsr olunmuş VII konfransının iştirakçılarına - 24 may 2010-cu il	187
Tarixi arayışlar	188
Əlavə sənədlər	197
Foto-sənədlər üçün izahlar	425

HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ARAŞDIRMA MƏRKƏZİ
HEYDAR ALIYEV HERITAGE RESEARCH CENTER

AZƏRBAYCAN VAHİD VƏ BÖLÜNMƏZ AVROPADA
AZERBAIJAN IN UNITED AND INDIVISIBLE EUROPE

Bakı • Baku • 2011

"Azerbaijan in united and indivisible Europe" is the next publication of the Heydar Aliyev Heritage Research Center. The book is devoted to the ten year anniversary of Azerbaijan's accession to the Council of Europe.

Texts of the meetings of the national leader of Azerbaijan Heydar Aliyev and the president of Azerbaijan İlham Aliyev with the delegations of the Council of Europe, including the speeches made in the events have been included in the book. In addition, resolutions and recommendations of the Council of Europe on the Armenian-Azerbaijani Nagorno-Karabakh conflict have been incorporated in the book.

Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzi
Heydar Aliyev Heritage Research Center

**AZƏRBAYCAN VAHİD
VƏ BÖLÜNMƏZ AVROPADA**

**AZERBAIJAN IN UNITED
AND INDIVISIBLE EUROPE**

2001-2011

Advisor of the “Publications of Heydar Aliyev Heritage Research Center” series:
Asaf NADIROV
Academician of the National Academy of Sciences of Azerbaijan,
Chairman of the Scientific-Editorial Board of Heydar Aliyev Heritage Research Center

Scientific advisors:
Eduard LINTNER
Head of the German-Azerbaijani Relations Development Center,
MP of Germany (1976-2009), State secretary of the German Parliament (1991-1998),
Deputy Minister of Internal Affairs of Germany (1992-1998)
Elkhan SULEYMANOV
President of ACSDA, member of Milli Majlis,
Member of the delegation of Azerbaijan to PACE

Head of the creative group:
Fuad BABAYEV

Creative group:
Ismayil GASIMOV
Tamkin MAMMADLI
Irina MUKHTAROVA
Gunduz NASIBOV

Language editor:
Tural AHMADOV

Designer of hardcover:
Javanshir AZIZOV

Designer of photo gallery:
Elviz ISMAYILOV

Paging:
Ismayil ISMAYILOV

Photo materials from the Press Service of the President of the Azerbaijan Republic have been used in the photo gallery of the publication.

Materials from the Azerbaijan State News Agency AzerTAG, official website of the President of the Republic of Azerbaijan (www.president.az), the official website of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan (www.mfa.gov.az), the official website of the Council of Europe (www.coe.int) have been used in the publication. Materials from the book “Modern international relations and foreign policy of Azerbaijan” by the head of the department of public-political issues of the Presidential Administration of the Republic of Azerbaijan, doctor of historical sciences Prof. Ali Hasanov, have been used in the historical reference.

Acceptance of Azerbaijan into the Council of Europe is not simply a recognition of independent, sovereign, democratic, and secular state but it is also the beginning of a new stage in development of Azerbaijani state as an equal member of the European family.

Address by His Excellency Mr. Heydar Aliyev, President of the Republic of Azerbaijan at the session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - Strasbourg, January 25, 2001

At present the Azerbaijan Republic effectively cooperates with the Council of Europe, having established mutual beneficial relations in different spheres.

To the participants of the 7th Conference of the Council of Europe member states on Gender Equality – Baku, May 24, 2010

Dear readers,

After getting independence in 1991 the Republic of Azerbaijan has chosen a way to integrate to Europe, its humanistic and democratic values.

However, the situation which existed at that time characterized expansion of aggressive policy of Armenia against Azerbaijan on the one hand, socio-economic recession, civil war, chaos, arbitrariness, and lack of modern legislative practice made the establishment of civil society unattainable.

Only after coming back to power of the national leader Heydar Aliyev with the persistent demand of the people on June 15, 1993 the establishment of social-political stability and rule of law became possible. After this step the peace and political stability have been set, practical measures have been realized for insuring the rule of the law in the country, and all of them have paved the way to implement reforms on the basis of scientific approaches.

The national leader attached a special attention to the issues for the accession to the organizations which was determining the legal-political environment of the world. He was pursuing a policy of making a wider, but quick and efficient reform policy in all strategic fields of the country. Starting from that time the establishment of the socio-political stability and the rule of the law as well as a rapid economic development have been strengthened. Accession to the Council of Europe, as the respected organization of the region, appeared as the necessary issue of that time. Accession to the Council of Europe was urgent in terms of the protection of interests of the Republic, dissemination of truth of the country to the world, and acceleration of the democratization process of the country.

The following words of the Heydar Aliyev that "I believe that Azerbaijan will become the member of the Council of Europe in a short run. And we will do everything from our own side to meet the higher democratization standards of the country in order to reach the level of modern Europe." – were followed in the real life experience. From this standpoint, it should be specially emphasized that in 1993 the moratorium was imposed over death penalty and in February 10, 1998 death penalty was totally abolished. This was one of the main requirements which were determined by the organization for the member countries. Unacceptability of the death penalty was directly reflected in the Protocol number 6 of the Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms of the Council of Europe which was adopted in 1983. The demand for the abolition of the death penalty, certainly, is the embodiment of high respect of the organization to human rights and freedoms, as well as the right of living.

The first Constitution of the independent Azerbaijan, which was adopted through the referendum on November 12, 1995, confirmed the protection of human rights and freedoms and enforcement of these rights as the final goal of the state. The adoption of the new Constitution of the country laid foundations for harmonizing our legislations with European standards.

The logical consequences of the realized goal-oriented events the Office of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe made a decision in June 28 1996 on presenting Azerbaijan the status of "special invited guest". The decrees of the national leader Heydar Aliyev which were issued in 1996 and 1999 about the Council of Europe brought about

accession of the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe and performance of the goal-oriented activities in this regard. These decrees put forward recommendations for accelerating the process of preparation of the courts in conformity with the standards of the European countries and joining to relevant conventions. Because of that reason the codes and other legislations were prepared and adopted with the consideration of the recommendations of the Council of Europe.

As a consequence of the realized events the Committee of the Ministers of the Council of the Europe made a decision at the meeting of the representatives, which was held on January 17, 2001, in respect to the accession of the Republic of Azerbaijan as a competent member of the Council of the Europe.

The ceremony for the accession of the Republic of Europe to the Council of the Europe was held in January 25, 2001. Heydar Aliyev commented on this occasion as the following: "The accession of Azerbaijan to the Council of Europe is not only recognizing it as an independent, sovereign, democratic, and secular state, but also it is the beginning of a new stage for the development of Azerbaijan as the competent member of the European family".

The other goal of Azerbaijan for being the competent member of the Council of Europe, certainly, was the reliable protection of the national interest of the country in this geopolitical area, unmasking the aggressive policy of Armenia and achieving imposing severe sanctions on it. Getting membership in all international and regional organizations is one of the main directions of the foreign policy doctrine of the country that underwent aggression by Armenia. The tribunals of the respected organizations are the valuable opportunities for exposing the aggressive policy of Armenia to the world community. The achievements gained through the opportunities of the Council of Europe generate international awareness. This or other decisions of the organization for the member states lead to contribution for the formation of adequate opinion in international arena. The last ten years of the activity of the delegation of Azerbaijan in the Council of Europe makes a special interest in this regard.

From the first session on, the documents reflecting the realities on the Armenian-Azerbaijani Nagorno Karabakh conflict were prepared and disseminated as the consequence of the initiative and diplomatic activity of the head of the delegation of Azerbaijan to PACE, Mr. Ilham Aliyev. The major activity of the delegation in this period was not only focused on raising the image of the country, but also exposing the aggressive policy of Armenia and preventing the false Armenian propaganda. Several official documents of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe have been adopted in this regard. These documents are about the condition of Azerbaijanis taken hostages as a result of the Armenian aggression, cultivation and illegal trafficking of narcotics in Nagorno Karabakh region, and establishment of terror organizations in this uncontrolled region. Destruction of historical cultural monuments of Azerbaijan as well as the facts on the emergence of environmental problems was reflected there. The head of the delegation Mr. Ilham Aliyev stated that Nagorno Karabakh and other occupied regions had already become the source of international terrorism.

Mr. Ilham Aliyev demonstrated an effort of presenting the essence of Armenian-Azerbaijani, Nagorno Karabakh conflict from different point of views, and offered to international community totally a new formula: the Nagorno Karabakh problem is not only a local conflict,

it is a form of conflict, which is deeply connected with existing global problems.

One of the main outcomes of the realized strategy on the settlement of this conflict within the Parliamentary Assembly of the Council of Europe was Mr. Ilham Aliyev's ability to expose Armenian propaganda, which was dominating for a long history as the main source of formation of the opinion of international community on this conflict. As a result of this activity the image of Armenia which was characterized under the notion of "miserable state" was replaced by "aggressor and terrorist state". The achievement of Azerbaijani delegation under the leadership of Mr. Ilham Aliyev in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe can be estimated one of the key breakthroughs in the foreign policy of modern Azerbaijan. The President of the Republic of Azerbaijan Mr. Ilham Aliyev estimated his own activity in this organization in his speech on April 29, 2004 in the opening of the spring session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe as the following: "This period of time is more interesting and important period of time and this period plays very important role for my present position and future activity".

The delegation of Azerbaijan in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe is in the will of following the fascinating activity of Mr. Ilham Aliyev demonstrated in 2001 and 2002. Because of being one of the respectful organization of the present world the events happening in the sessions of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe is followed attentively and with great interest. Every statement made in the sessions unconditionally gets official characteristics, namely they are getting documented. The delegation of the Parliament of the Republic of Azerbaijan in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe can successfully and efficiently benefit from this opportunity starting from the first days.

As a result of the goal-oriented activity of the delegation in the resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in January of 2005 Armenia was officially accepted as an aggressor. The acceptance of territorial integrity of Azerbaijan was demanded from Armenia. That was also one of the requirements of the Charter of the Council of Europe which was stating that the member states are responsible for the recognition of territorial integrity and sovereignty of each others. The members of our delegation have several times applied to the Committee of Ministers of the Council of Europe regarding this issue. Answering to these applications it was stated that the behavior of Armenia is against the principles of Europe and norms of international law. Standing before these facts the delegation of Armenia is not able to demonstrate adequate propaganda and this reality is openly admitted by the Armenian media.

Azerbaijani delegation in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe prepared several documents and disseminated them as official documents of the organization in a short period of time. Considering that the delegation from the 47 countries function within this organization, and all the adopted documents are distributed among them as well as every adopted document are sent to the Parliaments of the member states. All of these make a sense about the scale of the work done for achieving the first stated mission.

The realization of the broad democratic reforms in the Republic of Azerbaijan starting from the period of application to the membership of the Council of Europe till the present

time that getting competent member building the rule of law is determined as the following:

As a result of legal reforms every person possesses the personal freedom and inviolability, the fair and open investigation of the cases by impartial and independent judges and insurance of human protection have been set. Presently, multiparty system is functioning in the country, political freedom, freedom of expression and consciousness, the rights of minorities, equality before the law, presumption of innocence have been insured, legal foundation of elections and referendum have been established which give a guarantee for holding democratic and free elections in the country. Furthermore, the institution of Ombudsman has been founded in the country;

The Constitutional Court has been established, death penalty was abolished, censorship was removed and the independence of a court is maintained. A three-level judicial system was set up, the 60 percent of the judge contingent was updated through the elections in accordance with the international standards. The state program is implemented on the protection of human rights and on the improvement of respective mechanisms;

Hundreds of thousands of prisoners were given amnesty and a number of the people have been pardoned in the Republic of Azerbaijan;

The freedom of the media and free activity of NGO's have been insured.

And the biggest indicator is the application of progressive European practice in all major fields of the life.

Currently, along with beneficially cooperating with the Council of Europe the Republic of Azerbaijan hosts some events of the Organization. The conference of the Ministers of the Culture of member states of the Council of Europe, VII Conference on Gender equality of member states of the Council of Europe, and other events can be added to the list.

The President of the Republic of Azerbaijan stated that: "We are satisfied with the cooperation of the Council of Europe. I am sure that this corporation will successfully carry on in future and we will get some additional opportunities in this regard."

That is because I consider that the book of the Heydar Aliyev Heritage Research Center "Azerbaijan in united and indivisible Europe", which will be published in Azerbaijani and English languages, is a valuable source for researchers, professionals on international relations and political studies as well as for students because the relationship between Azerbaijan and the Council of Europe is interpreted based on the speeches of the national leader Heydar Aliyev and the President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev and the documents of organization, which were adopted regarding Azerbaijan. This book may also be considered a continuation of the publication of the Center regarding research on the relationship of our country with respected organizations, such as UN, OSCE, OIC and NATO.

I am confident that this book will interest the readers as other publications of the Center.

Samad Seyidov,

Head of the Permanent Commission of the International Relations and Interparliamentary Relations of the Parliament of the Republic of Azerbaijan, head of the delegation of Azerbaijan in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Opening address and concluding remarks of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting devoted to the execution of presidential decree "On measures over implementation of cooperation program between the Council of Europe and Azerbaijan" Presidential Palace, July 10, 1996

It is known that on June 28, the Council of Europe adopted a special decree on granting a special guest status to Azerbaijan. It is a great event in the life of our republic. On the one hand, it proves that Azerbaijan belongs to Europe and on the other hand, it means that the state system existing in our country, the path followed by the community and the laws are democratic, and the democratic processes ongoing in Azerbaijan continue on democratic principles.

You know that we have adopted laws in Azerbaijan and made statements in order to lead our country along the way of democracy in state building, in society, in economy and in all fields of our life. Great work has been accomplished and it is being accomplished at present in this line. For us, it is of great significance that the world community, in particular the developed countries of the world and the states developed on democratic principles and in economic aspect will recognize all this and the Council of Europe will finally recognize these achievements, changes and processes.

I repeat that it demonstrates, on the one hand, the authority and influence of Azerbaijan at the international arena and in democratic world, and on the other hand, it inspires us and helps to follow this way. Therefore, I reiterate that it is a remarkable event, and I congratulate all of you, the citizens of Azerbaijan, our people. When we received the information, I left for Germany with an official visit. Therefore, today's meeting was not held at once. But at the same time, when I met President of Germany Roman Herzog and Federal Chancellor Mr. Helmut Kohl, Minister of Foreign Affairs, Mr. Klaus Kinkel, chairman of the German-Caucasian group in Bundestag, Mr. Vimmer, vice-chairman of Bundestag and other Bundestag members during the visit, they all stated that they were satisfied that Azerbaijan followed the way of democracy and market economy and confirmed it with satisfaction, including the agreement signed by Azerbaijan and the Council of Europe in April highly appreciating the fact that our republic got the guest status in the Council of Europe.

I also want to mention that Federal Chancellor Mr. Kohl emphasized these issues during the face to face talks with me. I reiterate that it is a remarkable event for us and consider it an achievement in our state affairs and socio-political life. At the same time, it puts on us great responsibility. And now, moving ahead along this line, we should undoubtedly try to become a full member of the Council of Europe. I suppose that we will be able to achieve it since the strategic way chosen by us and practical work accomplished allows us to do it. Definitely, it is necessary to carry out great work in this field henceforth.

On July 8, I signed a special decree on implementation of commitments undertaken by the resolution of the Council of Europe. This decree was published in the press. I have

invited you here in connection with the execution of tasks stipulated in the decree and objectives connected with the resolution of the Council of Europe on the whole.

Let the Ministry of Foreign Affairs provide brief information about it. Although the decree was published in the press, I would like Shahin Aliyev to read it out once again so that we could set the tasks and assign responsible persons.

Concluding remarks

I consider that after publication of this document in the press, all the organizations and bodies involved in the execution of the objectives connected with the decree should proceed to work. However, since I attach a special importance to this issue, I consider it necessary to read it out here once again although the decree was published in the press. I appeal again to all the attendants here to start the implementation of these issues urgently, seriously and consistently. Therefore, the representatives of the Cabinet of Ministers, head of the administration of the President, Ministry of Foreign Affairs and other relevant ministries, as well as members of some commissions of the parliament have been invited here. The parliament should seriously deal with this issue. The implementation of all these issues should be coordinated.

You know, we should try to strengthen our first success and achieve to be a full member of the Council of Europe. I think the matter of the fact is not only to gain the status of a specially invited guest and then a full membership. The crucial point is that it is all necessary for the fundamental changes in political, social and economic life of our republic. It is of great need to implement these changes and strengthen these processes not only because we have passed one more exam and we should pass a new one. No, the exam is not the point at all. It is first of all necessary for us, ourselves.

We should realize that as long as we follow this way, adjust our laws to the democratic rules of the world and wish to raise the system of the state building and our society to the level of democratic countries, societies and states, we must certainly implement all this. We do it not for the sake of somebody saying: "Yes, you are a good country", we do it to tremendously alter the life of our republic, make the level of our state as we want it to be, improve our economy, social situation and welfare of our people and carry out serious reforms in our economy. All these are complex measures linked with each other and we should implement them altogether at the same time.

President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at press conference after the meeting with high-level delegation of the Council of Europe Presidential Palace, July 13, 1996

Dear representatives of press!

We have already met with you because you took part at the beginning of our meeting with the delegation coming from the Council of Europe to Azerbaijan. Therefore, there is no need to make a special statement. Briefly, I can say that the visit of the high-level and wide delegation of the Council of Europe to our republic already shows the beginning of our cooperation after Azerbaijan got the status of special guest.

I want to express my great satisfaction with the meeting and negotiations we carried out today. I think there is a mutual understanding between us. We know the duties that stand in front of us for being the full member of the Council of Europe well. I assure the delegation of the Council of Europe once again that Azerbaijan Republic will strive to be full member of the Council of Europe by practical work. I am sure that we will achieve it.

I give the floor to the heads of the delegation, and I am ready to answer your questions.

Question: My question is to Mr. Secretary General. Mr. Secretary General. Armenia is one of the countries which addressed to become a member of the Council of Europe. Respect to human rights, protection of cultural values stand in the first place in the declarations and programs of the Council of Europe. Two thousand Azerbaijani citizens underwent tortures as captives in different prisons in the Armenian territory. Cultural monuments in the occupied territories of Azerbaijan have been razed to the ground by Armenian troops, about one million refugees live in very hard conditions, will these problems be taken into account while accepting the Armenian Republic to the Council of Europe?

Answer: I am sure that this conflict will be completely taken into account by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. I want to state that organization playing the decisive part to accept the countries to the Council of Europe is the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Parliamentary Assembly of the Council of Europe is against the violation of the human rights wherever it happens. Undoubtedly, we came across with a number of such tragic cases in Europe, some places were occupied and they remain under occupation. Europe itself has a great number of refugees. It is such a problem that Council of Europe always pays attention to it. The Council has special commissions, committees that they are seriously engaged in the problems of refugees and immigrants.

I do not doubt that when Azerbaijan and Armenia apply for full member slip of the Council of Europe, the issues we noted will be taken into consideration.

Question: Mr. President, how do you see the solution of Nagorno-Karabakh problem?

Heydar Aliyev: The solution of this problem is very exact and clear. We have said this repeatedly. The Armenian armed forces must abandon 20 percent of the occupied Azerbaijani territories, more than one million citizens of Azerbaijan driven out from those territories must

return to their native places, territorial integrity of our country and inviolability of its borders must be maintained, safety of the Armenian population of Nagorno Karabakh must be assured, and Nagorno-Karabakh must be given the highest status of autonomy within Azerbaijan Republic. These are clear and just conditions. We offer this. If Armenian side agreed, problem could be solved a long time ago. Unfortunately, Armenian side strives to exert pressure upon Azerbaijan using some privileges regarding the occupied Azerbaijani lands and tries Nagorno-Karabakh to be given the status of state independence. Of course, we can not agree with this. We can not let the part of the Azerbaijani territory be seized. Norms of international law do not let it either. These are the norms of international law accepted by all international organizations. We are faithful to these principles about our country and about other states. Solution of the problem depends on the Armenian side.

Question: My question is to the Chairman of the Committee of Ministers of the Council of Europe. President of Azerbaijan repeatedly noted that difficulties of the transitional period and aggression of Armenia created such a situation that our country cannot solve this problem without help of the international organizations. How can the Council of Europe help our country in the resolution of these problems?

Siim Kallas: As you know the Council of Europe is one of international organizations forming the political environment in this world. Each of these international organizations has a specific feature. Basic duty of the Council of Europe is the advancement of democracy, protection of human rights and establishment of democracy and dynamic states. From this point of view, to help create judicial base to develop democracy in countries and protect human rights is one of the most important areas of cooperation of the Council of Europe with these countries.

I want to inform you that experience we had during the cooperation of Estonia with the Council of Europe was very productive. Answering your question I state that the Council of Europe offers multisided cooperation both to member states and to the states that aspire to become a member of this Council, and eventually helps and tries to support them in the issues I mentioned above.

But as for the conflicts between the states, we prefer other organizations of the world to solve them. For instance, we appreciate the role of the OSCE in solving this conflict and we always support its Minsk process. In its turn Council of Europe can supply the countries with the information about the ways of solving the problems of autonomous groups formed in different regions of the world.

The question of providing such assistance by the Council of Europe was discussed at numerous meetings held today. If Azerbaijan expresses wish to benefit from this experience, then the Council of Europe will help your republic with pleasure.

Question: Mr. President, the war between Armenia and Azerbaijan finished a year ago. How does it influence the economic life of your country?

Heydar Aliyev: The war between Armenia and Azerbaijan has not finished. It was ceased two years ago, in May of 1994, with the cease-fire agreement, but there is no complete peace yet. During the last two years first of all we strived toward the peaceful settlement of the problem using the help of the Minsk group of the OSCE. Of course, I must note that the cease-fire has influenced the life in Azerbaijan, and by the way, in Armenia positively.

Of course if there is no war, if operations are not carried out, if blood does not spill, people live more quietly. People, society, state get an opportunity for engaging in socio-economic problems more actively. We used and continue to use this opportunity very actively. Namely, during this period we adopted laws and we began to carry out great economic reforms, including program of privatization and reforms in the agricultural sphere. Notably in this condition we could prepare the first democratic constitution of Azerbaijan and adopted it, we could hold the first democratic elections to the Parliament of Azerbaijan. We could liquidate some negative cases which complicated internal, political life in our country. Unfortunately, unlike European countries and Estonia, along with the military conflict with Armenia, internal political situation used to be complicated in Azerbaijan during a few years. It was connected with confrontation of the different armed groups which fought for acquisition of power. Along with the war with Armenia, civil war began in Azerbaijan in summer 1993. We were able to survive. Considerably, it was possible due to the fact that we could assure cease-fire.

Foreign investors have begun to show more active interest to Azerbaijan, collaborate with us. We have signed great contracts on oil production in Azerbaijan with the biggest oil companies of Europe and the U.S. Cessation of hostilities, stability of socio-political life in Azerbaijan results in more active investments to our republic. Rich natural resources and great economic, intellectual potential of Azerbaijan involve attention of the companies of many countries of the world and we cooperate with them actively. All of these considerably connected with the condition after we achieved the cease-fire. But we strive for sustainable peace, establishment of peaceful and neighborly relations with Armenia, and for the establishment of peace in all Caucasian region.

Question: Mr. President, Mr. Secretary General, my question is to both of you. Mr. Secretary General, the idea of "a big family of European countries" sounded in the meeting, after Azerbaijan, you will go to Georgia and Armenia who also want to enter this family. It is evident that no one wants the members of his family fight, wage war. What concrete steps are you going to take in order to prevent them to fight during their nominations for the membership of the Council of Europe?

Heydar Aliyev: Azerbaijan will continue peaceful policy and will strive for the solution of the conflict between Armenia and Azerbaijan and for the establishment of sustainable peace in the region.

Daniel Taschys: European Council takes measures for easing of the tension in Europe. We try to convince member states of the Council of Europe and all European countries that countries with strong political pluralism, democracy and human rights protection are more stable and prosperous than nondemocratic countries with dictator regimes. Development is guaranteed in those countries where the rule of law is ensured.

Besides all of these we work out a number of general values. All member of the Council of Europe must be faithful to these values and must fulfill these commitments. We do our best to liquidate tortures, hatred of foreigners and others to each other. For this purpose we use the youth movement which is widely extended in Europe at present. We incite European states to learn history of each other. We cooperate in the sphere of education in preparation of history textbooks without any ideology and chauvinistic spirit.

We have legal offers to protect the rights of the minorities. We offer different mechanisms to expand and show the ways of open and transparent cooperation among countries. We advocate the idea that there is no need to change boundaries in Europe again, it is necessary to open these boundaries and expand cooperation. Change of borders brought about conflicts from which millions of people suffered. Our purpose is to create such an environment in Europe that all people belong to this continent share the community spirit.

All I mentioned are points to prevent such phenomena during the conflicts. I also add that techniques and rules of solution of such conflicts are known to us. This work is especially implemented by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

Coming back to what the chairman said, I want to emphasize that we prefer such conflicts to be solved by other organizations in Europe, especially by the OSCE.

Question: My question is to the President Heydar Aliyev. Last parliamentary elections held in Azerbaijan were criticized. What do you plan to implement for holding just elections in future?

Heydar Aliyev: I do not agree with your opinion. I do not consider that parliamentary elections were unfair in Azerbaijan. Elections were completely free. These elections were held on the basis of multi-party system, transparency and political pluralism. All those who initiated candidates freely used the information agencies, including radio and television. Over 30 parties have been registered and are functioning in Azerbaijan. Over 500 newspapers are published. Numerous opposition newspapers are published and distributed in Azerbaijan. Each person in our republic has an opportunity to express his opinion as he likes. All of these were reflected in the parliamentary elections.

Eight parties are represented in the present Parliament of Azerbaijan. Opposition parties have representatives in the Parliament. All these demonstrate that the first parliamentary elections in the independent Azerbaijan were held in a democratic way. You should take into consideration that government has changed three times in our republic after Azerbaijan achieved independence. I mentioned, in summer 1993 the civil war broke out in Azerbaijan. Opposition parties had armed groups. In 1994 and 1996 there were some efforts to seize authority in Azerbaijan, a few terror acts were carried out, several attempts of terrorist attacks were made against the president and they were failed.

Recently, in 1995 and 1996, internal social and political stability was established in Azerbaijan. If you came to Azerbaijan two years ago, you could see different illegal armed groups in the streets of Baku. Unfortunately, most of them belonged to opposition parties and groups. Moping up Azerbaijan from these criminal groups during a short period, giving opportunity to people to live freely, and holding parliamentary elections prove that democracy has been established in Azerbaijan.

Therefore, I appreciate the first parliamentary elections as the first step made towards democracy in the independent Azerbaijan, and I am sure that these democratic processes will develop year by year and the next parliamentary elections will be held in higher level.

Thank you for your attention!

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev and President of the Parliamentary Assembly
of the Council of Europe Mrs. Leni Fischer
Strasbourg, European Palace, October 9, 1997**

Leni Fischer: Dear Mr. President Heydar Aliyev! I warmly welcome you. I am glad to meet you again. Conveying to you the warmest wishes of my husband, I want to say that he enjoyed the concert dedicated to the anniversary of Rostropovich in Baku. It is such an event that we will never forget it.

Heydar Aliyev: I thank you and your spouse, please give him my respect and esteem, and I am very pleased that you attended the concert together with your spouse.

In response to your interest in the region, including the update in resolving the Armenian-Azerbaijani conflict, I declare that after your visit Baku, there are changes in the settlement of Armenian-Azerbaijani conflict. Presidents of the OSCE Minsk Group - the U.S., Russia and France made a statement in Denver. The co-chairs submitted us their proposals for resolving the conflict. We are advocates of ending the Armenian-Azerbaijani conflict based on the principles adopted at the Lisbon summit of the OSCE and accepted these proposals as a basis for further negotiation. The proposals provide for a two-stage solution to the conflict. According to these proposals 6 Azerbaijani regions occupied by Armenia must first be liberated, the Armenian armed forces must leave these territories, refugees should return to their land. In the second stage the status of Nagorno Karabakh within Azerbaijan must be determined, and at the same time Shusha and Lachin must be freed from the occupation. Azerbaijan is ready to continue negotiations on the basis of these proposals.

I reiterate that the independent Republic of Azerbaijan, which is an integral part of Europe, is heading toward integration into the structure of the continent and has worked closely with the European Union, and the European Commission. We attach great importance to our relations with the Council of Europe, and after obtaining the status of "specially invited guest" our cooperation has improved significantly. However, we wish to become a full member of the Council and carry out all measures for this purpose.

Memorable words in the book of honorable guests of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe:

"Parliamentary Assembly of the Council of Europe plays a significant role in the development of peace, prosperity and democracy in Europe. Azerbaijan attaches great appreciation to the cooperation with the Council of Europe and tries to become a full member of the Council of Europe. I wish the Council of Europe new successes."

*Heydar Aliyev,
President of the Republic of Azerbaijan
October 9, 1997"*

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with Daniel Tarschys, the Secretary - General
of the Council of Europe**

Strasbourg, European Palace, October 9, 1997

Daniel Tarschys: Mr. President! I am glad to welcome you sincerely in France. Having accepted the invitation of the President Jacques Chirac you have come to the summit, it honors me. I should note that supreme delegations of the 46 states, including 26 presidents and 20 MPs will participate in the second summit of the heads of states and governments of the member countries of the Council of Europe in the European Palace in Strasbourg.

We are glad to see Azerbaijan in the European structure. You have joined two conventions of the Council of Europe. We begin to know each other much better gradually. I am ready to help the Republic of Azerbaijan closely to join the Council of Europe.

Heydar Aliyev: Mr. Tarschys! I am grateful to you for the warm reception. I am glad for the opportunity of Azerbaijan to participate in this summit. We want to participate in all the structures of the Council of Europe. Azerbaijan establishes a democratic state. This is a difficult process. To declare democratic principles and to implement them are different things. We have adopted a democratic constitution and elected the parliament on the basis of the multi-party system. However, we need time to reach the level of the European democracy.

I am fully satisfied that our positions with the European Council coincide. I am pleased that in your speech you highly appreciated our devotion to the principles of the Council of Europe. By pointing out difficulties in the state building, in the implementation of reforms, including democratic reforms I should note that the lack of stability in the country, attempts of overthrow some years ago delayed the processes. Now the situation has improved fundamentally. Establishment of socio-political stability paves the way for the steps to democratic reforms. However, the major difficulty is connected with the Azerbaijani-Armenian conflict. As a result of this conflict, which began with the territorial claims of Armenia against Azerbaijan, 20 percent of our territories have been occupied, more than a million of our citizens have been displaced from their native lands, and now the majority of them live in the refugee camps in critical conditions. Subsequently, Azerbaijan suffered from tremendous material damage and spiritual harm. Nevertheless, we signed an armistice agreement in May, 1994 and we also implement it. I mention again that the first democratic parliament has been elected, the parliament elected democratically functions in the republic. Establishment of internal stability and observation of ceasefire offer all necessary facilities to begin the reforms in the country. Although we began to realize these things later than the CIS, we have advanced them in many fields. We have enough achievements in the field of reforms, reconstruction of economy. We are on the way to integrate into the world economy. Our principles are clear and the progress of Azerbaijan on the way of independence and democracy is irreversible.

We want to settle the conflict between Azerbaijan and Armenia peacefully on the basis

of the principles adopted in the Lisbon Summit of the OSCE. The conflict going on since 1988 because of the territorial claims of Armenia against Azerbaijan has resulted in the occupation of 20 percent of our territories by Armenia. Over a million of citizens of Azerbaijan languish in refugee camps. We believe that we shall settle the conflict in the shortest period with the mediation of the Minsk Group of the OSCE organized to settle this conflict peacefully. From this point of view the last proposal of the co-chairs of the Minsk Group generates great hopes.

Daniel Tarschys: I hope that the conflict will be settled peacefully. There is a great interest in Europe, and I want the conflict of Nagorno Karabakh to be settled peacefully.

**The speech of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev at the summit of the heads of states and
governments of the member countries of the Council of Europe
Strasbourg, European Palace, October 11, 1997**

Distinguished chairman!

Ladies and gentlemen!

I cordially greet the participants in the second summit of the Council of Europe. I am very pleased, for the first time, an independent Republic of Azerbaijan takes part in this leading international forum dedicated to the discussion of important common European problems on the eve of the new millennium.

Great positive changes happened in our planet, the end of the cold war and the fall of the iron curtain, unified Europe and promoted the integration of new states into the European structures which have chosen the way of democracy.

An important role in these processes is played by the Council of Europe, and we highly value its contribution to strengthening of peace and stability, conformity with the principles of pluralist democracy and common human values in all of the European continent.

Being an integral part of Europe, Azerbaijan has been developing close relations with Europe throughout its history.

Since gaining independence, the Republic of Azerbaijan passed a complicated and dramatic way. The difficulties of the transitional period, internal political instability, a plague of illegal armed groups, attempted coups, the social-economic crisis, the devastating sequence of neighboring Armenia's aggression, created a state of anarchy, chaos and mass violations of human rights, threatening the existence of Azerbaijani state.

Due to great efforts, we have stabilized the situation in the country in the short run and started the implementation of drastic political and economic changes aimed at building a secular and legal state with a market economy.

The first free and multi-party democratic elections to the Parliament of the Republic have been held. Through a nation-wide referendum, the Constitution of independent Azerbaijan, granting all necessary human freedoms and rights, was adopted. Existence of tens of political parties, hundreds of independent mass-media, maintenance of freedom of speech and conscious, setting up favorable conditions for the development of national minorities bear witness to the formation of a democratic society in our country.

The liberalization of the economy, the minimization of inflation, the wide attraction of foreign investments, the successful realization of the privatization program, including land ownership, meant that the economy of Azerbaijan has overcome a long-lasting decline, and real growth of output and improvement of wellbeing of our citizens have started.

Apparently, we continue to experience certain difficulties of the transitional period; the hard heritage of the 70 years under totalitarian rule still has its effect. But the successful implementation of democratic reforms and the firm support of these reforms by the over-

whelming majority of citizens of our Republic witness that independence and democracy are irreversible in Azerbaijan.

The biggest problem for us still remains the consequence of Armenian military aggression, as a result of which twenty percent of the Azerbaijani territories have been occupied and more than one million of Azerbaijanis have become refugees and IDPs living under unbearable conditions in tented camps.

We greatly appreciate the efforts of the OSCE aimed at fair settlement of the Armenian-Azerbaijani conflict. The OSCE Lisbon Summit of December 1996 adopted an extremely important decision on this issue. The principles of Lisbon are: recognition of territorial integrity of both Armenia and Azerbaijan, granting a high degree of autonomy to Nagorno Karabakh within the state of Azerbaijan, and security guarantees to the whole population of Nagorno Karabakh.

We highly value the Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe dated 22 April 1997, which also supported the territorial integrity of the Azerbaijani State and the Lisbon Summit principles on the settlement of the Armenian-Azerbaijani conflict. These documents have laid a good foundation for achieving peace on the basis of common international law norms.

In May of 1994, we signed a cease-fire agreement and we aim to preserve it until the final settlement of the conflict.

We support the recent proposals of the co-Chairs of the Minsk Group of the OSCE (Russia, USA and France) on settlement of the conflict in two stages: the first: to withdraw Armenian armed forces from the six occupied Azerbaijani regions, to provide the return of Azerbaijani refugees to their permanent homes and to restore all communications destroyed as a result of the war; the second: to determine the status of Nagorno Karabakh along with the liberation of Lachin and Shusha regions.

I reiterate today once again that we remain committed to peaceful settlement of this conflict, we want firm and long-lasting peace with Armenia. Despite the severe damage inflicted on Azerbaijan by the aggression, we want to restore good neighborly relations and co-operation between our countries, wellbeing of our people and peace and stability in our region.

Ladies and gentlemen!

In June 1996, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe granted special guest status to Azerbaijan. We are also a party of the European Cultural Convention and participate in the open partial agreement on prevention, defense and organization of assistance in case of major natural and technological disasters.

On 13 June 1996, I appealed to the Secretary General of the Council of Europe to admit the Republic of Azerbaijan as a full member of the Council. I have expressed our readiness to join the European Convention on Human Rights and have asked the Committee of Ministers of the Council of Europe to accelerate negotiations with the Government of Azerbaijan on this issue.

We are actively co-operating with the institutions of the Council of Europe and we are taking part in all its ventures and we create all opportunities for delegations of the Council

of Europe to work in Azerbaijan.

We pin great hopes on the assistance of the Council of Europe in the development of democratic transformations in our country. We hope that Azerbaijan will be a full member of the Council of Europe very soon. For our part, we will do everything to measure up to the high standards of modern European democracy.

Dear ladies and gentlemen!

Our Summit sums up the results of a turbulent and dramatic 20th century, and sets out tasks and prospects of the next century. As before, the New Europe, unified in the ideals of freedom, democracy and humanity, will play an important role in the progress and prosperity of all humanity.

I am convinced that the Republic of Azerbaijan, having enormous natural resources and a rich cultural and intellectual potential, will make its deserved contribution to this positive process.

Thank you for your attention.

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the delegation headed by the Secretary
General of the Council of Europe Daniel Tarschys
Presidential Palace, August 30, 1998**

Heydar Aliyev: Honorable Secretary General, honorable guests. I welcome you to Azerbaijan. The relations between the Council of Europe and Azerbaijan have developed during the recent years. We appreciate the present state of these relations and your visit to Azerbaijan for expanding and strengthening them.

I remember we last met in Strasbourg last October. I appreciate the Strasbourg summit of heads of state or government of the member-countries of the Council of Europe. I had an opportunity to speak at the summit on behalf of Azerbaijan. I also had effective meetings with you, Mr. Tarschys, Mrs. Fischer and other officials of the Council of Europe. I believe we have taken important steps to become a full member of the Council of Europe since those meetings up to now. We are pleased with our guest status at the Council of Europe, but we want to become a full member. As I stated before, we have already passed the testing period. You can evaluate our testing period. But we think we have passed it. Thus, I guess there is a need to discuss this issue in our negotiations.

In general, Azerbaijan, as a European country, wants to take an active part in the life of Europe; therefore, we need to become a member of the Council of Europe.

I welcome you once again.

Daniel Tarschys: Mr. President, thank you for welcoming us. I want to pass the floor to Mr. Giannos Kranidiotis, the representative of Greece.

Giannos Kranidiotis (State Secretary for Foreign Affairs of Greece): Mr. President, it is an honor for us to visit Azerbaijan. It is an honor for us to be your guest and meet you in the Presidential Palace. This is a large delegation of the Council of Europe that has visited Azerbaijan. As you see, the delegation is headed by the Secretary General and the Committee of Ministers is represented by Greece. This is our trip to the Caucasus. We will visit three countries which are applicants for membership of the Council of Europe – Georgia, Azerbaijan and Armenia within the frames of our trip.

I hope that we will meet representatives and officials of the Azerbaijani government during our stay here and will gain comprehensive information about Azerbaijan.

Our task is to report the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the present state of Azerbaijan upon our return. We will evaluate the progress achieved in different spheres in Azerbaijan and report on it. Thus, I emphasize the importance of this meeting. I hope we will have an opportunity for constructive exchange of opinion with representatives of the Azerbaijani government during our stay here.

Mr. President, I strongly believe, and no one at the Council of Europe doubts, that the three Caucasian states we are visiting are part of Europe. Since the three states, including Azerbaijan are part of Europe, we have historical roots and features, same historical tradi-

tions and values. Therefore, the Council of Europe is ready to cooperate with Azerbaijan and participate in the process of admission of Azerbaijan to the Council of Europe. The Council of Europe is ready to assist Azerbaijan technically and with its recommendations, if needed. We must work together for your modernization and make your road to Europe smooth. I am pleased to say that progress has been achieved in some spheres in Azerbaijan. I mean democratic reforms first of all. It is known that the Council of Europe attaches a big importance to democratic reforms and protection of human rights; notable progress in this field has been achieved in Azerbaijan. Yet, there are still more steps to be taken. I want to repeat that the Secretariat of the Council of Europe and all member-countries of the Council of Europe are ready to assist Azerbaijan in different ways. Mr. President, we know that Azerbaijan is an important country in the Caucasus. We are also aware that Azerbaijan has a bright future. I would like to note your personal role in the progress Azerbaijan has attained in recent years. You have done a lot for strengthening the independence and role of Azerbaijan in the world.

Mr. President, let me give the floor to Mr. Secretary General. I think he can inform you more comprehensively on the position of the Council of Europe. At the end of my speech, I want to thank you for your hospitality and your accepting us. I hope we will see you in our European family soon.

Heydar Aliyev: Thank you very much.

Daniel Tarschys: Mr. President, let me continue. On behalf of the Council of Europe, I want to state that I am very satisfied with the ongoing processes in Azerbaijan. Perhaps you remember, I last visited Azerbaijan two years ago. It was the period of Azerbaijan's application to the Council of Europe then. I am very glad that progress in all fields has been achieved in Azerbaijan. Recently Azerbaijani representatives have actively participated in the activity of the Council of Europe. The number of visitors from Azerbaijan to the Council of Europe is increasing. It does not apply only to the Parliamentary Assembly, because Azerbaijani representatives are very active in the interparliamentary activities.

Mr. President, I recall your speech at the recent summit of the Council of Europe with a great pleasure. You spoke on behalf of Azerbaijan. Perhaps you felt that at the Council of Europe we did not distinguish applicant countries from member-countries. You spoke as the President of an applicant country. It is an expression of the attitude of the Council of Europe to applicant countries, including Azerbaijan. It means that we are ready to admit Azerbaijan soon.

I want to speak about the internal ongoing processes in your country with a great pleasure. A number of legislative acts were adopted in accordance with European standards in your country. I want to note that most of them were adopted based on your directions and recommendations. You regard accordance of legislative acts with European standards as an important factor.

Mr. President, we have mentioned the refugee problem many times in our talks. I want to note that the refugee problem worries the Council of Europe very much. Together with other international organizations we will do our best to solve the problems of refugees. We will try to involve them in this problem. The next political event in the life of your coun-

try will be presidential elections. You have invited observers of the Council of Europe to observe the presidential elections. The Parliamentary Assembly of the Council of Europe has responded positively. We will be pleased to participate in the elections as observers. I believe that the forthcoming presidential elections in Azerbaijan will turn into a symbol of respect to democratic values and divergent of opinions.

Azerbaijan does not have a representative at only one organization of the Council of Europe. It is not a well-known organization. This is the Council of Local Constituencies at which different regions are represented. I would like Azerbaijan to have its representative there, too. Thus, I have a question to you: what positive changes have been attained on development of democracy in provinces?

Mr. President, I congratulate you on abolition of capital punishment. The abolition of death penalty is one of many important requirements to be implemented. It is not a problem of a couple of countries, but many countries. We will all try to implement all conditions. I know we will cooperate with Azerbaijan in this field.

I am aware that Azerbaijan's aim is to become a member of the Council of Europe. It is not a national policy only. It originates from the desire to be a part of Europe. Evidently, the Council of Europe prefers joint activity for implementation of general ideas. We try to solve problems by cooperating with European countries. The Council of Europe unites all countries of the continent and we also feel happy when witnessing the active steps of Azerbaijan for becoming a member of the European family.

Heydar Aliyev: Honorable Mr. Minister!

Honorable Mr. Secretary General!

I thank you for your kind words on the attitude of the Council of Europe towards Azerbaijan and the work done in our country for becoming a member of the Council of Europe.

Azerbaijan's efforts on full membership of the Council of Europe is not related to its location in Europe only. We have always been living in Europe geographically. While enjoying a guest status at the Council of Europe, our efforts on a full membership at the Council target at adjusting all spheres of our country to the standards of the Council of Europe. You are absolutely right by saying none of the member-countries of the Council of Europe is perfect. You also noted that these countries can develop by learning from one another. Confirming your words, I can say that we don't consider Azerbaijan a perfect country. Because Azerbaijan has been independent for less than seven years. It is a young independent state, which is able to move forward. Our speed allows us to overcome a ten-year distance decade within a year. You mentioned that much work had already been done for it in Azerbaijan.

Our main goal is to establish and develop universal values accepted and agitated by the Council of Europe in Azerbaijan. They make up the basis of democracy. The process on building legal, democratic and secular state in our republic has been enthusiastically conducted since Azerbaijan gained independence, especially for the recent years. It is not an easy process. But there are factors in our country which complicate this process. You know them. One of them is the problem generated by occupation of 20% of Azerbaijani territories by the Armenian armed forces and violent deportation of over one million Azerbaijani citizens from their homes as a result of the Armenian-Azerbaijani conflict. The second fac-

tor that complicates the state of our country was existence of internal political instability in Azerbaijan in previous years and struggle of various criminal groups and illegal armed gangs over power.

Democracy can be developed in any country in conditions of sustainable development and growth of welfare of population. You are aware that we are going through the transitional period and have been facing a lot of socio-economic problems during the recent years. There are other factors as well. But we have tried to remove the obstacles and we still do. We have ceased the fire in the Armenian-Azerbaijani war since we signed the cease-fire agreement in May 1994 and we have been observing the agreement for over 4 years. We regard it as an important achievement for attaining a great peace and as a favorable ground for establishing and developing democratic values in Azerbaijan.

The internal political situation in Azerbaijan has been stabilized, people have been living comfortably, and criminal groups have been liquidated during the recent years. Rights of every person are protected in Azerbaijan; favorable conditions for people to live freely have been created. We conduct wide reforms in the socio-economic field, especially economic reforms yield positive results.

As you know, liberalization of economy and foreign trade, privatization programme, implementation of agrarian reforms, privatization of lands make up the basis of economic reforms. Thanks to the implementation of socio-economic reforms we have secured growth in economy during the last years. We have normalized and stabilized the financial state of Azerbaijan.

We have taken some measures for improving welfare of the population. In 1993-1995 the economy of Azerbaijan was in decline. The economic decline accounted 15-20% annually; the industrial productivity was also falling down every year. We stopped the economic decline and the growth in economy started in 1996. The GDP of Azerbaijan grew 5.8% in 1997, 9% during previous months of 1998. The inflation rate in Azerbaijan was 1600% in 1994, 80% in 1995. We lowered the inflation rate in 1996. In 1997-1998 there has been almost no inflation in Azerbaijan.

As you know, we compare Azerbaijan with other countries of the Commonwealth of Independent States. You witness the processes going on in Russia. Thanks to God, we don't have such processes in Azerbaijan. Even the processes in Russia can not influence us. Because we have normalized and stabilized our financial state and maintain this stability. Wages have notably been increased in the last 2-3 years. As a result of the implementation of the agrarian reforms, agricultural production has risen in Azerbaijan. The privatization has revived the economy. All these factors create a suitable ground in Azerbaijan for development of democracy and democratic values.

I appreciate your kind words. You praised the abolition of capital punishment in Azerbaijan. You should know, Azerbaijan, which is situated in Europe, has also lived and flourished with values of the Oriental civilization. The combination of Eastern and Western values in Azerbaijan may not be noticed in other countries. Therefore, while other countries apply public shooting and hanging based on Sharia, the abolition of capital punishment in Azerbaijan is a historical event.

I think that much work has been done and notable achievements have been attained for establishment of political pluralism in Azerbaijan. Azerbaijan holds the highest position among the European countries by number of newspapers. I don't know if there are as many newspapers in Greece as there are in Azerbaijan. I guess, your ambassador can give more precise information about it. I don't claim Azerbaijan is more advanced than Greece. I just mean we have opened a lot of opportunities. When any field that has been long closed is opened, it can develop fast. Censorship in Azerbaijani press had been abolished long ago. But there was an agency called Glavlit with no real influence on press. But its existence allowed the opposition to claim there was censorship in Azerbaijan. We abolished Glavlit and buried it so deep that it can never be re-established. Thus, freedom of press, speech, and conscience is secured in Azerbaijan.

Undoubtedly, we don't idealize everything. Because there is still a lot to do. If something has not been done, it does not mean we don't want it. We simply don't have time for it.

You asked me about local administration. You mentioned Azerbaijan is not represented in that organization of the Council of Europe. I want to inform you that municipal elections will be held in Azerbaijan in 1999. It is my personal opinion. I want to submit a proposal to the parliament on it. I am confident that Milli Majlis will adopt a relevant decision.

To answer your question, I can say that we will try to represent Azerbaijan in that organization of the Council of Europe prior to municipal elections.

Likewise, I also think that one of the most important steps in democracy in Azerbaijan is the forthcoming presidential elections. You may appreciate that the president elected for a five-year term has been acting since the last presidential elections on October 10, 1993. The five-year activity of the president elected by people and announcement of new elections at the end of his term in the country with internal political instability during the previous years, including last five years is a sign of internal political stability and an important step on the road to democracy.

I consider that laws, which may create democratic conditions for presidential elections in Azerbaijan, were adopted. Those laws are being implemented now. We understand that implementation of a law is harder than its adoption. I hope all laws will be implemented regarding the presidential elections in Azerbaijan.

We consider that the next presidential elections in Azerbaijan scheduled to October 11 is the most important stage in our lives and on the road to democracy in the history of our independent state. Organization of free and fair elections is our supreme goal. Because we perceive we can demonstrate development of democracy in Azerbaijan to the Council of Europe and democratic countries of the world this way.

There are many political parties in Azerbaijan. 31 or 32 of them are registered. Some parties function even without being registered. They can carry out their activities freely and no one restrict their activities. A presidential candidate of these parties and various initiative groups was registered. I think an important stage of the elections is beginning now. The presidential candidates will speak on TV and radio starting from September 1.

Despite modest financial resources, our government showed generosity by allocating

necessary finances by proposal of the Central Election Commission.

I think the presidential elections in Azerbaijan will be held at high level. You can be certain. I know you also wish it. But we desire it more. I guess your wishes and our desires will come true. Thus, we are moving forth step by step in direction of membership of the Council of Europe. And you should open your doors and allow us to be admitted fully.

Daniel Tarschys: Mr. President, as I noted earlier, the doors of the Council of Europe are wide open for you and you are almost accepted. I guess Azerbaijan will soon be admitted to the Council of Europe as a full member. But as you know, we need to convince the parliamentarians. The parliamentarians of the Council of Europe may ask what Azerbaijani MPs are doing.

Mr. President, you are right, every government has a lot of tasks to do, so they can not be implemented at the same time. By securing stability and starting economic development in your country, you have created a favorable basis for democracy. It is possible to develop democracy, organize democratic presidential elections, and attain parliamentary democracy on this basis. Prerequisites for strong and active democracy have already been implemented. Returning to the beginning of our talk, I want to congratulate you on this occasion. We appreciate the implementation of necessary laws and notably abolition of capital punishment by your initiative.

Activity of Azerbaijani MPs is very important; they must cooperate closely with the parliamentarians in Strasbourg, and convince them to evaluate the processes in Azerbaijan objectively and to appreciate the progress achieved in our country. I think the visits of representatives of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe to Baku and their meetings here have assisted it. I hope this theme will be comprehensively discussed at the Parliamentary Assembly this fall, and better opportunities for broader discussions of this theme will be opened after the presidential elections. I am very pleased that equal conditions have been created for the presidential candidates in Azerbaijan.

Giannos Kranidiotis: Mr. President, I want to inform the number of the newspapers in Greece is enough. Perhaps we can compete Azerbaijan in this sphere. Mr. President, I congratulate you on the occasion of the achieved progress in Azerbaijan. We are pleased that Azerbaijan has such progress and notable achievements in economic reforms. This is one of the important spheres for development of democracy. Organization of the presidential elections and participation of local administration in attained successes are necessary conditions. Another important factor of democracy is freedom of press. Not only establishment of democratic institutes, but also their activity is very important for democracy.

Mr. President, I thank you for the meeting today. I think after this meeting we can convince the members of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe that big progress has been attained in Azerbaijan. I encourage you to pursue your way.

Daniel Tarschys: Mr. President, we forgot that our countries have been trying for democracy for 250 years.

Heydar Aliyev: You are very right. They have been trying for 250 years, yet they have flaws. We received first knowledge on democracy from quotes and essays of Greek scientists and politicians. I also want to note that the assistance of the Council of Europe to

Azerbaijan and our cooperation with the Council have played an important role in our achievements. The meetings of our representatives at the Council of Europe and visits of the Council to Azerbaijan since our relations were established and Azerbaijan received a guest status and candidacy at the Council of Europe, have enriched us and assisted us a lot in our activities. I thank you for the effective cooperation, for your attention, care, and assistance to the development of democracy and democratic values in Azerbaijan.

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the delegation of the Venice Commission
of the Council of Europe
April 21, 1999**

Heydar Aliyev: Distinguished guests, you are welcome to Azerbaijan. I welcome you and wish you success in your work in Azerbaijan.

The seminar which you planned is very important for us. As a young democratic and legal state, Azerbaijan considers the establishment and development of democracy in every sphere of our life and state building as the main goal. Recently, we successfully cooperate with the Council of Europe and try to use its recommendations in our works in Azerbaijan. The Constitutional Court of Azerbaijan plays an important role in these issues. On this occasion, your joint initiative with the Constitutional Court to hold a seminar in Azerbaijan on a very significant topic for us is very important. The topic of the seminar is very important and interesting in connection with the ongoing processes in the world and it is of special importance for Azerbaijan. We hope that your seminar will be very important for right and correct formation for the problem of autonomy and its consistence with the international law. Please, the floor is yours.

Gianni Buccicchio: Mr. President, let me thank You on behalf of me and my colleagues for sparing Your precious time and for receiving us. Everybody knows this hall, and it is very familiar to me, too. Because, I have personally had the honor to be received by You four times in this hall. It was the time when the Constitutional Court of Azerbaijan was just being established and I was participating in its establishment and inauguration. We are again in Baku after some months. We saw that great changes happened since that time and the Constitutional Court is located at a grand building. Today, it is busy with very important issues of Azerbaijan. Yet, the Constitutional Court took very important decisions during this period and it is highly appreciated by the world community. Of course, all of these were realized with Your support.

We have noted it in all our meetings. In general, the support of the state for the Constitutional Court is of special importance. The Constitutional Court is a guarantor of stability, democracy in the country. At the same time, the Constitutional Court is a kind of window for the development of democracy in the country, government and society. I must note that the judicial activity of the Constitutional Court is highly appreciated abroad as well, and it increases the prestige of Your country.

As You pointed out, our current visit is dedicated to discussions of a very urgent and important issue - the issue of autonomy. That is why, I firmly indicate that this issue is very urgent. We will study it. I would like to point out that the tendency of regionalism and aspiration for autonomy is very great in the world. Spain and Italy in Europe could be examples. It is a very urgent issue, as I noted. Because, we live in a very hard and complicated period. For example, I can cite the events in the former Yugoslavia.

Unfortunately, we usually face the issues of autonomy after the birth of a conflict. That is why, the main goal in approaching these issues is to prevent them before the conflict. It especially concerns the conflicts connected with the territorial disputes. One of the main tasks is to reconcile the parties by bringing them together to prevent the conflict, and to harmonize the two emerging global issues.

First of them is the efforts of separation on the territorial grounds by preserving the territorial integrity. We are charged to prepare a special status in conformity with the local laws. The development of a special status aims at the settlement of the conflict by bringing the parties together. At present this question is very urgent for Yugoslavia, too.

Before arriving in Baku, at the end of the last year, the Venice Commission developed an autonomy status for Kosovo, approaching it from the territorial point of view. But it must be noted that the Venice Commission has neither political weight, nor political role. That is why, the contact group is busy with broadening and shaping Ambassador Kyr's ideas based on his own proposal. Therefore, the Venice Commission took part in the talks and negotiations on this conflict in Rambouillet, France. In the process of negotiations the Venice Commission did its best to improve the proposal, that is, to settle the conflict on a high level. In this issue, major efforts of the Venice Commission were to conform the proposals to the European standards. As a result of negotiations, we drafted such an autonomy project and it was nearly accepted by both parties. But unfortunately one of the parties refused it at the course of events.

In my opinion, the European continent must play more important role in the settlement of these conflicts. Because, they are conflicts of Europe. Both the Council of Europe and the Venice Commission are engaged in this solution of these conflicts, they intend to take an active participation in the settlement of these conflicts in future, too.

The Venice Commission is also called "the European Commission for Democracy". But if we take into account the ongoing processes it would be better to name it "The European Commission for peace by means of democracy". Because the settlement of these conflicts is a juridical procedure as well as a political one, thus, if they are settled in both ways, then peace will be completely restored in the European continent.

Mr. President, I must say that your activity is fully dedicated to peace. Recently I learned from the press that You have been awarded with the "Ataturk Peace Prize", I congratulate You cordially on this occasion.

You will soon leave for the United States for partaking in the 50th anniversary of NATO. I got interested in it, and learned from the press that you are going to have important negotiations there. You will especially make serious efforts for the settlement of the Nagorno Karabakh conflict which bothers you so much.

Mr. President, I assure You that both the Council of Europe and the Venice Commission are always ready to support and assist You in the solution of this complicated issue.

Mr. President, let me tell you one idea which comes from my heart: I am very glad to see You in such a good physical condition and wish You much better health.

Heydar Aliyev: Thank you. Thanks for the nice words about Azerbaijan, especially about the Constitutional Court of Azerbaijan. Thank you for congratulating me on the oc-

casion of the "Ataturk Peace Prize".

The views you shared once more confirm the fruitfulness of my ideas which I declared just before, that the seminar you are going to hold here is of international importance. Indeed, separatist tendencies have grown and expanded in the world for the recent years. We witness separatist movements in a number of regions of the world as well as in Europe. Some of them resulted in military conflicts. You know that we also suffer from such separatist activities in Azerbaijan. The Nagorno Karabakh and Armenia-Azerbaijan conflict are the result of it and continue for more than 10 years.

In May 1994 we stopped the war which broke out between Armenia and Azerbaijan in 1988 and signed a ceasefire agreement. Nearly five years we are busy in the peaceful settlement of the conflict, liberation of the Azerbaijani territories from the occupation, and in the restoration of the territorial integrity of Azerbaijan. But unfortunately, the Armenian separatists of Nagorno Karabakh along with Armenia do not have a constructive position for the settlement of the conflict.

In December 1996, the principles were determined for the peaceful settlement of the conflict at the OSCE Lisbon Summit. One of the principles is to grant a high autonomy to Nagorno Karabakh within Azerbaijan. We offer such autonomy. But Armenia does not accept it, because from the very beginning they want to achieve independence of Nagorno Karabakh.

Naturally, we cannot agree with it and the world community international law, and the OSCE must not agree with it either. Because if each separatist demands independence as a result of some actions, or military conflict, then all the states of the world will collapse. You see, the events in Yugoslavia, Kosovo led to a great conflict in the world. Here one can not justify either the government of Yugoslavia or the Albanians of Kosovo. Kosovo had an autonomy within Yugoslavia for tens of years. But the Yugoslavian government, Miloshević unjustly annulled the autonomy of Kosovo. As a result, war broke out. Now Kosovo wants independence, but not autonomy. Naturally, we think, and in general the international law demands that the territorial integrity of any country must remain inviolable. From this point of view, we support the territorial integrity of Yugoslavia. But at the same time, we denounce the ethnic cleansing conducted by the Yugoslavian government, Miloshević in Kosovo. It is unacceptable.

You see, by having autonomy sometimes people demand more and they are not satisfied with it. Sometimes states also violate the rights of autonomy of different peoples, and it leads to bloody conflicts. Nagorno Karabakh had autonomy since 1923. But not satisfied with this autonomy, the Armenians of Nagorno Karabakh made efforts either achieve an independence for Nagorno Karabakh or annex it to Armenia. This resulted in a conflict and bloody war.

Therefore, we highly appreciate your activity. We suppose that your model of an autonomy as a result of all researches and discussions and its application to all the countries will contribute much to the peaceful settlement of the conflicts, including to us.

We have made some proposals for granting a self-government status to Nagorno Karabakh. But they always claim that the authorities granted within such an autonomy are not

sufficient. Therefore, we would like you, the Council of Europe, to determine the limits of the highest level of autonomy and submit it as a model for the world community, for Europe. We wish that such useful proposals appear as a result of your studies, researches, your seminar in Azerbaijan and your works. You would have helped us much with it.

Not only we, but our neighbor Georgia has also such problems. Russia and Moldova share the same problem. This issue is very urgent now.

Gianni Buccicchio: Mr. President, if You let me, I would like to mention something. When You talked I remembered that I used to think much about the problems which You pointed out. That is to say I thought about the problems in Osetia, Moldova and others. We came to such a conclusion that it is necessary to prepare a model of autonomy for each case. In general, it is possible. As regards a common model, it would be impossible to apply it to Moldova, Nagorno Karabakh, Chechnya and Abkhazia in the same way. It would not justify itself. It is such an issue that so to speak, the representative of every country must wear his own clothes.

Mr. President, namely from this point of view, I would like to say as you said before, we have participated in the negotiation on the settlement of the Kosovo conflict and in drafting a model of autonomy. Now, we are at Your disposal and we can participate in drafting a certain model for Nagorno Karabakh and we are ready for it. Certainly, I must say in advance that the status of autonomy must not violate the principle of territorial integrity and the principles of Lisbon Declaration. We have studied the status of the Nakhichevan Autonomous Republic. We are aware and want to convey to you that yet the Georgian authority want to appeal us to summarize our ideas about the issues of Abkhazia and South Ossetia and deliver to them. From this point of view, I want to tell you that we are at Your disposal and we are ready to do our best for the settlement of the conflicts.

Heydar Aliyev: Thank you, that is what we are in need of. If you can give a proposal of autonomy or self-administration for Nagorno Karabakh, then we can apply and co-ordinate it with Armenia. It would be great. Probably your proposals can assist us in the settlement of the issue with Armenia, because they reject whatever we propose for autonomy. But if you, the Venice Commission as part of the Council of Europe arrange and insist on its acceptance, it would assist us much. I wish you success in your work. Thank you.

**To the Secretary-General of the Council of Europe
His Excellency Mr. Walter Schwimmer
Baku, June 25, 1999**

Dear Walter Schwimmer!

I heartily congratulate you on your being elected Secretary-General of the Council of Europe.

We attach great importance to expand relations with the Council of Europe, and highly appreciate the growing role of the Council of Europe in all European processes.

I hope that the imminent accession of Azerbaijan to the Council of Europe will boost our collaboration, and will head integration of our country to the world community and restore peace in our region.

I wish you good health, happiness and success in your work.

Sincerely,
Heydar Aliyev
President of the Republic of Azerbaijan

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with Lord Russell Johnston, chairman of
the Parliamentary Assembly of the Council of Europe
September 17, 1999**

Distinguished Mr. Chairman! I am greeting you in Azerbaijan. Welcome to our country. I have sent a letter of congratulation to you on the occasion of your election as a chairman of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Now, personally meeting you, I congratulate you cordially, and I wish you successes in this great work.

Azerbaijan as an independent state cooperates with the Council of Europe. We appreciate this cooperation. I consider that for the last period we have done a lot in this area. As being a European country and, in particular, at the crossroad of Europe and Asia, undoubtedly, Azerbaijan wishes to take part in all the European structures. We are glad that a guest status was given to Azerbaijan in the Council of Europe. We hope our cooperation will lead to a full membership of Azerbaijan in the Council of Europe. That is, I want to say that we shall cooperate with the Council of Europe more actively in future as well.

I am glad that you have already got acquainted with some spheres of the life in our country. I express you my special gratitude that you have found an opportunity and visited the tent camps where the refugees live, you have personally seen this heavy part of our life, the reality of today, therefore, and you probably have a certain impression about Azerbaijan. I think that our further cooperation will expand these impressions. Please.

Thank you. There are many problems in our country, in our young independent state. If we speak shortly, the officials, talked to you up to me, informed you that there was a process of building a democratic, legal, secular state in Azerbaijan. The principles of market economy have been adopted, we have done significant work in this sphere and we shall continue it in future.

On the basis of the principles of market economy the program of privatization and land reform are being carried out in Azerbaijan. The land under the control of the state during the Soviet system, now is given back to peasants, citizens on the basis of these reforms.

I have already said that Azerbaijan is on the east of Europe, at the crossroad of Europe and Asia. For this and some other reasons Azerbaijan has accepted both the European values and the values of the eastern world. It is an inherent feature of the historical past of our country. But the country, the people with such a historical past, is now building a democratic and secular state. I wish to notably emphasize the building of a secular state in Azerbaijan. Particularly now, looking at the complex processes taking place around Azerbaijan - in the Northern Caucasus, in Central Asia, in the neighboring states in the south and north, I declare once more that Azerbaijan will always follow this way. All the bases have been established for the development of principles of the secular state in Azerbaijan, and our people have assimilated these traditions a long time ago.

The Azerbaijani people, using the European values since XIX century, have passed a

long road of development, therefore, possess a progressive science, culture and education. However, there are forces, factors, which undoubtedly influence the processes occurring in our country, both inside and outside Azerbaijan. Despite all these, we go on the way we have chosen. We have carried out and shall carry out henceforth the principles of democracy, freedom of expression, political pluralism and freedom of press.

Of great value for our country is the political stability in Azerbaijan. I emphasize it especially because 5-6 years ago Azerbaijan experienced hardships. On the one hand, there was a war with Armenia, and on the other hand there was no stability in the country.

You arrived in Azerbaijan at the end of 1999. If you arrived here in 1993, and even in 1994, you could not walk quietly in the streets of Baku. We have passed a very difficult, complicated road to ensure political stability, and we achieved it.

Several years ago, we put an end to the economic recession in Azerbaijan, which occurred after the collapse of the Soviet Union. Since 1995, we have already provided development in the national economy. We have prevented inflation, strengthened the value of the national currency, and to a certain degree, improved the life of people. Our big achievement in this sphere is that we have opened the doors of our country to the entire world, achieved successes in involving foreign investments to Azerbaijan.

In two days, we shall mark the historical event in Azerbaijan, the fifth anniversary of the first contract - "the Contract of the Century", signed by Azerbaijan with the big oil companies of the world. Five years ago, we demonstrated a strong will and signed such a contract by taking a big risk. I can tell with satisfaction that in these five years we have gained great successes.

The company "British Petroleum", pride of your country that is of Great Britain, occupies a very notable place both in the first contract, and in the subsequent contracts. But it is not alone - besides BP, there are "Ramco", "Monument oil" and other companies. Two large oil companies of Strasbourg, that is France, where you live now, - the companies "Elf Aquitaine" and "Total" widely cooperate with us. We have signed 19 contracts recently with 32 oil companies representing 14 countries.

I especially emphasize this point because we are on the eve of the fifth anniversary. And still because it simply shows that our country is open and we are able to involve foreign investments. By involving foreign investments, we shall manage to ensure economic development of our country as well as in future.

What I said is both our problem and our work. But the biggest problem, trouble of our country is the Armenian-Azerbaijani, Nagorno Karabakh conflict. You have enough information about this conflict.

This conflict broke out in 1988 and continues until now. Because of certain reasons, the Armenian armed forces have occupied 20 percent of the Azerbaijani territory and keep it under occupation until now. The citizens of Azerbaijan have been expelled violently from their lands and still live in tents. Once more I express you my gratitude that you could visit there by helicopter and see them.

We have never supported war in Azerbaijan. And the conflict was not started by Azerbaijan. Armenia started the conflict claiming to the Nagorno Karabakh, a primordial terri-

tory of Azerbaijan. And it has led to an escalation of war, eventually blood has been shed, people have been killed. In the occupied lands more than 700 villages, towns, settlements, habitations have been devastated. But, despite these, we have always favored the peaceful settlement of the problem. For this reason, in May, 1994, we signed an armistice agreement with Armenia, and we observe this agreement until this day. It is already more than five years both Armenia and Azerbaijan live in cease-fire. But it cannot remain so long. It is very hard for us. Because, I already noted, our lands are under occupation, people live in tents. It is not too hard for Armenia as it is for us. But it is also a big problem for them. Therefore, undoubtedly, it is necessary to find a common language. The correct decision should be made; we must reach a fair peace.

You know that the OSCE Minsk Group is engaged in this question. The co-chairs of the Minsk Group - Russia, the United States, France, lead this work. In the last years, we cooperated with them broadly. Twice - in December, 1994, and in December, 1996, at the OSCE summits in Budapest and Lisbon - the Armenian-Azerbaijani conflict was discussed and corresponding decisions were adopted. Before these decisions, when the land of Azerbaijan was occupied, the United Nations Security Council adopted resolutions on the unconditional withdrawal of the Armenian armed forces from the occupied lands. These resolutions have not been implemented by the Armenian side, and the principles accepted in the Budapest and Lisbon Summit have not been realized again, because of Armenia's unconstructive position.

You know that after the Lisbon Summit, the Minsk Group of the OSCE has put forward two proposals. We have accepted both of them positively. But these have not been realized, as Armenia has not accepted them. At the end of the last year, a new proposal was submitted. But we did not accept it. The previous two proposals did not absolutely meet the interests of Azerbaijan, but it was possible to count them fair to a certain degree. Principles, which form the basis of these two proposals, grant the Nagorno Karabakh a high autonomy status within Azerbaijan, demand the liberation of the occupied territory by the Armenian armed forces, return of the refugees violently expelled from their lands, ensure the security of all the population of the Nagorno Karabakh, - both the Azerbaijanis and Armenians. Again, Armenia did not accept it.

The last proposal is called "the common state" principle. That is, territorial integrity of Azerbaijan is formally preserved, and new state - the Nagorno Karabakh is established within the territory of Azerbaijan. And Azerbaijan has no power of influence over this new state, which is in its structure and in its region.

It is known that from the very beginning of the conflict, the Armenian side had an aim: either to annex the Nagorno Karabakh to Armenia completely, or to achieve the independence of the Nagorno Karabakh. The last proposal, that is "the common state", undoubtedly, provides this claim of Armenia. We, probably, will deceive ourselves. We will think that territorial integrity of Azerbaijan is not violated, the Nagorno Karabakh is in the structure of Azerbaijan, that is, in its territory, but the Nagorno Karabakh is completely independent. We, certainly, could not accept it, and today I declare that we can not accept it either.

In the last 15 days, the special envoy of the US president on the Nagorno Karabakh and

the Russian Minister of Foreign Affairs have visited our region - both Armenia and Azerbaijan. I have conducted extensive negotiations with them and openly declared that neither the United States, Russia, nor France as co-chairs of the Minsk Group of the OSCE have executed their duties from the Lisbon summit until now. We think that the Minsk Group and its co-chairs should submit new proposals relevant to Azerbaijan. Otherwise, the question will not be solved.

You know that Azerbaijan is the country exposed to aggression. More than one million refugees of Azerbaijan live in tents for seven years. Our people are patient, but, patience is also not inexhaustible.

Informing you about it, I declare once again that we are supporters of only the peaceful settlement of the question. We shall try for it in future as well. We shall maintain the regime of cease-fire. With this purpose, as a result of my meeting in Yalta with the Armenian President Kocharyan, instructions were given to the Ministers of Defense to meet and take necessary measures. Several days ago the Ministers of Defense of Armenia and Azerbaijan have met in the border, held negotiations and will take measures for further strengthening the cease-fire.

We aspire to take an advantage of all means for achieving peace. Including, the meetings held recently between the presidents of Azerbaijan and Armenia are of great importance. However, the Minsk Group of the OSCE should make more efforts for the resolution of the problem.

You said your organization is not dealing with the resolution of conflicts. We know about it. But at the same time you display great interest to this issue. It pleases us. We think that by displaying interest, and as the representative of the Council of Europe, within the frames of possibility, you will also make efforts for achieving of peace and stability in all the regions of Europe.

You said the admission of Georgia to the Council of Europe worries us. It is not so. We are glad. I have congratulated President Shevardnadze on this occasion. There are friendly relations and cooperation between Georgia and Azerbaijan. Our peoples have been friends for centuries. I believe nowadays the relations between Azerbaijan and Georgia as independent states in the South Caucasus can be an example for others. In particular, the construction of the oil pipeline to Supsa port on the Black Sea from Baku via Georgia and the oil pipeline of Baku - Ceyhan from Azerbaijan to Turkey through Georgia for the export of energy resources of the Caspian Sea are the indicators of our close cooperation with Georgia. We want to live in peace, friendship, cooperation not only between Georgia and Azerbaijan, but also among all the countries of the South Caucasus.

Measures taken by the Parliaments of the Council of Europe for establishing relations and trust among the countries of the South Caucasus are undoubtedly significant. We consider these measures - meeting with the speakers of parliaments of the three countries, that is, Georgia, Armenia and Azerbaijan, in March in France under your leadership and the meeting in Tbilisi had the purpose of settlement of the Armenian-Azerbaijan conflict by peace.

There are also many other problems here. If I speak about all of them, it will take hours.

But I spoke about the basic problems, and I assure you that if they are solved, if peace is established, other problems - both internal and external ones can be solved easily. And consequently, I am addressing to you and to the Council of Europe to make every effort to establish sustainable peace and stability in the South Caucasus and to help us in future, too.

Perhaps, you are tired of listening to me, but I am speaking about it in reply to your question.

The processes, occurring now in the Northern Caucasus, in particular in Daghestan, that is, acts of terrorism and robbery, intruded into the territory of Daghestan, strongly worry us.

Our border with Russia passes through Daghestan. Daghestan is a part of Russia, that is, a subject of the Russian Federation. We have always supported the territorial integrity of each country, and today we act as supporters of territorial integrity of Russia. Therefore, we consider that Daghestan is an integral part of Russia and must remain like that henceforth.

Such fights, acts of terrorism, terrible explosions and others threaten each country. We are very anxious about it because we are very close to Daghestan.

Besides, you should know that approximately 120-130 thousand Azerbaijanis live in Daghestan and a lot of Daghestan Lezghins live in Azerbaijan, too. There are a lot of Avars and representatives of other ethnic groups of Daghestan in Azerbaijan. Therefore, all of these have always historically tied us with each other.

Daghestan is a friendly country to us, certainly as an integral part of Russia. We think the Russian federal forces and the forces of Daghestan will put an end to these processes ongoing in Daghestan and ensure stability in the area.

According to the information published in the press, the Islamic extremists and others ostensibly want to carry out a reactionary policy there. Undoubtedly, it can never benefit Daghestan. All the Daghestani peoples profess the Islamic faith. However, Islam never supported terrorism, or extremism. I consider that these terrorists just use the feeling of people.

Explosions in Russia are, undoubtedly, extremely unusual. If you look through the history of Russia or the former Soviet Union, it is impossible to see a similar case. I cannot recall anything. Anyway the most part of that period has passed in front of my eyes. Besides, we read books, we read history. I did not see, hear that since the 20th century there have been similar explosions in the territory of Russia. We think that the government of Russia, the Russian authorities will somewhat put an end to these events soon. We want criminals to be arrested, punished and as a whole, we want political stability in Russia.

Russia is a friendly country to us. We have wide relations with Russia and we wish peace, stability in Russia, including in the Northern Caucasus, a part of Russia.

I see that you have no more questions. Thank you.

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the reporter of the Parliamentary
Assembly of the Council of Europe on Azerbaijan,
MP of France Jacques Bommel and other guests
Presidential palace, April 10, 2000**

Heydar Aliyev: Honourable friend Jacques Bommel!
Honourable guests!

I express my gratitude to you once again for having accepted my invitation, arrived in Azerbaijan and take active part in the jubilee celebrations of "Kitabi-Dede Gorgud", which is of historical significance for us. By this visit, You have manifested Your respect to independent Azerbaijan, our people, our past history, culture and historical roots of Azerbaijani nation. I highly estimate it. I think You have felt that not only I, but also our government and, particularly, our public appreciate it highly, too. Thereby, You have demonstrated once again that You truly uphold the sincere friendship relations with Azerbaijani people I know You have much work to do both in Your country, France, and in the Council of Europe. Because while maintaining close contacts with You within the recent years, we know that You are always very busy. However, You have found time and arrived in Azerbaijan. I think You must be pleased that while partaking at these celebrations and scientific symposiums. You have learned the history of Azerbaijan even better. Certainly, first of all, it is necessary for us. But I think You need it, too. You are already perceived as a scholar on Azerbaijan. Therefore, the knowledge of the history and ancient culture of Azerbaijan enriches You as a scholar. I thank You.

Jacques Bommel: Mr. President, first of all, I am happy that I have been honoured to be invited by You. At the same time, this invitation has concurred with two important events having special significance for your people - the Summit of heads of Turkic states and solemn holding of 1300th anniversary of "Kitabi-Dede Gorgud" epos.

Mr. President, I express my gratitude to You once again since You have afforded me a special honour. First of all, because You invited me to Your table and offered a seat beside the general director of the UNESCO at the official reception on April 9. And secondly, the day before, at the official reception arranged by You for the heads of Turkic states, You rendered me honour to sit at the same table with the heads of states.

Mr. President, I want to advise You to be rather cautious. I think if it goes like this henceforth, I will evidently become more popular in Azerbaijan than in France. And once, facing the inevitability, I will nominate my candidacy for the elections held here and with the elections.

Heydar Aliyev: It would be great. Our parliament needs such a person as You.

Jacques Bommel: I will never forget it.

Heydar Aliyev: Perhaps, our Murtuz Alasgarov will be alarmed of it, because I am afraid that subsequently You will like to become the speaker of the parliament.

Jacques Bommel: In this case, taking into account my age, I will become at least the oldest person of Your Milli Majlis, as You, Mr. President are much younger than me from this standpoint.

Heydar Aliyev: We will speak of it later. However, Your idea is a very valuable one. Because if You are a member of our parliament, it will no longer be discussed in the Council of Europe or in the European Union whether the democracy and human rights are protected in Azerbaijan or not. As long as there is such a person as Jacques Bommel at the Azerbaijani parliament, it means that everything is all right.

Jacques Bommel: Mr. President, despite my jokes, I am quite serious that I am at the same time pleased and happy to see You in good health. Because these days, I have also been beside You. To work in such a regime and with such a dynamics would be extremely hard even for other people regardless of their age, and I am very pleased that You are in good health.

Mr. President, I would also be very pleased to speak on the following. I want to inform that the President of the Republic of France Jacques Chirac still regards You well as before. He is delighted of Your deeds here and gives You full support in every matter.

I want to say that the friendship relations You established between France and Azerbaijan are of great importance. I am confident that this factor will have a special significance in the matter of Azerbaijan's entering the Council of Europe and further upswing of its role in the international community and region.

Of course, this friendship should also find its reflection in further strengthening of contacts between Azerbaijan and France in political, economic and cultural spheres. I am also telling it because the positions of our countries coincide both over the matters linked with the future of Your state and problems of peace and human rights.

I wish the cooperation between Azerbaijan and France both in cultural and economic spheres to get its further development, a pole in respect to industrial and technology links to be set up between these two countries and bring our countries much closer.

Speaking of the state independence of Azerbaijan, I can say that, as a follower of General De Gaulle, I suppose that a common equilibrium should be established for providing the development of Your country. In other words, the tendencies of a more intensive inclination to one or other side should be avoided while observing mutual interests. The contacts with different countries should be built so that none of them, even France would not strive for exerting any political pressure upon Azerbaijan in future. I am quite confident that it will be possible. To that end, we need to make great efforts to have our people and our countries know each other better and especially, the exchange of information should be much expanded.

Mr. President, my friendly attitude to You allows saying frankly that today certain problems and shortcomings with regard to the recognition of Azerbaijan in Europe still exists. In particular, I want to bring France as an example.

Mr. President, these words have special meaning. Your country should accompany the eve of admission to the Council of Europe, in particular, I mean the forthcoming 3 May discussions, by a powerful propaganda campaign. By the way, I should say that ten years

ago. I was not acquainted adequately with Azerbaijan myself. I had just some data found from certain books. The basic information I had in due time was that the late President of France General De Gaulle stopped in Baku for a night when going to Moscow in 1944. The other information said that Mr. Rostropovich was born in Baku.

Mr. President, since I have often come to Baku within the recent years, I am well informed of the processes ongoing in Azerbaijan and each time, I observe the progress in your country. I am saying these words by no means for the sake of courtesy. Having got rid of the 70-year fetters, Azerbaijan is successfully turning into a powerful state. I am speaking not only of the progress attained in the field of energy, oil and gas. Azerbaijan is really turning into a powerful state in the region from the political point of view.

I think all this success should be first of all linked with one factor. The basic factor providing the bright future of the country is the durable stability in Azerbaijan. Mr. President, I also want to mention that this stability has become possible in Azerbaijan just owing to Your personal activity and Your efforts.

Mr. President, the success achieved by Your country and the progress outlined on the whole, Your achievements in the line of democracy, although some opposition forces think differently in a way, as well as the measures taken recently and the summit of heads of Turkic states, instill my full confidence that You are still of a great need for Azerbaijani people in this post.

I speak about the internal stability. Certainly, it is necessary to take into account external stability too.

Your country is surrounded by powerful states. Each of these neighbouring states watches You from abroad and each has its own claims. The matter is that these states aspire to include sometime this region into the sphere of their influence. However, You need to protect Your independence. Azerbaijan is the only country in the Caucasus that has no military base of a foreign state in its territory.

Mr. President, You pursue balanced foreign policy in the framework of world, international community and the region. I compare You in a certain sense with former President of France General De Gaulle. Adhering to the same position as him, You carry on the policy that is beyond all the blocks. Europe, as a matter of fact, upholds You in all the spheres. And it promotes the maintenance of independence in Azerbaijan.

Visiting Your country repeatedly, I nourished the friendly attitude to your people, established close contacts with political figures and gained many friends in Azerbaijan. Mr. Murtuz Alasgarov is one of them. I met many MPs as well.

Yesterday, I visited the Baku State University. I was surrounded by the company of really high-ranking people there. It was a great honour for me to meet teachers and students of the university. Just these selected people seem to play an important role in providing the future of Azerbaijan and its development on the way to democracy.

Upon returning to France, I will tell my colleagues about everything I saw here. I will try to get the people in the political circles of France to understand better the situation and problems faced by Azerbaijan.

Today, Azerbaijan intends to implement the pact on security and cooperation in Cauca-

sus region just as France undertook in due time the steps for implementation of the pact on security and cooperation in Europe.

Mr. President, I have spoken much as always. Since I nourish deep friendship feelings to You, I just wanted to express You all what accumulated inside me. Certainly I had to express my delight with new progress that You gain yearly. I had to say that I strongly believe in Azerbaijan's developing future contacts with its neighbours and with the Council of Europe. I am absolutely confident that Azerbaijan will become an exemplary country realizing its political responsibility together with all the democratic and human rights institutions.

Mr. President, I convey You my best regards and the kindest hopes. Thank You very much.

Heydar Aliyev: Mr. Jacques Bommel. You have really expressed very valuable and important thoughts. It witnesses that You are a true friend of our country and show great care to Azerbaijan. You have given very clever and vital advice regarding the future of our country. I extend my gratitude You. I am pleased that You expressed once again the attitude of my friend, President Jacques Chirak to me and conveyed me his greetings.

I want to inform that we first met officially with President Jacques Chirak as the head of state in 1997. In a short period of time, very warm friendship contacts were established between us. After each meeting with President Jacques Chirak, I think for a long time and realize once again what a great experience this person has and what a smart policy he pursues.

I know well that President Jacques Chirak made and makes great efforts for the peaceful settlement of Armenian-Azerbaijani conflict. For the last time, we met and talked thoroughly during the Istanbul OSCE Summit taken place in November last year. He highly appreciated my meeting with President of Armenia Robert Kocharyan. Certainly, he had definite information about the subject of negotiations held with the president of Armenia and about our agreements. Mr. Jacques Chirak supported it actively, and in particular, he highly estimated my policy carried on in this line. He was confident that we would reach peace. He bravely told me that since we had chosen this way and followed this way, he would mobilize the potential not only of France, but also of the whole Europe to help peacemaking efforts in case we achieved peace. And after peace is achieved, he will try, in particular, to do his utmost to get all the financial centers to render us assistance in reconstruction of our country.

Unfortunately, the terrorist act that happened in Armenia at the end of October and the situation arose in Armenia hereupon did not allow us to continue direct negotiations. However, I am confident that we will resume these negotiations in some time. I believe that President Jacques Chirak will take active part in the settlement of these problems making use of the opportunities of both France and the European Union and render assistance in implementation of this work.

You have highly estimated the progress achieved in Azerbaijan in recent years, such as the provision of economic development, internal and external stability, as well as success achieved in the field of development of democracy and state structure. To be honest, it inspires me and I highly appreciate it

You have highly evaluated my personal activity. You have even taken interest in my health and noted the good state of my health. I am very thankful to You for this, too. I feel good. Saying goodbye to me, my friend Suleiman Demirel told me that I did not need doctor's advice. I have passed the tests by rather prominent physicians within the last three years and those tests showed I was quite healthy.

Mr. Bommel, I am looking at You and wondering how well You look and what an excellent memory You have. It does not matter who is older. However, I think You are younger than me. I made it sure once again at the official reception yesterday evening when You watched our national dances with great interest.

Jacques Bommel: I highly appreciate these dances and their performers.

Heydar Aliyev: Yes, I highly appreciate it too.

Jacques Bommel: You know, I also want to say that the beauty of Caucasians is a very ancient tradition.

Heydar Aliyev: But not anyone can appreciate beauty at its true worth. Special traits are required to estimate it. In short, both You and I are healthy and we will henceforth carry on great work together with You.

I am very satisfied with Your words that I will be needed in Azerbaijan for many long years. I also think that I will be in great demand. Since I have many plans, they have to be implemented. As You have mentioned, I have to turn Azerbaijan into a stronger and more powerful state with a high level of economy and social life. History has entrusted this mission to me and I must follow it out. You speak each time of the politics of general Charles De Gaulle and this time, You have touched upon this subject too. Certainly, general Charles De Gaulle is one of the outstanding personalities of the world. Everything that Charles De Gaulle did during World War II, as well as after it, will live for centuries and will not lose its value. For me, general Charles De Gaulle is an ideal example.

To follow a balanced policy You have spoken about and follow a policy of protection of Azerbaijan's independence is the basis of my today's activity. Of course, this strategy is one of the basic directions of my foreign policy as regards the further expansion of our contacts with Europe and cooperation with it. Our admission to the Council of Europe will provide great opportunities for it.

I try much to develop our direct contacts with France. However, I could not reach the desired results, in particular, in the area of expansion of our economic links. It is true, the "Total" and "Elf Akiten" companies of France have taken a significant place in the oil sector of Azerbaijan.

I remember, in December 1993, I paid the first official visit to Paris at the invitation of President François Mitterrand. While speaking with him, he told me that if we wanted to set up economic links with France, first of all, we should have set up the contacts with "Elf Akiten". Following his advice, I invited the "Elf Akiten" Company to Azerbaijan. This company got a worthy share in the contract concluded regarding the joint exploitation of "Shahdeniz" oilfield well-known in Azerbaijan for its vast gas resources.

Later on, we invited the "Total" Company here. I will also tell You that the "Total" fulfills a great work jointly with the US "Chevron" Company at the "Absheron" oilfield. This

oilfield has great prospects. The president of "Shevron" Company told me - "you will see that we will discover a few times more gas at the "Shakhdeniz" oilfield and hand it over to you". The greater part of the contract share belongs to the "Total" here.

But, of course, our cooperation in the non-oil sector should expand as well. Such cooperation exists. A number of French companies operate in Azerbaijan. However, I do not consider it satisfactory. I will take all the appropriate measures to have our economic contacts expand even greater.

France plays a very important role in Europe. France is a friend of Azerbaijan and therefore, we will step up our contacts with this country in all the spheres.

As You have mentioned, we should intensify the propaganda work until May 3. You have also mentioned that You are the greatest propagandist yourself. I appreciate You for this activity. But taking into account Your advice, Mr. Murtuz Alasgarov and the head of my executive office should make additional statements, since very short time has remained until May 3. We should take some new measures.

Mr. Jacques Bommel, our friendship is of great benefit for Azerbaijan. I thank You once again for this friendship attitude. You should know that we appreciate it. Our people are very reliable in friendship. And the President Heydar Aliyev is even more reliable.

Jacques Bommel: Mr. President, I know it. I even feel it. I want to say that the feelings of allegiance should play, so to speak, a role of cement in the friendship between our countries and it should be one of the major factors.

Mr. President, by the way, I want to say a few words about Your family. Yesterday, I saw some members of Your family. I saw Your son, Your daughter-in-law and grandchildren. In this regard, I congratulate You as a grandfather too. I am a grandfather myself and therefore, I congratulate You as a grandfather.

Heydar Aliyev: Thank You, I highly appreciate it. I am very pleased with it. Both You and I are grandfathers. Grandfathers usually like their children and their grandchildren much. Obviously, our characters coincide and resemble each other in this respect too. I appreciate You for Your attention to my son and my grandchildren.

Send my greetings, my deepest respect and best wishes to Mr. Jacques Chirac. I wish You strong health and successful activity. I have also said yesterday that You have strong hands. Let this strength be with You for ever.

Jacques Bommel: Mr. President, I express You my gratitude for the kind words. I also want to say that I will likely to come to Azerbaijan again during elections in November.

Heydar Aliyev: Come by all means! The elections will not take place without You. Thank You.

From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the Venice Commission of the Council of Europe

Presidential Palace, April 18, 2000

Heydar Aliyev: Honorable guests, I welcome you in Azerbaijan. I am very satisfied that the Court of the Council of Europe and the Venice Commission pay a lot of attention to Azerbaijan. It demonstrates that the Constitutional Court of Azerbaijan already functions effectively and has established notable international relations; as a result of the relations with the Venice Commission and the European Court, you organized an interesting event here. The topic of the event is very significant in general, and the Constitutional Court is important for Azerbaijan as a protector of human rights and freedoms.

Indeed we regard the Constitutional Court as an organization that protects rights and freedoms in Azerbaijan in general. The Constitutional Court is granted such a role.

I am pleased that the Constitutional Court of Azerbaijan already fulfills its important duty and cooperates with prominent organizations likewise.

Human rights and freedoms are among the most important issues in the world. Even the most democratic countries have such problems. Naturally, new independent democracies also have such troubles. How emerging democracies protect human rights and ensure human freedoms, and what they are supposed to do is one of the most important issues.

Your joint measures with the Constitutional Court of Azerbaijan in this regard is very important for our people and Azerbaijan. Therefore, I extend my gratitude to you.

Our relations with the Venice Commission already have a history. It is not our first meeting. I can say that great progress has been achieved in the meantime. Azerbaijan is about to be admitted to the Council of Europe. Of course, the development of the relations with the Court of the Council of Europe is very significant.

We know the requirements are very high. At the same time, we understand that if we pursue this way we are obliged to meet the requirements and we will. But experience is also necessary in this field besides theory. The measures taken and meetings organized by you raise our experience. I thank you once again.

Gianni Bucicchio: Mr. President, let me first say I and our delegation are proud to be received by you every time when we visit here. By enjoying this privilege I thank you for this honor. We have been meeting once a year since 1996.

Mr. President, let me introduce the members of the delegation to you, before I start speaking. They are all honored to meet you for the first time here.

Mr. Ignacio Borrero is a scientific adviser of the Constitutional Court of Spain. Mr. Cesare Pinelli is the Professor of Law of the University of Macerata; he is an expert in this field. Mr. Luigi Ferrari Bravo is the judge of the European Court of Human Rights and an expert on San Marino. Mrs. Fransiska Land is an expert on legal issues and secretary of the Federal Constitutional Court of Germany. My colleague Ms. Caroline Martin is an assistant

secretary of the Venice Commission of the Council of Europe. Mr. Edward Anceletti is a judge of the district court in Baltimore, USA. In general, it is an Italian delegation, including Mr. Anceletti and other colleagues I mentioned. Despite their ties to Italy and their Italian origins, they represent different countries.

Mr. President, I have visited Baku several times since 1996. I want to convey my opinion to you, as a foreign observer. Mr. President, I must say that every time when I visit Baku, I see bigger changes, development, improvement, and progress than the previous time. It applies to many fields, particularly social, economic, human rights, and democracy. During my current visit I witnessed the biggest change at the Bina airport. Now your airport is worthy of a capital of an important country, indeed. In general, I witnessed notable social and economic changes during my trip to north – Khachmaz within my present visit to Azerbaijan.

The result of our observations is that there are very huge changes in agriculture, in cattle-breeding, even in the social sphere, including constructions of new apartments. As for Baku, wherever we look, we see construction work and restorations.

I want to note another indicator of development we witness here. There is intense traffic in Baku. This, too, is an indicator of development. Of course, the democratic development is most important of all and of great significance for the Council of Europe.

Mr. President, I don't know if you remember or not, at my previous meeting with you I noted that democratic development is not possible without economic development. I mean, it is not easy to develop democracy with an empty stomach. From this point of view, economy and democracy should move forward side by side.

We witnessed the development and progress also in the field we are engaged in. Our sphere is constitutional laws and constitutional courts. Certainly, we cooperated with other governmental agencies besides the Constitutional Court during our stay here. But now we mostly cooperate with the Constitutional Court of Azerbaijan. We can confirm that the Constitutional Court of Azerbaijan functions effectively.

You noted the big role of a Constitutional Court in protecting human rights. In general, we see the function of a Constitutional Court broader. It means a Constitutional Court also serves as a guarantor of stability in any country. It may create a balance among different forces in the country, if necessary. Therefore, as you noted, its role and function are very important. Yet a Constitutional Court should always prove its duties, functions, and competence. It is that a Constitutional Court, which is charged of these duties, and is granted to fulfill them. With its activity during several years the Constitutional Court proved its efficiency.

Mr. President, I want to emphasize that you have played an important role to achieve this result. Mr. President, I am saying this since I know you have always supported the Constitutional Court both morally and financially.

In general, it is easy to function based on a budget. You have always recommended governmental agencies to pay attention to the activity of the Constitutional Court, therefore it does never have difficulties.

Mr. President, while thanking you for your special role in this field, I also congratulate

you.

Mr. President, every time when I visit here, meet and talk to you, I express my hopefulness that Azerbaijan will soon become a member of the Council of Europe. But this time I will not say it. Because now I am confident Azerbaijan is ready to be a member of the Council of Europe and it will. I am sure this event may be realized this June or at latest, this September. It is pleasant for me to say that Azerbaijan will be admitted to the Council of Europe during Italy's presidency.

Mr. President, one of the main tasks of Italy that is going to start its presidency in May is to secure the admission of Azerbaijan to the Council of Europe. You have played a big role in Azerbaijan's joining to the Council of Europe.

Mr. President, I know that Azerbaijan's economic progress and development will allow it to become a member of the Council of Europe even earlier. But it was not enough since Azerbaijan has the Nagorno Karabakh problem. As the President of Azerbaijan, your personal initiative to negotiate with the Armenian president directly prompted the acceptance of Azerbaijan to the Council of Europe. I hope you will succeed in resolving the conflict...

Mr. President, I want to state once again that though the Venice Commission is a political entity, it is ready to assist you in technical aspects of relevant issues as an expert in this field. Thank you.

Heydar Aliyev: I thank you for your kind words about Azerbaijan and positive changes you have observed in our country in recent years.

Every time when we met I stated that Azerbaijan had been pursuing democracy since it gained its independence. Naturally, you know democracy better than we do. This is a broad concept. It applies to political systems, human rights and freedoms, political pluralism, and market economy. It has many other elements. I repeat that you know them better than we do. It is impossible to attain all of them within a short time.

Some people think that when the name of a country is changed, its content must be changed as well. It is unnatural. If the issue is related to a person's thoughts and psychology, there is always a process. It is necessary to work practically and adopt laws in order to let the state and its agencies secure democracy and continue democratic state-building. The more important thing is that we pursue this way confidently. We perceive that democracy has a beginning and no end. You have not reached the last stage either.

We are in the first stage of democracy. When people run in a marathon race, they can reach a distance until their strength runs out. For example, some sportsmen ran a 100-meter distance within 9-10 seconds. But no one can do it within 4 seconds. The analogy may not be so relevant. But I want to explain it in a more understandable way. We run the distance at the potential of our forces. But we never stop or go back, we always move forward.

I am very pleased that you observe it. You are right, in countries like Azerbaijan, the economy must develop first to push democratization. But securing an inner political stability is also an important condition for Azerbaijan and similar countries.

When Azerbaijan gained its independence at the end of 1991, it announced it would pursue democracy. But it was necessary to stabilize the inner political situation first. It was not easy because of the existence of a number of illegal armed gangs. They fought one

another for power, leading to the commitment of a lot of crimes. The people could not live in Azerbaijan freely; the socio-economic situation was hard, too. It may be easy to declare democracy in those conditions, but it is impossible to establish it.

We needed to secure the inner political stability in the country. We did it. Now the stability is secured in Azerbaijan. We needed to stop the war with Armenia. We did it once again: there has been a cease-fire since we came to an agreement in 1994.

It was necessary to stop the socio-economic decline and to secure its development. We did it. We have stopped the economic decline since 1995. Now the domestic economy develops year by year, economic reforms and privatization are carried out. Furthermore, market economy principles are applied. Huge foreign investments flow into Azerbaijan. All these factors ensure the economic development of Azerbaijan.

Yet, we still have a lot of problems, and we know this transitional period is not going to end in a year or two. The reforms must be continued. Most people must get employed. We must secure economic guarantee for people living in poverty. First of all, we must liberate the Azerbaijani lands occupied by Armenia.

You know that 20 percent of the Azerbaijani territory is under the occupation of the Armenian armed forces. The occupant Armenian troops must withdraw from the Azerbaijani lands. The territorial integrity of Azerbaijan must be restored. Over one million Azerbaijani refugees and IDPs, who languish in tents, must return their homes. We are doing much in this direction. You are right that my meetings with the Armenian president Robert Kocharyan are an important factor for the solution of this conflict.

Though we have achievements, we do not boast and we are not assured. We have a lot of problems to be solved and so we need some time for it.

I thank you for your objective evaluation on the situation in Azerbaijan. I am pleased that you told important information on Azerbaijan's admission to the Council of Europe. It will be very good, if one of the first decisions of the Council deals with Azerbaijan's admission after Italy starts its presidency in the Council of Europe.

But we know it is not so easy to be admitted to the Council of Europe. It puts new responsibilities on our shoulders. But it doesn't scare us. It will be hard for us, but we will democratize our country further. Thus, we want to be admitted to the Council of Europe. We understand the responsibility we are going to take over in this case. We know, it will help the development of Azerbaijan as a democratic state.

I state once again your gathering here and discussing many important problems demonstrates your attention to Azerbaijan and the existence of the democratic environment in our country.

We want to cooperate with you further and effectively. Thank you.

Gianni Bucicchio: Mr. President, I want to note that as always we are in the same direction. Democracy is a concept that always needs development. I agree with you that it is impossible to achieve a high level of democracy within a few years. It is too hard. Considering the Azerbaijani people lived in the Soviet time for a long time, it is impossible to change the people's perception and culture so suddenly. I understand the inner political stability is one of the necessary conditions for democratic development.

I was in Moldova three weeks ago. I met Mr. Lucinschi. During our conversation I felt he had problems in securing stability. He asked us to supervise the work of the special commission organized by the president and parliament there. The commission was supposed to elaborate a new constitution of Moldova, which would play an important role in securing stability in Moldova.

Mr. President, I agree with you that it is very hard to be admitted to the Council of Europe. We witnessed the terrible events in Russia and recent events in Ukraine. I am sure Azerbaijan will never face such a situation.

Mr. President, I know will and initiative are the main factors in this case. They are the main conditions in this way. I know you are very initiative and strong-willed in this direction. I thank you for it.

Heydar Aliyev: I wish you success once more. Come to Azerbaijan again. Our Constitutional Court functions effectively. They have held their position in the international community within a short time. Thank you.

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the delegation of the Parliamentary
Assembly of the Council of Europe
October 27, 2000**

Heydar Aliyev: Welcome to Azerbaijan. I am informed that you have been here for a few days. We appreciate it. As a young independent state, Azerbaijan strives to be more recognized. It is a long process. Some countries, after gaining independence, may think the whole world will recognize them. But we don't think so.

Azerbaijan has been independent for 9 years. I can say we have done much so Azerbaijan takes a worthy place in the world community. Thus, our country, its past, modern life, rich culture, science, and democratic state-building process become well-known.

As the President of Azerbaijan, I am glad for a visit of every guest. It is true that some guests see only negative points in Azerbaijan, and do not appreciate positive things. They try to create a negative image on Azerbaijan in their countries. But they are minority.

Every country has negative features. It would be unjust to claim that some do not have. But it is always necessary to measure both positive and negative features. I do not protest visit of biased people to Azerbaijan. Of course, most visitors gain positive impressions about Azerbaijan; it helps our country become more famous.

Your visit is not a tourist trip. Your visit is political and of great significance for us. Thus, I don't want to compare your visits with others.

Azerbaijan is establishing a democratic state and democratic institutions. It is our way. No one forced us to pursue this way. We once lived in the Soviet time. At that time people were not asked if they wanted that system or not. The Bolsheviks came to power as a result of the 1917 October revolution. They founded a new state on the remnants of the former Russian empire. There were a lot of forces which fought against the Bolsheviks. But they lost and the new system won. We were born and lived in that regime.

We had no option then. We lived in that regime and got used to it. We were not interested in other regimes and propaganda on them. Yet we were concerned because we did not have an independent state. Naturally, we changed the regime after we became independent. What direction should we pursue? There are a lot of ways in the world. But we chose democracy, which is not an easy way. Declaring democracy in a country does not mean democracy is applied and spread across that country.

Neither socio-political process, nor democratic principles is implemented easily. We also learn it. Because it is not a familiar system to us. On the other hand, we apply it. Application is always gradual, it can not happen all at once. Otherwise, it would be unnatural. We have some achievements on this way. By pursuing this way, we have reached a new stage, which is parliamentary elections.

As an independent state, Azerbaijan had the first democratic parliamentary elections in 1995. We adopted our first independent and democratic Constitution; we have been apply-

ing democratic principles for the last five years. All branches of the power in Azerbaijan have held their positions. Milli Majlis adopted up to 900 laws during the recent five years. Most of them were adopted by the initiative of the Azerbaijani President.

In the past we lived under the Soviet laws. The adoption of new laws based on democratic principles is one of the main tasks. We have done a lot in this field.

Adoption of a law requires a global experience, knowledge, and wisdom. It is not so hard. But implementation of a law is much harder. It was not so difficult to achieve the independence of Azerbaijan. As a result of the collapse of the Soviet Union, its 15 constituent republics declared their independence.

Russia demonstrated the first example. It was the core of the Soviet Union. The USSR was controlled by Russia. Therefore, when the Soviet Union was called an empire, it implied to the Russian empire. However, Russia declared its independence and sovereignty earlier than other constituent republics did. It opened a new way for other nations.

I want to note that independence was not achieved with much difficulty. But maintaining, protecting, and developing independence are much harder than achieving it. I consider we have done much in this field and established a basis for more work to be done in future.

We are preparing for the second parliamentary elections during the period of independence. As I understand, the purpose of your visit is to learn the pre-election situation in Azerbaijan. I thank you for your visit. You see our country as it is. I consider, your impressions, recommendations, advices, and experience will help successful organization of the parliamentary elections on November 5. I welcome you once again.

Dadli Smith: Mr. President, first, let me thank you for spending your precious time by accepting us. I know that as the head of the state, you have an intensive schedule and the number of people who want to see you is very high.

Recently I met an old acquaintance of mine. He asked me what I was doing here. I answered him that I was on a trip to Azerbaijan. I asked him the same question. He said he wanted to see the president. I told him we would meet the president the next day.

Mr. President, you are right, our visit has two aims. First, we, the members of the delegation, are honored members of the Council of Europe. We have come to your country to give our recommendations for Azerbaijan's admission to the Council of Europe and to encourage you in this action.

The second aim of our visit is to establish close ties with the Central Election Commission of Azerbaijan. I am pleased to say that we could create constructive relations of cooperation with it. We are hopeful our directions and recommendations we gave at our meetings will help it successfully organize the forthcoming parliamentary elections.

Mr. President, we visited your country five weeks ago. We desired to meet you then. But you were on the trip and you were meeting the US President Mr. Bill Clinton while we were staying in Baku. As you see, we have returned. We are glad we got an opportunity to meet you this time. I want to say that though we are about to leave for our countries, we will come back to Azerbaijan before November 5 and participate in the elections as observers.

As representatives of countries which gained their independence centuries ago and have lived freely ever since, sometimes it was hard for us to understand how a country that

gained its freedom from a totalitarian regime was creating its life, what was being done here. For representatives who had never lived in totalitarian regime and had had no similar experience, it is not so easy to understand difficulty of achieving successes and completing tasks.

We, the people who have devoted their lives to politics and polity, understand well that the road to democracy is not easy. It is a tough way with huge difficulties.

I want to note that if we attempt to compare Azerbaijan with the developed countries of the world, without considering objective difficulties your country faces, we will be wrong. We were pleased to see the achievements and successes Azerbaijan has attained since it gained its independence. Our two visits to your country reconfirmed our impressions on these achievements of Azerbaijan.

When I was in London a week ago, I got acquainted with information bulleting on your region, including Azerbaijan and Georgia. It impressed me positively. There was information about the events in Afghanistan, too. The part of bulletin about Azerbaijan states that there is big progress and people are optimistic towards future in the country established on the ruins of the Soviet time.

Therefore, we support the idea on Azerbaijan's full membership of the Council of Europe. I think admission of Azerbaijan to the Council of Europe opens wide opportunities for your country, and it is important for Europe and the world as well.

I want to note that we represent different political parties in our countries. For example, I belong to the Conservative Party. The gentleman sitting on my left represents the German socialists, this lady is liberal-democrat, and the gentleman on my right is Christian-democrat. But we all believe in one thing in the world – freedom. If we can give any support and help for freedom, then we hold the same position on struggle for freedom. But during our visit to Azerbaijan we are politically neutral, that is we don't support any political party.

Mr. President, speaking as politically neutral people, we wish the parliamentary elections to be successful. We want these elections to be successful elections for Azerbaijan.

We are hopeful that these elections will contribute to Azerbaijan's admission to the Council of Europe. So we are going to continue our cooperation with you more closely in future.

Mr. President, we thank you once again for spending time for a meeting with us today.

Heydar Aliyev: Honorable Mr. Smith, I thank you for your words. I appreciate your neutrality. I am coincident that you can analyze and evaluate the situation in Azerbaijan objectively. It is enough for us. Why do I say so? Unfortunately, we sometimes face malicious opinions. We have heard so many malicious opinions that we appreciate any objective, neutral position.

As the bulletin you read in London says that it is a big success to establish a democratic state and achieve some progress in ruins of the totalitarian regime.

I briefly told you about the history of the Soviet regime. People were forced to accept that regime. People did not see any real democracy, even though we considered the soviet regime was democratic. It is very difficult to adapt present democracy as it was hard to adjust that regime back then. The mental transformation of people is under way now. The

main thing is that this process is peacefully heading to the direction we want. It is necessary to explain it to people and switch them from old mentality to new outlook. We are doing it.

You are right by saying that we can not compare developed countries which have been democratic for centuries with emerging democracies. However, some internal forces in our country claim that Azerbaijan must be as democratic as the United Kingdom, France, the USA are. Those forces actually do not need real democracy. They just continue their struggle under this slogan. However, it is not a healthy rivalry. We have such forces in our country. Moreover, some external forces, circles, and centers also demand Azerbaijan be as democratic as European and American countries, and otherwise state negative opinions on Azerbaijan.

There was a dialectic concept in former Soviet science. It is not Soviet philosophy, but ancient human philosophy. Any country has pursued a specific way and achieved a definite stage. It is impossible to find very similar people in the world except twins. However, even twins can differ. Similarly, it is impossible to find countries of same size, same features in the world. These are objective features. Western people who do not consider the realities of Azerbaijan, history and mentality of our people claim it must be so in Azerbaijan, too.

But there are so many people in Azerbaijan, who have never left their villages, have never seen any other places. They want to teach us, including me democracy now. Thanks to God, I have seen the entire world. There are few countries I have not seen. I repeat, people who have not seen many things, try to teach me democracy. We meet such paradoxes. One of their reasons is malicious attitude of some foreign circles towards Azerbaijan.

You say as honored members of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, you are engaged in Azerbaijan's admission to the Council of Europe. The admission process has lasted long for us. A decision was adopted a year ago on admission of Azerbaijan and Armenia to the Council of Europe at the same time. It is a good idea. Because the Council of Europe can take a new step for settlement of the conflict between Armenia and Azerbaijan.

As you know, we want to stop the conflict. 20 per cent of Azerbaijani territories was occupied by the Armenian armed forces. One million out of the eight-million population of Azerbaijan live in tents as refugees. We want to solve the problem peacefully. The solution of the conflict must include restoration of the territorial integrity of Azerbaijan, withdrawal of the Armenian armed forces from our occupied lands, and return of one million refugees to their homes. Thus by using each possible means, we want to solve the problem.

When this issue was being discussed in some commissions of the Council of Europe, there was no protest against Armenia, but there were some against Azerbaijan. It hurts us. No one can claim that Armenia has more democracy than Azerbaijan does.

Violation of human rights in Azerbaijan is sometimes discussed. Every country has such cases. So does Azerbaijan, I don't exclude it. However, Armenia has violated rights of one million Azerbaijanis. Therefore, claims of people, who do not see or do not want to see violation of rights of one million people, about violation of rights of some prisoner in Azerbaijan hurt us. I state that we witness double standards by some forces towards Azerbaijan. And they are wrong.

We want to be admitted to the Council of Europe. But we perceive it will put more obligations on our shoulders. I believe Azerbaijan's admission to the Council of Europe is very important for the Council of Europe, too. Because rejection of a nation, which is situated in the intersection of Asia and Europe, which has a culture combining Eastern and Western cultures, which reflects universal values along its national values, will not benefit the Council of Europe. We spend much time for struggle against those malicious forces. We see so much offensiveness that we appreciate such objective people like you.

You mentioned that it is your second visit during the preparation for elections and you witness the realities of our country. Of course, this process can not be perfect. If someone claims everything is ideal in his/her country, s/he is wrong.

We do our best to organize democratic parliamentary elections in accordance with international standards in Azerbaijan on November 5. We do our best and we will do it in the days to come.

I hope you will visit Azerbaijan again, observe the election campaign and help us with your objective thoughts. I said what I wanted, though it took much time. Thank you.

**From the speech of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the delegation of the secretary of the Venice
Commission of the Council of Europe Gianni Buciccio
Presidential Palace, November 30, 2000**

Heydar Aliyev: Distinguished Mr. Buciccio!

Dear guests!

I welcome you, I am very glad to see you again in Azerbaijan. I think that corporation between Azerbaijan and the Venice Commission in the recent years is very useful. This corporation lays ground for the development of our relations. Please, the floor is yours.

Gianni Buciccio: Mr. President, let me express my gratitude to you for the reception of the representatives of the Venice Commission.

I should note that this year, for the first time I have the honor for being received by you. It shows that the relations of Azerbaijan with the Council of Europe and the Venice Commission are becoming intensive from day to day.

Mr. President, using this chance, on behalf of the Venice Commission and our representatives, I would like to express my condolences in connection with the death of people as a result of the earthquake.

Heydar Aliyev: Thank you.

Gianni Buciccio: Thanks God, though the earthquake was very severe, its results are not so terrible.

Mr. President. 2000 and 2001 are years of great importance for Azerbaijan and the Council of Europe. Generally, in the last years, we have exchanged views about the European values, shared practice in these issues with You. As a result of this close corporation we would like something important take place in our relations this year. We are satisfied that this year the Cabinet of Ministers of this international organization has adopted a decision on the admission of Azerbaijan to the Council of Europe. We hope and look forward to the admission of Azerbaijan to the Council of Europe till the end of January.

Mr. President, as you said in our meeting this spring, after the admission of Azerbaijan to the Council of Europe, the duties of Azerbaijan will get more difficult.

But You noted that the administration of Azerbaijan isn't afraid of realization of such hard duties, and it will advance democracy firmly.

Generally, democratic stability, social and economic development are the necessary factors for the prosperity of the society. The realization of the first factor is significant for ensuring peace in this region. We thank you for your personal will to settle the Armenian-Azerbaijani conflict, the Nagorno Karabakh problem peacefully. We hope that your efforts will soon yield necessary results.

Mr. President, I would like to introduce you the members of our delegation: Mr. Gerard Batliner is the deputy chairman, Mr. Laslo Sholyom is the former chairman of the Constitutional Court of Hungary, he is the professor of the Budapest University. Georg Holte is

the professor on civil law at the Gettinen University in Germany; Mr. Juan Lopes Agiler is a member of the Spanish parliament. Mr. Rudolf Shnits Durr and Mr. Poll Torhalson are my colleagues at the Venice Commission.

You see, the whole Europe is here. There members of many countries of Europe are here. Mr. President, I must say that even the representative of Canary Islands is here.

Heydar Aliyev: Thank you. Your delegation consists of many respected members. They represent many countries. So, you are very influential delegation. It is a serious attack.

Gianni Buciccio: It is a friendly attack.

Heydar Aliyev: A friendly attack. We shall try to do all our best to fulfill our duties which we are responsible for.

Admission of Azerbaijan to the Council of Europe took a little longer not because of us, but because of the Council of Europe. Perhaps they want to test us.

You are right, at our previous meeting I said that it is not so easy for us to be admitted to the Council of Europe. We shall have more responsibilities there. But at the same time we realize that we need the Council of Europe as much as the Council of Europe needs us. The Council of Europe needs to unite the countries of the Europe. It is a good idea, a sound goal. From this point of view we know our responsibilities and we shall act accordingly.

It is a long time that the European values are being implemented in Azerbaijan. Of course, after the admission to the Council of Europe, the implementation of these values will be ensured in all spheres. At the same time, every country has its own characteristics, its history and mentality. Attention must be also paid to these features. Universal values-European values in Azerbaijan must be applied on the basis of synthesis of these factors.

In general, while cooperating with the Venice Commission we have discussed these issues in our meetings several times. And now we have new responsibilities.

Azerbaijan is a serious country and state. If we undertake an obligation, then we shall do all our best to fulfill it properly. That is why, we shall cooperate frankly with You. We all remember your comments on problems. This year we were not admitted to the Council of Europe, but in January it will take place. It mostly depends on our cooperation with you. We have quite friendly corporation with you and we are ready to continue it.

You will have several meetings here, moreover you will have necessary consultations and exchange of views. I hope they will be successful.

Azerbaijan wants to be a member of the Council of Europe. We have done all our best and we shall do it in future, too. You have opportunities to discuss these issues here.

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev at the meeting with the delegation
of the Council of Europe
Baku, January 3, 2001**

I welcome you, Mr. Minister. I am very glad to see you in Baku, Azerbaijan. I congratulate you on the fact that now Latvia is the chairman of the Council of Europe. This is an event that is of great importance for each country. When we were in the Soviet Union, representatives of Latvia had to get permission from Moscow to perform a trip abroad. Now Latvia presides such a prestigious organization as the Council of Europe. You can imagine what changes occurred in the world during a historically short period of time.

I have witnessed Latvia seeking independence in the early years of perestroika, I remember all this. And your people were active. Though, I already did not work then - in 1987 I resigned, but this process began a little later, and I followed the news. Not to mention that, before, when it was still the Soviet Union, I had to deal with many issues related to Latvia.

And now we meet in a different condition. You are the Minister of Foreign Affairs of Latvia, who chairs the Council of Europe, and I am, following the numerous events, President of independent Azerbaijan. I think it is nice to see people with whom we worked together and lived in one state in the past. The nice thing is that now we have become free and independent. Latvia, of course, gained its independence earlier than other Baltic countries. But before the collapse of the Soviet Union, there was the Communist Party of the Central Committee in Latvia, and Lithuania.

The world has undergone great changes. This is the first delegation I accept in the new year, new century, new millennium. This delegation is very important because it is the delegation of the Council of Europe. The delegation arrived in Azerbaijan regarding a very serious matter. Thus I am pleased with this meeting, and I think it will be interesting, and most importantly it will yield positive results. I know that today you met with the chairman of the parliament, Prime Minister, Minister of Foreign Affairs, and with the head of my administration.

The day is coming to an end. I was told that tomorrow you leave; you arrived for a short time, which is a pity. Because, I would like to talk more, and most importantly I would like you to see today's Azerbaijan with its successes, problems and difficulties, so you can see our capital. Please...

Thank you, Mr. Minister, for the words you expressed about Azerbaijan, its present position, that Azerbaijan is on the path of democracy, political pluralism, and human rights protection.

You put it very correctly. I am a frank man. Unfortunately, in some Western countries, these things are not clearly imagined. Democracy is a process. These are your words. I mention this because they are not my words. Democracy, as you put it, is not something

that you can construct. During the period of my leadership in Azerbaijan, in 1970-80's, I have a great number of factories, bridges, residential buildings, schools, and hospitals built. This building, in which we are now, was also built by me as many others. If apply to your idea, democracy is not something to take the funds collected, equipment, labor, built and put into use. This is entirely different thing. Democracy is a process. Countries and people held this process in accordance with how much they are ready to do so.

We can not compare ourselves with countries with 100-200-year history of democracy. Let us take your Latvia. Until 1940, you lived in one order, then in the Soviet Union. Prior to 1990, it was under the communist ideology. Then it was told that we had democracy and freedom of speech. However, it was within the boundaries of a society.

You know, to follow the path that other countries passed during 100-200 years and to keep up with them is unreal. I say this to everyone. Therefore, I openly express my thoughts in order to effectively represent the country that were in the Soviet Union, countries that were in the socialist camp, i.e. is Eastern Europe and others - they were at different stages of development and of course, it is impossible and even unreal to jump directly 100 meters ahead, then a man can jump 4-5 meters, maximum 6 meters. Unfortunately, some people in the West think that democracy in some countries of Western Europe and democracy in the Caucasus should be the same. No, it is impossible.

Another thing is that the path that those countries passed, which are the main carriers of democracy and have a great experience, we can pass in a much shorter time. Therefore, democracy is such a phenomenon that changes should happen in the perception of people. It's not to build quickly, to say do so, sit down, stand up. It is impossible. Therefore, I agree with you and I want to say you frankly: We are moving toward democracy, political pluralism, human rights protection. We do not have another choice, so we won't go on a different path and we do not do it to please Western countries and to be accepted to the Council of Europe. We do this because we have chosen this path after the restoration of independence. It is not for show, it is the only way we see further free and sovereign development of our state. How long we are going this path and many others are, you know, it is the relative approach. But we keep going this path and we will go.

With regard to the accession of Azerbaijan to the Council of Europe, indeed, as a part of Europe, Azerbaijan is situated at the extreme flank of Europe. Europe ends after Azerbaijan. We want to be in the European Community. If someone does not want it, well, we can live without it, i.e. it is impossible to do it by force.

Let's suppose that one of the important elements of democracy is elections. We held parliamentary elections. In our opinion, in our conditions, taking into account the mentality and traditions of our people, the elections were normal. But there were drawbacks, there were irregularities. Therefore, in 11 districts the election was declared invalid by the Central Election Commission and Constitutional Court. We do not claim to be ideal in this regard. However, I do not know where the ideal elections are? Some countries may say they hold absolutely perfect elections, let them think so. I do not argue with them. But at the same time I can not agree with the fact that in elections were absolutely not democratic in Azerbaijan. Some people agree with me, but others do not.

Look how many newspapers are published here. In the Netherlands, there are not as many newspapers as in Azerbaijan. We have a free market economy. Money earned or not earned, or from somewhere acquired does not matter we have a newspaper disease. In most democratic countries, there are 5, 6, 10 newspapers, all people read them. And here, you see, there is a competition for how many newspapers one can publish. It is a disease, but I absolutely approach it calmly. Because through the stages of the disease, we must pass in order to reach such a civilized level of democracy and freedom of press and, political pluralism. There are a lot of slanders, and even insults in our newspapers. Can you imagine some newspapers insult me every day?! I am told to take the matter to the court. I can sue, I can prove that I was insulted, but then the noise will rise in Europe, as if press is suppressed. So, sometimes I have to endure all kind of insults, nonsense, unfair attacks not in order to be good for you, but in order to accustom people to the civilization. I can say that everything we do is at the initial stage, democracy, freedom of press and human rights. Ultimately the initial stage of our society is very painful.

Mr. Minister, you mentioned twice that there is a social and political stability in Azerbaijan now. So, let those who currently consider the adoption of Azerbaijan to the Council of Europe, look how far Azerbaijan has gone since the restoration of independence. Since 1988 Armenia started the war against Azerbaijan in order to annex Nagorno Karabakh-native Azerbaijani land, arguing that the majority of the people living there are Armenians. It turned into a war and that war continued from 1988 to 1994, until my will stopped it.

What happened here! Government changed every year or every two years. Instead of uniting the people, protect their land, resolve the issue without war, people abused of this situation and organized their militias and fought for power. In 1990, the struggle for power brought about tragedy. The Soviet troops, Gorbachev, the Politburo moved to Azerbaijan tanks, a large contingent of troops, and shed blood in the streets of Baku. I do not know whether you have been in the Alley of Martyrs or not. Until 1990 this avenue was a park. So many people died in one night! I know the history of the Soviet Union well. I was told that probably I was engaged in history. You also know it well. In the history of the Soviet Union there was not a single case when the government committed such a monstrous aggression against its people.

And naturally, it complicated the situation in Azerbaijan. In this challenging environment, on the one hand, Armenia attacked Azerbaijani lands, on the other hand, there was no stability inside, people could not be united to oppose the enemy in the war. On the contrary, people gathered in groups and competed for power. What did it lead to? This led to a new tragedy, the genocide, committed by Armenian armed forces in Khodjaly together with Russian troops and again to the change of government in Azerbaijan. That leader fled to Moscow. Democratic forces, that is, People's Front came to power. You also had People's Front. But your People's Front was civilized. Unfortunately, our People's Front did not reach the level of any of the Latvian, Lithuanian or Estonian. They came to power and a year later again the civil war began in Azerbaijan. You know, people from the same team, having huge amount of weapons decided why not to become a president. Therefore, they moved troops from the city of Ganja here, and leadership was so helpless that instead

of defending the state, they fled to save their lives. A new type of separatist movements started. Moreover, the Armenians unleashed war in Nagorno Karabakh: the new separatist movement emerged in the south. Several "figures" from the People's Front decided that several southern regions of Azerbaijan can be detached in order to create an independent republic and attach them almost to Iran. There were attempts to separatism in the north, too.

Look, at what plight Azerbaijan was after it gained independence. And even after. I was invited to Baku, in 1993, I began to create the conditions for stability here, there was a coup attempt in 1994 against me, and then after 6 months OMON- it is a special police squad disobeyed Ministry of the Internal Affairs, brought those troops that they had, and began to command the President of Azerbaijan: either resign and give us power or we will kill you. We also had to endure this, it was necessary to protect and fortunately we were able to protect Azerbaijan, the state. What then?

A few months later, with the participation of some special services of different countries there was an attempt to shoot down the plane of the President with rocket, when I returned from a trip to Romania and Bulgaria. Thanks to God, God helped. The plane landed, changing its course. That is, look how many years passed, Azerbaijan was in these difficult circumstances, until adopted its first Constitution in 1995, and elected the first parliament. And then not everything was in order. There is pressure on Azerbaijan from all sides. Geo-strategic position of Azerbaijan, rich in energy resources, oil, gas and others. attract the attention of many countries, and everyone wants to pursue his interests here. So, sometimes in these conditions we must resist this. Under these circumstances, we are on the path to democracy. And some believe that democracy is chaos, democracy is permissiveness, that is, I do what I want. We cannot accept this. Over the past few years we were able to achieve stability with great difficulties. Firstly, we have stopped fighting, we conduct negotiations with Armenia to resolve the issue peacefully, and secondly, we have eliminated these armed groups in Azerbaijan, criminal elements and so on, to create stability, people began to live peacefully. But 5 years ago, it was impossible to go outside in the evening. Everyone walked with a gun and did what he wanted. So for this short time we prevented all these woes of Azerbaijan. During this short time we managed to achieve stability, solved many problems. Our economy is now growing. According to the rate of growth of economy, Azerbaijan holds the first place among the CIS countries in the previous year, and in 2000. This is also not easy and it does not fall from the sky. This is our economic policy, it is the reform that we follow, it is our firm line on the adoption of market economy in the long run, this is democracy and freedom. Therefore, in these circumstances to assume that today in Azerbaijan, democracy must be at the same level as in countries where people live in full prosperity, wealth, and do not know of any war or internal turmoil, it would be unfair. So I go back to your idea that democracy is a process, and we are heading toward this year. Indeed, we want to be a member of the Council of Europe, we understand that it lays great responsibility on us. There, we are not in the Council of Europe, and we are free, we can do something, we can't do, it is our business, no one of us will do anything. And when we are a member of the Council of Europe to sign the document in the Council of Europe, we understand from the position that we have been imposed even greater responsibility.

We do it, to get more experience of democracy, to democratize Azerbaijan, even to closely cooperate with those countries that are in the Council of Europe, and especially with those that have long been in this structure.

With regard to prisoners, you know, I recently issued a decree to pardon a large group of people. And it happens three or four times in a year. At my initiative, parliament passed a decree on amnesty and a lot of people were released from prison. This process we will go on. Let no one be concerned about this issue. As regards your question about what is going on here, one part I already answered. The situation is that, unfortunately, the conflict between Armenia and Azerbaijan, which began in 1988, has still not been eliminated. The fact that we were able to achieve a ceasefire between Armenia, and Azerbaijan is a big deal. But it is bad that we were unable to make peace so far. In 1992, the OSCE set up the so-called Minsk group, consisting of 12 countries, which is engaged in the peaceful settlement of the conflict. By the way, in 1993, the Minsk group was chaired by Italy, and later by Sweden.

Mr. Ian Allison was chairman of the OSCE Minsk Group and throughout the year we met here and in other places more than once. But, regretfully, they could not help us resolve the conflict. Mr. Ian Allison tried very hard. I have a very good impression on him. If possible, give him my regards. However, we were not able to resolve the conflict. Then your foreign minister was a woman - Margaret Douglas, a pretty woman. Mrs. Douglas came here, I met her, and we conducted negotiations. Then he was an acting chairman of the OSCE. She could do nothing either. Then Russia, it was also unable to do anything. Russia gave the turn to Finland, which also could do nothing. And then, finally, at the OSCE Lisbon Summit in December 1996, Russia, the United States and France were identified co-chairs. And from that time these three great states are not able to help us solve the problem.

And what is the problem? Armenia considers that Nagorno Karabakh should be annexed to Armenia, because, in their opinion, it is the Armenian land. This is contrary to historical truth. But during the war, for various reasons, Armenians occupied seven regions around Nagorno Karabakh, populated by Azerbaijanis. Millions of people were expelled from these areas, who live in tents now. Our opposition accuses me of many things, but one of the accusations is that Aliyev can not resolve this issue for seven years. Each of them believes that he can resolve this issue. Nevertheless all of them together can not take a single step in order to resolve this issue. I know how difficult it is. Armenia is an aggressor, Armenia violates the rights of people. The Council of Europe is fighting for the rights of individual citizens. Why did the Council of Europe not fight for the rights of all people? Our people are subject to aggression. Millions of people, deported from their places of permanent residence, have been living in tents for 6-7 years. Here is the real situation in Azerbaijan. The Council of Europe is not paying attention, and ensures that there is somewhere a man that has committed a crime, is in jail, and tries to have him released. You know, we can not agree with this approach. We join the Council of Europe in the hope that the Council of Europe will make very effort possible to address the core issue, where there are massive human rights violations. This is a solution of the issues such as liberation of the occupied lands of Azerbaijan, returning people to their places of residence, although everything is destroyed there, all life should be started again ensuring the territorial integrity of Azerbaijan. This is

something that concerns the South Caucasian region.

There are three republics in the South Caucasus- Georgia, Armenia and Azerbaijan. We used to have very good relations. Half a million of Azerbaijanis live in Georgia. And there are not any problems. Neither from our side nor from Georgia there is a traditional claim to these lands, though they live in the border areas of Azerbaijan. We preserve our interrelations. You probably know that economic situation of Georgia is hard now. We help Georgia as possible as we can though we have many problems. Our northern neighbor is Russia. Russia is now a co-chair of OSCE Minsk Group. But at the same time they secretly provide Armenia with arms and military equipment in the amount of one billion dollars. But is it possible? Azerbaijan and Armenia are the CIS. Moreover, Russia is the OSCE Minsk Group to resolve the conflict peacefully. And Russia is secretly supplying Armenia with ammunition of one billion dollars. For what? In order to eliminate the conflict or something else? In our territory there are no military bases of any country. While, in Armenia there are military bases of Russia. Moreover, last year they were building up strength out there, put there latest S-300 missiles and advanced MIG-29. That is, they deployed ammunition on this small land. I ask the leaders of Russia: for what? But I can not get a satisfactory answer. That is the feature of our region.

We have a very good relationship with Turkey. Traditionally and historically we enjoy good relations. We have a good turnover rate, and we consider Turkey a friendly country for us.

Iran is our southern neighbor. Many Azerbaijanis live there. Some say that almost 30 million Azerbaijanis live in Iran. Historically, we are very close to Iran. We want to have very good, friendly relations with Iran. We have great turnover. Borders with Iran are open.

We have good relations with Central Asian countries. The Caspian Sea is a great problem now. Because, 5 years ago, even in the Soviet Period we began to extract oil and gas in the sea. We have great experience. Our geologists discovered a lot of oil and gas fields onshore. Therefore, we signed many contracts with western countries, with the companies of the USA, England, Germany and with "Bibel", which is one of the biggest companies. Dutch "Shell" company work here actively and have great opportunities, Belgian, Italian Spanish and French companies "Total", "Elf Akiten", Norwegian "Statoil" also work here. So we opened up the possibility of the Caspian Sea to the world, as there are rich oil and gas resources. We have built a pipeline to the Black Sea through Georgia. We are already exporting oil via this pipeline. We have recently signed a major contract for the construction of the Baku-Tbilisi - Ceyhan oil pipeline to export about 50-60 million tons a year in future. And it connects us with all countries. On the other shore of the Caspian Sea, Kazakhstan and Turkmenistan are also involved in oil and gas. The Caspian Sea was divided into sectors even in the Soviet period. But now there are disputes about the status of the Caspian Sea. It is also one of our problems. So I tried to answer your questions.

Concerning the elections on the 7th of this month, I think you were told about it. You can be sure that everything will be done to hold elections in high level. It seems they told everything. I will not reiterate. Thank you.

Indulis Berzins: I will certainly come. Thank you.

From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the representatives of international organizations

January 6, 2001

Heydar Aliyev: Distinguished guests, I welcome You in Azerbaijan. Perhaps, Azerbaijan has never seen so many members of parliaments or ambassadors of different countries together. I see that attention towards our country, our people grows increasingly in Europe. And I think that not only attention, but also care grows. And therefore, I am highly satisfied to meet you.

The purpose of your arrival is obvious. We have already met you with regard to this issue. At our last meeting we decided to meet again. And the time has come. You are in Azerbaijan. And we have done a huge work concerning your arrival in general, as well as re-election to the parliament. I hope that tomorrow you will be able to observe the results of this work.

Paula Kokkonen: Mr. President, thank You very much for receiving us. I regret that last time, being here in November, I could not join the last meeting.

However, I am very satisfied that I am in Azerbaijan again. We are very pleased that we are here together with our colleagues, and we are pleased with our meeting. We said to each other Azerbaijan is similar to a "Nokia" mobile phone. It connects people with one another and unites them.

Mr. President, we really consider that holding parliamentary re-elections is a step forward, development. We have arrived in your country in an effort to support these steps of Azerbaijan and strengthen the integration into the western structures. Building democracy means cooperation. This is the cooperation established both among the states and inside a state itself.

Mr. President, we know that You have given necessary instructions to the bodies of authority to avoid falsification at the elections, conduct everything in a transparent circumstances. We know that Mr. Panahov has also given such instructions to corresponding bodies. But we are concerned that certain shortcomings can take place again.

Andreas Gross (chairman of Special Committee on observation of elections of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe): Mr. President, I also want to express you my gratitude for your allotted time for us. We appreciated the adoption of decision on holding re-elections, though over a part of election districts, as a step of good will, a step towards progress. Our participation is aimed at strengthening mutual belief among the forces existing in the society. However, our observations within this short time brought us to the conclusion that there is no expected trust in the society yet. Mr. President, therefore I want to appeal to You with such a question: how would You explain the fact that although one day has remained until the elections, mutual trust among the forces in the society has not yet been achieved?

Heydar Aliyev: I do not understand it explicitly. Could you please elaborate it?

Andreas Gross: Usually the signs for holding social debates, organization of propaganda work that reflect a process of holding elections, are visible in a country facing a similar important event. People in such countries usually dispose themselves to go voting on Sunday. But indifference is the most dangerous thing for democracy.

A part of our representatives has been here for two weeks already, and another part has been in Azerbaijan for a week. We witness low-key activity of the society in connection with the elections. It is true, some parties participate at these elections, but others do not. We have also undertaken certain attempts for their participation though and tried to contribute to this process. My question is why, in Your opinion, do the public and political parties not believe and trust the processes taking place in the country?

Heydar Aliyev: Now I understand. First, I do not know what You mean. The elections will be held here on January 7 not throughout the country, but only in eleven districts. You know that the Election Law specifies that parties or separate candidates taking part at nation-wide elections should organize and carry out their propaganda work. For that purpose they use mass media. Besides, they carry out work within the constituencies. But to observe it on a national scale is difficult. Because these are the elections to be held in the constituencies based on a majority principle.

According to the information submitted to me, necessary organizational work has been fulfilled in each constituency, candidates held meetings with their electorate and undertook necessary measures to be elected. Eight candidates, on average, vie for one place in the parliament in eleven constituencies. Consequently, this speaks in itself about the activity of the people. There are no grounds to speak about indifference. Sometimes I watch how candidates speak in our television. They use state television free of charge. But they possibly pay a certain amount on private channels to make their speeches. I can see the representatives of private televisions are sitting here, they also know that there were some speeches. I repeat once again that these are not nation-wide elections, it is the work carried out to elect separate candidates over separate constituencies. This work is done, first of all, by those who proposed their candidacies and constituencies create conditions for them. State and executive structures cannot interfere in these matters, and we have once again given them instructions not to interfere.

I understand the reverse side of what You want to say. The point is that some parties refused to join the elections. For instance, "Musavat" Party refused to join the elections from the very beginning. National Independence Party - I see what is written in our newspapers and what private television broadcasts every day - one day they say: "We are going to the elections", - the next day: "We are not". As far as I know, according to the information obtained from the press, they finally endorsed those members of their party who want to be elected. Many active members of the National Independence Party, whom we know, submitted their applications to constituencies, collected signatures, are registered and invested much energy to be elected. But on January 4, some of them informed the constituencies that they refuse to participate at the elections. But not all of them do. Six representatives of the National Independence Party are taking part at the elections. Besides, four people from the

Popular Front Party, one person from "Yurddash" party and one from Social Democratic Party join the elections. I speak about the opposition parties. But there are some parties adhering to a centrist position. They are not neither in opposition nor in power. Their representatives do also participate in the elections. We can not force any party to nominate more candidates.

For example, one of the very well-known and respectable leaders of the National Independence Party - Shadman Huseinov submitted his application to the constituency No.7, collected signatures and was registered. He even brought agitation posters for use. But he came on January 4 and stated that the Party had decided that he should withdraw his candidacy. When asked why, he answered that the Party had taken such a decision. I was very sorry to hear about that on January 4. Because he has been a member of the Azerbaijani delegation since the moment when we became a candidate to the Council of Europe and worked very actively there to this very day. But now we can neither influence him, nor force him.

In general, many candidates are neutral as they do not join any party. But You know that in Azerbaijan, parties do not represent all the population. The majority of population is non-party. They do not join any party and have no contacts with any party. 49 candidates to deputies are non-party. It means that we cannot control this process. Therefore I do not think that the population is indifferent.

It should be taken into account that general propaganda work was carried out within several months during the nation-wide elections. Parties carry out their own propaganda, and independent deputies - theirs. This work covers, one might say, the majority of population. But now, let's suppose that there are five-six candidates in constituency No. 7 of Yasamal district. No one shows interest in the election holding there or in Khatai district - I take Baku as an example. We have 100 majority constituencies. One thing is when the elections are held in all the constituencies as on November 5, and another - when only in eleven of them. It is natural that the latter one cannot turn into a nation-wide issue. Therefore, it is quite possible that people in some districts cannot know in what constituency elections are being held. But according to the information given to me, I know that candidates carry out very intensive work. And some of them, as I have already mentioned, first initiated their candidacies, were registered, but afterwards they withdrew their candidacy. And nothing is possible to do in this case.

Paula Kokkonen: Mr. President, allow me to let the floor to ambassadors, then I will give the floor to the reporter of the Council of Europe on Azerbaijan.

Pietro Ercole Ago (leader of the Ago monitoring group of the Council of Europe Committee of Ministers, ambassador of Italy in the Council of Europe): Mr. President, allow me to appeal to You as a representative of ambassadors on behalf of the Ago monitoring group of the Council of Europe Committee of Ministers. I am very pleased that we, cooperating together with the delegation of the Council of Europe Committee of Ministers and delegations of Parliamentary Assemblies of the OSCE and Council of Europe, witness the observation of the elections.

Last year in June, when Italy was presiding the Committee of Ministers of the Council

of Europe, we visited your region together with the minister of our country. Our purpose was to prepare a PACE report with regard to the situation in the region and, particularly, to the admission of Azerbaijan and Armenia to the Council of Europe.

Mr. President, as You know, Italy, which then presided the Committee of Ministers of the Council of Europe, made all efforts to have Azerbaijan and Armenia admitted to the Council of Europe. However, the results of the elections of November 5 in Azerbaijan were not satisfactory. The discussions held in the Council of Europe concluded that admission of these countries to the Council of Europe should take place in two stages. At the last sitting of the Committee of Ministers it was decided to send an invitation to both countries on admission to the Council of Europe, and make it official with the signing ceremony in January.

A monitoring group of representatives of 13 countries was set up and I am the head of the group. Our purpose was to visit these countries, prepare a report on the situation there and give them recommendations on January 17 at a sitting of the Committee of Ministers. If everything is all right, if we receive a positive feedback from the OSCE and Parliamentary Assembly of the Council of Europe, the OSCE Bureau of Democratic Institutions and Human Rights, we will recommend the Committee of Ministers of the Council of Europe to approve the admission of Azerbaijan and Armenia to the Council of Europe officially at a PACE sitting during the last week of January.

Mr. President, I also want to inform You that the representative of your government, Mr. Araz Azimov, having arrived in Strasbourg, held meetings with us and with Mr. Gross, as well as with the leadership of the OSCE Bureau of Democratic Institutions and Human Rights. As a result of those meetings, after general consultations, we came to the conclusion that the Azerbaijani government had taken necessary steps after 5 November elections to eliminate certain shortcomings. Therefore, we decided to come to Azerbaijan with this delegation. However, as Mr. Gross pointed out, we still have definite concern.

Undoubtedly, we would like all the opposition parties to take part at the elections. We take into account Your explanations with regard to non-participation of some opposition parties at the elections. Perhaps, these parties consider their non-participation at the parliamentary elections an integral component of their strategy.

We are satisfied with the meeting held with the chairman of the Central Election Commission. We received satisfactory information that at least one representative of an opposition party in 11 constituencies nominated his candidacy. But along with it, we think that the elections should be independent, free and fair, and serious shortcomings fixed on November 5 should not be repeated this time.

I want to inform that we gladly accept the fact that all the Azerbaijani society, including the representatives of opposition parties considers the admission of Azerbaijan to the Council of Europe a top-priority. They also want Azerbaijan to be admitted to the Council of Europe. Therefore, we think that this issue is a will of the whole society.

The question of non-participation of the population at the elections causes another concern. In other words, such concern exists. 25% threshold is not likely to be met. In this case, i.e. if 25 % of the population does not take part at voting in certain districts, the results of

the elections in those districts should be cancelled.

I reiterate that we also hope that after the endorsement by the representatives of the Parliamentary Assemblies of the Council of Europe and OSCE, i.e. after receiving the observers' opinion, and taking into account at least the partial participation of opposition at these elections, we will be able to give a positive recommendation on Azerbaijan's admission to the Council of Europe. I especially inform that now our objective is to provide Azerbaijan's admission to the Council of Europe, as it is just a starting point, the beginning of cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe. We hope that as a result of this cooperation, and relying on the Council of Europe's experience, we will make joint efforts towards greater deepening of democracy in Azerbaijan, and we shall be able to achieve it.

I want to declare once again that your government follows skillfully the line of cooperation, the line of construction of a democratic society.

Heydar Aliyev: Thank You, distinguished Mr. Ambassador. I am very pleased with your detailed information regarding the process of admission of Azerbaijan to the Council of Europe, regarding the work done in the period when your country presided the Council of Europe. Although we think that unfair statements on Azerbaijan also sounded in separate committees during that period we do accept all fair criticism. But injustice, naturally, worries us, and we cannot agree with it. We always stated and we state now that Azerbaijan wants to join the Council of Europe. You also say that you want Azerbaijan to join the Council of Europe. In this period, Azerbaijan constantly proved its desire to join the Council of Europe.

We know well that democracy is the primary principle of the Council of Europe. But we are establishing a democratic system in Azerbaijan, we are building a democratic, secular and legal state in our country. Reforms are carried out in all spheres. Freedom of speech and press is fully provided. Freedom of consciousness and equal rights of people irrespective of their nationality or race are fully provided in Azerbaijan. Of course, elections are part of the democratic process. If we want to join the Council of Europe, it means that we will try and must try to observe all basic principles of the Council of Europe. It is not always successful.

You mentioned that admission to the Council of Europe constitutes two stages. Along with the desire to join this organization, we are simultaneously aware of our responsibility. We understand that it is a tool to master democratic experience better, and further develop the process of democracy building.

Naturally, there were shortcomings at the November 5 elections. For this reason, the Central Election Commission and the Constitutional Court declared the results of elections invalid in 11 districts. However, the negative evaluation of the elections as the whole is wrong. I cannot agree with it. If you consider that there should be more representatives from opposition, you should know that they received places equal to the collected votes. However, some opposition parties attempt to dictate to the state, to the government and the administration their criteria and achieve their implementation. Therefore, some parties make all kinds of maneuvers.

But what is the reason? It is the desire to undermine the elections in Azerbaijan, to have the Parliament of Azerbaijan be illegitimate and so on. They want to achieve these ends.

They try to destruct the socio-political stability attained by us in the recent years with great difficulty, and take advantage of it for their own good. Who impedes them to propose two or three candidates in eleven districts? At the same time, they know that the forthcoming elections in these eleven districts will be under a special control. It is necessary to take part at these elections being under a special control. However, they do not take chances. They are not self-confident. You are also not right to think that each of these parties has, according to them, a sufficient social base.

Mr. Ambassador, you say you have postponed this issue, i.e. admission of Azerbaijan and Armenia to the Council of Europe. And we accepted it. We do not have right to dispute it. It is your will. At present, according to the data I have, the bodies of authority, the Central Election Commission and constituency election commissions have done necessary work to hold elections in eleven districts. And you, the high-level ambassadors, very experienced members of parliament have arrived here to carry out control over this matter. Excellent! Control, and then make your conclusions. Nevertheless, I do not understand how it can be possible to allege something in advance. Our relevant agencies have done their utmost for it.

You said that the turnout rate should be above the 25%. Naturally, if 25% of electorate does not come to the elections, the elections cannot be considered valid. If you really think that we can do that, then I am much worried about it. What a negative opinion you have about us!

In sum, control us as you consider it necessary. However, be fair, unbiased and do not take everything stated by the opposition as an absolute truth.

Paula Kokkonen: Thank You, Mr. President. Please, allow the reporter of the Council of Europe on Azerbaijan to speak, too.

Heydar Aliyev: Please. I know that he is a reporter and he says that everything depends on him.

Guillermo Martinez Casan (reporter at the Special Committee of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, member of the Spanish Parliament): Mr. President, everything is in Your hands, everything depends on You. Building authentic and stable democracy is the duty of everyone. It is the duty both of the government and opposition. Therefore, we considered important and necessary the participation of all opposition parties at these elections although they have certain anxiety, claims and demands.

We consider these demands legitimate. It seems to us that decisions in the democratic society should be taken within the frames of a legal state, in the circumstances of rule of law. We think that building democracy in the society and its further development should be formed by a parliament within the limits of legitimate structures and laws, since it seems to us that when the political parties do not take part at discussions and debates at the parliament or they are not represented in it, they start, as we think, to practice illegal activity as a result, and try to achieve the assigned objectives illegally in the society. And in the long run it brings about violation of stability in the society. We will not allow or create conditions for any country, being a member of the Council of Europe, to attempt to achieve any transformations in Azerbaijan through the violation of stability.

Mr. President, we want to express the hope that a conclusion which we shall draw in two days will consist of the following: Azerbaijan can be admitted to the Council of Europe, which we consider a school of democracy, and it will be able to make use of its values.

Mr. President, if You remember, I told You about it at our last meeting. I will recommend my colleagues, working at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, to hold under strict monitoring the process of cooperation of Azerbaijan with the Council of Europe this time again in order to safeguard you against facing with mediators or some difficulties in the relations between your country and Europe.

Mr. President, within the coming years, we will hold discussions both with the authorities and opposition of Azerbaijan to implement some strict measures. Sometimes you will feel necessity in taking painful decisions. However, I ask you to regard us as your friends and colleagues. We intend to cooperate with you in future, too, and we are looking forward to it.

Hedrick Wagenmakers (ambassador of Germany to the Council of Europe): Mr. President, I am very pleased to be here and, taking the opportunity, I express my gratitude to you for your hospitality.

I have been in your country for already several days. I used to be here with a delegation accompanying the Minister of Foreign Affairs of Latvia. As You know, Latvia presides the Committee of Ministers. During the days of my stay in Baku I enriched my knowledge about Azerbaijan, its people and accumulated more information. When coming here I considered myself a friend of the Azerbaijani people, now I think I am even a closer friend. At the same time, as it seems to me, the results of re-elections are extremely important. I hope that the results of tomorrow's elections will become the results of free and fair elections.

I would not like to limit the bounds of our cooperation only by elections. I would like to look further. Mr. Ambassador Pietro Ercole and Mr. President, I want to refer only to the issue of beginning our cooperation touched by You. In other words, a deed must back a word. Therefore, I would be very grateful if You, making a favor, explain some issues to this delegation, too.

Mr. President, it would be very important both for the government I am representing and me personally, as well as the delegation attending here, if You clarify how You provide the implementation of commitments advanced by the Commission of the Council of Europe on human rights mentioned by reporter on Azerbaijan, Clerfait, and which You also agreed with?

In particular, I am interested in how Azerbaijan will implement the commitment assumed on the reconsideration of political prisoners' case. I am asking it, because the Dutch Minister of Foreign Affairs is appealed regarding this matter at the parliament. Therefore, I should help him to answer this question. Thank You.

Heydar Aliyev: Thank You, Mr. Ambassador. Last time, You asked me about that. And I answered You. Therefore, I think there is no need to repeat all. However, on the whole and in particular, after the speech of our friend, the reporter on Azerbaijan, I have such an impression that you try to intimidate us in order to make us think whether it is worth entering the Council of Europe or not. You already stated that you are going to speak with us

harshly. In that case we have to think, too. Now we are an independent state. But the Council of Europe is an international institution. Desiring to join it, we accept the requirements of this institution. However, you are frightening us now. I do not know the purpose of it. Do you want us to run away? But we will not run away. And we are not afraid of anything. We will do all what is possible.

Within the last 4-5 months, I have been listening to many lectures about democracy given by coming delegations, including your lectures. I understand that you are all the professors of democracy. But we are not first class either. Could we keep up with this system if we had not had a clear idea of democracy, had not known the history and the essence of democracy? I highly evaluate your valuable recommendations. Besides, I will try to read books about democracy to achieve your level. I will come and defend a thesis for a Doctoral degree at Sorbonne University.

I am joking. I can tell you one thing: we are following and we will be following the way of democracy - whether you or someone else likes it or not. But democracy is a process. Democracy has a beginning, but no end. I do not think that even you have reached the peak in the field of democracy. In comparison with you, we are at the foot of a mountain. But you also have to move ahead. We will try to move faster than you, make our hearts and muscles stronger in order to stand such a high pace. But we will not be able to achieve it in full, since time is needed for that. Therefore, let's come to an understanding that we live in one democratic family. But the members of a family differ in height. Children of the same parents also differ in intellect and experience. We implement the things we can do and learn the things we do not know. And your recommendations are also useful for us.

Paula Kokkonen: Mr. President, we, by no means, think that only the people sitting on this side of the table can tell the truth. Some of our countries are flat located on flatlands. There are no mountains that we can climb up. I think we are all guided by one aim: having opened our eyes and thought, to take part in this lofty business.

Mr. President, in summary of the meeting, expressing You gratitude once again on behalf of all the delegations we would like to convey one request. The last time, we met You straight after the elections, after the press-conference. We ask You to do on the contrary this time, if possible. We want to meet You after the elections at any convenient time for You but before the press-conference, and convey our opinion to You first. In other words, we want You not to receive wrong information about our opinion from the press, and television.

Heydar Aliyev: As you know, a huge work is expecting me on January 8 and 9. The President of Russia, Mr. Vladimir Putin is arriving here on an official visit. We are working over some documents. Therefore, the 8th is a very busy day for me. However, I can have a short meeting with you.

Paula Kokkonen: Mr. President, we shall meet You in a small group consisting of representatives of delegations. Thank You very much.

**Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev
at the session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.**
Strasbourg, January 25, 2001

Dear Mr. Chairman,

Dear Mr. Chairman of the Committee of Ministers,

Dear Mr. Secretary General,

Dear Members of the Parliamentary Assembly,

Ladies and Gentlemen,

Today we are living historical moments. The Republic of Azerbaijan, which is an integral part of united and indivisible Europe, has joined the Council of Europe, the most grandiose and authoritative European organization.

On behalf of the people of Azerbaijan, I express the gratitude to the members of the Parliamentary Assembly and to the Council of Europe member-states on the whole for their support to Azerbaijan's accession to the Organization. Taking this opportunity, I congratulate President Kocharian on the occasion of Armenia's accession to the Council as well.

Dear MPs,

Achieving independence in 1991, Azerbaijan has lived through the last decade of the XX century in a bloody, hard struggle for freedom, happiness and prosperity of its people and for its sovereignty. These were hard and complex years of formation of the statehood.

Within a short period of time we successfully managed to establish civil order and legitimate authorities, eliminate the threat of civil war, ensure guarantees for the personal safety of citizens, create stability, and embark upon normal creative work to develop democratic institutions and to achieve economic revival.

In 1995 the people of Azerbaijan, continuing the centuries old traditions of their statehood and using their sovereign right, adopted the Constitution of the Republic of Azerbaijan, which laid down a strong foundation for building a democratic state with the rule of law, and determined the way for its development.

During the past years the people of Azerbaijan have twice elected the President of the Republic and the Milli Majlis, the Parliament of the country. Municipal elections have also taken place. According to the experts of the Council of Europe, the election laws were in accordance with international standards of free and fair elections. Indeed, there were also shortcomings and irregularities. But from election to election it is getting less. The Government takes decisive measures to eliminate them. We highly appreciate the assistance of the Council of Europe, the OSCE and other international organizations in this field, and look forward to continue our cooperation.

The legislative basis is being reformed in the most serious manner. The Constitution guarantees the primacy of international law. We have already signed joined 15 Conventions of the Council of Europe. We had taken into consideration the provisions and standards of the main documents of the Council of Europe while we were not a Member State of this Organization. Particularly, that is true with respect to the European Convention on Human

Rights and its protocols.

The laws, adopted in our country, are developed with the direct participation of experts of the Council of Europe. As a result of legal reforms, every person gained a guarantee for freedom and personal immunity, fair and public trial of cases by an independent and impartial court, and legal protection. Our country enjoys a multi-party system, political pluralism, freedom of speech. The rights of minorities, equality before the law and the presumption of innocence are ensured. The Constitutional Court has been established, the death penalty has been abolished, censorship has been lifted and independence of courts has been ensured in Azerbaijan. The three-stage judiciary system has been established, and sixty percent of the judges have been replaced through elections, which were held based on transparent procedures and international standards. The state program on protection of human rights is being carried out and improvement of relevant mechanisms is underway.

Last June I issued a decree to intensify the fight against corruption. In accordance with that decree, the Law and the state program against corruption are being developed.

The penitentiary system is being reformed successfully. Within the framework of reforms measures have been taken to improve the living conditions of prisoners and management of the penal institutions, which have been subordinated to the Ministry of Justice.

On my initiative 55 thousand people have been granted amnesty within the last five years. In addition, considering appeals of human rights organizations and deputies of the PACE, I have also pardoned about 2500 prisoners. On January 16 of this year, I have taken the initiative to ask the Parliament to extend amnesty for an additional 9 thousand people. Azerbaijan is reaching the level of European countries on the ratio of number of convicted persons versus the total population.

In future we will continue to proceed with the commitment of the Azerbaijani people and the state to ideals and principles of humanism and philanthropy, values based on democracy, supremacy of law, respect for human rights and basic freedoms.

I state with full responsibility that we have ensured freedom of the mass media and the unimpeded development of non-governmental organizations in Azerbaijan. We intend to improve further the legislation and its practical implementation in these spheres.

Through large-scale reforms we have overcome economic recession. The economic policy of Azerbaijan is based upon liberalization of economic activities, demonopolization and development of private sector. Privatization and land reform are underway in our country. Macroeconomics indices show significant and stable economic growth. We have created favorable conditions to encourage investments.

Taking advantage of its geographic location, resources and potential, which have global geostrategic significance, and through cooperation with other countries, Azerbaijan is effectively carrying out projects on restoration of the Great Silk Road, development of transport corridor Europe – Caucasus – Asia, exploitation and transportation of hydrocarbon resources of the Caspian basin to the world markets.

Azerbaijan is in active cooperation with the European Union and European economic structures. At present, more than 120 regional and transregional projects are underway with their help.

Today, the process of democratic development of Azerbaijan has become irreversible. Firm guarantees for freedom and supremacy of law have been ensured. Acceptance of Azerbaijan into the Council of Europe is not simply a recognition of independent, sovereign, democratic, and secular state but it is also the beginning of a new stage in development of Azerbaijani state as an equal member of the European family.

I declare that Azerbaijan is committed to its undertakings before the Council of Europe. I would like to draw your attention to the fact that Azerbaijan had started carrying out its commitments since June 2000, even though they actually come into force after the admission to the organization.

All what I have just noted, are only the smallest part of all significant changes we have carried out in Azerbaijan. This process has to be evolutionary and progressive. Reforms should not be implemented just for the sake of the reforms or to be applauded by someone. They must be implemented consciously, recognized and perceived by the society. The goal of reforms is to ensure progressive improvement of people's lives. Every nation has its own mentality, moral values, and traditions, peculiarities, which also need to be taken into account. International experience, support of international structures and partner states are also necessary.

Dear MPs,

Accession of the country, which is located at the historic crossroads, to the Council of Europe is an extremely important event both for Azerbaijan and for the Organization. We are ready to make our contributions to European values. These contributions would help to strengthen democratic stability in Europe and help Europeans to understand better and more thoroughly historical destinies of oriental nations.

On the one hand it would serve as a good basis for spreading advanced democratic ideas, legal views, and on the other hand it would ensure respect for national and cultural identities of all nations. I see a special role and responsibility for our country in this in order to strengthen and enhance the Organization.

Azerbaijan is also interested in the development of democracy in our neighboring countries. We believe it would serve as a guarantee for regional security and stability. I consider that democracy cannot develop in a society inflamed with the ideology of aggressive nationalism, national superiority, and territorial claims on neighboring states.

Today, conflicts are being roused, territories of sovereign states are being occupied, ethnic cleansing is being conducted, and a peaceful population is being expelled from their homes in a united Europe, which has been living under the supremacy of law and human rights. Conciliation with aggression, recognition of results of illegal actions and the lack of timely adequate reaction from the international community lead to tragic consequences, undermine the foundations of sovereign states and cause humanitarian disasters.

There should be no double standards in a united Europe. This area is indivisible and all conflicts need an equally serious and principled approach.

Azerbaijan became the victim of a full-scaled military aggression from neighboring Armenia. Armenia has occupied twenty percent of the territory of Azerbaijan, and has been building up its military presence in occupied lands. It has been already more than

eight years since over a million Azerbaijani people, who have been expelled by Armenian military forces from their homes, have suffered and lived in tents under unbearable circumstances. There is no similar disastrous case of this kind in the world. However, it is unfortunate that the international community is silently observing this continuing tragedy.

Armenia ignores the requirements to implement four UN Security Council resolutions on unconditional and immediate liberation of the occupied territories of Azerbaijan. The Minsk Group of OSCE has been engaged in settlement of the conflict between Armenia and Azerbaijan since 1992. But its activities have not succeeded yet.

In order to achieve settlement of the conflict, the Presidents of Azerbaijan and Armenia have had direct meetings and negotiations recently. During these negotiations we have discussed and continue to elaborate on different plans of peaceful resolution of the conflict on the basis of mutual compromises. Although the cease-fire holds for already more than six years, we have failed to achieve peace yet. Nevertheless, I believe we have opportunities to achieve a fair and just settlement of the conflict and establish peace with Armenia on the basis of the liberation of occupied territories of Azerbaijan and extending to the Nagorno Karabakh region the status of the highest degree of autonomy within the framework of Azerbaijan's territorial integrity and in an absolute conformity with the international norms and principles.

Dear MPs,

I am glad to emphasize that this fundamental position has found the unequivocal support from you and was reflected in the resolution adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in 1997.

I call you on, dear Members of the Assembly, and on the world community to combine efforts in search for settlement of the conflict between Armenia and Azerbaijan. We all need that. It is impossible to ensure peace and security in the region without settlement of the conflict between Armenia and Azerbaijan and without resolution of other conflicts.

Political integrity and the status of neutrality should be extended to the South Caucasus region. Accession of the whole region of the South Caucasus to the Council of Europe is an important factor, which should contribute to settlement of conflicts and normalization of relations between states of the region, and strengthen security in the South Caucasus and in Europe in general.

Dear MPs,

We should all rely on the search for unity in diversity, and not transform our differences into contradictions. We are all different, but we speak the same language, the language of a united Europe, the language of freedom, democracy and law. And our strength lies in that.

Thank you for your attention.

**The speech of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev at the solemn ceremony of admission of
the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe.**

Strasbourg, January 25, 2001

Distinguished Mr. Chairman!

Distinguished Mr. Chairman of the Committee of Ministers!

Dear Mr. Secretary-General!

Dear participants of the ceremony!

Today in the center of the European parliamentarism in the city of Strasbourg, in this majestic palace of the Council of Europe there is an event which has great importance not only for the Republic of Azerbaijan, but also for all Europe because Azerbaijan joins the family of the European countries. It is a major landmark in the process leading to full integrity of Europe in political, historical and cultural understanding. So Europe is getting completed not only in terms of history and culture, but also in terms of politics.

In 1991 Azerbaijan proclaimed its independence after the collapse of the Soviet Union. Azerbaijan was in close interaction with Europe not only for the last decade, but also for the last two centuries of its history. It was acquiring culture of the West basing on universal values. Azerbaijan is located at the crossroad of East and West, Europe and Asia. It is also the important crossroad of historical destinies, religions and cultures. It serves as a bridge for two continents and civilizations.

Azerbaijani people, not tearing themselves from their oriental roots, have created their unique culture based on synthesis both of the western and the eastern civilizations. They disseminated progressive ideas of the West and Europe both in the Caucasus and the Middle East.

The result of close contacts with Europe is that since the mid of the XIX century in the Muslim East the Azerbaijan people printed the first newspaper, built their first school of the European type and their first theatre, created new tendencies in literature, art and public idea. At last, in 1918 Azerbaijan proclaimed the first secular state in the East, the Azerbaijani Democratic Republic.

Today's event is a result not only of our political cooperation during the last years. It is a fruit of the two hundred year historical interaction between Azerbaijan and Europe.

After gaining its state independence in 1991 Azerbaijan definitely chose the road of integration into Europe getting orientated towards its humanistic and democratic values. On the basis of advanced European experience, we have achieved a lot during the short historical period.

Despite all difficulties, we followed the way of liberalization of economy, building a legal state and free civil society. We have put in the forefront the protection of human rights, applied our joint efforts to deliver our country and citizens from a heavy heritage of a totalitarian regime. We have achieved internal stability, which is one of the important conditions

for the development of democracy. We have created multi-party political system, provided freedom of speech and press. We have adopted a new Constitution, which major principle is protection of human rights and freedom. For the first time in the East we have abolished capital punishment, created a new legislative system, held presidential, parliamentary and municipal elections. We have also carried out a number of important political and economic reforms.

Unfortunately, despite all our efforts, while joining the Council of Europe, we have also certain problems alongside the positive changes and successes. First of all, it is the conflict of Nagorno Karabakh between Armenia and Azerbaijan, which still remains unresolved. And at the same time Armenia joins the Council of Europe as well. Difficulties caused by this problem for Azerbaijan, and, first of all, presence of mass of refugees and IDPs, heavy economic and social situation of the country, are obstacles to the development of democracy, protection of human rights both in our country and in the region as a whole.

We evaluate admission of our country to the Council of Europe not only as a result of the great and joint work, but we also estimate it as extending help and friendly hand to Azerbaijan and to its people. Therefore we believe that a lot of our problems will be solved in the united European family.

Today we experience really historical event. The Flag of Azerbaijan will be soon hoisted at the front of the Council of Europe.

One of three colors of our flag symbolizes our aspiration to modernity and, first of all, to Europeanization. We are happy that our flag will take its worthy place and will fly among the flags of all other European countries.

Thank you for your attention. I express my gratitude to you.

**From the talk of Heydar Aliyev, President of the Republic
of Azerbaijan, with Lord Russell Johnston, chairman of
the Parliamentary Assembly of the European Council
September 15, 2001**

Heydar Aliyev: Mr. Lord Russell, I welcome you in Azerbaijan and I am glad to meet you here again.

Our first meeting here was held in the framework of the process of admission of Azerbaijan to the Council of Europe. Now Azerbaijan is a full member of the Council of Europe. As the co-chair of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, you are on a visit to Azerbaijan, a member of this organization. That is pleasant. I think that your visit to Azerbaijan and other countries of the region will give you direct information about the current situation in the South Caucasus.

I am aware that you have already had a lot of meetings here, with the members and the chairman of our parliament, with the Prime Minister, with the Foreign Minister. I guess that all the issues have been discussed.

I thank you that you have visited the refugees who live in hard conditions. I suppose you have been informed that their conditions are better than others because most of them live in tents. I told you last time that they have been living there for 8-9 years.

I guess you have already visited our city. You are aware of the mood of the population, too. I watched some of your meetings on TV, also your visit to the Martyrs' Avenue. Thank you for that visit.

I think that our cooperation has become more intensive since Azerbaijan joined the Council of Europe. It is just the beginning of the work, and I guess this cooperation will be more intensive and more productive in future. Thank you for this visit. Please.

Lord Russell Johnston: Mr. President, thank you for your hospitality and kind words. Indeed, it is my second visit to Azerbaijan. When I visited first Azerbaijan was not a member of the Council of Europe.

After your country became a full member of the Council of Europe, I wanted much to pay a visit to Azerbaijan. As you said, I had a lot of meetings here. However, I had no time to walk in Baku.

Heydar Aliyev: It is really not good. It is the fault of the chairman of our parliament.

Lord Russell Johnston: You are right.

Heydar Aliyev: You had a lot of meetings during the visit. They had an intensive program for you.

Lord Russell Johnston: Mr. President, you are well informed.

Heydar Aliyev: Yes, I am aware.

Lord Russell Johnston: Mr. President, anyhow the issues I discussed here up today will not probably surprise you. Because all the issues discussed are familiar to you. They are issues Azerbaijan has undertaken to discuss and implement as a member state. Further-

more, we had discussions on the Armenian-Azerbaijani conflict in a number of meetings. Unfortunately, all these problems and meetings remained in the shade of the events which happened in the United States.

That is why I'd like to ask you a question at first. As an experienced person what do you think about the impact of those events on your country? Undoubtedly, those events will have a global impact; it will be felt in all countries, in our countries as well. Probably, safety measures must be increased; as a result, it is not excluded that people even in streets may be detained and searched. Their bags can be searched in markets. Possibly, citizens won't like it.

I also talked to the President Shevardnadze. He also thinks that this is such a terrible and large-scale event that the international community must join its efforts and fight against terrorism.

Heydar Aliyev: All we know both the present and the past history. As I am aware, there has never been such a terrible terrorist act in the world. The people who prepared and realized that terror can not be called human beings. It shocked us. At the same time, it perhaps may awaken the whole world that the international terrorism is dangerous not only for some persons or some nations, but also for all the mankind, and it will become more dangerous in future.

Because terrorism, especially international terrorism which has grown in the recent years, used to be of local nature. It used to cover a country or a region. But the last terror act shocked all the world. Not only that terror was committed against the American nation, but also against the mankind. Naturally, this terror was committed against peace, culture, humanity and democracy as well.

Terrorism has various forms. For instance, our country knows it well from its contemporary history. Now the cardinal issue is the peaceful resolution of the Armenian-Azerbaijani conflict. Today we still share the same opinion that it is the right way. However, the events currenting in the Armenian-Azerbaijani relations up to now such as the genocide in Khojaly, ethnic cleansing in the occupied territories are the forms of terrorism.

There have been terror attacks against political figures in different countries. We still remember the terror act against John Kennedy, Robert Kennedy or Ronald Reagan or the Israeli Prime Minister; all of them are reality of our contemporary history.

For example, the long-lasting terrors in your country in Ireland are examples of terrorism. We have experienced not only the Armenian terrorism, but there have been acts in the country since 1993 when I began to work here. Some were prevented, but some of them resulted in human casualty.

For instance, we think that sending the military units by the Soviet government to Azerbaijan on January 20, 1990, and the manslaughter here was an act of terrorism conducted against Azerbaijani people; Avenue of Martyrs was erected in memory of that event.

I myself faced terror danger several times. I can face such events today or tomorrow, as well.

Not all the countries understood the expansion of the terrorism in the world up to now. Some used to think that terrorism did not threaten their countries. Any country where acts

of terrorism have been organized understand the horrors of terrorism. We know it and therefore we know it better than other nations what happened in the USA. It enraged us. I called the meeting of the Security Council immediately and declared the readiness of Azerbaijan to take part in the fight against the international terrorism by using all the means.

Terrorism has spread all over the world. This is why, the search of terrorists and response to the act of terrorism against the United States demand adequate measures. Naturally, all measures must be undertaken. If it is necessary to carry out search in any country, including Azerbaijan, the law enforcement agencies will investigate all suspicious cases and persons - all these measures will be undertaken. My country has joined the combat against terrorism. We are ready to organize any kind of measure that is necessary.

The US is a mighty, powerful country. NATO has already declared its position on it. Tens of non-NATO countries have announced their solidarity with the US in the fight against terrorism. So has Azerbaijan. It means that most of the world countries have already declared the necessity of the combat against terrorism together with the USA.

I think that measures can be realized and the realization is quite reasonable.

Lord Russell Johnston: Mr. President, let me add something. For example, I highly appreciate the statement made by the President Bush right after the terror act. I think that he took the necessary initiative in time. Although he had to carry a heavy burden, there were destructions in his country, and the people were shocked, President of the United States declared that the issue could not be generalized, despite all the suspicions against the Palestinians and Afghans. Certainly, it is incorrect to turn terrorism into the war against Afghans or Arabs.

Mr. President, as you are aware, one of the duties of the Council of Europe is the protection of human rights. Protecting human rights, we do not generalize either. Therefore, I am firmly sure that it is impossible to defeat terror with the use of terror. Heads of states must treat the realities, and behave quite carefully.

Mr. President, you mentioned the Irish Revolution Army and the crimes committed by it in the territory of Great Britain. I am keen to remind another example.

As it is known, during the Second World War, a lot of Italians were imprisoned in the territory of Great Britain without any reason. The main cause was that Italy fought against us with its allies during the war. You are aware that there are a number of citizens of the Italian origin in the territory of Great Britain. They are descendants of the people who migrated from Italy to Britain in the 19th century. Now - 60 years later after those events, such measures are inadmissible in Great Britain. Today human rights ban such measures.

Heydar Aliyev: Mr. Russell, you are quite right. I also listened to all the statements of President Bush, including the one you just mentioned. I completely agree with him. I also agree with you that it is not correct to fight against nations or countries as an adequate reply to terrorists.

It is still unknown who concretely organized this terror, although there are many doubts and many suspects. I suppose that the respective bodies of the US, of its allies and of any country that want to prevent terrorism will do their best and even join their efforts in order to identify those people and organizations. Of course, further measures can also be realized.

You said that the reply to terror with terror would be incorrect. I remembered the words of Lenin. He said that they should reply the white terror with the red terror. The white terror was the act of their enemies, the red - of the Bolsheviks. That was the Bolshevik regime. I do not believe in the birth of the Bolshevik ideas in the world again.

Your organization makes great efforts for the protection of human rights. Thus, I understand why you approach this issue so sensibly and attentively. When something terrible happens, there is always an outburst emotion in the beginning. Steps taken in such an emotional state can be sometimes incorrect. However, after studying the issue in detail some time later, measures taken against such crime can be fair. This is why our opinions are tantamount.

Lord Russell Johnston: Mr. President, before I leave you, I would like to talk about the realities of Azerbaijan, too. As you know, I had a number of meetings since I came here. I met almost all the main political figures in your republic, including my friend Mr. Alesgerov. Mr. Alesgerov presented me a list. That was a list of obligations of Azerbaijan as a member of the Council of Europe. Mr. Alesgerov told me about the work done and the progress achieved. I am glad to know that Azerbaijan has made a remarkable progress within a short period. It is my personal opinion that the admission of Azerbaijan to the Council of Europe as a full member was a right decision in time. Finally, Azerbaijan which is part of Europe became a real member of Europe. Now it seems that Azerbaijan is moving forward gradually, but steadily.

Heydar Aliyev: I thank you for your appreciation of the work done after the admission of Azerbaijan to the Council of Europe.

Being a candidate, for a few years we tried to become a full member of the Council of Europe, first, in order to feel as an inseparable part of Europe and to be recognized.

Secondly, to accelerate the application of the universal and European values in Azerbaijan is also natural. We realize it. Mr. Alesgerov has already informed you. I think that there is no need to repeat. You can be sure that other obligations will also be fulfilled. But I wish the Council of Europe to have true information on the real social-political situation in Azerbaijan.

For example, when the Council of Europe reproaches our country in some issues, we make efforts to remove the cases for which we are reprimanded. But the Council of Europe represents 43 countries. The delegation of the each country does not necessarily consist of people of the same opinion. I suppose that you understand me. It is impossible to think that all the people in delegations are completely objective. Generally, man cannot be completely objective. No one can think of himself to be ideal. Thus, we wish the information provided to be examined in detail and discussed together with us. I reiterate that we are ready to accept your just proposals and remarks immediately.

I told you at our previous meeting that the process of democratization, protection of human rights, freedom of press and speech are going on. The process is not complete yet. Nothing can be ideal. But we should do our best. Thus, we must intensify our cooperation.

Lord Russell Johnston: I completely agree. If I had an opportunity, I would speak more about the objectivity. I think that non-objectivity is result of illiteracy. Full objectivity or

perfection looks like a mirage in the desert. In any case we must do our best in order to make everything fair.

Using this opportunity, I want to express my thanks to you at the end of our meeting. I thank you for your hospitality and your attitude to me. Mr. President, I wish you good health, first of all, for the rule of your country.

Heydar Aliyev: Thank you. I'm quite satisfied. But I do not want to forget one thing. When joining the Council of Europe we undertook some obligations and we try to implement them.

We joined the Council of Europe with great hopes. I mean the solution of the Armenian-Azerbaijani conflict, the return of more than one million refugees to their homes, liberation of our territories occupied by Armenian armed forces.

All we know that the Minsk Group of the OSCE, especially its co-chairs Russia, the US and France are engaged in this case. However, the Council of Europe should also pay attention to this issue.

Our policy is to join all the conventions on human rights. But the rights of the people driven away from the occupied territories and who live in hard conditions have also been violated. I think that these problems are not the direct duty of your organization. But as I noted, since we joined the Council of Europe we hope that it will make more efforts for the solution of this conflict in the frame of its opportunities.

Lord Russell Johnston: Mr. President, undoubtedly, the Council of Europe can and must contribute to the solution of this problem. We have already made definite steps and efforts in this direction. For example, in the meeting of the chairpersons of the parliaments of the South Caucasian states organized by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe we agreed that at least a dialogue must be held. We assist to hold a dialogue and remove some obstacles at this level.

As it is known, the governments have laid all the responsibility on the Minsk Group. The Minsk Group functions as a mediator and assistant in the resolution of the conflict. At the same time, we both agree that the Council of Europe has its definite responsibilities. Unfortunately, not any step has been taken since the ceasefire between Azerbaijan and Armenia. Certainly, we must take some now. Much depends not on the mediators, but on Azerbaijan and Armenia, the belligerent parties. The two states should come to an agreement and determine the concessions. I understand that it is hard. If we take into consideration the details of concessions, we realize how disputed and difficult the process is.

Unfortunately, in a document recently published by the Council of Ministers of the EC, your Foreign Minister is also a member of that Council, it is written that though Azerbaijan and Armenia joined the EC, there has not been any progress in the resolution of the conflict. That was a document elaborated under the presidency of Liechtenstein.

Mr. President, I always find a way to talk to people, believe them, listen to them. It seems to me that if the parties can listen to each other, it is possible to find a solution for the problem.

Heydar Aliyev: I also think that we can do that. Probably, concessions are unavoidable. However, I have always declared that the concessions must be acceptable for both sides.

There is a dialogue; I meet the Armenian President. Meetings at other levels are also held. Unfortunately, we cannot come to an agreement on concessions. The public in Azerbaijan insists that no compromise can be made. Thus, it is a very difficult issue. The Armenian side does not want to compromise.

Lord Russell Johnston: I understand that it is a hard duty for you.

Heydar Aliyev: Yes, it is. Thank you very much.

**To the Secretary-General of the Council
of Europe Mr. Walter Schwimmer**
Baku, June 12, 2002

Dear Mr. Secretary General!

I heartily congratulate you on your 60th anniversary.

Azerbaijan, which took the road of building a democratic and civil society, attaches great importance to cooperation with the Council of Europe.

I hope you will continue to support expansion of our relations and fruitful cooperation with leading international organizations.

I wish you good health, happiness and success in your work.

Sincerely,
Heydar Aliyev
President of the Republic of Azerbaijan

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the delegation of Council of Europe
headed by the chairman of the Committee of the Council
of Europe, deputy of the Prime Minister and Minister
of Foreign Affairs of Luxembourg Lidi Polfer**
July 16, 2002

Heydar Aliyev: Distinguished ambassador!

Dear guests!

I welcome you and I am pleased with the visit of such a large and high-ranking delegation of Luxembourg to Azerbaijan.

You did a lot of work, held meetings yesterday and today, and if not too much but you still have some knowledge about our country. Now I will be very glad to hear your opinions.

Lidi Polfer: Mr. President, thank you for receiving us. As I mentioned while meeting you, I am both happy and I have the honour to be in your country. I think that the official delegations from Luxembourg do not visit Azerbaijan very often and we are one of the first delegations here.

Heydar Aliyev: That is true.

Lidi Polfer: There are many things to learn from one another. As you mentioned, we have held meetings here today. We have had a good chance to know your country. I have such an impression that I knew much about your country than before. Our aim is to report the facts we know about your country to the Council of Europe as much as possible.

Mr. President, as you know, Luxembourg is a small country in the center of Europe and unfortunately it was afflicted with the wars among neighboring countries and was in the center of those wars. But fortunately, there is a peace in Europe in the last 50 years and we have an opportunity to cooperate on the level of institutions. We cooperate within the framework of the Council of Europe and European Union. Due to this unique opportunity peace and economic prosperity dominates in Luxembourg. We would like to share our experience with you.

Fifty years ago we did not have such progress and achievements. But we went through all these and we would like to share this experience with our friends.

As regards Azerbaijan, we want to congratulate you on the occasion of its becoming a member of the Council of Europe eighteen months ago. At the same time we congratulate you that during these eighteen months Azerbaijan gained a striking progress. Important legislation acts have been worked out and conventions have been ratified.

We know that reform is a process which goes on continuously. Certainly, sometimes it takes a lot of time. But the most important point is that you have already begun working in this direction. I think Azerbaijan will achieve progress both in economic and political sphere. But there is one more problem, and we are aware of this - it is the Nagorno Karabakh problem. It is the most difficult problem for Azerbaijan. We had meetings with the members of

the Parliament, with the members of the parties that have majority in the Parliament, including the opposition representatives.

They share the same opinion that the Nagorno Karabakh problem is the most difficult problem of Azerbaijan. We would like to know your opinion about the Nagorno Karabakh problem. Do you see a glimmer of hope in the diplomatic settlement of this conflict? We know that, up to now your activity, attempts were frank and serious. But unfortunately, it is a long time that the Nagorno Karabakh problem is not solved. The Minsk Group has been working on this problem for seven years.

Heydar Aliyev: Ten years, not seven.

Lidi Polfer: Yes, it is already ten years. It is a pity that as a result of the work of the Minsk Group peace has not been made in Nagorno Karabakh up to now.

Heydar Aliyev: I thank you for your information about the impressions you gained during your short term visit to Azerbaijan. I am very glad that you appreciate the situation in Azerbaijan objectively. I highly appreciate it since we seldom meet such cases.

You said that Luxembourg is a small country. Formerly it suffered troubles as a result of the wars in the area. Peace was established there fifty years ago and your country has developed. Now it is a developed country. Your people are well off and live in good circumstances. But 10 years after the war you did not have the present welfare standards, not even after 20 years. I think that not after fifty, but after thirty years your country began to develop rapidly. Taking into account that Luxembourg is in the center of Europe with the European culture and values your development period should be shorter. But we gained independence ten years ago. I do not want to turn to the ancient history. We were part of the Russian empire within 200 years. In the past we were part of the Tsarist Russia, after 1920 part of the Soviet Union, as a matter of fact the Soviet Union overthrew the Tsarist government and then became an empire.

One more thing should be taken into consideration that we are not Europeans, we are in Europe, but according to our national, religious origin we are not Europeans. The European values are always progressive. Our people profited from these values in hard times and made a break through. But the conditions we lived then did not let our people fulfil all our potentials. In those days, especially in the 20th century as a part of the Soviet Union, Azerbaijan achieved a lot of things and developed its culture by establishing links with the European values, but still as the level of progress we lag behind Europe.

A ten-year independence of Azerbaijan went through hard times. First of all when we won independence we already were at war with Armenia. Secondly, the socio-political situation was not stable within the country. Different political powers and armed forces were struggling to seize the power. All these factors impeded our development. But despite everything we have developed rapidly.

In 1995 we ensured the socio-political stability in Azerbaijan. We stopped the recession in the economy, and began to develop it year after year. We carried out reforms in all spheres. We accepted democratic values and tried to put them into practice in all the regions of Azerbaijan. The reforms aim at the formation of the market economy in Azerbaijan. We have chosen the road of the market economy. By initiating projects we involved giant Ameri-

can and European oil companies make investments in our country. But all these were not achieved easily. Different foreign countries exerted pressure on us, and at the same time we had to take measures to ensure the stability within the country. Even under these conditions we established democracy, freedom of speech, freedom of press and civil society. As you mentioned many laws have been passed and much work has been done on the basis of these laws. We were admitted to the Council of Europe. I give a detailed account of it, because unlike you some people say everything in Azerbaijan should be like in France, Germany or the USA. But it is impossible. We need time for this. Our opposition hangs on my words about democracy: Heydar Aliyev says we need time for democracy. I say once again: democracy has a beginning but not an end. The more you passed this way, the more you will have to.

But you can't find even a sportsman who can jump ten meters.

Lidi Polfer: Especially without training it is impossible.

Heydar Aliyev: Even if he trains it is impossible. Physical abilities should be taken into account. In order to involve everyone in democracy we need changes in people's perception. If for years, centuries people lived within a different system, a different formation and used other values it is impossible to change their perception in one, two, and even five or ten years. Only the illusionists can do it. You also use the word "illusionist", don't you? In circuses the illusionists put a man into a box then take a saw and cut him, and finally open the box and we see the man safe and sound. Only an illusionist can do this.

I am very pleased with your impartial appreciation of the situation. At the same time I want to say that our duty is to advance the democracy more rapidly.

Now you should not advance rapidly, and you don't need it. You should better advance very slowly. But we have to run. We understand it, but we also want to be understood. If something is impossible in Azerbaijan, it is out of objectivity to demand it and accuse that there is no democracy here.

You want to know my opinion about the Nagorno Karabakh problem. I have been engaged in this problem for nine years. That is since I have become President. I can say that I have never been engaged in a problem for such a long time. I try to use all the opportunities. But we have not yet resolved the problem. It is very easy to solve it.

Armenia has occupied the Azerbaijani territories. Armenia is an aggressor. It has no right to occupy our territories. Armenia has a claim on the Nagorno Karabakh province. It has no right to do this. The Nagorno Karabakh is an ancient Azerbaijani territory. During the last century the majority of population there were Armenians and therefore, they claim that the Nagorno Karabakh has to belong to Armenia. They had occupied the Nagorno Karabakh before the fall of the Soviet Union. And in fact they separated this territory from Azerbaijan. But they also occupied seven districts around Nagorno Karabakh.

Nagorno Karabakh is a small territory. Only 160,000 people lived there when the conflict began. 40,000 of them were Azerbaijanis. The Armenians drove them out. Half of the Armenians, who lived in Nagorno Karabakh, have also left the area. Now 60,000 people languish in Nagorno Karabakh. Because of the invasion 800,000 people were driven out of the districts around Nagorno Karabakh, their population were Azerbaijanis. So they have occupied 20 percent, that is one fifth of our territory. The people from the occupied territories live in

tens. All this injustice happens before the eyes of the whole world. The Council of Europe, OSCE, UN, the leaders of big countries and the Minsk Group countries- the USA, Russia, France are aware of this. If we want to establish a civil society, legal state and democracy, which is also the policy of UN, OSCE and other big states, then why do they shut their eyes to this injustice? It means that there are double standards in the world. If they want, they may appreciate the aggression as aggression, but if not then they shut their eyes. That is why there is one way to settle the Nagorno Karabakh problem: according to the principles of the OSCE and the UN and standards of international law territorial integrity of every country is inviolable, isn't it?

Lidi Polfer: Certainly.

Heydar Aliyev: As an independent state Azerbaijan also demands the assurance of its territorial integrity. The Armenian armed forces should be withdrawn from the Azerbaijani territories. The UN Security Council adopted resolutions in this regard. But the Armenians do not want to obey these resolutions. If they leave the occupied territories Azerbaijan is ready to give the Nagorno Karabakh high status of autonomy within our country. But Armenia does not agree with this. It says that the Nagorno Karabakh must be theirs. It is against all the standards of the international law. Or they demand independence for Nagorno Karabakh, which is a small piece of land.

We can not agree with this. We can not give independence to any region within our country. That is the truth. Everybody in the world knows it. But both the leaders of big states and the OSCE urge us to negotiate and find a way out of the situation. I show the way out of the situation. If there is another way please, show it, let OSCE, EU, UN, USA, Russia or France show it. Show us the way, but you don't.

They declare that they support the territorial integrity of Azerbaijan. But over 10 years the territorial integrity of Azerbaijan has been violated, and this fact is ignored. As the President of Azerbaijan I work day and night but can't find another way. The Armenian armed forces must leave the Azerbaijani territories. The territorial integrity of Azerbaijan should be restored. The Azerbaijanis driven out from their native lands must return home. The Nagorno Karabakh should be given a high status of autonomy within Azerbaijan, and only then peace may be established between Armenia and Azerbaijan. That's the solution of the problem.

Lidi Polfer: Mr. President, of course I understand that it is a very difficult and painful problem for you. Of course, if leader of other country were you, he would have the same feelings and anxiety. Thank you for giving us the right and detailed information. Unfortunately it's beyond my power to show you the way. That is why, we can only hope that there will be peace between Azerbaijan and Armenia. Because the existing situation, that is neither war nor peace impedes the progress.

I saw the maps. I saw other occupied regions of Azerbaijan besides the Nagorno Karabakh. An idea came to my mind: there is a separated land in the south of Azerbaijan. My question may seem rudimentary. Did you make any attempt to swap the territories? What if the Nagorno Karabakh be attached to Armenia and the separated part of Azerbaijan be attached to the main territory of Azerbaijan on the account of the Armenian territories.

Heydar Aliyev: Nakhichevan Autonomous Republic is the territory of Azerbaijan, it is a

part of Azerbaijan. Regretfully, injustice was done to Azerbaijan in 1920s, 40 sq. km. territory you saw on the map is Mehri region. It separates Nakhichevan from the main part of Azerbaijan and its population is consisted of Azerbaijanis. It was ceded to Armenia. It was our land. If the Armenians want to swap that territory which separates Nakhichevan from the main part of Azerbaijan in the solution of Nagorno Karabakh problem, let them raise this issue and we will discuss it.

Lidi Polfer: There is nothing else left for us, I wish you success.

Heydar Aliyev: Thank you.

Lidi Polfer: Mr. President, you have achieved striking results in the sphere of adoption of laws and conventions. But if there is a dynamic and permanent working parliament, of course, laws can be ratified. But to put them into practice is a very difficult process. Europe should help you in this. It is not proper behavior if one side does his best, but an other one does not. We should help Azerbaijan in this case. After the ratification of laws you need skilful, well-qualified personnel and managers. The EU should also work with Azerbaijan. I think we should help Azerbaijan using all possible ways.

Heydar Aliyev: I express my thanks to you for your ideas.

Lidi Polfer: Mr. President I thank you for the frank conversation. You mentioned that Azerbaijan is in Europe but at the same time it is not entirely a European country. Even during the Soviet Union I was in Uzbekistan and Turkey. Mr. President I should say that in comparison with them you are fully Europeans. I don't see any difference between Azerbaijan and Europe.

Heydar Aliyev: Yes, we are Europeans. I just wanted to explain the process of our becoming Europeans. Now we are Europeans and even more than most of Europeans.

Lidi Polfer: Mr. President, we have more common features than different ones. Of course, we can have different traditions, history and understanding. But we have more common features. That is why, I think we should cooperate in the spheres of tolerance, democracy, freedom and rule of law. We can help you in this.

Before coming here I read many reports, which were made by our ambassador. I investigated them thoroughly. These documents are about political prisoners, cooperation with the Venice Commission and others. We had a talk with Minister of Justice before meeting you. He told us the facts that the EU may not know about. That is why, I think if we cooperate, negotiate more intensively and exchange opinions, unnecessary arguments can be solved. And it will not tarnish the image of your country.

Heydar Aliyev: That is right.

Lidi Polfer: We were planning to hold a frank conversation and exchange opinions during the meeting.

Heydar Aliyev: We are talking very frankly.

Lidi Polfer: Mr. President, I thank you once again for this frank conversation. I think we shall cooperate, and thanks to your leadership Azerbaijan will get closer to Europe. If you need any help we are always ready to do it.

Heydar Aliyev: Thank you. I received a powerful support from our meeting today. It is also a support. I hope we shall cooperate in future. Good bye.

**From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan
Heydar Aliyev with the delegation headed by reporter of
the Committee on Political Affairs of the Parliamentary
Assembly of the Council of Europe on the
Armenian-Azerbaijani, Nagorno Karabakh conflict, Terry Davis
Presidential Palace, April 15, 2003**

Heydar Aliyev: Your visit to Azerbaijan is connected with an extremely important issue for us, for our country and people.

We are cooperating with the Council of Europe. We have been in the Council of Europe already for two years. Many representatives come to Azerbaijan from the Council of Europe on different issues.

More than ten years have passed since the Armenian armed forces occupied 20 per cent of the Azerbaijani territory. All Azerbaijanis, who lived there, were forcibly banished or compelled to leave those places as a result of the war. However, we cannot prove in the world community that Armenia has Azerbaijani lands under occupation within these ten years. Therefore, we welcome your visit, we have been waiting for you for a long time and instill hopes in your visit.

You have held here a lot of meetings. At the same time, as I can see, you are working very intensively. Yesterday, you held many meetings. I was informed about that. Today, you have observed from the helicopter a big part of the Azerbaijani territory and finally, visited one of the campsites where refugees live. I have heard about that. Perhaps, you have seen much there. You are taking the trouble. You should have stayed in Azerbaijan a little longer to be able to see all this in detail. But, apparently, it is your style of work.

I think you have a definite impression as a result of these meetings, and finally, the things you have seen today in a campsite. I do not know whether to expound this issue to you or you are already thoroughly informed about it? However, in spite of that, I think I should state my opinion to you and introduce information on this issue.

You are probably aware of the history of the settlement of the Armenians in the Azerbaijani lands. I do not want to tell you about that. In due time, the Armenians were especially resettled here from Turkey and Iran, and they started to live in the territory of Azerbaijan. Never mind, let them live, there is not a special problem here. But unfortunately, they and their ideologists lived with quite different dreams. Not being satisfied with the land they lived, they attempted to broaden their territory and tried to achieve it to a certain extent.

In 1920, when the Soviet power was established in our region, Moscow marked the borders of Azerbaijan, Georgia and Armenia at its own discretion. Then they gave a part of the ancient Azerbaijani lands to Armenia. In the period when the communist ideology reigned here, they tried to avoid conflicts among the two nations.

You know, the Azerbaijanis are very law-obedient people, but the Armenians are not. Then the Armenians raised territorial claims again. The Karabakh problem, which today

turned into an international problem, started since 1920, 1922 and 1923. The Nagorno Karabakh is an Azerbaijani land, there is no doubt in that, as it is located, one could say, in the center of the territory of Azerbaijan. But the Armenians once driven out from Iran were placed there. The Communist Party was engaged in the given problem raised in 1921-1923. As a result of the survey, the population of the Nagorno Karabakh declared their desire to stay within Azerbaijan.

Hence, the question was closed and the Nagorno Karabakh was given the status of an autonomous region within Azerbaijan. Nevertheless, afterwards the nationalists in Armenia, not the population of the Nagorno Karabakh, raised now and then the problem of separation of the Nagorno Karabakh from Azerbaijan and its annexation to Armenia. But the system existing in the Soviet Union, the strict regime, nipped it in the bud, that is, no conflict erupted then.

I am a living witness of a certain period in the history of the Nagorno Karabakh as a part of the territory of Azerbaijan. From 1950, 53 years ago, I worked in Baku in the state security service. Then, we constantly studied those issues according to a specific character of our work. I can remember that the population in the Nagorno Karabakh lived normally. However, some well-known representatives of intelligentsia from Yerevan used to come to Nagorno Karabakh two or three times a year and incited the population to affiliate with Armenia. In 1950-1960, this issue got even greater development, however it was restrained.

Since 1969, I was the leader of Azerbaijan - you know how long has passed since then - and I was especially engaged in Nagorno Karabakh problems. I mean I was trying to solve the problems connected with socio-economic situation in Nagorno Karabakh better than in other regions of Azerbaijan in order to deprive them of any claims in this regard. And I attained it.

I often visited Nagorno Karabakh. I opened a university there, we established a number of industrial enterprises - a silk factory, a shoe factory, an engineering plant. In other words, we provided the unemployed with work. We additionally invested huge funds in agriculture and provided its development there. If you see today the center of Nagorno Karabakh, Khankendi, - the Armenians call it Stepanakert, - you will understand that the majority of the new apartment houses and administrative buildings existing there were constructed in the period of my work there. The population of Nagorno Karabakh was grateful to me. Each time, during my visits there, they received me very solemnly. Even aged women came out to the streets, embraced and kissed me. All these photographs remain up until today. The relations were very good, they believed me infinitely. And I, in my turn, rendered them a special aid.

Running a little ahead I would like to say that in the period of the collapse of the Soviet Union, when different people appeared here, they accused me that I had supposedly rendered the Nagorno Karabakh a special care, helped the Armenians. I indeed helped them and I don not deny it. But, as the saying goes, there are no grounds to accuse me of that.

Later on, in 1982, I left for Moscow as you know. There, I took the post of the member of the Political Bureau and first deputy chairman of the Soviet of Ministers. I especially instructed the people in the administration to focus attention on Nagorno Karabakh. They

naturally tried, but not like me. Then the Armenians, the nationalists in Yerevan, making use of my departure, started to interfere with the problems of the Nagorno Karabakh more intensively. They stirred up the situation there. Unfortunately, the Azerbaijani leadership did not pay due attention to those issues, and the center, Moscow, always supported Armenia in this respect.

The conflict started there in February of 1998. First they started to claim that they wanted to unite with Armenia, then armed clashes broke out, which gradually grew into an armed conflict.

In 1988, the USSR was still strong. But you probably know that in 1988, I resigned in Moscow. I did not have any opportunity to interfere with those issues. But I observed them from outside. I was aware of the power of the Political Bureau, the Soviet government. If they had wanted, they could have prevented all this at that time. But they did not do it, and Mikhail Gorbachev probably played a special role in the aggravation of the process. Subsequently, it was revealed that he was a very pro-Armenian person.

This conflict lasted four years during the period of the existence of the USSR. Just imagine if such a strong state as the Soviet state had decided to eliminate this conflict, would it have allowed it to expand gradually within those four years? On the contrary, we have sufficient data that then Moscow incited the Armenians wishing to solve this issue in their favour. The war for Nagorno Karabakh between Azerbaijan and Armenia broke out as early as before the collapse of the Soviet Union and then the Armenians had already occupied some regions of Azerbaijan.

Then the Soviet Union collapsed. Armenia and Azerbaijan declared their independence. Of course, much was to be done for the construction of an independent state. Azerbaijan did not have any possibilities to wage a war, it did not have skilful military specialists at its disposal. But Armenia possessed wide opportunities in this respect. The Russian military units deployed in Armenia were comprehensively used in this matter on the Armenian side.

Then, the struggle for power was ongoing in Azerbaijan. A person sent to work here in 1988 ran away. Mutalibov, elected as president of Azerbaijan in 1991, also fled and still lives in Moscow. Then the Popular Front came to power - the people who are in opposition today - who, naturally, were also deprived of an opportunity to rule the state. They were the people who came from streets. Therefore, they lost their authority among the population within a year and scattered. Making use of such situation, the Armenian armed forces occupied the Azerbaijani lands. In 1993, a socio-political crisis, one might say, arose in Azerbaijan. As a result of struggle for power the Popular Front could not rule the country, and I, then lived in Nakhichevan, was invited to Baku. I was elected speaker of the parliament. Abulfaz Elchibey, leader of the Popular Front, was the president. I told him there is a way out of this situation. But unfortunately, two days later, he secretly left Baku for his native village located high in the mountains. I stayed alone here.

I do not want to speak about that. In any case, in 1993, I normalized the situation to a certain degree. Then I could not focus much attention on the war, front, as I did not know how and with whom to work. However, I mobilized our military units, we reinforced our activity and liberated some lands. In May 1994, both Armenia and we agreed to sign a

cease-fire agreement. On May 12, we signed it. In May, this year, it will be nine years since the establishment of the cease-fire regime. There are no military operations after the armistice agreement.

But the Armenians killed and burnt many Azerbaijanis, captured them and did not give them back subjecting them to tortures. We lost many people - both military and civilians.

Then, in 1992-1993, the Security Council of the United Nations Organization discussed this issue four times and stated that Armenian armed forces should unconditionally withdraw from the occupied Azerbaijani territories. However, Armenia does not fulfill it and no one blames them.

In 1992, the Minsk Group was created within the frames of the OSCE. Since 1993, I have been constantly cooperating with the Minsk Group. At first, Italy was at the head of the Minsk Group, then Switzerland, then Finland. But Russia was in the center of this issue all the time.

In 1997, the OSCE submitted two proposals on the peaceful settlement of the conflict. At first there was only one proposal. We accepted it, but Armenia did not. After some months, the second proposal was submitted. We accepted it again, but they did not. Therefore, this did not yield any results either.

In 1996, the OSCE Summit took place in Lisbon. I raised the issue rather strictly demanding that Armenia should recognize the territorial integrity of Azerbaijan. Armenia does not recognize territorial integrity of Azerbaijan until today. A meticulous provision about the Armenian-Azerbaijani conflict was prepared and included into the concluding document there. Armenia did not agree with it. As you know, the decisions are made there based on consensus.

I thought for a long time and did not fully agree with the concluding document of the OSCE. Consequently, the situation exacerbated there. Many heads of states addressed me saying: "you are violating the final document of the OSCE Summit". I remember Albert Gore telling me: "you are violating". I replied: "Armenia is also violating, it does not agree with it. He objected: "it is their right". I also said: "but this is my right, too". And thereon, the conversation finished.

Then the then OSCE chairman from Switzerland came, talked to me for a long time, and finally prepared a good statement on behalf of the Summit. All about the territorial integrity of Azerbaijan and other questions were reflected in that document. It was an extremely important document. Therefore, I waived my veto, and the document was adopted. However, Armenia did not accept it; it did not fulfill this statement of the Lisbon Summit.

Hereby, the situation got gradually strained. Three or four years ago, Russia put forward a strange proposal - the formula of a common state. It considers Nagorno Karabakh and Azerbaijan a common state. Consequently, the territorial integrity of Azerbaijan is maintained, but Azerbaijan has no rights to administer the affairs of Nagorno Karabakh, and interfere in its affairs. I was very dissatisfied with that. Then, Primakov was the Minister of Foreign Affairs of Russia. I even phoned him and talked to him very seriously asking why they had worked out such proposal. That meant they deceived us. Now, we are no longer silly to be deceived so easily. But Armenia accepted this proposal at once. And today, they

also suggest working on this formula in some cases. It means that, in particular, Russia as well as other states does everything for the benefit of Armenia. For instance, Russia, the United States of America and France are the co-chairs of the OSCE Minsk Group. I have already spoken about Russia, but the USA does not take a principal position either.

Neither does France. No proposal has been submitted since then. The co-chairs to the OSCE Minsk Group stated that the presidential elections were being held in Armenia, and this issue should be postponed. But in May, there are parliamentary elections. In October, presidential elections will take place in Azerbaijan. And thus, the year will draw to a close. At the same time, the people, as you have seen, still live in hard conditions, all their wealth was totally destroyed in the occupied territories long ago. Now, the Armenians have brought the lands to a poor state, too. Sometimes it is reported that they settle in those territories the Armenians from other places.

It is strange that the representatives of none of the international organizations want to visit our occupied lands. There is a monitoring group of the OSCE. Of course, its leader, Kasprzyk visits these territories, goes there. I asked the co-chairs of the OSCE Minsk Group twice to visit at least one region there, to see how the matters stand there. They went there and said upon return that everything was destroyed. A 130-km part of our border with Iran has passed to the hands of the Armenians. We were informed that drugs and weapons are smuggled and many other crimes are committed. This territory is absolutely beyond any control.

The Council of Europe has charged you to study the given issue and disclose your opinion. It seems to me that it is the first case when this issue has become the point of someone's interest, and it is the Council of Europe. I hope that You will get engaged in the solution of this issue, as we cherish great hopes in You. I appreciate You, I have been speaking a little bit long, but I wanted to inform You about everything.

Terry Davis: Mr. President, You have also mentioned that since the day of independence of Azerbaijan, many delegations from the Council of Europe have arrived here. Perhaps. I am the first person to arrive here from the Council of Europe who does not have to congratulate You on admission to the Council of Europe. I told my Georgian friends about that too, sometimes people want to congratulate a person after admission to the Council of Europe as well.

Mr. President, You are aware of the purposes of my visit. I appreciate You for the information you provided. I also want to express my gratitude for the information presented by you and the ministers during the meetings today and yesterday, as well as by the special representatives on this issue empowered by You. I have to emphasize that after my arrival here your parliamentary delegation informed me rather comprehensively about it. Your parliamentary delegation works very intensively in the Council of Europe on this issue as well as all on other issues.

Of course, the history of the events in Nagorno Karabakh and around it is of great importance. I consider that the United Kingdom resembles the South Caucasus in this respect. In other words, we attach great importance to history. I think that history will take very broad space in the report at I will prepare.

Mr. President: You said that international organizations do not visit Nagorno Karabakh and the territories adjacent to it. As You know, I have visited the adjacent regions and got acquainted with the situation of people living there, because I considered it really important to go there and see their life conditions. I would not like the population of Azerbaijan to have such opinion that my trip to Nagorno Karabakh means that I have some links with that region. Today, while talking to You, I drew such a conclusion that it is a good idea to make a trip there.

Heydar Aliyev: Yes, it is necessary to go there.

Terry Davis: Of course, I will go and it will be taken into consideration.

I am highly thankful to You for the time allotted to me. I waste the time of the busiest person in Azerbaijan. Mr. President, I am quite well informed. I cannot say to your representatives more than I have already said. I will not make here any statements, and after Azerbaijan I will go to Georgia to visit my friends there, and then I am going to visit Armenia. I am not going to Nagorno Karabakh during this visit. But before concluding my report, I will certainly visit Nagorno Karabakh. I have already promised and will do my best for the solution of the problem. Thank you very much once more for your time.

Heydar Aliyev: I thank you. It is my wish. You said that you had promised and you will do your best for the solution of the problem. It is enough for me, I do not need additional words. Thank you very much.

**President of the Republic of Azerbaijan
Ilham Aliyev received PACE reporters
December 8, 2003**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the presidential palace Council of Europe Parliamentary Assembly reporter for "political prisoners" in Azerbaijan Malcolm Bruce, and deputy secretary of the Committee on Legal Affairs and Human Rights David Cupina.

Warmly welcoming the guests, Head of the Azerbaijan State Ilham Aliyev said:

Dear Mr. Bruce, dear David, You are welcome to Azerbaijan. I welcome both of you.

Azerbaijan is the member country of the Council of Europe for three years, so far, we had the successful cooperation, and I would like to express my hope that this successful cooperation will continue. For this period, we have adopted some new laws in Azerbaijan with the recommendation of the Council of Europe, and these new laws are working in our country, and they help a lot to contribute to the democratization process. It is also gratified to know that Council of Europe in its official documents has admitted Armenia as an aggressor and a special rapporteur has been appointed by the Council of Europe for the settlement of the Armenian-Azerbaijani conflict over Nagorno-Garabakh. I would like to express my hope that this rapporteur will arrive to the region very soon and will prepare its objective document. Azerbaijan has admitted certain responsibilities before the Council of Europe and I can say that we will fulfill these responsibilities timely. I know that hearings are planning in the Council of Europe for the next coming period devoted to the fulfillment of the responsibilities by Azerbaijan, and I would like to express my hope that Milli Majlis of Azerbaijan will be ready to work on the remaining issues. We have very serious approach to our responsibilities and I express my hope that all the responsibilities will be fulfilled by us. Your mission in the council of Europe is quite different and we know about your duties and we have discussions about these issues with you, within the Council of Europe and the Council of Europe knows very well about the position of Azerbaijan, our position is very well known. Unfortunately, so far, there is no such a definition like the political prisoner in the global practice. Therefore, it complicates the mission of the experts. In the past, we had lots of talks and discussions with you about this issue and I would like to express my hope our representatives, our official will continue this dialogue who will be able to settle this issue as well.

Malcolm Bruce: Ok, Mr. President. Thank you very much for agreeing to see us and certainly, we hope we will have a constructive and productive dialogue; that's the intention. I have been a member of the Assembly of the Council of Europe for four years, and you were the last years' former vice-president of that organization. So, I guess at least on that platform we've shared, we should understand each other. Of course, I should welcome you as the new President of your country and I certainly think that maybe as a new President with your own mark, you'll begin to move the dialogue constructively forward and, certainly,

that's why we are here to do; and I think all we have some details to discuss I certainly can assure you we've come here with the spirit of constructive dialogue and constructive engagement and I think that's all we have.

Ilham Aliyev: thank you very much. I also stand for the constructive position and in fact, I can say that Azerbaijan has always been ready for this dialogue. Hundreds of prisoners amnestied by President of Azerbaijan Heydar Aliyev's decrees and we have always been positive to that. Of course, there were some problems in certain periods. Indeed, we had some problems on certain stages but generally, we had positive results, and I am confident that this dialogue will be continued and the problems will be resolved.

Present at the reception were Chief of the Presidential Administration's Department on Working with Law Enforcement Bodies Fuad Alasgarov, and head of Azerbaijani delegation to PACE Samad Seyidov.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received delegation of EC Committee of Ministers**

February 3, 2004

President of Azerbaijan Ilham Aliyev received at President Palace the delegation led by the permanent representative of Italy at the Council of Europe, head of the "Ago" Monitoring Group of the EC Committee of Ministers Pietro Ercole.

Greeting the guests, President Ilham Aliyev noted that three years have elapsed since admission of Azerbaijan to the Council of Europe. In this period, in the course of the visits to Strasbourg, deputies of Azerbaijan Republic have led interesting meetings in this influential Organization, conducted large discussions, as well as the CE representatives have many times visited Azerbaijan, conducted monitoring on numerous issues. Just due to these contacts, was developed strengthening of legal base, as a result of democratic reforms bringing the legislation base in conformity with the European standards, provision of human rights, and advancement in implementation of democratic principles, and Azerbaijan held a worthy place among the CE member-states.

At the same time, the Republic of Azerbaijan is implementing important projects in the region and has gained great accomplishments in the fields of regional cooperation, head of the Azerbaijani state underlined. "Just now, thanks to reforms conducted in the field of policy, economy, legislation, you can observe dynamic economic development in the country. Last years, annual growth of the GDP averaged 10 percent and this goes ahead.

Thus, efficient cooperation between the Republic of Azerbaijan and the Council of Europe positively influences on the development of our country. And, therefore, Azerbaijan looks forward to this cooperation and cooperation with the Council of Europe will be further useful, President Ilham Aliyev stressed.

Touching upon the settlement of the Armenian-Azerbaijani Nagorno Karabakh conflict, head of Azerbaijani state once again expressed Azerbaijan's his resolute position.

Head of the "Ago" Group Pietro Ercole Ago said that he is also pleased with cooperation of Azerbaijan with the Council of Europe and successes of this co-op are obvious. Despite of some shortages, the presidential elections were well administered in Azerbaijan. The goal of the monitoring, meetings and talks during the visits of the Council of Europe representatives is to promote Azerbaijan in legal democratic state building, assist in fulfillment of the obligations it took before the Council of Europe.

Then, head of the monitoring group "Ago" expressed his gratitude to President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev for cordial reception.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received PACE rapporteur on Armenia-Azerbaijan,
Nagorno Karabakh Conflict**

February 26, 2004

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at Presidential Palace member of PACE political Affair Committee, rapporteur on Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict Mr. Terry Davis.

Having sincerely welcoming the guest Head of Azerbaijan State Ilham Aliyev said:

The Council of Europe has taken really serious steps concerning the problem, appointed a special rapporteur, and we are really happy that as a rapporteur you have been very actively involved in the matter. True, Armenia was opposing this proposal trying to move the issue to the background, but the Council of Europe's resolute decision was to put it into agenda to be discussed in the Political Affairs Committee, and appoint a special rapporteur.

Of course, we hope that the report will reflect the realities of the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict. These realities include Armenian military aggression against Azerbaijan, occupation of 20% of its territories, over one million refugees and displaced people, as well as the occupation of 7 more regions of Azerbaijan around Nagorno Karabakh.

We are very happy that the international community focuses on this problem: the Council of Europe is directly engaged in its settlement, at the same time, the issue is a subject of discussion within the framework of the European Union. I think the steps taken are very positive. As you know, the United Nations adopted four related resolutions urging Armenian occupation forces to withdraw unconditionally from Azerbaijani territories. On the other hand, the OSCE Minsk group is directly engaged in this issue in mediator capacity. The most remarkable fact is that the Minsk group co-Chairs would declare the occupation of Azerbaijani lands by Armenia exactly in this room.

Of course, we would like the Council of Europe to replace the OSCE Minsk group as for this problem. We believe, however, that the Council of Europe, the report, must give political appraisal to this conflict. I am confident the political appraisal will be given and justice will triumph. In my turn, I wish every success in this difficult job.

Having thanked the President for the sincere reception, PACE rapporteur on Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict Mr. Terry Davis said:

Since it's the first time that we have met for several months, first I must take this opportunity to give you my personal sympathy about the loss of your father. You may like to know that I have today visited his grave.

But to turn to happier things may I also congratulate you on becoming president of your country.

I would say it is not my job to replace OCSE Co-chairmen, you understand it very well.

I know. My job is to the report which describes what is being done to settle this problem.

And it is very difficult report as you yourself have said. When I met your father a year ago, he complained that too many people have written reports about Nagorno Karabakh from international community but never visited it, I promised him that I would do that, and I've kept my promise.

I do think that there needs to be more urgency in trying to settle this problem, because it does effect a lot of people, the people who discard the refugees or displaced persons here in Azerbaijan and also in Armenia and in Karabakh.

We'll also try to achieve a situation when no more people be killed or wounded or lose members of their families.

I am hoping to get the report written as soon as possible. And certainly, I'll do my best to do a fair and objective report. And more important what is being done to settle it and ensure better future for people of the whole region of South Caucasus.

The meeting was attended by Head of Azerbaijan Parliamentary delegation to PACE Samad Seyidov.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received Secretary General of the Council of Europe
Walter Schwimmer and delegation accompanying him
April 8, 2004**

Greeting the CE Secretary General and accompanying delegation, President Ilham Aliyev said we were waiting for your visit and now we are pleased the visit is realized. I know you have had a number of successful meetings and your familiarization with Azerbaijan will be a decisive factor for our further cooperation.

It has been for three years since Azerbaijan has become member of the Council of Europe. The Country has made significant steps towards development of democracy. Political reforms conducted in Azerbaijan on the CE recommendations, the adopted laws will allow to further reach new accomplishments in the human rights protection and development of democracy, the President said.

It is also a positive factor that the Armenian-Azerbaijani, Nagorno Karabakh conflict - a source of threat for both Azerbaijan and the entire region - was discussed at the Council of Europe level. The questions will be considered at the CE Political Committee and we are hopeful during the discussions and plenary sittings the conflict will be straightly assessed.

As you know, a part of my life is connected with the council of Europe. I always recall the arrangements and meetings I held in Strasbourg. Mr. Secretary General, I would like to express my gratitude for the activity we had together with You. At the same time, I have been the PACE Bureau member and those years have played notable role in my political activity. I am certain that our relations will develop further and strengthen much more.

Expressing his gratitude for sincere reception and kind words, Council of Europe Secretary General Walter Schwimmer said he was impatiently waiting the visit and thanked to President of Azerbaijan for cooperation. You have made enormous efforts for my visit to Azerbaijan as well, he stressed.

"At the same time, I am very proudly speaking of the today's meeting. It is because that you were my colleague at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. You have been my deputy at the PACE and now You are President of the country. I extend my heartfelt congratulations to You.

My official visit targets two major goals. First, as the Council of Europe representative I must watch the ongoing processes in Azerbaijan and assess the accomplishments here and become familiar with the implementation of the obligations Azerbaijan took before the Council of Europe. This is connected with the ratification of some laws we recommended and with the legal reforms. It is also connected with the course of reforms and further recommendations of the Council of Europe. The second is to have discussions with You on the problems concerning to Europe.

I would also like to have exchange of views with You on the "frozen conflicts". I must note I do not like this expression. For example, today I went to one of the refugee camps

and witnessed that the conflict was not "frozen" for them. Within out power, strength and opportunity, we shall make further efforts for humanitarian assistance by CE and call on the sides for dialogue.

From this standpoint, my official visit to Azerbaijan will be useful both for the Council of Europe and Azerbaijan as a new CE member.

In the course of talk, the parties had comprehensive exchange of views on a number of issues of mutual interest.

Head of the Azerbaijan parliamentary delegation at PACE Samad Seyidov, permanent representative of Azerbaijan at PACE Agshin Mehdiyev took part at the reception.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev met with Council of Europe Secretary General Walter Schwimmer

April 29, 2004

On the same day, President of Azerbaijan Republic Ilham Aliyev met at the Council of Europe residence with the Secretary General of this Organization Walter Schwimmer.

Expressing his pleasure of greeting the Head of Azerbaijan State, Mr. Walter Schwimmer reminded, reminded the meetings and useful exchange of views with him during his recent visit to Azerbaijan. He stressed the importance of the first visit of Azerbaijan President to the Council of Europe as head of state and expressed satisfaction with high level of cooperation between the Council of Europe and Azerbaijan.

President Ilham Aliyev appreciated the years of his activity at the Council of Europe, expressed happiness of the close cooperation with this Organization. There is no problem between Azerbaijan and the Council of Europe and during the years of CE membership Azerbaijan reached great accomplishments in the field of development of democracy, human rights protection, adding that this policy would be continued in the years ahead.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev spoke in the sitting of spring session of PACE April 29, 2004

On 29 April President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev made a speech in Strasbourg in spring session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

PACE administration and deputies met President Ilham Aliyev with applauses in the session room.

Opening the session PACE chairman Peter Shider said:

I am greeting President of the Republic of Azerbaijan Mr. Ilham Aliyev in our Assembly. We are also greeting minister of foreign affairs, officials accompanying President. It is very pleasant for us that you are participating in our Assembly. I would like to greet President of the Republic of Azerbaijan as a former member, former vice-chairman of our Assembly. However, Mr. President isn't just former but an active participant in our discussions and events. Mr. President, we are very glad to receive you here. On behalf of the Assembly I am stating my gratitude to you that you have arrived. I informed the deputies that President would be ready to answer to the questions upon completion of the session.

Mr. Aliyev, Mr. President panel is yours.

Speech of President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev

Dear Mr. Chairman!

Ladies and Gentlemen, dear guests!

It is a big honor for me to be invited here and speak at the Council of Europe. It is a great even for me personally indeed. As Mr. Chairman mentioned I was a member of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe within three years. This period of my life, perhaps, is the most interesting, important periods and played an important role in my future activity and of course in my current work.

Azerbaijan joined Council of Europe only three years ago. Up to then the country was experiencing many problems. Since we got independence in 1991 the situation in Azerbaijan had been very difficult. There was chaos - economic, political, and military. Economic recession accelerated. In fact, the country was on the way of total crisis: civil war, efforts of military coups and of course aggression of Armenia towards Azerbaijan. These are the factors, which didn't allow the country to develop in normal standards, to develop economics in healthy environment.

Only when heavy heritage was overcome, after provision of the social-political stability and achievement of the cease-fire between Armenia and Azerbaijan, the country got its opportunity to develop in various fields. The growth in our economics has started. Nowadays from the standpoint of economic growth Azerbaijan is an intensively developing country. The growth of gross domestic product in the last seven years totaled to 90 %, level of

inflation in the last 7 years didn't exceed 2-3 %. Azerbaijan takes leading position among the countries of the former USSR and Central Europe by the volume of the direct foreign investments per capita.

All these factors plus large-scale economic reforms, land reform, privatization of the land and as a whole, privatization of the enterprises allowed the country to develop its economics on the basis of the principles of market economics. Nowadays, the share of the private sector in the gross domestic product totaled to 75 %. If we take into account that the oil sector is still a government monopoly, this is higher figure. It means that 75 % of the gross domestic product means that factually the whole trade and industry are privatized.

We see very good results of that. We see our country developing, growing economics, which allows realization of the giant international projects. Nowadays the largest energy project in the world is being realized in Azerbaijan. Azerbaijan has already developing oil and gas resources for 10 years along with the leading companies of the world.

This is very successful experience. In the meantime, there are a few key elements of this success. First of all, this is existence of good investment climate. Our investors feel themselves and their investments safe and confident that all funds invested are defended in the best way. All large investment projects in Azerbaijan have been ratified by our parliament and took a status of the law. Thus, nobody can change anything. Second is transparency. It is also one of the key elements of success in the oil and gas fields and as a whole, all producing fields of the industry. Azerbaijan has achieved considerable results in this meaning. We joined initiative of transparency in the producing industry since the beginning and intend to continue leadership in the region in this field.

We have very close ties and cooperation with international finance institutions, in particular with International Monetary Fund. We are coordinating our main economic course with this organization. All these factors allowed us to attract billion of dollars as investments into the country.

The total sum of the investments in Azerbaijan in the last few years totaled to 17 billion dollars. 12 billion out of them are the direct foreign investments. If the investors weren't confident in the public-political stability in Azerbaijan, couldn't forecast the developments, of course, they wouldn't risk their capital. We intend to continue carrying out this policy. Nearly 10 billion dollars will be invested in Azerbaijani oil and gas industry in the coming 3 years.

The large pipeline projects realized nowadays are of great importance not only for our country but also for other countries, the territories of which these pipelines will go through as well as for the whole region. These projects are required for the region security and stability, for regional cooperation. Azerbaijan is actively performing country in the field of the regional cooperation and nowadays the level of the regional cooperation is satisfactory. We are ready to play active role in this direction in future.

Oil and gas resources of Azerbaijan in the Caspian region allow our country to use them effectively, achieve all-sided development of the economics. Production and transportation of the oil and gas isn't a final goal for us. This is only the mean for the all-sided development of our economics, construction of the civilized, economically strong society, realiza-

tion of the political reforms in future and continuation of moving on the way of democracy of the society. The successes we achieved, the projects that will be realized in near future, of course, allow strengthening of economics of our country.

In near future Azerbaijan has turned into economically strong state. In 2005-2006 the main oil and gas pipelines will be functioning, which will allow all countries participating in the project to improve level of life of the whole population.

However, this all is a part of current life of our country. It is developing both from the economical and social standpoint. We are realizing numerous social programs. Our economic policy is based on the principles of market economics. However, if you pay more attention to the structure of our budget, you will see that the major part of the budget is aimed to the social issues. I think that such combination of the market economics and social defense is also one of the factors in the basis of the success.

Our country has achieved important successes in the field of political reforms as well. Three-year period of our membership in the Council of Europe played decisive role in movement of Azerbaijan on the way of democracy. By recommendation of the Council of Europe new laws were adopted. The obligations undertaken by the country when joining the organization and their implementation also played an important role. That is why I would like to thank sincerely the whole staff of the Council of Europe. Constructive cooperation, suggestions, recommendations, your experience - all this lead to the further democratization of Azeri community, joining of Azerbaijan into European family.

We should do a lot. A lot of spheres of our life do not meet international standards. There are objective and sometimes, subjective reasons. The country that suffered a lot from the war, occupation, which passed through the civil war and other tragedies can't become fully democratic and free. However, this way is our selection, our strategic selection. The processes taking place after presidential elections approved by our government confirm our devotion to the extremely important values for us. Democratic, pluralistic society confirm our decisiveness.

Economic growth and democratization of the society are the key elements of our politics that can't be apart from each other. It might be economically strong but unless there is democracy, transparency, human rights are defended, the success won't be achieved. We have studied experience of number of the oil producing countries and unfortunately it might be said that oil factor in many countries do not lead to the success. In some cases oil factor doesn't bring welfare but even accompanies with negative factors. That is why, seeing the whole situation, we are trying not to make any mistakes.

At the same time we have a lot of problems. For example, poverty. We are fighting against the poverty. At present, we are realizing the program on reduction of the poverty along with the World Bank. We have unemployment. That is why one of the key elements of the program of economical and social-economical development is in the opening of thousands of new vacations that I was stating officially.

We draw special attention to the regions that the all-sided, dynamical development took place not only in the capital, main cities but the whole country, all regions of Azerbaijan. Economical development should be felt even by the farthest villages. Only when the whole

population feels that it lives better, our government might consider the task as implemented. Our goal is in establishment of the equal terms for the citizens. Let everybody feel the benefit of the economical growth, development of the oil industry. Let all citizens of Azerbaijan use the equal rights. We have achieved wonderful results in this direction. One of the biggest achievements of our country is ethnical and religious patience. Tolerantly was very likely to Azerbaijan in the Soviet period, not only in the period of independence and this policy is continued nowadays. Azerbaijan is a multi-national country. All nations and representatives of religions consider Azerbaijan as their home.

The key problem our country has been experiencing for many years is connected with occupation of 20% of Azerbaijani territory by Armenia. This occupation had started with the campaign of false that Armenian aggressive separatism was using with regard to Azerbaijan. Such a policy lead to occupation of the former Nagorno Karabakh Autonomous Oblast of Azerbaijan and 7 administrative regions bounding it. The Armenians have never lived in those 7 regions. Only Azeri population was living there. Armenian occupation lead that hundred thousands of people had become refugees and IDPs. These facts are well known in the Assembly. Members of our delegation were speaking about it many times, these facts were represented in the documents of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. 250 thousand Azerbaijanis were deprived of the territory that belongs to Armenia at present. 700 thousand citizens of 7 occupied regions in the territory of Azerbaijan had become IDPs living in the former Nagorno Karabakh Autonomous Oblast. 1 million out of 8 million population in Azerbaijan is refugee and IDPs. This is the highest level of the refugees and IDPs in comparison with the rate of the population.

Such a situation has continued for over 10 years. This will be ten years since the day of cease-fire between Armenia and Azerbaijan in May and negotiations conducted for over 10 years hadn't brought any result. Of course, we can't stand such a situation. Azerbaijan will never agree with the loss of its territory. The norms of international law should be used in the solution of the issue. Azerbaijan has respectful approach to the territorial integrity of all countries and requires the same from others. Our territorial integrity must be restored. Armenian occupation forces must be withdrawn from the occupied territories. Refugees and IDPs need to return to their native lands. We shouldn't let in XXI century any member of the Council of Europe - Armenia occupy the territories of another member of the Council of Europe - Azerbaijan.

International community shouldn't agree with the situation. Of course, we are hopeful that joint efforts of the international community will further to the solution of this problem. We are thankful to the Council of Europe for starting of the exchange of the views around this topic. As you are aware, at present Committee on the political issues works over the report connected with the Armenian-Azeri, Nagorno Karabakh conflict. We are hopeful that the report will reflect the situation how it is and the main thing is that will give political estimation to the issue.

Armenians have their claims with regard to the conflict. I would like to comment them in order to have the whole picture not only from one party. Their claim is that the Armenians living in Nagorno Karabakh have right of self-determination. Right of self-determination

is very important right for all people. We all respect it. However, I would like to draw your attention on another important issue. The Armenians have already determined themselves, they have their own state. It means that the Armenians as a nation have already used this right. Just imagine what can happen if they will be self-determining everywhere where they live?! What does it mean? Does it mean that everywhere the national minorities live in should be a basis for the separatism? Does it mean that the national minorities might create their independent states on their territories where they live? Of course, not!

National minorities live in many countries including European states. Azerbaijanis also consist national minorities in number of countries. Nearly half million of Azerbaijanis live in Georgia. There are a lot of Azerbaijanis living in Russia, other countries. The same do Armenians. 200 thousand Armenians live in Georgia - 4 times more than in Nagorno Karabakh. Does it mean that they should self-determine everywhere? In this specific case the principle of self-determination doesn't work. That is why there are not any contradictions between the principles of territorial integrity and self-determination. In other words, we are waiting when international community would play active role in the settlement of this conflict and the solution will be based on the norms of international law.

Dear Ladies and Gentlemen! As I have already mentioned, it is very pleasant for me, it is a big honor for me to be here. I am speaking with great pleasure. As I noticed, Azerbaijan has achieved considerable successes upon declaring its independence. Today our strategic choice is integration into Europe, European family, structures. This way is continued. We are dedicated to this policy and will do our best that Azerbaijan meets all European standards, parameters. To comply with the appropriate standards of European structures. This is our policy we have been carrying out for a long time. Everything taking place in Azerbaijan nowadays is a result of continuation of this policy. We are continuing to be active members of the Council of Europe.

You are totally dedicated to the European values, share these values. Our delegation has always been active in the Council of Europe. I am thankful to the members of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe for understanding of our problems. We have a lot of friends here, personally I have a lot of friends here. I am greeting everybody. I am greeting my counterparts I was working with in the European Democratic group and thank all members of the Assembly. I should say that I miss all those days when I was a member of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, when I was working with you. I hold other post today and have other commitments. However, I should assure that the policy carried out in Azerbaijan in the last few years is continuing and it will bring welfare and peace to our country, our region. Thank you for your attention.

Peter Schieder: Mr. President, thank you very much for your impressive speech. Thank you very much for the kind words addressed to the Assembly and the Council of Europe. As you have just noticed, we are passing to the question-answer session. Members of the Assembly would like to ask you some questions and I should remind that all questions shouldn't exceed 30 seconds. I would kindly ask my counterparts to ask the questions and not to turn them into the speeches. Additional questions might be asked in the end only if the time allows. Thank you.

Question (Italy): First of all, I would like to thank Azeri President and congratulate him with the achievements of his country. My question is related to the economics of the country, fields where considerable successes have been achieved indeed. Mr. President, what is the role of the European Union in the development of the oil industry in your country and foreign trade relations?

Answer: Trade relations, economical ties with the European Union are expanding annually. If we compare the indexes of 2003 and 2002, you will see that their volume has increased by 40%. This shows how important European market is for Azerbaijan. By the way, I should mention that our largest trade partner is Italy. Only this is index of the course we have taken towards Europe. You know, major part of the infrastructure in our country was created in the period when Azerbaijan was a part of the former USSR. That is why the sales market of the production are also neighbor countries. New production constructions, new manufacturing production is prepared on the basis of old technologies. That is why the key consumers of our production are the republic of the former USSR. However, tendency started at present has positive character and we trying to come out to the European market. I am sure that the volume of the trade will increase this year.

Question (France): Mr. President! We have been pleased with your speech, it is a big honor for us to see you. You mentioned that you were intended to promote the country on the way of democracy. My question is as follows: some facts of disorders were mentioned in the last presidential elections. Do you intend to take any actions with regard to that? Hearings in connection with implementation of the obligations Azerbaijan undertook will take place in June. How do you implement these obligations?

Answer: The events that took place in the last presidential elections showed that some contradictions might take place within the society. We, the government and the party, that are in the government were always supporters of the political dialogue, supporters of the normal political dialogue between all political powers in the society. We are speaking for the solution of all our problems with negotiations. Unfortunately, before the official results were announced, some reps of the opposition preferred to express their views through the stones and metallic bulks. They were attacking policemen. These events were shown by TV, they were shown by all TV channels. One of the episodes was horrible: big truck of the demonstrators went over the policemen. That is why I assume that all political powers in Azerbaijan should act in the framework of the law. Democracy and law should be one integral part. I was stating in my speeches, before and after the elections, called political powers in Azerbaijan to the constructive dialogue. Unfortunately, I haven't got any reply yet. Nevertheless, we will be trying to create the situation in Azerbaijan that all political disputes could be solved at negotiations table.

Question (Russia): Mr. President, we have heard a lot about the program of fighting against poverty. You were saying about it in your election campaign, your speech. As far as I remember, realization of this program was closely connected with the improvement of the humanitarian situation in Azerbaijan. Everybody is aware that as a result of the conflict around Nagorno Karabakh, nearly one million of the people had become refugees and IDPs. Please could you say something about realization of this program in near future.

Answer: The program of fight against the poverty is realized very successfully in Azerbaijan. We are working actively with the World Bank in the framework of realization of this program. We are hopeful that the program will allow our country to achieve the targeted goal, i.e. remove the meaning of "poverty" at all. I think that there are very good perspective for that. You touched the topic of refugees, which are the most painful part of our society. Of course, the care after them is priority for us. Though our government has limited financial resources, it realized the program of allocation of the refugees in the territories, which were release from the occupation. New modern houses, hospitals, schools, small cities for refugees have been constructed. At present, on the basis of my Decree the second program is being realized, which will cover nearly 30 thousand people at the first stage. Also, we will be establishing all required conditions, infrastructure. Thus, our government makes the life of people who lost their lands and houses as a result of Armenian occupation easier. Of course, this is not final solution of the issue. The final solution of it is full release of Armenian occupation forces from the territory of Azerbaijan and solution of this humanitarian catastrophe. Just imagine, that lots of these people live in camps, their children are born there, who go to schools then, which are also allocated in the camps, they marry and die there. This is real humanitarian catastrophe and it continues more than 10 years. It is continued only because Armenian occupation forces occupy the territories, which don't belong to them. I will answer in more details to this question. I consider as positive fact that Armenia starts understanding that. Recently foreign minister of Armenia in his statement in Bratislava said - then it was translated on Azeri TV channel - the fact that Armenia occupied the territories, which don't belong to them don't serve as evidence that it was aggressor. I think this is important avowal. However, in the principle, in normal society it is said: you should return that doesn't belong to you. The sooner, the better.

Question (Switzerland): Mr. President! In your speech you said many times that you were supporter of solution of the problem at negotiation table. What do you think, if the peace plan between your country and Armenia would be worked out? When this agreement will be achieved and what will be the directions?

Answer: We intend to the peace settlement of the issue. Azerbaijan has been stating many times about it but not everything depends on one country in such an issue. Both parties should come to the agreement. I think that the structure - OSCE Minsk group established for the solution of the issue, its co-chairmen in the face of USA, France and Russia will be playing more active role in the settlement of the conflict. If both parties can't come to the agreement, the third party should say its word appointed as intermediate. This is Minsk group that has mandate of intermediate in the negotiations. However, they can be conducted only around the topic agreed. If there is not any topic of the negotiations, we do not intend to create appearance of conducting negotiations. If Azerbaijan realizes that necessity of negotiation process conduction doesn't exist, I think we will have to review our policy.

Question (Switzerland): Mr. President! Congratulation with opening and brave speech. I will ask you open question, as you were speaking on the definite topics. What will you take when the time to use the priority between economics growth, democratic development

and social justice appears? How will you unite these three moments?

Answer: Thank you very much. I think that using all three elements you mentioned is possible in complex. One is impossible without another. Of course, we can become economically strong country without democracy. Such samples are well known. However, the opposite is impossible. There is no country without strong economy and with democratic and solved social problems. Usually in poor countries people do not think about building a democratic community but overcoming poverty. That is why there are no priorities in this issue. All factors you stated are important for us. However, it is not possible to build democratic community without economic basis. Azerbaijan started with it, with construction of the economic basis, attracting investments, all-sided development of the economics and the figures stated show how the country is developing. The government grants some funds. Along with it, our priorities are the social justice, democratic and economic development. I think that the policy we pursue shows all of this.

Question (Bulgaria): Mr. President, as a former member of the Assembly, it is worth reminding that all members who are present here are worried about unsolved numerous conflicts in the South Caucasus. International community undertook a number of efforts to establish atmosphere of mutual trust between the conflicting parties. Some kind of trust should exist between the parties. What is your attitude to this? Have you taken any efforts?

Answer: I think that it is difficult to come to common agreement without mutual trust. Nowadays we can't agree with every article of the peace agreement. We should overcome some stage to achieve all sided agreement. That is why the measures connected with establishment of the trust is very wide statement. Speaking about the trust, we mean gradual settlement of the conflict. Such an approach to the issue isn't meaningless. This approach allows every party to come to the agreement gradually. I think that withdrawal of the Armenian occupational forces from the occupied 7 regions of Azerbaijan allocated beyond the administrative boundaries of Naogorno Karabakh as the first step of establishing the trust, would become first part of common solution. This view was discussed. This idea has already been discussed in the parliament of the Council of Europe, various circles as a good sample of establishment of the trust, it might affect to the common solution.

Question (Turkey): Mr. President, first of all, I would like to greet you in our native - Turkish language and say "Khosh galdiniz". Translator will translate it for the participants. You were speaking about oil and gas projects, and said that these projects will bring prosperity to the population of the region. How do you see the relation between successful realization of the projects and initiative of "expanded Europe" appeared in modern conditions?

Answer: Of course, realization of the projects have affect on our ties with European Union in various fields. First of all, this will further to creation of strong economics in Azerbaijan. It would be strange to think that we will be able to live properly using only oil factor. No, we should work hard and use the opportunity to create strong economics that nature gifted to us not to depend on the oil and prices for oil. This is our strategic goal. At the same time, create of the strong economics means bringing the country to European standards. I think that this will play important role in our relations. On the other hand, since 2006, Azerbaijan will be transporting natural gas to Turkey according to our program. As

you are aware, Turkey has come to an agreement with Greece on construction of the gas-separator systems. Thus, our natural gas should be delivered from Turkey to Greece and then to the European countries. If it takes place, which is also in the agenda of our strategy, Azerbaijan will be delivering gas to the European consumers. And supply effectively and reliably taking into account all transport and other expenses. These are only obvious factors we suppose. In future some other features will appear. This is only part of the oil and gas projects in Azerbaijan. By the way, I would like to bring one figure to your attention reflecting realities of the current day. 10 billion dollars a day are invested into 4 oil and gas projects realized in Azerbaijan. 10 billion a day! This shows that international financial structures granting these credits trust us. This increases trust to us, expand our opportunities for the future work with European Bank of Reconstruction and Development, other banks, various sectors. Of course, if it takes place, I am sure it will, our relations with the European Union will be measures in other measurement system. These are oil projects, transport projects, projects connected with the non-oil sector, integration. After the main energy projects, some other projects will be realized.

Question (Finland): Mr. President! the report on conduct of the presidential elections in Azerbaijan reads that there were irregularities in some polling stations. Have any decisions made in connection with it?

Answer: Last-year elections in Azerbaijan reflect the real situation in the country. Of course, there were some irregularities, which were connected with the incomplete laws. Frankly speaking, we aren't able to conduct elections on the level of standards of the European Union at this stage. However, undoubtedly, the fact that elections reflect real conditions show that the choice was made correctly. On the eve of elections in Azerbaijan there were several surveys, among of which were those that were conducted by international organizations. One of them was a survey conducted by the Institute of Republicans of the United States of America before the election campaign. This survey showed that nearly 65% of the electorate would vote for me. The election campaign I carried out allowed to state the program more clearly on the forthcoming actions. Another important factor is that the opposition couldn't submit its candidate and in the course of election campaign, they were fighting not with the candidate of the leading party but between each other, which also brought additional votes to me. In other words, in Azerbaijani society and beyond Azerbaijan, there are no doubts that the results of elections show real situation. Along with it, appropriate measures in connection with election points were carried out. If I am not mistaken, the results of elections over 600 election points were annulled. It means that all measures were taken and I am confident that the process would be continued, next elections will continue more successfully. In comparison with the previous elections, current ones were conducted better. This is reality.

Azerbaijanis new independent country. It doesn't meet all standards yet. In the elections conducted in Azerbaijan thousands of observers were present and this process will be continued. I am confident that in future the problem in this field will become less.

Question (Great Britain): Mr. President! As a reporter on the issue of political prisoners in Azerbaijan, I would like to thank you that you received me in December as well as

yesterday's constructive dialogue. I have very respectful attitude to the decision you took in connection with release of the prisoners. What do you think, will we be able to closer the topic by September connected with this issue between the Council of Europe and your country having achieved the goal of construction of the pluralistic democracy?

Question (Armenia): When we were joining number of documents on international cooperation, Azerbaijan was acting against participation of Armenia in all regional and international projects. I would like to address to you as newly elected President of Azerbaijan with the question: are you intending to continue this policy? If so, don't you think that non-participation of any country of the region in the projects can't serve as decrease of the intensity and we will lose the opportunity for the cooperation?

Answer: First of all, I would like to answer to the question of Mr. Brouse. Azerbaijan is devoted to the obligations it undertook when joining Council of Europe and further period of participating in this organization. I intend to close this subject as we have a lot of other things to do. We should develop our country. We should construct modern, democratic, free society, and the heritage of the past history, of course should remain as history. We were stating our position many times and I am sure that if the whole political spectrum of Azerbaijan unites and carry out constructive activity and construction, we will achieve our goals very soon. The problems of the past were actually against the state organization. realization of the activity aimed against our independence. They were making such crimes that were aimed against our sovereignty. These were heavy actions. We should allow that. There are a lot of problems in our country. Our lands are under occupation and we have a lot of refugees. Our society should consolidate. All Azerbaijanis should unite around the idea of further strengthening of the independence of Azerbaijan. We all should unite around the idea of the settlement of the conflict around Armenia, release of our lands. Being elected a President, in my first speech after inauguration I said that I would be President of all Azerbaijanis and would keep my word. That is why we will continue our work aimed to putting an end to the tragic history of the past. However, it is difficult to realize it myself. I need all political powers to become active participants of this process. I think that the measures taken by me in connection with pardoning of the prisoners show my intentions in this field and this course will be continued. This is extremely important topic. By the way, being a member of the Assembly, I was telling about it. I will put some clarifications. Sometimes some people try to create false picture that Armenia wants to cooperate with Azerbaijan and Azerbaijan doesn't want. This is not true. However, there are some reasons. The territory of Azerbaijan is occupied. Of course, we can't cooperate with the country that occupied our lands. Just imagine that your country is occupied and the occupants offer cooperation to you. This is not a serious talk, that is why until Nagorno Karabakh conflict is settled, Azerbaijan will never cooperate with Armenia. If Armenia wants to cooperate in the regions, please. We have own policy. However, the fact, realities of the current day are that none of regional cooperation is possible without Azerbaijan in the region. Let's see what Armenia achieved as a result of its occupation. Let's ask: have Armenians started living better? Has Armenia become stronger from the economical and political point of view? Has their image in international community improved? Let them ask these questions to themselves and

answer to them. Occupation of other territories doesn't bring positive image to the country. That is why regional cooperation with Armenia is impossible for the time being. I would like to emphasize that this is official position of our country. Until the occupant release the territory of Azerbaijan.

Peter Schieder: Mr. President Aliyev, on behalf of the Assembly I would like to thank you. Thank you very much that you have come to Parliamentary Assembly of the Council of Europe, spoke here and answered to our questions. We are sending the warmest and sincerest wishes to you and your country.

Ilham Aliyev: Thank you.

On the same day chairman of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Peter Schieder arranged official reception in honor of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev in Strasbourg. Mr. Peter Schieder as well as other heads of the Council of Europe, deputies congratulated President of Azerbaijan with sincere, full and brave speech. In the course of exchange of the views the work carried out in the field of closer integration of Azerbaijan to European family was approved once again.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev met with PACE Chairman Peter Schieder

April 29, 2004

On 28 April, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev has come from Warsaw to Strasbourg to take part in the spring session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

On 29 April, President Ilham Aliyev came to the residence of the Council of Europe - Europe Palace. In the front of Palace, the Chairman of the Council of Europe Walter Schwimmer, Chairman of Parliamentary Assembly of the Council of Europe Peter Schieder, the Secretary General of PACE Bruno Haller welcomed the President of Azerbaijan.

Then, President of Azerbaijan Ilham Aliyev met the PACE Chairman Mr. Peter Schieder. Mr. Peter Schieder expressed pleasure to welcome the President of Azerbaijan, gave a high assessment to his efforts as the head of Azerbaijan parliamentary delegation at PACE, as well as for development of democracy, human rights protection and civil society building in the Country as the head of state. He reminded that up to date, only the heads of parliamentary delegations of two countries - Finland and Azerbaijan were elected President of their countries and expressed honor.

Noting his pleasure of coming to the Council of Europe for the next time, President Ilham Aliyev appreciated the years of his activity in PACE as unforgettable. Expressing his gratitude to the Council of Europe leadership, Head of Azerbaijan State said that during the CE membership, Azerbaijan has passed a long way in the direction of development of democracy, human rights protection, bringing of legislation to the European standards and civil society building.

Then, President Ilham Aliyev made notes in the Book of Honors of the Council of Europe: *"Azerbaijan is the member of the Council of Europe for three years. During these years, our Country reached great success in integration to Europe."*

I am rather pleased that in 2001-2003 I led the delegation of Azerbaijan in the Council of Europe. These years have been significant in my life. I am convinced that cooperation between the Council of Europe and Azerbaijan will be successfully continued.

I wish health and success to my friends in the Council of Europe.

Respectfully,

Ilham Aliyev,

President of Azerbaijan Republic.

29 April 2004"

Then, the PACE Chairman Peter Schieder presented the honorary diploma and medal of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe to the President of Azerbaijan Ilham Aliyev. The President Ilham Aliyev expressed his gratitude for the warm attitude to him, and firmly stated that the relations between the Republic of Azerbaijan and the CE will always be on the focal point.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received PACE Rapporteur
May 11, 2004**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev on 11 May at the President Palace received the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Rapporteur on "political prisoners" issues Mr. Malcolm Bruce.

Greeting the guest, head of the Azerbaijan State Ilham Aliyev highly assessed his recent visit to Strasbourg and the meetings he held there. Noting that Azerbaijan is the member of the Council of Europe for three years, and that Azerbaijan's cooperation with this Organization is significant for our society, President Ilham Aliyev said that the country's legislation has been improved, and Azerbaijan has joined the important Conventions. He expressed his confidence that this cooperation would go ahead.

PACE Rapporteur Malcolm Bruce stated that he and the Organization he represents were pleased with the Decree of President Ilham Aliyev on pardoning of 363 people during his visit and on the historically landmark date in Azerbaijan. The visitor said: "Your meetings and statement at the Council of Europe had deeply impression on me". Mr. Bruce stated that this statement was highly appraised in the Council of Europe and caused large discussions. The deputies have considered it a historical statement and remember its interesting aspects. PACE representative underlined: "In particular, your views related to the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict was accepted with understanding. Democratization process in your country, signing of amnesty Decree will promote fair settlement of this conflict, and support Azerbaijan's position in this cause. All these processes and Azerbaijan's steps are constructive".

President Ilham Aliyev expressed gratitude for sincere words, noting as good case the discussion of numerous issues by the Council of Europe during three years, including the hard problem of Azerbaijan - the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh problem and said that it is dangerous for both the our country and the entire region. It is good that the question is on the agenda of the Council of Europe. All efforts should be directed for fair solution of the problem".

President of Azerbaijan once again expressed gratitude to the guest for his activity, noting that cooperation of Azerbaijan with the Council of Europe would be continued in the years ahead. "The constructive cooperation shows that we are worthy partners", the President stressed.

Head of the law enforcement management department Fuad Alaskarov, head of the Azerbaijan parliamentary delegation at PACE Samad Seyidov attended the reception.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received PACE Monitoring Committee's Co-rapporteur
May 20, 2004**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev on 20 May received co-rapporteur of Monitoring Committee of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Andreas Gross.

Warmly greeting the visitor, Head of Azerbaijan State spoke of the positive results of cooperation with this authoritative Organization.

Mr. Andreas Gross expressed his pleasure to meet again President Ilham Aliyev, stressing that the business visit of Azerbaijan President to Brussels was attentively watched in Europe and that the visit would be useful and successful for Azerbaijan. Noting that the visit was very important, representative of PACE dwelt on the cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe and said that he assess the last pardoning decree by the Azerbaijan President as a significant step which was welcomed by society.

Expressing gratitude to the guest for kind words, President Ilham Aliyev said that his visit to the Kingdom of Belgium was useful in the direction of Azerbaijan's integration to Europe, noting that successful cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe would continue in the years ahead.

Head of the law enforcement management department Fuad Alaskarov attended the reception.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received Secretary General of PACE
July 1, 2004**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev on 1 July received at the President Palace Secretary General of PACE Mr. Bruno Haller.

Reminding his activity in the Council of Europe with deep pleasure, President Ilham Aliyev said that cooperation between this structure and Azerbaijan is going successfully. Noting that after Azerbaijan became full member of the Council of Europe, the relations have strengthened and stressed special role of Bruno Haller as the Secretary General.

President Ilham Aliyev stated that after becoming the EC member, Azerbaijan has made huge steps in modern democratic state building and the Country successfully fulfills the obligations taken before the Council of Europe and joined a number of the international conventions of great significance. Reminding his last visit to Strasbourg, President of Azerbaijan thanked to the EC management for high organization of the visit. Head of Azerbaijan State with delight reminded the meeting during which he was presented honorary diploma and medal of PACE and stated that cooperation with the Council of Europe would be further continues.

Mr. Bruno Haller said that he is still under the impression of their joint activity in the Council of Europe and thanked to the Azerbaijan President for effective work in this Organization. He gave detailed information on the meetings he had had in Baku, noting that concrete questions were discussed to further develop the cooperation links.

Touching upon the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict, Mr. Bruno Haller highly assessed the efforts Azerbaijan President makes for settlement of the problem. The Council of Europe, in turn, will increase its efforts in this direction, Mr. Haller said.

Also discussed were other questions of mutual interest.

Head of the law enforcement management department of the President Administration Fuad Alaskarov, head of the Azerbaijan parliamentary delegation at pace Samad Seyidov attended the meeting.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received PACE co-rapporteurs on Azerbaijan
August 6, 2004**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received on 6 August at the President Palace the Council of Europe Parliamentary Assembly Monitoring Committee's co-rapporteur on Azerbaijan Andreas Gross and Andres Herkel.

Greeting the guests, head of the Azerbaijan state expressed hope that visit of the PACE Monitoring Committee's co-rapporteurs to the country in a new staff would serve successful cooperation between the Council of Europe and Azerbaijan. Noting that the co-rapporteurs had had useful meetings and negotiations during the visit said that all these are important from the point of view to bring the reached accomplishments to the notice of the European community.

Expressing his gratitude for warm reception, Andreas Gross presented the Estonian co-rapporteur to the head of Azerbaijani state and informed on the meetings they held during their visit in the country. Noting that they have visited the Baku Deep Jackets Factory and Sangachal Terminal, Andreas Gross said that there has been created very nice conditions for the local staff of the enterprise.

Then, exchanged were the views on numerous fields of cooperation between the Country and the Council of Europe.

Head of the PA law enforcement management department Fuad Alaskarov, head of the Azerbaijan parliamentary delegation at PACE Samad Seyidov participated at the reception.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
secretary of Venice Commission of the Council of Europe
September 3, 2004**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Mr. Gianni Buciccio, secretary of the Venice Commission, a CE body, on September 3.

Warmly welcoming the guest, President of Azerbaijan noted that he has satisfaction in the successful cooperation between the Republic of Azerbaijan and the Council of Europe. Head of the Azerbaijan State with pleasure reminded the period of his activity in the Parliamentary Assembly of this authoritative organization, also stressed that the delegation of Azerbaijan takes active participation at PACE. Noting that the obligations Azerbaijan has taken before the Council of Europe is fully implemented, he expressed confidence that cooperation with the Council of Europe, as well as with the Venice Commission would constantly develop and henceforth.

Expressing gratitude for cordial reception, secretary of the Venice Commission with deep respect recalled his meetings with the national leader of Azerbaijan people Heydar Aliyev. He was marked realization in Azerbaijan of large-scale legal reforms under guidance of Heydar Aliyev and achieving in this field high result. Emphasizing that president Ilham Aliyev has rich experience in the field of international relations, Mr. Buciccio with pleasure remembered successful cooperation with the head of Azerbaijan state in the previous years in the frame of the Council of Europe.

Noting that the obligations taken before the Council of Europe by Azerbaijan are completely fulfilled, Mr. Gianni Buciccio expressed hope that cooperation of the Council of Europe, including the Venice Commission, with the Republic of Azerbaijan would successfully continue and henceforth.

Chairman of the Constitution Court of Azerbaijan Republic Farhad Abdullayev, head of the law enforcement management department of President Administration Fuad Alaskarov attended the reception.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
delegation led by Chairman of CE Committee of Ministers,
Foreign Minister of Norway Ian Peterson
October 13, 2004**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev on 13 October at the President Palace has received the delegation led by Chairman of the Committee of Ministers of the Council of Europe Mr. Ian Peterson.

Greeting the guest, Head of the Azerbaijan State spoke of the democratic reforms successfully being conducted in the country, noting that the policy of integration to the European structures established by the national leader of Azerbaijan people Heydar Aliyev is one of the priorities of our state policy and Azerbaijan adheres this course.

Noting with great pleasure the developing dynamic, mutually beneficial relations between Azerbaijan and the Council of Europe, President Ilham Aliyev said that the country from the first day of its membership takes active part in the work of the Council of Europe and its Parliamentary Assembly.

Touching upon the obligations Azerbaijan took before the Organization, head of Azerbaijan State said the Republic fully implements these obligations. We do not do it merely that we have taken them, and this is confirmation of the policy being pursued in the direction of democratization of the society in Azerbaijan, President Aliyev stressed.

Speaking of the aggression of Armenia to the country and the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict, President Ilham Aliyev disclosed position of the Azerbaijani side in settlement of the problem, which bases on international law and principles.

Touching upon the discussion of this conflict in the Council of Europe, including in the Parliamentary Assembly, President Ilham Aliyev said that the country always adheres large discussion of the problem, because position of Azerbaijan is fair. When Azerbaijan initiated on appointment of the Council of Europe rapporteur on the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict, Armenia always opposed it. And this shows that Armenia is not interested in bringing the truth to the notice of larger world communities.

Head of the Azerbaijani State said cooperation of Azerbaijan with the Council of Europe and PACE is also realized in other fields on mutual understanding, which is important for both Azerbaijan and the Council of Europe. Azerbaijan takes active part in the process of integration to Europe, from this point of view, "we attach great importance to cooperation with both the Council of Europe and the European Union", the President underlined.

Expressing gratitude to President Ilham Aliyev for kind words, Ian Peterson said he had a number of useful meetings during his visit to Azerbaijan. The guest emphasized that his visit was important from the standpoint of Azerbaijan-Norway and Azerbaijan-Council of Europe cooperation.

Chairman of the Committee of Ministers of the Council of Europe Ian Peterson expressed satisfaction with the successful development of the relations between Azerbaijan

and Norway, adding, that this, in turn, shows itself in cooperation in economic field. Giving high assessment to the activity of Norway's Statoil Company in Azerbaijan, the Minister expressed confidence that bilateral economic cooperation between the two countries would also envelope the non-oil spheres.

Dwelling on the Azerbaijan-Council of Europe relations, Mr. Ian Peterson stated that Azerbaijan regards the obligations as a part of democratic development. He highly appreciated such approach by Azerbaijan to the obligations. Development of this cooperation is mutually beneficial, Mr. Peterson underlined.

Head of the foreign relations department of President Administration Novruz Mammadov, head of the Azerbaijan parliamentary delegation at PACE Samad Seyidov, ambassador of Norway to Azerbaijan Steiner Gil, Azerbaijan's permanent representative at the Council of Europe, ambassador Agshin Mehdiyev took part at the reception.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received delegation of EC Ministerial Committee Ago Monitoring Group

November 19, 2004

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev has received delegation of EC Ministerial Committee's Ago Monitoring Group headed by ambassador Roland Wegener, the Head of Ago Group, on 19 November.

In the course of meeting, discussed were questions of democratization of society, ensuring political pluralism, Azerbaijan-EC cooperation, in the period passed after Azerbaijan was admitted to the Council of Europe as a full member, as well as issues of fulfillment of obligations Azerbaijan took before admission to the Organization, discussion of the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict in the frame of PACE relevant structures and other issues of mutual interest.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
delegation of CE Congress of Local and Regional Authorities
and PACE Co-rapporteurs on Azerbaijan**

December 16, 2004

On 16 December, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation of the Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities led by Wim Van Gelder and PACE Co-rapporteurs on Azerbaijan Andreas Gross and Andres Herkel.

During the meeting, the preparatory work for and activities of observes to the December 17 municipal elections in Azerbaijan, as well as a number of other issues were discussed.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Co-Rapporteurs of PACE Monitoring Committee on Azerbaijan**

February 12, 2005

On 12 February, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the Presidential Palace co-rapporteurs on Azerbaijan of the Monitoring Committee of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Andreas Gross and Andres Herkel to exchange views on issues concerning the cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe in various spheres.

During the meeting, co-rapporteur Andres Herkel presented a book about members of Estonian community in Azerbaijan to President of Azerbaijan.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received member of PACE Committee on Legal Affairs
and Human Rights Malcolm Bruce**
March 15, 2005

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the Presidential Palace member of PACE Committee on Legal Affairs and Human Rights Malcolm Bruce, March 15.

Noting that Azerbaijan's cooperation with the Council of Europe continues to develop successfully, President Ilham Aliyev described the recent debates over the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict at Parliamentary Assembly as very positive step forward. The President expressed confidence that the documents adopted as a result would play an important role in the problem's resolution. He stressed, however, the importance of more active involvement - along with the OSCE Minsk Group - of other international organizations including the Council of Europe in the peace process. The Azerbaijani leader noted that Azerbaijan honors in full measure its commitments and obligations to the Council of Europe that, according to him, fosters democratization process in the country and its closer integration into the European structures.

Member of PACE Committee on Legal Affairs and Human Rights Mr. Malcolm Bruce, for his part, described the final report on the Nagorno Karabakh conflict as objective, noting that President Ilham Aliyev's speech at the Parliamentary Assembly had played an important role for adoption of the document. Honoring by Azerbaijan of its commitments and obligations to the Councils of Europe, as well as the country's stance with respect to resolution of the conflict, according to him, were highly appreciated by the European parliamentarians.

Mr. Bruce also highly valued the devotion of the Azerbaijani people to the principles of tolerance. He especially emphasized that cooperation between the Council of Europe and Azerbaijan is very useful for both the Organization and the country.

Issues related to political prisoners were also discussed during the meeting.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
PACE Co-Rapporteurs Andreas Gross and Andres Herkel**
April 20, 2005

On April 20, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the Presidential Palace Co-Rapporteurs for Azerbaijan at the Council of Europe Parliamentary Assembly's (PACE) Monitoring Committee Andreas Gross and Andres Herkel to discuss various aspects of the Azerbaijan-PACE cooperation.

**The President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev participated
at the third Summit of the heads of states and governments of
the Council of Europe member-countries**

May 16, 2005

Third Summit of the heads of State and Government of the Council of Europe member countries commenced at the Royal Palace of Warsaw, capital of Poland, 16 May.

Azeri President Ilham Aliyev arrived to Royal Palace to partake in Summit. At the Royal palace, the President of Azerbaijan was warmly welcomed by President of Poland Alexander Kwasniewski, Secretary General of the Council of Europe Terry Davis.

Summit of the Council of Europe is considered to be one of the authoritative international actions. Founded in 1949, the Council of Europe carries out fruitful activity in the field of protection of peace, safety, human rights, developments of democracy in Europe Azerbaijan being since 2001 full member of CE, closely cooperates with this organization. The first meeting at the highest levels of the Council of Europe has taken place in 1993 in Vienna, and the second - in 1997 in Strasbourg. Ministers of Foreign Affairs take part in the Warsaw Summit of the heads of the states and governments of 46 member countries of the Council of Europe. Representatives of the European Commission, the United Nations, and observers from the USA, Canada and Japan are invited to summit. In the Royal Palace, the members of delegations can hold meetings or press conferences within the framework of Summit.

The Summit should adopt conventions on fighting terrorism, also prevention of illegal migration, combat against criminality and legalization of dirty money.

Having met in the Royal Palace, the participants were photographed for memory.

Then, solemn opening of Summit has taken place. The president of the Republic of Poland Alexander Kwasniewski welcomed participants, has emphasized importance of acceptance of constructive measures for protection and preservations of calmness, creation of the strong peace in Europe and the world in XXI century, has noted the role of the Council of Europe in this sphere and has wished successes to the Summit.

Then, speeches were made at the Summit by the Chairman of Parliamentary Assembly of the Council of Europe Rene van der Linden, the Secretary General of Council of Europe Terry Davis, the heads of the states and governments of Ukraine, Norway, Luxembourg, Portugal, Finland, Switzerland, Sweden, Austria, Belgium, Romania, Iceland, the Great Britain and Turkey. In their statements, it was emphasized that the Third meeting at the highest level of the Council of Europe is one of the important events in political life of Europe, it was marked that discussed questions will be useful to member countries.

President of Azerbaijan Ilham Aliyev made speech at the meeting.

The work of the third Summit of the Heads of State and Government of member-countries of the Council of Europe was continued on May 17 at Royal Palace in Warsaw.

President of the Azerbaijan Republic Ilham Aliyev attended the meeting.

On the second day of the Summit speakers were heads of states and governments from Germany, Albania, Turkey, Portugal, Ireland, Slovakia and other CE member countries.

Also Minister of Foreign Affairs of Azerbaijan Elmar Mammadyarov dwelt on the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict, the steps Azerbaijan has been taking towards peaceful resolution of the problem, and called the influential European organizations for intensification of their efforts for liberation of the Azerbaijani lands from Armenian armed forces.

After the speeches, Warsaw Political Declaration and the Warsaw Action Plan have been adopted, and Chairmanship of the Committee of Ministers has been handed over from Poland to Portugal.

Documents consider realization of concrete works on successful development and effectiveness of future cooperation between Council of Europe and Union of Europe, determination of European Council as priority cooperation organization in implementation and development of new neighborhood policy of European Union, strengthening the role of European Court of Human Rights and realization of a number of important reforms, fighting the international terrorism, assurance of security and other important issues.

Afterwards President of Poland Alexander Kwasniewski thanked heads of states and governments for active participation in work of summit and closed the Summit.

Then press conference was held on results of summit. Summit that will be remembered like an historical event in direction of union of Europe ended its work.

**Speech of President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
at the third Summit of heads of states and governments
of Council of Europe member-countries
May 16, 2005**

Dear Mr Chairman!
Ladies and gentlemen!

First, I would like to express my gratitude to the Polish leadership for high-level organization of this summit and hospitality shown to us. It is eminent that such an action is held in Poland that is considered major country of the region, which has undergone fundamental democratic changes over the last 15 years, and this country has been changed to inseparable part of general Europe.

15 years ago Azerbaijan, too, lived in another system. Policy we conducted over the last years towards political and economic reforms contributed to achievement of a number of successes in following spheres: political and economic changes, modernization of our society, development of democracy, human rights protection, freedom of speech and pluralism. From this view, role of European Council is great in the achievements we gained.

After being member of Council of Europe in 2001 visible changes happened in democratic development of Azerbaijan. All the obligations we took after being full-right member of European Council are being implemented. New laws, new legislation adopted in our country is relevant to European standards and values. Policy of political and economic reforms we realize created possibilities for development of our economy. We have very good economic indexes. But we also understand that without building democratic society we cannot gain success in this way. I mean we will not be able to ensure the same possibilities that our citizens could benefit from democratic processes.

Our country is fully loyal to process of integration to Europe. We are very glad of being included in the new neighborhood policy of European Union and are intended to firmly cooperate with European Union for development of this policy. Integration of Azerbaijan to Europe gives our country a number of priorities. But we understand that full integration will be very difficult without peace and stability in our region. Unfortunately peace is under danger in South Caucasus region.

Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict caused destruction of big number of people, as a result of this conflict 20% of Azerbaijani territory is under occupation now. More than a million of Azerbaijanis live as refugee and IDP. Territorial integrity of Azerbaijan has been violated. One of major principles of European Council - principle of human rights protection has been violated. Rights of more than a million of Azerbaijani refugees and IDPs have brutally been violated. Attitude of Council of Europe on this issue gives us big hopes. Resolution adopted by Parliamentary Assembly of Council of Europe in January openly reflects main criteria of this conflict that I already mentioned. So we think that implementation of this resolution may cause peaceful settlement of conflict and create base

for statement of constant peace in the region.

Position of Azerbaijan on the settlement of conflict is based on norms and principles of international law. In a word, territorial integrity of any country is inviolable and if it is violated it must be restored. Naturally we cannot accept the fact that in XXI century one member of European Council keeps territory of another member-country under occupation. We demand return of our lands, restoration of our territorial integrity.

We are ready for compromises too. We consider that proposal on giving the possible status of highest autonomy by Azerbaijan to Nagorno Karabakh Armenians for long years is very serious compromise. Besides, we guarantee safety of every one living in that region. This proposal can be considered very important element for all-sided settlement. But at the same time sovereignty of Azerbaijan on Nagorno Karabakh cannot be subject to compromise. We cannot make any compromise regarding our territorial integrity. We respect territorial integrity of all the countries and surely want territorial integrity of Azerbaijan to be respected.

I think that attention of international community to this issue will help us in settling the conflict. We consider talks held in level of presidents and foreign ministers advantageous. Azerbaijan is loyal to peaceful settlement of conflict. We think that all the respective organizations - OSCE Minsk group, which is authorized on the conflict settlement, Council of Europe and Union of Europe can pay bigger attention to this important issue. This conflict is great danger to development and stability in the region we live and is main obstacle for us in integration of Azerbaijan to Europe.

I express once again my gratitude to the authorities of Poland for organizing this action in required level and want to mention that we highly value our relations and cooperation with Council of Europe and will continue implementation of all the obligations we took since we entered this organization.

Thank you very much.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Secretary of CE Venice Commission Gianni Buciccio
June 17, 2005**

On June 17, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Secretary of the Council of Europe Venice Commission Gianni Buciccio.

The guest stressed he had witnessed considerable economic progress in Azerbaijan, and improvement of the people's standard of living. Mr. Buciccio noted he supported ongoing reforms in legal and judicial system expressing confidence that expected exams would help appointing more professional judges in the country.

Touching upon the forthcoming parliamentary elections, he expressed hope they would be democratic, transparent and fair, and that opposition would take constructive stance in political struggle. The guest said on return he would put the question on conducting CE-funded trainings for young political leaders for discussion.

President Ilham Aliyev for his part noted that legal and judicial reforms were in progress in Azerbaijan, and that important steps were being taken towards further democratization of the society. He also touched upon ongoing large-scale economic reforms in the country adding the Government undertook serious measures to achieve day-by-day improvement of the people's standard of living.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Head of PACE European Democrats Group Mikhail Margelov
July 4, 2005**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Head of the European Democrat Group at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Mikhail Margelov, July 4.

Recalling with pleasure his activity in the Council of Europe Parliamentary Assembly President Ilham Aliyev mentioned both his country's fruitful cooperation with PACE, and good relations between Azerbaijan and Russian parliamentary delegations to the organization. He, by the way, congratulated Mikhail Margelov on his election as Head of the PACE European Democrat Group, and wished him every success in future work. The President pointed out the importance of the two events - the seminar on the theme "Migrants in South Caucasus" co-organized by PACE Committee on Migration, Refugees and Population and the Milli Majlis of Azerbaijan, and the meeting of the PACE Monitoring Committee - held in Baku recently. In this connection, the Azerbaijani leader Ilham Aliyev expressed confidence that the events will play a key role in enhancing of cooperation between Azerbaijan the Council of Europe Parliamentary Assembly.

Head of the PACE European Democrat Group Mikhail Margelov confirmed the existing of fruitful cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe Parliamentary Assembly, as well as the importance of the events organized by PACE in Baku.

Mentioning that the participants of the events visited the tomb of the national leader of the Azerbaijani people Heydar Aliyev, Mr. Margelov underlined the activities of the great statesman based on the principles resting on the European values, and those common to all mankind, had won him universal respect.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Chairperson of PACE Monitoring Committee Gyorgy Frunda**
July 5, 2005

On July 5, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Chairperson of the Monitoring Committee of the Council of Europe Parliamentary Assembly Gyorgy Frunda.

The President stressed the importance of conducting the Monitoring Committee's meeting in Azerbaijan adding the event was a good opportunity for the European parliamentarians to closely familiarize with the processes taking place in the country.

President Ilham Aliyev noted although the country were taking important steps towards further democratic development, the Armenian aggression against Azerbaijan had resulted in mass violation of the rights of over one million refugees and internally displaced.

Appreciating the PACE's official recognition of the fact of Armenian aggression against Azerbaijan, the Azerbaijani leader underlined the necessity for other international organization to intensify their efforts for settling the conflict and eliminating its aftermath.

For his part, the Chairperson of the PACE Monitoring Committee Gyorgy Frunda confirmed the meeting of the Monitoring Committee was really fruitful, providing the opportunity for its participants to meet with representatives of various political parties, NGOs and mass media of Azerbaijan.

The meeting also focused on various aspects of Azerbaijan-PACE cooperation, as well.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received members of PACE Monitoring Committee
and Sub-Committee on Refugees**
July 5, 2005

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at Presidential Palace the members of the PACE Monitoring Committee and Sub-Committee on refugees, July 5.

During the meeting the fulfillment of commitments taking by Azerbaijan before the Council of Europe, process of democratization in the country, the living conditions of refugees and internally displaced persons and other questions of mutual interest were discussed.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received PACE President Rene van der Linden**

August 22, 2005

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Rene van der Linden, August 22.

President mentioned his meeting with the PACE President in Warsaw, noting that the meeting set up good chances for discussion of the questions of mutual interest. Stating that huge works are being realized in the country for democratization of society, President Ilham Aliyev expressed confidence the visit of PSCE President would serve closer familiarization with the development process in Azerbaijan.

Mr. Rene van der Linden noted the Council of Europe supports the process of reforms in Azerbaijan. Underlining that settlement of the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict is the major question for Azerbaijan Mr. Linden expressed consent for peacemaking efforts of Azerbaijan in this direction. PACE President said that during his visit to Armenia he had discussed the issue with the Armenian side and expressed hope for sooner resolution to the problem.

In the meetings, other questions of mutual interest were also discussed.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
delegation headed by CE Secretary General Terry Davis**

September 5, 2005

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation headed by the Secretary General of the Council of Europe Terry Davis at the Presidential Palace on September 5.

In the meeting, views on the works being realized for democratization of society in Azerbaijan, implementation of the obligations Azerbaijan took before the Council of Europe, preparation for the forthcoming parliamentary elections and other questions of mutual interest were exchanged.

**President of the Republic of Azerbaijan
Ilham Aliyev received a PACE delegation**
October 13, 2005

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received a delegation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe at the Presidential Palace on October 13.

Views on democratization and the oncoming elections in Azerbaijan, as well as on different spheres of the Azerbaijani-PACE cooperation were exchanged at the meeting.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received Vice-Chairman of PACE Legal Affairs and
Human Rights Committee Eduard Lintner**
November 1, 2005

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Vice-Chairman of the Committee on Legal Affairs and Human Rights of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) Eduard Lintner at the Presidential Palace on November 1.

Head of the Azerbaijan State reminded his last meetings with Mr. Lintner, noting that much have been done in the country for democratization of society, significant laws adopted and the country has joined many international conventions. Democracy is a necessary process and Azerbaijan is making true steps in this direction, President Aliyev emphasized.

Speaking of the successful cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe, President of Azerbaijan said the country fully implemented the obligations it took before the Organization. All necessary conditions have been created to conduct free and fair parliamentary elections, he underlined.

Reminding President Ilham Aliyev's activity at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Mr. Eduard Lintner said he with great pleasure of working together with Mr. Aliyev.

President Ilham Aliyev. He said: "We are pleased of conducting democratic elections in Azerbaijan, in general, to see the efforts by Azerbaijan for democratization and the achieved successes".

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
PACE delegation led by second vice-chairperson of its Committee on
Legal Affairs and Human Rights Eduard Lintner**

March 22, 2006

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the PACE delegation led by second vice-chairperson of its Committee on Legal Affairs and Human Rights, member of the monitoring Committee Eduard Lintner at the Presidential Palace on March 22.

During the talks, the President recalled his previous meetings with Mr. Eduard Lintner in Baku and Strasbourg. He described the existing relationship between Azerbaijan and the Council of Europe as very good, expressing confidence in its further development.

Eduard Lintner highly appreciated the Azerbaijani leader's activity in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, and the attention the President continues to pay to development of his country's relationship with the organization. The visitor expressed confidence that today's cooperation between Azerbaijan and Council of Europe will be further enhanced.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received Human Rights Commissioner of the Council
of Europe Tomas Hammerberg**

May 5, 2006

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the Human Rights Commissioner of the Council of Europe Tomas Hammerberg at the President Palace on May 5.

In the meeting, views on the steps to democratize the society, cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe and other issues of mutual interest were exchanged.

**Meeting of President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
with Secretary General of the Council of Europe Terry Davis
June 4, 2006**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev has met with Secretary General of the Council of Europe Terry Davis at his residence in Bucharest on June 4.

In the meeting, views on numerous fields of cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe were exchanged.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Fiorella Provera, chairman of the Standing Committee for
Foreign Affairs and Migration of the Italian Senate,
member of the Senate delegation to PACE
June 9, 2006**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Fiorella Provera, chairman of the Standing Committee for Foreign Affairs and Migration of the Italian Senate, member of the Senate delegation to Parliamentary Assembly of the Council of Europe, at the Presidential Palace on June 9.

The President Ilham Aliyev expressed his pleasure to meet Mr. Fiorella Provera again and emphasized the Italian Prime Minister Mr. Berlusconi's letter of congratulations on the occasion of inauguration of the Azerbaijani part of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main oil pipeline on May 25.

Recalling his visit to Italy with pleasure, President Ilham Aliyev noted the successful development of the relations between our nations in many fields, including economy.

The President Ilham Aliyev also mentioned the effective cooperation of Azerbaijani and Italian delegations in international organizations, including in the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

Calling his meeting with the Azerbaijani President an honor, Mr. Provera emphasized great opportunities for expanding the cooperation between our countries, as well as the interparliamentary relations. He stated that he would further support Azerbaijan's position at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe regarding the Armenian-Azerbaijani conflict over Nagorno Karabakh. Mr. Provera noted that the Azerbaijani people seriously suffer from the conflict.

The President Ilham Aliyev highly appreciated Mr. Provera's position.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
delegation led by Chairman of the Council of Europe Committee
of Ministers Ago Group Roland Wegener**

June 13, 2006

On June 13, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the Presidential Palace delegation led by chairman of the Council of Europe Committee of Ministers Ago Group Roland Wegener.

Roland Wegener said the Council of Europe follows closely the developments in Azerbaijan. Recalling his previous visits to the country he mentioned that he had very interesting meetings here. Mr. Wegener praised very positively the repeat parliamentary elections held in Azerbaijan, and welcomed the Azerbaijan-Venice Commission consultations on improvement of electoral legislation.

President Ilham Aliyev said the present visit of the COE delegation to Azerbaijan creates good opportunities to discuss the current state and prospects of the existing cooperation.

The conversation also touched on a number of other issues of mutual concern.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
the delegation of the Council of Europe Congress of Local and
Regional Authorities led by its President Halvdan Skard**

June 27, 2006

On June 27, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the Presidential Palace the delegation of the Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities led by its President Halvdan Skard.

The meeting focused on a number of issues concerning various fields of cooperation between the European Congress of Local and Regional Authorities and relevant structures of Azerbaijan.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the chairman of the Group of the European People's Party at PACE Luc Van den Brande, the deputy chairman of the European Democrat Group David Wilshire and the member of the Committee for Political Affairs Stef Goris

October 11, 2006

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the chairman of the Group of the European People's Party at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Luc Van den Brande, the deputy chairman of the European Democrat Group David Wilshire and the member of the Committee for Political Affairs Stef Goris at the Presidential Palace on October 11.

The President Ilham Aliyev expressed his satisfaction with holding a meeting of the Committee for Political Affairs of PACE in Baku. He said this meeting is particularly important for the committee members visiting Azerbaijan for the first time because they got acquainted with our country and obtained direct information about the work which is being done here.

Touching the importance of holding a meeting of the Committee for Political Affairs, which is one of the key committees of PACE, in Baku, Luc Van den Brande stated that this event created good opportunities to get acquainted with the processes under way in Azerbaijan, which is situated in a geostrategically important position.

At the meeting views were exchanged on political and economic reforms, democratization and on the current state of the Azerbaijani-PACE relations.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Tony Lloyd and Andres Herkel, co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan

October 30, 2006

On October 30, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at Presidential Palace Tony Lloyd and Andres Herkel, the co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan.

Views were exchanged in the meeting on the processes of democratization taking place in Azerbaijan, reforms being implemented here in political, economic and other fields, as well as the current state and prospects of the country's cooperation with the Council of Europe.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received Lord Russell Johnston, Chairperson of
the sub-committee of PACE on Nagorno Karabakh
November 30, 2006**

On November 30, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received at the Presidential Palace Lord Russell Johnston, Chairperson of the sub-committee on Nagorno Karabakh of PACE.

Views were exchanged in the meeting on the current status of the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh peace process, and prospects of Azerbaijan - PACE cooperation.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Murat Mercan, Head of Turkey's national delegation to PACE
December 11, 2006**

On December 11, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Mr. Murat Mercan, Head of Turkey's national delegation to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) at the Presidential Palace.

Noting the high level of the relations between Turkey and Azerbaijan, the President of Azerbaijan said that mutual visits of representatives of the two countries' various bodies are of great importance for further strengthening of fraternal relations.

Mr. Murat Mercan spoke of successful cooperation between the countries' parliamentarians within PACE, emphasized the importance of the Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline and other regional economic projects for future cooperation in the region.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Abdulkadir Atesh, chairperson of PACE Political Affairs Committee
December 11, 2006**

On December 11, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Mr. Abdulkadir Atesh, chairperson of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe's (PACE) Political Affairs Committee at the Presidential Palace.

Mr. Atesh said he has come to Baku to attend the meeting of Political Affairs Committee held in Baku for the first time and expressed delight that the event coincided with his chairmanship of the Committee. He noted he was impressed by the great changes occurred in Azerbaijan since his previous visit to Baku in his capacity as the Turkey's Tourism Minister.

President Ilham Aliyev stressed the importance of holding the meeting of the PACE Political Affairs Committee in Baku. On the progress achieved in Azerbaijan in political, economic and other fields, he expressed confidence that the country will be further modernized and developed.

The Azerbaijani President and PACE Political Affairs Committee's Chairperson also exchanged views on a number of issues concerning Azerbaijan-PACE cooperation.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Eduard Lintner, chairperson of PACE Monitoring Committee,
member of the Parliamentary Assembly
December 11, 2006**

On December 11, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Mr. Eduard Lintner, chairperson of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe's (PACE) Monitoring Committee, and member of the Assembly's Political Affairs Committee at the Presidential Palace.

Mr. Lintner said the Baku meeting of the PACE Political Affairs Committee, which he added is attended by most of its members, arouses great interest. On the recent visit to Azerbaijan by co-rapporteurs of the Monitoring Committee to Azerbaijan, he thanked President Ilham Aliyev for cooperation. Eduard Lintner let the President know he has just familiarized himself with the co-rapporteurs' latest report on Azerbaijan, and mentioned the positive changes occurred in the country.

President Ilham Aliyev described the fact of conducting the PACE Political Affairs Committee's meeting in Baku as an important event which he said will allow the Committee members to get closer acquainted with the development processes taking place in the country. Highlighting the importance of the exchange of views on the issues of mutual interest, he noted that the co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee had open discussions during their latest visit to Azerbaijan. The President expressed confidence in further positive changes in all spheres in Azerbaijan.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
the head of the Georgian delegation to the Parliamentary
Assembly of the Council of Europe Giorgi Bokeria**

December 12, 2006

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the head of the Georgian delegation to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Giorgi Bokeria at the Presidential Palace on December 11.

The successful cooperation of the Azerbaijani and Georgian delegations within the framework of PACE and the role of this cooperation in expanding the bilateral relations between our countries were discussed at the meeting.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Director General of Political Affairs of the Council
of Europe Mr Jean-Louis Laurens**

February 2, 2007

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Director General of Political Affairs of the Council of Europe Mr Jean-Louis Laurens and Special Representative of the Secretary General of the Council of Europe in Azerbaijan Denis Bribosia, 2 February, President Palace.

In the meeting, successful realization of cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe was noted, as well as expressed confidence for further expansion of the country's relations with appropriate structures of CE was expressed.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
delegation of Ago Monitoring Group of the Council
of Europe's Committee of Ministers
July 5, 2007**

On July 5, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation of the Council of Europe's Committee of Ministers Ago Monitoring Group at the President Palace.

The President pointed out that the visit of the Group creates favorable opportunities to exchange views on the development processes and the reforms implemented in Azerbaijan, as well as prospects of the country's cooperation with the Council of Europe. President Ilham Aliyev said Azerbaijan has been a member of the Council of Europe for about 7 years, and over this period has achieved considerable progress in economic and political spheres. Azerbaijan's joining the European Union's five-year new neighborhood program, he described as an important step towards its close integration into Europe.

Per Sjogren, head of Ago Monitoring Group, expressed satisfaction at discussing Council of Europe-Azerbaijan cooperation with President Ilham Aliyev.

They also exchanged views on the current state and prospects of cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
member of the German Bundestag, chairman of PACE
Monitoring Committee Eduard Lintner
August 22, 2007**

On August 22, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the member of the German Bundestag, chairman of PACE Monitoring Committee Eduard Lintner at the President Palace.

The meeting focused on Azerbaijan-German relations and bilateral cooperation between parliaments and within international organizations.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
the Council of Europe delegation headed by CE Commissioner
for Human Rights Thomas Hammarberg
September 5, 2007**

On September 5, President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the Council of Europe delegation headed by CE Commissioner for Human Rights Thomas Hammarberg at the President Palace.

Thomas Hammarberg estimated his visit to the country as successful and updated his meetings at numerous ministries and departments.

President Aliyev said this visit would promote to closely familiarize with the ongoing democratization processes in Azerbaijan.

In the meeting, a number of other issues concerning cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe were also focused.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
the delegation headed by chairman of the PACE
July 2, 2008**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) Lluís Maria de Puig and his accompanying delegation.

During the meeting, discussions revolved around the present state of Azerbaijan-CoE cooperation and its prospects.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Mr. Gianni Buciccio, the Secretary of the Venice
Commission of the Council of Europe
July 14, 2008**

Issues of cooperation between Azerbaijan and the Venice Commission were discussed in the meeting.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
the delegation headed by Andres Herkel, Head of
the PACE pre-election observation mission
September 17, 2008**

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation headed by Andres Herkel, Head of the PACE Special Committee's pre-election observation mission on Azerbaijan.

The discussions focused on preparations for the upcoming presidential election in the country.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
Secretary General of the Council of Europe Terry Davis
December 2, 2008**

Significance of Baku conference of the Ministers of Culture of the Council of Europe member states on "Intercultural dialogue as the basis for peace and sustainable development in Europe and its neighboring regions" was stressed at the meeting. Also emphasized was the role of such events in strengthening of the relations between the countries and nations and expansion of the international cooperation.

Development of ties between Azerbaijan and the Council of Europe in various areas was especially focused on in the meeting. Secretary General Terry Davis expressed his confidence that his current visit would strengthen cooperation even more.

**The speech of the President of the Republic of Azerbaijan
Ilham Aliyev at the opening of the conference of ministers
of culture of the member-states of the Council of Europe
December 2, 2008**

Honorable Mr. Secretary General!

Ladies and gentlemen!

Dear guests!

First, I welcome all of you in Azerbaijan. An important meeting is taking place today in Baku, the capital of Azerbaijan. I am sure that this conference will have a great and positive role in strengthening intercultural dialogue.

By organizing the conference of ministers of culture of different countries we demonstrate once again that in recent years Azerbaijan has attained great achievements in religious, national, and ethnic tolerance. In fact, all people in our country have always lived as one family, so have representatives of different religions. I want to state once again that it is an important feature of Azerbaijan.

Since the restoration of independence, Azerbaijan attached great importance to interethnic relations and to strengthening national and religious tolerance. At present, Azerbaijan is literally a land of friendship and brotherhood. Representatives of different nationalities and religions lived here as one family. I am sure that Azerbaijan's experience in tolerance is very important. I have no doubt it will be widely discussed at the conference.

I am glad that representatives of different countries are participating at this conference. As you know, this conference is organized by the Council of Europe and Azerbaijan. I also want to note that Azerbaijan has been a member of the Council of Europe for nearly eight years. Thanks to political and economic reforms and implementation of the obligations in front of the Council of Europe, Azerbaijan advanced the democratic development. Political and economic reforms, establishment of rule of law, and application of progressive experience in Azerbaijan are important events of recent years. We are satisfied with the present cooperation between the Council of Europe and Azerbaijan. I am sure that this cooperation will successfully continue, and it will create new opportunities for us.

Moreover, among our guests there are members of the Organization of Islamic Conference. We are glad that representatives of different countries and different religions are present in Baku, at the crossroads of the East and the West. We attach a great importance to it. It is of great significance. On the one hand, intercultural dialogue is discussed, on the other hand, some processes going on in the world lead to tension. I would like the Baku process that is starting in Azerbaijan today to contribute to intercultural dialogue, friendship, and mutual understanding.

Azerbaijan's historical and geographic position, as well as its participation in international organizations expand our opportunities. I am sure that the successful development of Azerbaijan will further continue; this development is not led by only political or economic

reforms, but also by favorable political atmosphere, protection of rights of all minorities, and ethnic tolerance in Azerbaijan. Our country has a very rich and old history. Humans dwelled in Azerbaijan thousands of years ago. Historical monuments reflecting this history are well protected by the Azerbaijani government. We are tightly linked to our cultural and historical heritage. We are doing our best to protect our cultural heritage. The Azerbaijani people were dependent throughout centuries and self-determined for small periods. Yet, our history, culture, literature, and language protected the Azerbaijanis from assimilation. And today the Azerbaijani people are independent.

In 1991 when Azerbaijan restored its independence the internal situation was too critical. The political and economic crisis, the Armenian aggression against Azerbaijan, and the occupation of the Azerbaijani lands eventually indicate how hard and dangerous the situation in Azerbaijan was. However, we successfully passed that critical period with our efforts and with the will of the Azerbaijani people. Azerbaijan has fully secured its independence now. Azerbaijan pursues an independent policy. Azerbaijan has attained notable economic and political achievements.

The Azerbaijani people live in safety and peace. Important steps have been taken in forming and strengthening civil society in Azerbaijan. There is no disagreement in the society regarding the main directions of development of Azerbaijan; conversely, our society is united around national ideas: Azerbaijanism, modernity, traditionalism. Furthermore, Azerbaijan is a secular state. All religions are well respected in Azerbaijan. These are socio-political factors of Azerbaijan today.

At the same time, a modern political system has been established in Azerbaijan since its independence and its integration to the world community. But this system is yet to be improved. The reforms carried out in our country have significantly increased our power. In the recent 4 years Azerbaijan has been ranked the first worldwide by economic growth. Our economy has grown nearly three times during the recent five years. The budget expenses have increased 12 times. There has been a notable increase in industrial production. Our opportunities have expanded. Great achievements have been attained in the fight against poverty. The level of poverty has decreased from 49% to 16% in last four years. I am sure it will decrease more, according to the results of this year.

The fight against poverty, which has been challenging in Azerbaijan for a long time, is being successfully handled. Over 740 thousand new working places have been opened in the last five years. Reconstruction is being carried out in all regions of Azerbaijan. Now Azerbaijan maintains itself economically. Moreover, our achievements in energy sphere are of great importance not only for our country, but for the whole region as well. Azerbaijan's energy resources which are transported to European and global markets play a positive role in energy security affairs. Relevant documents were signed between the European Union and Azerbaijan in this field. Azerbaijan takes an active part in other international organizations, too. International forums on energy security maintenance are held in Azerbaijan from time to time; results of those forums are of great importance not only for our region, but also for the whole world.

We are very optimistic towards future. Azerbaijan has a stable socio-political situation.

This is proved by foreign direct investments in Azerbaijan. The successes in strengthening economic potential are obvious. Despite all these achievements, both political and economic reforms are and must be implemented in Azerbaijan. It is remarkable that this year the World Bank declared Azerbaijan the number one reform country worldwide. This demonstrates that our reforms are really courageous, successful, and significant.

Furthermore, important steps have been taken in ensuring financial transparency in Azerbaijan. Last year the United Nations awarded the Azerbaijan State Oil Fund due to its achievements in transparency. These are remarkable events. This is the evaluation of the processes going on in Azerbaijan by notable international organizations.

At the same time, the high level religious and ethnic tolerance and co-existence of all nations in Azerbaijan strengthen us more. These factors are very important for development of every country. I want the achievements attained in our country so far to continue further. For it, peace must be fully secured in this region.

We want all the conflicts in the Caucasus to be solved at last, peace to prevail here, thus, opening opportunities for cooperation in the region. It is very important for any country. The events in the South Caucasus show once again international law norms must be fully abided. Unfortunately, very serious and dangerous processes emerge when international law norms are violated.

The main threat in our region is the existence of the Armenian-Azerbaijani conflict over Nagorno Karabakh. Our lands have been under occupation for many years. As a result of Armenia's policy of ethnic cleansing against Azerbaijan and aggressive separatism, 20 per cent of our territory was occupied and a million Azerbaijanis became refugees and IDPs. The territorial integrity of Azerbaijan has been violated.

The integral part of Azerbaijan, Nagorno Karabakh and seven districts around it, has been entirely occupied; the Azerbaijanis deported from there still suffer from it. It is a great injustice.

The decisions of the United Nations and four resolutions of the Security Council demand unconditional withdrawal of the Armenian armed forces from our lands. Armenia, however, does not implement them. The decision adopted at the UN General Assembly last March states that the Azerbaijani territories are still under occupation and this occupation must be ended. It is not abided. A few years ago the Council of Europe adopted a resolution regarding the conflict and Armenia's aggressive policy against Azerbaijan. That resolution is not being implemented either. The Organization of Islamic Conference has adopted similar decisions. Now we witness violation of international law norms in our region. Unfortunately, the decisions of prominent international organizations remain unimplemented. This is the biggest threat to the ongoing processes in the region.

We have no doubt that international law norms must be fully abided, the territorial integrity of Azerbaijan must be restored, and the occupied lands must be liberated.

The occupation and military aggression have damaged our cultural heritage very badly. Everything has been destroyed in the occupied lands. It is confirmed by international organizations, too. In 2005 the fact-finding mission of the OSCE carried out a monitoring in Azerbaijan's territories occupied by Armenia. A report based on that monitoring was

elaborated and submitted. The report states that everything has been destroyed there, no building has survived. All buildings and historical monuments have been ravaged by Armenia. Cultural places and museums have been devastated and all items have been looted from our museums. Graves of our forefathers and mosques have been ruined. All was done by Armenia. The fact-finding mission of the OSCE states all these facts in its report.

However, we respect cultural and historical heritage of all ethnic groups living in Azerbaijan. The protection and restoration of all religious temples and monuments in Azerbaijan prove it.

Dear friends!

I cordially congratulate you on the occasion of this conference. I want to note that we attach a big attention to this conference. I am sure that the conference will have positive results and contribute to intercultural dialogue.

I would like the Baku process, which is starting today, to last long. I would like definite mechanisms and activity plan to be elaborated after this conference. I would like such conferences to become a tradition in Baku and in other cities. I hope your discussions will be successful and we will reach our goal.

I welcome all of you once again and wish the conference successes!

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the PACE Monitoring Committee's co-rapporteurs on the country

April 8, 2009

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received a delegation headed by Andres Herkel (Estonia) and Evguenia Jivkova (Bulgaria), PACE Monitoring Committee's co-rapporteurs on the country.

During the talks, they exchanged views on implementation of democratic development processes in Azerbaijan. They also discussed current state and prospects for cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received the Head of Ago Monitoring Group**

November 25, 2009

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received a delegation led by Stelian Stoian, the chairman of the "Ago" Monitoring Group, and Romania's Permanent Representative to the Council of Europe.

Stressing the importance of the visit of "Ago" Monitoring Group to Azerbaijan, President Ilham Aliyev said that the visit provides vast opportunities for getting to know Azerbaijan better, meet people and exchange ideas, and learn thoroughly about the realities of Azerbaijan.

Ideas were exchanged on the perspectives of future cooperation between the "Ago" monitoring group of the European Council and Azerbaijan.

**To His Excellency Mevlüt Çavuşoğlu, President of
the Parliamentary Assembly of the Council of Europe**

January 26, 2010

Distinguished Mr. President,

I cordially congratulate you on the occasion of your election as the President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe.

We attach a great attention to the relations and intensive cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe, highly appreciate the role of this respected organization in European affairs, and strive to expand our relations with all bodies of the Council of Europe.

I am sure that we will further do our best to increase the efficiency of our cooperation for ensuring human rights and freedoms, triumphing democratic values, and establishing peace and stability in our region.

I wish you sound health and successes and deliver my best regards.

Sincerely,

Ilham Aliyev,

President of the Republic of Azerbaijan

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received co-rapporteurs of the PACE monitoring committee
on Azerbaijan, Andres Herkel and Debono Grech**

February 10, 2010

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received co-rapporteurs of the PACE monitoring committee on Azerbaijan, Andres Herkel and Debono Grech.

Discussions at the meeting revolved around the present state of and prospects for Azerbaijan-PACE cooperation.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received Council of Europe Commissioner for
Human Rights, Thomas Hammarberg**

March 2, 2010

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Council of Europe Commissioner for Human Rights, Thomas Hammarberg.

During the meeting, they exchanged views on a number of issues, including human rights and settlement of the Armenian-Azerbaijan conflict over Nagorno Karabakh.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev
received President of the PACE Mevlüt Çavuşoğlu**
April 14, 2010

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Mevlüt Çavuşoğlu on Wednesday.

The President congratulated Çavuşoğlu on his election as the President of PACE. He expressed hope that PACE would successfully continue its work during Çavuşoğlu's tenure. The President praised the fact that Azerbaijan is one of the first countries Çavuşoğlu chose to visit. The President said he believes that the trip would contribute to expansion of PACE-Azerbaijan relationship.

Mevlüt Çavuşoğlu thanked President Ilham Aliyev for Azerbaijan's support to his candidacy. The PACE President emphasized that he had successfully cooperated with the Azerbaijani parliamentary delegation during several years.

President Ilham Aliyev and Mr. Çavuşoğlu also exchanged views on the current state and prospects of Azerbaijan-PACE cooperation.

**President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received
the Deputy Secretary General of the Council of Europe**
May 24, 2010

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received a delegation led by Deputy Secretary General of the Council of Europe, Maud de Boer-Bucicchio.

The role of women in Azerbaijani society and representation of women in various government structures and public organizations were discussed during the meeting.

**To the participants of the 7th Conference of the Council
of Europe member states on Gender Equality**

May 24, 2010

Distinguished participants of the conference!

I cordially congratulate you on the occasion of the opening of the 7th Conference of the Council of Europe member states on Gender Equality and wish each of you long life, sound health, and more successes.

At present the Azerbaijan Republic effectively cooperates with the Council of Europe, having established mutual beneficial relations in different spheres. Expanding the relations with the member-countries of the organization creates favorable conditions for our countries to get closer and to solve any problems. Thus, it is appreciative to hold a number of international meetings in Azerbaijan recently backed by the Council of Europe.

Gender equality is one of the priorities of development of democratic society and protection of human rights in modern time. The national legislation of the Azerbaijan Republic prevents any discrimination by ensuring equal rights for women, while the state policy on gender affairs is designed for realization of equal opportunities for women. Our women, who hold leading positions in education and medicine of Azerbaijan, do their best for gender equality by taking an active part in all spheres of political, social, and public life of our country.

At the same time, the basic rights of women, who make up the majority of over a million refugees and IDPs as the result of the Armenian-Azerbaijani conflict over Nagorno Karabakh, have not yet been restored. Despite the resolutions of international organizations, including the UN and the Council of Europe, which support the territorial integrity of Azerbaijan, the efforts made to return those people to their homes did not yield any result.

Virtually, ensuring gender equality demands increase of long-term joint activity of a number of organizations and institutions at international and national levels. I am sure that your conference will carry out broad and useful discussions on these issues and contribute to realization of purposeful measures in your future activity.

Best regards,

Ilham Aliyev

President of the Republic of Azerbaijan

HISTORICAL REFERENCES

Member states of the Council of Europe

The Council of Europe was founded on May 5, 1949 by 10 countries (Belgium, Denmark, France, Ireland, Italy, Luxembourg, Netherlands, Norway, Sweden and the United Kingdom). Greece and Turkey joined them in August 1949. Currently the Council of Europe has 47 member states.

1. Belgium (May 5, 1949)
2. Denmark (May 5, 1949)
3. France (May 5, 1949)
4. Ireland (May 5, 1949)
5. Italy (May 5, 1949)
6. Luxembourg (May 5, 1949)
7. Netherlands (May 5, 1949)
8. Norway (May 5, 1949)
9. Sweden (May 5, 1949)
10. United Kingdom (May 5, 1949)
11. Greece (August 1949)
12. Turkey (August 1949)
13. Iceland (1950)
14. Germany (1950)
15. Austria (1956)
16. Cyprus (1961)
17. Switzerland (1963)
18. Malta (1965)
19. Portugal (1976)
20. Spain (1977)
21. Liechtenstein (1978)
22. San Marino (1988)

23. Finland (1989)
24. Hungary (1990)
25. Poland (1991)
26. Bulgaria (1992)
27. Estonia (1993)
28. Lithuania (1993)
29. Slovenia (1993)
30. Czech Republic (1993)
31. Slovakia (1993)
32. Romania (1993)
33. Andorra (1994)
34. Latvia (1995)
35. Albania (1995)
36. Moldova (1995)
37. Ukraine (1995)
38. Former Yugoslav Republic of Macedonia (1995)
39. Russian Federation (1996)
40. Croatia (1996)
41. Georgia (1999)
42. Armenia (2001)
43. Azerbaijan (2001)
44. Bosnia and Herzegovina (2002)
45. Serbia (2003)
46. Monaco (2004)
47. Montenegro (2007)

Presidents of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe

2010	Mevlüt ÇAVUŞOĞLU Turkey
2008-2010	Lluís Maria de PUIG Spain
2005-2008	René van der LINDEN Netherlands
2002-2005	Peter SCHIEDER Austria
1999-2002	Lord RUSSELL-JOHNSTON United Kingdom
1996-1999	Leni FISCHER Germany
1992-1996	Miguel Ángel MARTÍNEZ Spain
1992	Sir Geoffrey FINSBERG United Kingdom
1989-1991	Anders BJÖRCK Sweden
1986-1989	Louis JUNG France
1983-1986	Karl AHRENS Germany
1981-1983	José Maria de AREILZA Spain
1978-1981	Hans J. de KOSTER Netherlands

1975-1978	Karl CZERNETZ Austria
1972-1975	Giuseppe VEDOVATO Italy
1969-1972	Olivier REVERDIN Switzerland
1966-1969	Sir Geoffrey S. de FREITAS United Kingdom
1963-1966	Pierre PFLIMLIN France
1960-1963	Per FEDERSPIEL Denmark
1959	John EDWARDS United Kingdom
1956-1959	Fernand DEHOUSSE Belgium
1954-1956	Guy MOLLET France
1952-1954	François de MENTHON France
1949-1950	Paul-Henri SPAAK Belgium
1949	Edouard HERRIOT (Honorary President) France

Relations between the Republic of Azerbaijan and the Council of Europe

After the restoration of independence Azerbaijan acquired favorable opportunities and perspectives in order to integrate into the world. Legal state building is implemented and transformation from totalitarianism to democratic development is conducted in condition of cooperation with the U.S. and European countries, with democratic institutions and with non-governmental organizations. From the very beginning of independence, there were two factors that stipulated Azerbaijani integration to Europe:

Measures taken in protection of human rights, in establishment of political stability, legal and secular state building, and eventually in conduct of socio-economic reforms toward the establishment of market economy;

Favorable geopolitical location and rich natural resources of Azerbaijan that called the attention of the European international organizations to an active cooperation.

Although the Parliament of the Republic of Azerbaijan appealed to the Council of Europe in January 24, 1992 to obtain a "special guest" status the accession of our country to this organization was possible thanks to the national leader Heydar Aliyev's consecutive and purposeful policy. Under his initiative death penalty was suspended in 1993 and subsequently abolished in 1998. Removal of death penalty was one of the crucial factors that determined its accession to the European family.

In the letter dated July 13, 1996, the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev requested the secretary general of the Council of Europe to consider Azerbaijan a full-fledged member of the Council of Europe.

In the summit of the heads of states and governments of the member states of the Council of Europe the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev underpinned the willingness of Azerbaijan to join the Organization as the following: "We cultivate great hopes for support of the Council of Europe in the development of democratic changes. I am confident that Azerbaijan will be a full-fledged member of the Council of Europe in the short run. We will do our utmost to meet high standards of modern European democracy".

Further steps of the President Heydar Aliyev showed a strong willingness of Azerbaijan. That is, decrees of the President of the Republic of Azerbaijan on "measures of implementation of cooperation program between the Republic of Azerbaijan and the Council of Europe dated July 8, 1996, measures in expanding cooperation between the Republic of Azerbaijan and the Council of Europe dated January 20, 1998, extending cooperation between the Republic of Azerbaijan and the Council of Europe and measures on defense of interests of the Republic of Azerbaijan in Europe dated May 14, 1999" are indicators of increased efforts made by Azerbaijan toward the accession to the Council of Europe.

The decrees recommended to accelerate the process of making up Criminal, Criminal-Procedural, Civil and Civil-Procedural Codes in accordance with the norms and standards adopted in the European countries, and eventually to study the issues related to Azerbaijan's accession to a number of conventions and agreements. In the short run, the above-

mentioned codes and almost all laws with regard to law-enforcement bodies have been adopted in accordance with these recommendations by the Parliament of the Republic of Azerbaijan.

In the next session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in June, 2000 it was recommended to the Committee of Ministers to elect Azerbaijan a full-fledged member of the Council of Europe.

Eventually, Azerbaijan was admitted as a full-fledged member of the Council of Europe in January, 2001, and thus Azerbaijani diplomacy achieved a great triumph in its integration toward Europe. This event proved the accession of Azerbaijan to the Council of Europe in practice.

The President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev made his historic speech at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in January 25, 2001 in Strasbourg. In his speech Heydar Aliyev defined the prime directions of mutual relations between this Organization and Azerbaijan. In fact, the issue mentioned in this speech was a program that constituted an integral part of foreign policy of the country for Azerbaijani delegation in PACE.

Along with the implementation of commitments of democratic transformation in its accession to the Council of Europe Azerbaijan as the full-fledged member designed its national program to utilize opportunities provided by the Organization. The prime objectives of the program are:

To expose Armenian aggressive policy by disseminating Azerbaijani realities. Moreover, it sets forth to disseminate information on the genocide towards Azerbaijanis and occupation of the 20 percent of Azerbaijani territories by Armenians, to convey hardships of displaced persons whose rights are violated and to peacefully resolve the conflict that Azerbaijan is involved in provided that the territorial integrity is maintained;

To proceed a democratic and legal state building, to integrate into the Organization by acquiring European values in order to strengthen and develop the independence;

To ensure implementation of concrete obligations in order to carry on reforms in democratic and legal state building, development of civil society and protection of human rights;

To attain the chance of establishing diplomatic relations with the European countries in a high level, and demonstrate to these countries that Azerbaijani foreign policy is based on the principles of international law, such as the principles of coexistence and protection of peace and security;

To utilize the supreme principles of the Council of Europe in order to inform its goals and intentions.

Evidently, Azerbaijan's objectives related to the membership of the Council of Europe overlapped with those of activities of developed countries within this Organization.

Thus, Azerbaijan obtained the opportunity to address its intentions and demands to the world community from this magnificent floor. It is of paramount importance to notably emphasize the productive work done by Mr. Ilham Aliyev in 2001-2003, who led the Azerbaijani delegation sent to Strasbourg on the occasion of this solemn event.

From the first session on, the documents reflecting the realities on the Armenian-Azer-

bajani Nagorno Karabakh conflict were disseminated as the consequence of the initiative and diplomatic activity of the head of the delegation of Azerbaijan to PACE, Mr. Ilham Aliyev. The MPs representing Azerbaijan in the Organization under the leadership of Mr. Ilham Aliyev were establishing close relations with the members of the Council of Europe from different countries, and provided comprehensive information on the challenges of Azerbaijan, the occupation of the 20 percent of the territories by the Armenian armed forces and over a million refugees and displaced persons as the result of the occupation.

In the spring session of the PACE in April of 2001, information on expansion of narcotics and increase of terrorism in the occupied territories was conveyed to the European MPs. In this regard, the speech of the head of the Azerbaijani delegation Mr. Ilham Aliyev drew much attention. By calling attention that one of the centers of the organized crimes in Europe is in the occupied territories of Azerbaijan Mr. Ilham Aliyev stated: "the occupation of the 20 percent of the territories of Azerbaijan did not only bring about over a million of displaced persons, destruction of numerous cities, villages, monuments, cemeteries and the whole infrastructure, but also it resulted in the establishment of a favorable condition for the development of the organized crimes. The so-called "Nagorno Karabakh Republic" is used for drug cultivation and trafficking. Opium traffickers and drug dealers feel safe and comfortable."

This firm position was a turning point in dealing with the Armenian-Azerbaijani conflict in PACE. The British MP Terry Davis was appointed a PACE rapporteur on Nagorno Karabakh. Armenia objection to the decision of the appointment of PACE rapporteur on Nagorno Karabakh did not yield any result.

Adoption of the Resolution of 1416 dated January 25, 2005 is one of the crucial steps taken toward the resolution of the Armenian-Azerbaijani Nagorno Karabakh conflict. The resolution states: "The Parliamentary Assembly regrets that the Nagorno Karabakh conflict remains unresolved regardless of the onset of hostilities more than a decade. Hundred of thousands of people are displaced and live in miserable conditions. Considerable part of the Azerbaijani territory remains under the occupation of the Armenian armed forces, and the separatist forces still control the Nagorno Karabakh region."

Measures taken towards the accession to the Council of Europe show the willingness of Azerbaijan to study from the Organization in secular state building of the independent Azerbaijan.

Fundamental reforms are conducted in the legislation. The Constitution of Azerbaijan ensures supremacy of the international law.

As a result of legal reforms every person possesses the personal freedom and inviolability, the fair and open investigation of the cases by impartial and independent judges and insurance of human protection have been set. Presently, multiparty system is functioning in the country, political freedom, freedom of expression and consciousness, the rights of minorities, equality before the law, presumption of innocence have been insured, legal foundation of elections and referendum have been established which give a guarantee for holding democratic and free elections in the country.

The Constitutional Court has been established, death penalty was abolished. censorship

was removed and the independence of a court is maintained. A three-level judicial system was set up, the 60 percent of the judge contingent was updated through the elections in accordance with the international standards. The state program is implemented on the protection of human rights and on the improvement of respective mechanisms.

Azerbaijani government carried out the commitments undertaken before the Council of Europe on time and the Commissioner (Ombudsman) institution was set up. In addition, the President of Azerbaijan issues decrees of pardoning on a regular basis. Moreover, new electronic mass media, Public television, was established. The government has considered every progressive recommendations that contribute to the democratic development of the country, and created a favorable condition for PACE co-rapporteur to conduct a regular monitoring.

The cooperation between Azerbaijan and the Council of Europe has extended recently. The delegation of Azerbaijan join events in different structures of the Organization and convey the position of the country on related issues. At the same time, representatives of the Organization hold official meetings while visiting Azerbaijan and exchange views on further expansion of cooperation. The process underway in Azerbaijan is closely observed and adequate reactions are made by the Council of Europe.

The discussion of the Presidential elections in the Bureau and Standing Committees of PACE proves it. Representatives of countries speaking over the report of the head of the elections observation mission of PACE unequivocally mentioned that the Presidential elections meet the democratic principles and the standards of the Council of Europe. The decision of the election observation mission was positive with regard to the Parliamentary elections in Azerbaijan this year.

Numerous events of the Council of Europe are held in Baku. The conference "intercultural dialogue is the basis of sustainable development and peace in Europe and in its neighboring regions" of Ministers of Culture of the member countries is of paramount significance. It is not accidental that such magnificent event was held in the capital of Azerbaijan.

Representatives of various continents and religions took concrete measures in the formation of cultural cooperation. At the same time, prospect of intercultural relations in maintaining peace and sustainable development in Europe and in its neighboring states was discussed in the conference held with the joint organization of the Council of Europe and Azerbaijani government.

Moreover, holding the seventh conference of the ministers of the Council of Europe responsible for equality between males and females in May 25, 2010 in Baku on "Gender equality: ensurance of de-jure and de-facto equality" was of immense significance. The first lady of Azerbaijan, good will ambassador of UNESCO and ISESCO and MP of the Parliament Mehriban Aliyeva participated and made a speech in the conference and stated as the following: "I express my gratitude to the Council of Europe for making a decision to hold the conference in Baku. I believe that one of the key reasons of holding this conference in Baku is Azerbaijan's firm standing on gender equality and of having a concrete strategy."

It is of great importance to note that the election of the heads of the Azerbaijani delegation to PACE, Ilham Aliyev and Samad Seyidov, as the vice-presidents shows the positive

attitude of the Organizations to Azerbaijan.

Thus, currently, Azerbaijan deservedly prove its accession to the Council of Europe with its activity in the democratic transformation, including the logical outcome of reforms conducted.

In the last ten years courageous and fundamental measures were taken in the Republic of Azerbaijan, a member of the Council of Europe, on the protection of human rights and freedoms as the result of purposeful policy pursued on the basis of world experience.

The President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev clearly stated the outcome of cooperation of our country with this Organization as the follows: "Constructive cooperation, suggestions, recommendations, shared experience – all of them contributed to further democratization of Azerbaijani society and to being a full-fledged member of the European family."

ADDITIONAL DOCUMENTS

Council of Europe, Committee of Ministers Declaration on Nagorno Karabakh

(Adopted by the Committee of Ministers on 11 March 1992
at the 471st meeting of the Ministers' Deputies)

The Committee of Ministers, deeply concerned about recent reports of indiscriminate killings and outrages, firmly condemns the violence and attacks directed against the civilian populations in the Nagorno Karabakh area of the Azerbaijan Republic. It underlines that no solution imposed by force can be accepted by the international community.

The Committee of Ministers endorses the recommendations of the CSCE participating states in Prague on 28 February that there should be an immediate and effective cease-fire; an embargo on the supply of arms to the area and the setting up of safe corridors for the channelling of humanitarian aid. It recalls that any solution to the crisis in Nagorno Karabakh should be based on the rule of law, democracy, human rights, and guarantees for the rights of members of minorities and on the respect for inviolability of all borders, whether internal or external, which can only be changed by peaceful means and by common agreement.

The Committee of Ministers welcomes the agreement by the conflicting parties to the involvement of the International Committee of the Red Cross in the dispute and hopes that the ICRC and other NGOs will play the leading role in the supply of humanitarian aid to the victims of this dispute.

The Committee of Ministers supports all mediation efforts to find a peaceful solution to the dispute. Once an effective cease-fire is in place the dispute should be solved through negotiation among all the interested parties, including local authorities and representatives from Nagorno Karabakh. Negotiations should be based on respect for both the letter and the spirit of the Helsinki Final Act and the Paris Charter adopted in the framework of the CSCE, and particularly the commitment to settle disputes by peaceful means.

Council of Europe, Committee of Ministers Declaration on the Escalation of the Nagorno Karabakh Conflict

(Adopted by the Committee of Ministers on 15 April 1993
at the 492nd meeting of the Ministers' Deputies)

The Committee of Ministers is seriously concerned about the escalation of the Nagorno Karabakh conflict and especially the extension of the combat zone to the Kelbadjar district of the Republic of Azerbaijan. The Committee of Ministers endorses the demand by the President of the UN Security Council for the immediate cessation of all hostilities and calls for the withdrawal of all forces which endanger the peace and security of the region.

Convinced that a lasting solution to the conflict can be found only through respect for international law and the principles and commitments of the Council of Europe and of the CSCE, in particular the inviolability of frontiers, territorial integrity, the protection of minorities and respect for human rights and fundamental freedoms, the Committee of Ministers:

- expresses its grave concern over the growing danger that the extension of the combat zone to the Kelbadjar district of Azerbaijan threatens the democratic future and the stability of the whole region;

- deplores the fact that this situation is a threat to the process of political negotiation within the CSCE framework;

- declares that no solution imposed by force can be accepted by the international community;

- calls also for unimpeded access to international humanitarian relief efforts in the region and in particular in all areas affected by the conflict in order to alleviate the suffering of the civilian population;

- urges the parties to the conflict to refrain from taking any action that will further endanger a peaceful solution;

- stresses that the only way to end the hostilities is, whilst renouncing recourse to force, to pursue negotiations in good faith within the framework of the Minsk Group of the CSCE.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Resolution 1047 (1994) on the conflict in Nagorno Karabakh

1. The Assembly notes with satisfaction that the ceasefire in Nagorno Karabakh, which came into force on 12 May 1994, has been relatively well complied with and hopes that it will be followed up as soon as possible by a peace agreement between the warring parties.

2. This conflict, which broke out in 1988, has already resulted in almost 20 000 deaths and more than one million refugees.

3. The Assembly notes with satisfaction the efforts of the CSCE's Minsk Group, the Government of the Russian Federation, the United Nations Security Council, the Interparliamentary Assembly of the CIS and its own Committee on Relations with European Non-Member Countries to encourage the warring parties to sign a peace agreement.

4. It welcomes the agreement signed on 26 July 1994 by the Ministers of Defence of Armenia and Azerbaijan and the commander of the army of Nagorno Karabakh, in which they affirm their commitment to observe the ceasefire and their eagerness to accelerate the signing of a political agreement, and calls urgently on all the warring parties to refrain from any hostile act which might jeopardise the fragile ceasefire that has been in force since 12 May 1994.

5. It declares its readiness to help promote the conclusion of a peace agreement to the best of its abilities, particularly by encouraging dialogue between parliamentarians from the parties concerned.

6. Finally, it calls on the warring parties to organise the return home of refugees on an urgent basis and to respect minority rights as advocated in its Recommendation 1201, and urgently calls on Azerbaijan and Turkey to immediately end the blockade of their means of communication with Armenia.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Recommendation 1251 (1994)¹ on the conflict in Nagorno Karabakh

1. The Assembly notes that the Nagorno Karabakh conflict broke out in 1988 and that it has already resulted in almost 20 000 deaths and more than one million refugees.

2. Its Committee on Relations with European Non-Member Countries has organised a series of hearings since 1992 which delegations from the Armenian and Azerbaijani Parliaments, the "leadership of Nagorno Karabakh" and the "Azeri interested party of Nagorno Karabakh" attended.

3. The Assembly notes with satisfaction that the ceasefire which came into force on 12 May 1994 has been relatively well complied with, and hopes that it will be followed up as soon as possible with a peace agreement signed by all the interested parties.

4. It welcomes the efforts of the CSCE's Minsk Group, the United Nations Security Council, the Government of the Russian Federation and the Interparliamentary Assembly of the CIS to encourage the warring parties to sign a peace agreement, as well as the agreement signed on 26 July 1994 by the Ministers of Defence of Armenia and Azerbaijan and the commander of the army of Nagorno Karabakh, in which they affirm their commitment to observe the ceasefire and their eagerness to accelerate the signing of a political agreement.

5. The Assembly consequently recommends that the Committee of Ministers:

I. call on the governments of Council of Europe member states to make the necessary resources available to the CSCE's Minsk Group so that it can achieve its objectives, particularly the deployment of international observers in the war zone;

II. renew political dialogue with the authorities of Armenia and Azerbaijan;

III. as soon as the conditions are met, open its co-operation programmes to Armenia and Azerbaijan and, if these parties so wish, place experts at their disposal who could help draw up a political status for Nagorno Karabakh.

1. Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 10 November 1994.

See Doc. 7182, report of the Committee on Relations with European Non-Member Countries, rapporteurs: MM. Pfuhl and Solé Tura.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Resolution 1059 (1995)¹ on the humanitarian situation of the refugees and displaced persons in Armenia and Azerbaijan

1. The Assembly deplores that the Nagorno Karabakh conflict, which broke out in 1988, has resulted in untold human suffering, leaving thousands dead, tens of thousands wounded and more than one million refugees and displaced persons in Armenia and Azerbaijan.

2. The last figure includes hundreds of thousands who were compelled to leave their homes following threats, reports of atrocities committed, or orders issued by the Soviet authorities before 1991.

3. Following the independence of Armenia and Azerbaijan in 1991, their economies have seriously deteriorated. The situation is aggravated by the effects of the conflict and of the economic blockades by neighbouring countries.

4. As a result, the populations of both countries have experienced a serious decrease in living standards, and are facing increasing hardships, including rising unemployment and severe shortages of water, fuel and energy. The United Nations estimates that over one million people in both countries are now living below poverty level.

5. The refugees in particular, and especially those living in inadequate tents in Azerbaijan, are facing extreme hardships through a lack of basic warmth, food and medical support.

6. United Nations programmes have been established in both countries since December 1992. However, their funding is far from adequate to meet the needs of the situation.

7. In addition, United Nations agencies are advising and assisting both governments on the transition to market economies, decentralisation, and the provision of databases for health and education programmes. However, these services, currently conducted from separate headquarters in the countries concerned, including Georgia, are hampered by certain obstacles to co-operation, and their provision may not represent the most efficient deployment of expertise, management, and resources over the long term.

8. The Assembly recalls its Recommendation 1251 (1994) welcoming the ceasefire which came into force on 12 May 1994, calling on all sides to refrain from any hostile act which might prejudice it, and offering to help promote a peace agreement to the best of its abilities, particularly by encouraging dialogue between the parliamentarians from the parties concerned.

9. The Assembly reiterates its calls on the warring parties to organise the earliest possible return home of those refugees who wish to do so, with compensation for those who wish to resettle elsewhere; to respect minority rights; and for an immediate end to the blockades of all means of transport and communication between them and those imposed by Russia and Turkey.

10. The Assembly urges:

1. the Armenian, Azeri, and Georgian Governments to co-operate to the fullest extent

with United Nations agencies and non-governmental organisations in the provision of emergency relief and longer term programmes for health, education, rehabilitation, and development;

II. the Georgian Government to accept the return and resettlement of the Meskhetian Turks, with United Nations assistance, and calls on the United Nations to give special emphasis to the situation of this particularly vulnerable group;

III. the European Union, through its Humanitarian Office, to step up its aid to the vulnerable populations of the southern Caucasus.

11. Finally, the Assembly calls for greater international efforts to help re-establish peace and to improve the humanitarian situation in the Caucasus, and, to this end, encourages the governments and parliaments of member states to offer their assistance, expertise and co-operation to the region as it emerges from seventy years of isolation.

1. Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 15 March 1995.

See Doc. 7250, report of the Committee on Migration, Refugees and Demography. rapporteur: Mr Atkinson; and Doc. 7266, opinion of the Committee on Relations with European Non-Member Countries, rapporteur: Mr Jeszenszky.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Recommendation 1263 (1995) on the humanitarian situation of the refugees and displaced persons in Armenia and Azerbaijan

I. The Assembly, referring to its Resolution 1059 (1995) on the humanitarian situation of the refugees and displaced persons in Armenia and Azerbaijan, recommends that the Committee of Ministers:

I. consider as a matter of urgency the critical situation arising from the sheer inadequacy of international assistance to the victims of the cruel conflict over Nagorno Karabakh, and in particular to those driven from their homes;

II. following its Recommendation 1247 (1994) on enlargement of the Council of Europe, invite the Council of Europe's Social Development Fund and its member states to enable refugees and displaced persons in Armenia, Azerbaijan and Georgia to benefit from financing by the fund, through its emergency account, possibly in co-ordination with United Nations and other international institutions involved;

III. invite the governments of all member states:

a. to accept that international assistance through United Nations agencies, the International Committee of the Red Cross, the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies and non-governmental organisations will be required in the Caucasus for many years to come, and as a result to respond generously to their future appeals;

b. to offer the required expertise and manpower for de-mining the area in and around Karabakh;

c. to consider the creation of a unified United Nations agency for the Caucasus along the lines of UNRWA in Palestine and the establishment of a regional headquarters in Tbilisi, or of a similar co-ordinating mechanism;

d. to set up political dialogue with the authorities of Armenia, Azerbaijan and Georgia by confirming the offers of Council of Europe assistance, expertise and co-operation particularly in the areas of human rights, the introduction of parliamentary democracy, and, where appropriate, protection of minority rights and cultural identity.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Resolution 1119 (1997)¹ on the conflicts in Transcaucasia

1. The Assembly considers that maintaining the cease-fires, in force in the Transcaucasian conflicts, particularly in Abkhazia and Nagorno Karabakh since May 1994, should help to bring about political stabilisation in the zones of tension.

2. Following the various hearings held by its Committee on Relations with European Non-Member Countries, it hopes that rapid, decisive progress towards a political settlement of these conflicts will be made.

3. The three Transcaucasian countries – Armenia, Azerbaijan and Georgia – all hold special guest status and have applied for full membership of the Council of Europe. The Assembly considers that a genuine political will by all the parties to settle these conflicts would help to speed up the accession procedures.

4. The Assembly appeals to all parties directly or indirectly involved in these conflicts to participate constructively in the mediation work conducted on the ground, particularly by the United Nations, the Commonwealth of Independent States (CIS) and the Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE).

5. Even though these two conflicts are different in nature, the Assembly stresses that their political settlement must be negotiated by all parties involved, drawing in particular on the following principles, which are based upon the 1975 Helsinki Final Act and the 1990 Paris Charter:

I. inviolability of borders;

II. guaranteed security for all peoples in the areas concerned, particularly through multinational peacekeeping forces;

III. extensive autonomy status for Abkhazia and Nagorno Karabakh to be negotiated by all the parties concerned;

IV. right of return of refugees and displaced persons and their reintegration respecting human rights.

6. The Assembly considers that in the Transcaucasian countries, the Council of Europe should make a genuine contribution to establishing the rule of law, pluralist democracy, the protection of human rights and the creation of a social market economy.

A. In connection with Abkhazia,

7. The Assembly is interested to note certain signs of rapprochement between the positions of Tbilisi and Sukhumi and hopes that a negotiated political settlement will soon be reached on the basis of the above-mentioned principles.

8. It hopes that the efforts of the parties concerned and also of the United Nations, the OSCE and the Russian Federation, will soon lead to an institutional balance acceptable to both Tbilisi and Sukhumi, so that the refugees can return under optimum security conditions and the populations of the region can return to peace and economic prosperity.

B. With regard to Nagorno Karabakh,

9. The Assembly welcomes the continued dialogue between Armenian and Azeri parliamentarians, particularly as part of the seminar on the conflicts in Transcaucasia organised by its Committee on Relations with European Non-Member Countries in Strasbourg on 26 January 1997, and welcomes in this connection the resumption of the activities of the OSCE Minsk Group on Nagorno Karabakh, which it encourages to continue negotiations with a view to securing an early settlement of the conflict.

10. It appeals to all parties to the conflict to intensify direct negotiations with a view to achieving a political settlement to the conflict guaranteeing restitution of occupied territories and the return of refugees and displaced persons, satisfactory alternative status for Nagorno Karabakh as well as its security.

11. Finally, it expresses the wish that in the long run the three Transcaucasian countries – Armenia, Azerbaijan and Georgia – envisage the creating of a community of Transcaucasian states and the setting up of a joint parliamentary assembly.

1. Assembly debate on 22 April 1997 (10th and 11th Sittings) (see Doc. 7793, report of the Committee on Relations with European Non-Member Countries, rapporteur: Mr Seitlinger).

Text adopted by the Assembly on 22 April 1997 (11th Sitting).

Final Communiqué of the Council of Europe of the Committee of Ministers Strasbourg, 9 November 2000

“The Council of Europe steps up action for South-East Europe and the Caucasus”

The Committee of Ministers held its 107th Session in Strasbourg on 9 November 2000 with Mr Lamberto Dini, Minister for Foreign Affairs of Italy, in the Chair.

At the Secretary General's invitation, the Session was preceded by an informal meeting on 8 November 2000. At that meeting, the Ministers exchanged views with Mr George Soros, founder of the Open Society Institute.

The formal meeting of the Ministers on 9 November opened with an exchange of views with President Koštunica on the positive developments in his country.

The Ministers welcomed the prospect of accession of the Federal Republic of Yugoslavia to the Council of Europe, once all the necessary conditions have been fulfilled.

The exchange of views was followed by a discussion on the Council of Europe's contribution to the strengthening of democratic stability in South-East Europe, including Moldova, and in the Caucasus.

Regarding the South Caucasian candidate states, the Ministers took account, with some concern, of the situation in respect to the meeting of the standards of the Council of Europe, as required from both countries, including the elections held in Azerbaijan on 5 November 2000. The Ministers decided to invite simultaneously Armenia and Azerbaijan to accede to the Organization (and took note with satisfaction of statements made by the two Ministers for Foreign Affairs of these countries) and stated that the date for the accession of the two States would be considered at a meeting of the Ministers' Deputies in January 2001. They emphasized that Armenia and Azerbaijan should continue to strengthen their democratic institutions, respect for human rights and the rule of law. The Ministers reiterated the readiness of the Council of Europe to co-operate to this end. They also urged Armenia and Azerbaijan to reach tangible results without delay in the solution of the Nagorno Karabakh conflict.

Resolution 1416 of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe

January 25, 2005

Resolution 1416 (2005)¹ The conflict over the Nagorno Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference

1. The Parliamentary Assembly regrets that, more than a decade after the armed hostilities started, the conflict over the Nagorno Karabakh region remains unsolved. Hundreds of thousands of people are still displaced and live in miserable conditions. Considerable parts of the territory of Azerbaijan are still occupied by Armenian forces, and separatist forces are still in control of the Nagorno Karabakh region.

2. The Assembly expresses its concern that the military action, and the widespread ethnic hostilities which preceded it, led to large-scale ethnic expulsion and the creation of mono-ethnic areas which resemble the terrible concept of ethnic cleansing. The Assembly reaffirms that independence and secession of a regional territory from a state may only be achieved through a lawful and peaceful process based on the democratic support of the inhabitants of such territory and not in the wake of an armed conflict leading to ethnic expulsion and the de facto annexation of such territory to another state. The Assembly reiterates that the occupation of foreign territory by a member state constitutes a grave violation of that state's obligations as a member of the Council of Europe and reaffirms the right of displaced persons from the area of conflict to return to their homes safely and with dignity.

3. The Assembly recalls Resolutions 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) and 884 (1993) of the United Nations Security Council and urges the parties concerned to comply with them, in particular by refraining from any armed hostilities and by withdrawing military forces from any occupied territories. The Assembly also aligns itself with the demand expressed in Resolution 853 of the United Nations Security Council and thus urges all member states to refrain from the supply of any weapons and munitions which might lead to an intensification of the conflict or the continued occupation of territory.

4. The Assembly recalls that both Armenia and Azerbaijan committed themselves upon their accession to the Council of Europe in January 2001 to use only peaceful means for settling the conflict, by refraining from any threat of using force against their neighbours. At the same time, Armenia committed itself to use its considerable influence over Nagorno Karabakh to foster a solution to the conflict. The Assembly urges both governments to comply with these commitments and refrain from using armed forces against each other and from propagating military action.

5. The Assembly recalls that the Council of Ministers of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) agreed in Helsinki in March 1992 to hold a conference in Minsk in order to provide a forum for negotiations for a peaceful settlement of the conflict. Armenia, Azerbaijan, Belarus, the former Czech and Slovak Federal Republic, France,

Germany, Italy, the Russian Federation, Sweden, Turkey and the United States of America agreed at that time to participate in this conference. The Assembly calls on these states to step up their efforts to achieve the peaceful resolution of the conflict and invites their national delegations to the Assembly to report annually to the Assembly on the action of their government in this respect. For this purpose, the Assembly asks its Bureau to create an ad hoc committee comprising, inter alia, the heads of these national delegations.

6. The Assembly pays tribute to the tireless efforts of the co-chairs of the Minsk Group and the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office, in particular for having achieved a ceasefire in May 1994 and having constantly monitored the observance of this ceasefire since then. The Assembly calls on the OSCE Minsk Group co-chairs to take immediate steps to conduct speedy negotiations for the conclusion of a political agreement on the cessation of the armed conflict. The implementation of this agreement will eliminate major consequences of the conflict for all parties and permit the convening of the Minsk Conference. The Assembly calls on Armenia and Azerbaijan to make use of the OSCE Minsk Process and to put forward to each other, via the Minsk Group, their constructive proposals for the peaceful settlement of the conflict in accordance with the relevant norms and principles of international law.

7. The Assembly recalls that Armenia and Azerbaijan are signatory parties to the Charter of the United Nations and, in accordance with Article 93, paragraph 1 of the Charter, ipso facto parties to the statute of the International Court of Justice. Therefore, the Assembly suggests that if the negotiations under the auspices of the co-chairs of the Minsk Group fail, Armenia and Azerbaijan should consider using the International Court of Justice in accordance with Article 36, paragraph 1 of its statute.

8. The Assembly calls on Armenia and Azerbaijan to foster political reconciliation among themselves by stepping up bilateral inter-parliamentary co-operation within the Assembly as well as in other forums such as the meetings of the speakers of the parliaments of the Caucasian Four. It recommends that both delegations should meet during each part-session of the Assembly to review progress on such reconciliation.

9. The Assembly calls on the Government of Azerbaijan to establish contact, without preconditions, with the political representatives of both communities from the Nagorno Karabakh region regarding the future status of the region. It is prepared to provide facilities for such contacts in Strasbourg, recalling that it did so in the form of a hearing on previous occasions with Armenian participation.

10. Recalling its Recommendation 1570 (2002) on the situation of refugees and displaced persons in Armenia, Azerbaijan and Georgia, the Assembly calls on all member and Observer states to provide humanitarian aid and assistance to the hundreds of thousands of people displaced as a consequence of the armed hostilities and the expulsion of ethnic Armenians from Azerbaijan and ethnic Azerbaijanis from Armenia.

11. The Assembly condemns any expression of hatred portrayed in the media of Armenia and Azerbaijan. The Assembly calls on Armenia and Azerbaijan to foster reconciliation and to restore confidence and mutual understanding among their peoples through schools, universities and the media. Without such reconciliation, hatred and mistrust will prevent

stability in the region and may lead to new violence. Any sustainable settlement must be preceded by and embedded in such a reconciliation process.

12. The Assembly calls on the Secretary General of the Council of Europe to draw up an action plan for support to Armenia and Azerbaijan targeted at mutual reconciliation processes, and to take this resolution into account in deciding on action concerning Armenia and Azerbaijan.

13. The Assembly calls on the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe to assist locally elected representatives of Armenia and Azerbaijan in establishing mutual contacts and interregional co-operation.

14. The Assembly resolves to analyse the conflict-settlement mechanisms existing within the Council of Europe, in particular the European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes, in order to provide its member states with better mechanisms for the peaceful settlement of bilateral conflicts as well as internal disputes involving local or regional territorial communities or authorities which may endanger human rights, stability and peace.

15. The Assembly resolves to continue monitoring on a regular basis the evolution of this conflict towards its peaceful resolution and decides to reconsider this issue at its first part-session in 2006.

1. Assembly debate on January 25, 2005 (2nd Sitting) (see Doc. 10364, report of the Political Affairs Committee, rapporteur: Mr Atkinson). Text adopted by the Assembly on 25 January 2005 (2nd Sitting)

Recommendation 1690 of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe January 25, 2005

Recommendation 1690 (2005)¹ The conflict over the Nagorno Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference

The Parliamentary Assembly refers to its Resolution 1416 (2005) on the conflict over the Nagorno Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference, and recommends that the Committee of Ministers:

I. urge the parties concerned to comply with United Nations Security Council Resolutions 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) and 884 (1993), in particular by refraining from any armed hostilities and by withdrawing military forces from all occupied territories of Azerbaijan;

II. monitor the compliance by Armenia and Azerbaijan with the United Nations Security Council resolutions and the decisions of the OSCE Council of Ministers on this conflict and inform the Assembly of the outcomes of this monitoring;

III. report to the Assembly on the efforts undertaken by member states for the peaceful settlement of the conflict in accordance with the resolutions of the United Nations Security Council, and on whether member states refrain from supplying any weapons and munitions which might lead to an intensification of the conflict or the continued occupation of territory in violation of Resolution 853 of the United Nations Security Council;

IV. recalling its Recommendation 1251 (1994) on the conflict in Nagorno Karabakh, place at the disposal of Armenia and Azerbaijan, if they so wish, experts who could help draw up a political status for Nagorno Karabakh;

V. allocate resources for an action plan of specific confidence-building measures for Armenia and Azerbaijan;

VI. allocate resources for specific training programmes for teachers and journalists from both countries aimed at better mutual understanding, tolerance and reconciliation;

VII. allocate resources for specific action by the European Commission against Racism and Intolerance concerning both countries, in particular with regard to educational institutions and the public media;

VIII. instruct its competent steering committee to analyse how far the European Convention for the Peaceful Settlement of Disputes reflects the current requirements of conflict settlement among member states of the Council of Europe, and where it should be revised in order to provide an adequate instrument for the peaceful settlement of disputes between member states of the Council of Europe;

IX. take Resolution 1416 into account when deciding on action concerning both countries;

X. forward Resolution 1416 and the recommendation to the governments of member

states with a view to supporting them nationally, bilaterally and internationally.

I. Assembly debate on 25 January 2005 (2nd Sitting) (see Doc. 10364, report of the Political Affairs Committee, rapporteur: Mr Atkinson).

Text adopted by the Assembly on 25 January 2005 (2nd Sitting).

CONTENTS

Address to the readers	227
Opening address and concluding remarks of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting devoted to execution of the presidential decree "On measures of implementation of cooperation program between the Council of Europe and Azerbaijan" - Presidential Palace, July 10, 1996	231
President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at press conference after the meeting with high-level delegation of the Council of Europe - Presidential Palace, July 13, 1996	233
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev and President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Mrs. Leni Fischer Strasbourg, European Palace, October 9, 1997	237
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with Daniel Tarschys, the Secretary - General of the Council of Europe - Strasbourg, European Palace, October 9, 1997	238
The speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the summit of the heads of states and governments of the member countries of the Council of Europe - Strasbourg, European Palace, October 11, 1997	240
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation headed by the Secretary General of the Council of Europe Daniel Tarschys - Presidential Palace, August 30, 1998	243
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the Venice Commission of the Council of Europe - April 21, 1999 ---	250
To the Secretary-General of the Council of Europe His Excellency Mr. Walter Schwimmer - Baku, June 25, 1999	254
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with Lord Russell Johnston, chairman of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - September 17, 1999	255
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the reporter of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on Azerbaijan. MP of France Jacques Bommel and other guests - Presidential palace, April 10, 2000 --	260
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the Venice Commission of the Council of Europe - Presidential Palace, April 18, 2000	266
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - October 27, 2000	271
From the speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the secretary of the Venice Commission of the Council of Europe Gianni Buciccio - Presidential Palace, November 30, 2000	276
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the	

meeting with the delegation of the Council of Europe - Baku, January 3, 2001 -----	278
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the representatives of international organizations - January 6, 2001 -----	284
Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - Strasbourg, January 25, 2001 -----	292
The speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the solemn ceremony of admission of the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe - Strasbourg, January 25, 2001 -----	296
From the talk of Heydar Aliyev, President of the Republic of Azerbaijan, with Lord Russell Johnston, chairman of the Parliamentary Assembly of the European Council September 15, 2001 -----	298
To the Secretary-General of the Council of Europe Mr. Walter Schwimmer - Baku, June 12, 2002 -----	304
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of Council of Europe headed by the chairman of the Committee of the Council of Europe, deputy of the Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of Luxembourg Lidi Polfer - July 16, 2002 -----	305
From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation headed by rapporteur of the Committee on Political Affairs of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict, Terry Davis - April 15, 2003 -----	310
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the PACE rapporteur - December 8, 2003 -----	316
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation of the Committee of Ministers of the Council of Europe - February 3, 2004 -----	318
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received PACE rapporteur on Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict - February 26, 2004 -----	319
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Secretary General of the Council of Europe Walter Schwimmer and delegation accompanying him - April 8, 2004 -----	321
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev met with the Secretary General of the Council of Europe Walter Schwimmer - April 29, 2004 -----	323
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev spoke in the sitting of spring session of PACE - April 29, 2004 -----	324
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev met with the PACE Chairman Peter Schieder - April 29, 2004 -----	335
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received PACE rapporteur May 11, 2004 -----	336
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received PACE Monitoring Committee's co-rapporteur - May 20, 2004 -----	337
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received Secretary General	

of PACE - July 1, 2004 -----	338
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received PACE co-rapporteurs on Azerbaijan - August 6, 2004 -----	339
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the secretary of the Venice Commission of the Council of Europe - September 3, 2004 -----	340
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation led by the Chairman of the Committee of Ministers of CE, Foreign Minister of Norway Ian Peterson - October 13, 2004 -----	341
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation of Ministerial Committee Ago Monitoring Group - November 19, 2004 -----	343
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation of CE Congress of Local and Regional Authorities and PACE co-rapporteurs on Azerbaijan December 16, 2004 -----	344
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the co-rapporteurs of PACE Monitoring Committee on Azerbaijan - February 12, 2005 -----	345
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the member of PACE Committee on Legal Affairs and Human Rights Malcolm Bruce - March 15, 2005 -----	346
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received PACE co-rapporteurs Andreas Gross and Andres Herkel - April 20, 2005 -----	347
Third Summit of the heads of states and governments of the Council of Europe member-countries - May 16, 2005 -----	348
Speech of President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the third Summit of heads of states and governments of Council of Europe member-countries - May 16, 2005 -----	350
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the Secretary of the Venice Commission of CE Gianni Buciccio - June 17, 2005 -----	352
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the Head of European Democrats Group of PACE Mikhail Margelov - July 4, 2005 -----	353
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the Chairperson of PACE Monitoring Committee Gyorgy Frunda - July 5, 2005 -----	354
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the members of PACE Monitoring Committee and Sub-Committee on Refugees - July 5, 2005 -----	355
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the PACE President Rene van der Linden - August 22, 2005 -----	356
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the delegation headed by CE Secretary General Terry Davis - September 5, 2005 -----	357
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the PACE delegation - October 13, 2005 -----	358
President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev received the Vice-Chairman of PACE Legal Affairs and Human Rights Committee Eduard Lintner - November 1, 2005 -----	359

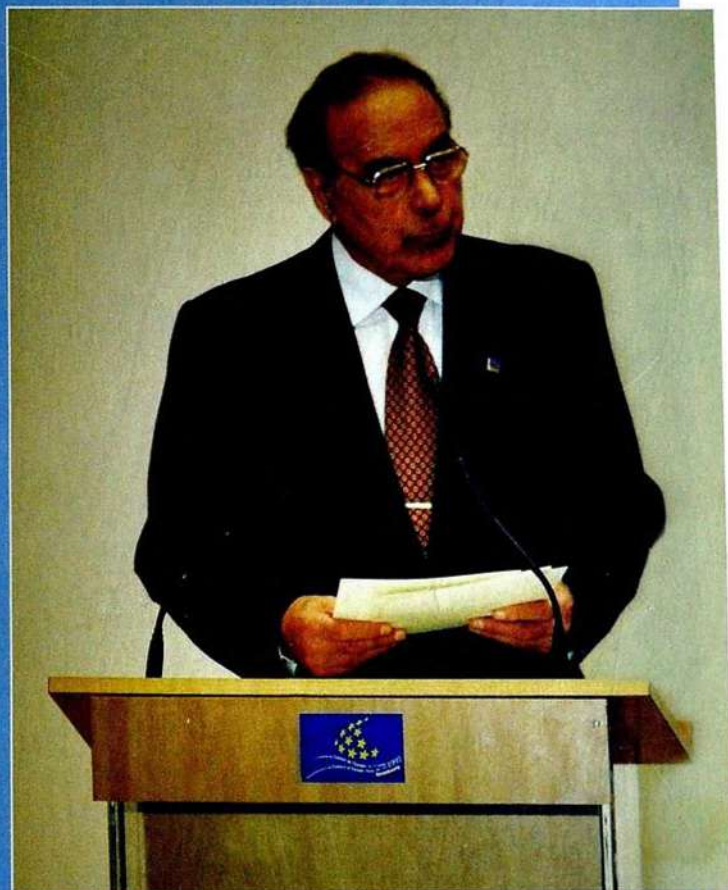

President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the PACE delegation led by second vice-chairperson of its Committee on Legal Affairs and Human Rights Eduard Lintner - March 22, 2006	360
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Human Rights Commissioner of the Council of Europe Tomas Hammerberg - May 5, 2006	361
Meeting of President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev with the Secretary General of the Council of Europe Terry Davis - June 4, 2006	362
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Fiorella Provera, chairperson of the Standing Committee for Foreign Affairs and Migration of the Italian Senate, member of the Senate delegation to PACE - June 9, 2006	363
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the delegation led by the Chairman of the Council of Europe Committee of Ministers Ago Group Roland Wegener - June 13, 2006	364
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the delegation of the Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities led by its President Halvdan Skard - June 27, 2006	365
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the chairman of the Group of the European People's Party at PACE Luc Van den Brande, the deputy chairman of the European Democrat Group David Wilshire and the member of the Committee for Political Affairs Stef Goris - October 11, 2006	366
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Tony Lloyd and Andres Herkel, co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan - October 30, 2006	367
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Lord Russell Johnston, Chairperson of the sub-committee of PACE on Nagorno Karabakh - November 30, 2006	368
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Murat Mercan, Head of Turkey's national delegation to PACE - December 11, 2006	369
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Abdulkadir Atesh, chairperson of PACE Political Affairs Committee - December 11, 2006	370
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Eduard Lintner, chairperson of PACE Monitoring Committee, member of the Parliamentary Assembly - December 11, 2006	371
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the head of the Georgian delegation to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Giorgi Bokeria - December 12, 2006	372
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Director General of Political Affairs of the Council of Europe Mr. Jean-Louis Laurens - February 2, 2007	373
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the delegation of Ago Monitoring Group of the Council of Europe's Committee of Ministers - July 5, 2007	374

President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the member of the German Bundestag, chairman of PACE Monitoring Committee Eduard Lintner - August 22, 2007	375
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Council of Europe delegation headed by CE Commissioner for Human Rights Thomas Hammarberg - September 5, 2007	376
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the delegation headed by the chairman of the PACE - July 2, 2008	377
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received Mr. Gianni Bucicio, the Secretary of the Venice Commission of the Council of Europe - July 14, 2008	378
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the delegation headed by Andres Herkel, Head of the PACE pre-election observation mission - September 17, 2008	379
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Secretary General of the Council of Europe Terry Davis - December 2, 2008	380
The speech of the President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev at the opening of the conference of the ministers of culture of the member states of the Council of Europe - December 2, 2008	381
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the PACE Monitoring Committee's co-rapporteurs on the country - April 8, 2009	385
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Head of the Ago Monitoring Group - November 25, 2009	386
To His Excellency Mevlüt Çavuşoğlu, President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - January 26, 2010	387
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan, Andres Herkel and Debono Grech - February 10, 2010	388
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, Thomas Hammarberg - March 2, 2010	389
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the President of PACE Mevlüt Çavuşoğlu - April 14, 2010	390
President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev received the Deputy Secretary General of the Council of Europe - May 24, 2010	391
To the participants of the 7th Conference of the Council of Europe member states on Gender Equality - May 24, 2010	392
Historical References	393
Additional documents	402
Notes for photo-documents	431

FOTO SƏNƏDLƏR

PHOTO DOCUMENTS

1996 - 1997

1997 - 2000

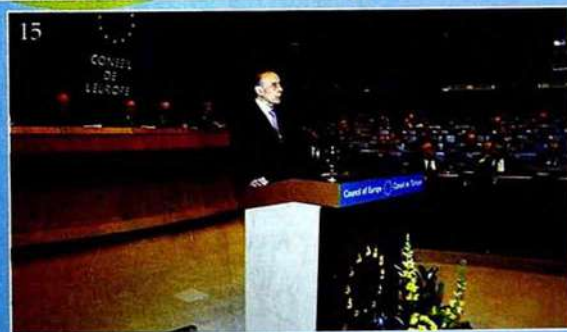

2000

2001

2001

16

17

18

2001 - 2003

19

20

21

22

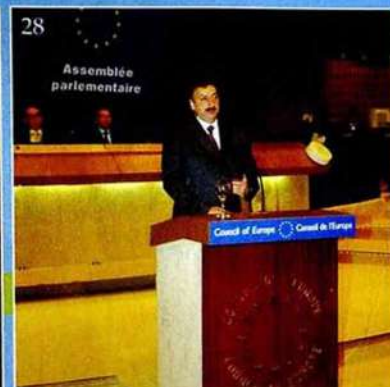

2003 - 2004

2004

2004

2004

2005

2005

2005

2005 - 2006

2006

52

53

54

2006

56

57

2006 - 2007

58

59

60

2007

61

62

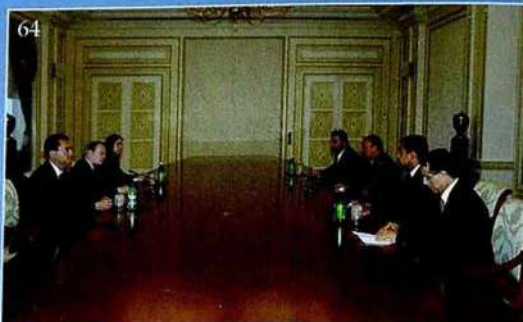

63

2008

2008

2009 - 2010

2010

Foto-sənədlər üçün izahlar

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" respublika prezidentinin sərəncamının yerinə yetirilməsi məsələlərinə həsr olunmuş müşavirədə çıxışı - Prezident sarayı, 10.07.1996

2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın prezidenti xanım Leni Fişerlə görüşü - 09.10.1997

3. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşislə görüşü - 09.10.1997

4. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının zirvə görüşündə - 11.10.1997

5. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının zirvə görüşündə çıxış edir - 11.10.1997

6. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşisin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşdə - 30.08.1998

7. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul edərkən - 21.04.1999

8. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın Azərbaycan üzrə məruzəçisi, Fransa parlamentinin deputatı Jak Bomella görüşü - 10.04.2000

9. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyəti ilə söhbətindən - 18.04.2000

10. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev AŞPA-nın nümayəndə heyətini qəbul edərkən - 27.10.2000

11. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşü - 30.11.2000

12. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının nümayəndə heyəti ilə görüşdə söhbətindən - 03.01.2001

13. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev AŞPA-nın Seçkiləri Müşahidə üzrə Xüsusi Komitəsinin sədri Andreas Qrossla – 06.01.2001

14. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri ilə görüşü – 06.01.2001

15. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın sessiyasında çıxışı – 25.01.2001

16. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının mənzil-qorqahında – 25.01.2001

17. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsi ilə əlaqədar təntənəli mərasimində çıxışı – 25.01.2001

18. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın sədri Lord Rassel Constonu qəbul edərkən – 15.09.2001

19. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın sədri Lord Rassel Constonla görüşü – 15.09.2001

20. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Lüksemburqun baş nazirinin müavini və xarici işlər naziri Lidi Polfer başda olmaqla AŞ-nın nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən – 16.07.2002

21-22. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisi Terri Devisin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərkən söhbətindən – 15.04.2003

23. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın məruzəçisi ilə görüşü – 08.12.2003

24. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin nümayəndə heyətini qəbul edərkən – 03.02.2004

25. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçisi Terri Devisi qəbul edərkən – 26.02.2004

26. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmeri qəbul edərkən – 08.04.2004

27. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Valter Şvimmer ilə görüşü – 29.04.2004

28. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın yaz sessiyasının iclasında çıxışı – 29.04.2004

29. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın sədri Piter Sider ilə görüşü – 29.04.2004

30. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın "siyasi məhbuslar" məsələsinə dair məruzəçisi Malkolm Bryusu qəbul edərkən – 11.05.2004

31. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın məruzəçisi Andreas Qrossla görüşü – 20.05.2004

32. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Baş katibi Bruno Halleri qəbul edərkən – 1 iyul 2004

33. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçisi Andreas Qrossu qəbul edərkən – 06.08.2004

34. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibini qəbul edərkən – 3 sentyabr 2004

35. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Norveçin xarici işlər naziri Yan Petersenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərkən – 13.10.2004

36. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" Monitoring qrupunun nümayəndə heyətini qəbul edərkən – 19.11.2004

37. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin nümayəndə heyətini və AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçilərini qəbul edərkən – 16.12.2004

38. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri ilə görüşü – 12.02.2005

39. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsinin məruzəçisi Malkolm Bryusu qəbul edərkən – 15.03.2005

40. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın həmməruzəçiləri

Andreas Qrossu və Andres Herkeli qəbul edərəkən – 20.04.2005

41. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından üçüncü zirvə görüşündə – 16.05.2005

42. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkio ilə görüşü – 17.06.2005

43. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA Avropa demokratları qrupunun rəhbəri Mixail Margelovu qəbul edərəkən – 04.07.2005

44. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA Monitoring Komitəsinin sədri Giorgi Frundanı qəbul edərəkən – 05.07.2005

45. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA Monitoring Komitəsinin və Qaçqınlar üzrə alt komitəsinin üzvlərini qəbul edərəkən – 05.07.2005

46. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın sədri Rene van der Lindenlə görüşü – 22.08.2005

47. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devislə görüşü – 5 sentyabr 2005

48. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın nümayəndə heyətini qəbul edərəkən – 13.10.2005

49. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintnerlə görüşü – 01.11.2005

50. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Hüquqi Məsələlər və İnsan Hüquqları Komitəsi sədrinin müavini Eduard Lintnerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərəkən – 22.03.2006

51. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammerberqi qəbul edərəkən – 05.05.2006

52. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devislə görüşü – 04.06.2006

53. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" qrupunun sədri Roland Vegerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərəkən – 13.06.2006

54. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin sədri Halvadan Skardın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir – 27.06.2006

55. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Toni Lloyd və Andres Herkeli qəbul edərəkən – 30.10.2006

56. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Dağlıq Qarabağ üzrə alt komitəsinin sədri lord Rassel Constonu qəbul edərəkən – 30.11.2006

57. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Türkiyənin AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Murat Mercanı qəbul edərəkən – 11.12.2006

58. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Siyasi Məsələlər Komitəsinin sədri Əbdülməcid Atəşi qəbul edərəkən – 11.12.2006

59. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin sədri, Assambleyanın Siyasi Məsələlər Komitəsinin üzvü Eduard Lintneri qəbul edərəkən – 11.12.2006

60. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Katibliyinin siyasi məsələlər üzrə baş direktoru Jan-Lui Loranı qəbul edərəkən – 02.02.2007

61. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "Aqo" monitoring qrupunun nümayəndə heyətini qəbul edərəkən – 05.07.2007

62. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bundeştəqın deputatı, AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin sədri Eduard Lintneri qəbul edərəkən – 22.08.2007

63. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının insan hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammarberqin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərəkən – 05.09.2007

64. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın sədri Luis Maria de Puçun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərəkən – 02.07.2008

65. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukikkionu qəbul edərəkən – 14.07.2008

66. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın seçkiqabağı missiyasının başçısı Andres Herkelin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edərəkən

17.09.2008

67. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının Baş katibi Terri Devisi qəbul edərkən – 02.12.2008

68. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa Şurasına üçüncü dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin Bakı konfransının açılışında nitqi – 02.12.2008

69. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərini qəbul edərkən – 08.04.2009

70. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev "Aqo" monitoring qrupunun sədrini qəbul edərkən – 25.11.2009

71. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Andres Herkeli və Debona Qrexii qəbul edərkən – 10.02.2010

72. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurasının insan hüquqları üzrə komissarı Tomas Hammerberqi qəbul edərkən – 02.03.2010

73. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sədri Mövlud Çavuşoqlunu qəbul edərkən – 14.04.2010

74. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Avropa Şurası Baş katibinin müavini xanım Mod De Bur Bukikkionu qəbul edərkən – 24.05.2010

Notes for photo-documents

1. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting devoted to execution of the presidential decree "On measures of implementation of cooperation program between the Council of Europe and Azerbaijan" - Presidential Palace, 10.07.1996

2. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev and President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Mrs. Leni Fischer - 09.10.1997

3. Meeting of the Azerbaijani President Heydar Aliyev with Daniel Tarschys, the Secretary General of the Council of Europe - 09.10.1997

4. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the summit of the heads of states and governments of the member countries of the Council of Europe - 11.10.1997

5. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the summit of the heads of states and governments of the member countries of the Council of Europe - 11.10.1997

6. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting with the delegation headed by the Secretary General of the Council of Europe Daniel Tarschys - 30.08.1998

7. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting with the delegation of the Venice Commission of the Council of Europe - 21.04.1999

8. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the rapporteur of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on Azerbaijan, MP of France Jacques Bommel - 10.04.2000

9. From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the Venice Commission of the Council of Europe - 18.04.2000

10. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting with the delegation of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - 27.10.2000

11. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation headed by the secretary of the Venice Commission of the Council of Europe Gianni Buciccio - 30.11.2000

12. From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the

meeting with the delegation of the Council of Europe - 03.01.2001

13. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the head of the Special Committee of PACE on observation of elections Andreas Gross - 06.01.2001

14. From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the representatives of international organizations - 06.01.2001

15. Address of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe - 25.01.2001

16. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the headquarters of the Council of Europe - 25.01.2001

17. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the solemn ceremony dedicated to accession of the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe - 25.01.2001

18. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting with the chairman of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Lord Russell Johnston - 15.09.2001

19. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the meeting with the chairman of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe Lord Russell Johnston - 15.09.2001

20. From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation of the Council of Europe headed by the chairman of the Committee of Ministers of the Council of Europe, Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of Luxembourg Lidi Polfer - 16.07.2002

21-22. From the talk of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev with the delegation headed by rapporteur of the Committee on Political Affairs of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict Terry Davis - 15.04.2003

23. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev with the PACE rapporteur - 08.12.2003

24. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation of the Committee of Ministers of the Council of Europe - 03.02.2004

25. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the

PACE rapporteur on the Armenia-Azerbaijan, Nagorno Karabakh conflict Terry Davis - 26.02.2004

26. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with Secretary General of the Council of Europe Walter Schwimmer - 08.04.2004

27. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Secretary General of the Council of Europe Walter Schwimmer - 29.04.2004

28. Address of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting of the spring session of PACE - 29.04.2004

29. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev met with the PACE Chairman Peter Schieder - 29.04.2004

30. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the PACE rapporteur Malcolm Bruce - 11.05.2004

31. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev met with the PACE rapporteur Andreas Gross - 20.05.2004

32. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the PACE Chairman Bruno Haller - 01.07.2004

33. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the co-rapporteur of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan Andreas Gross - 06.08.2004

34. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Secretary of the Venice Commission - 03.09.2004

35. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation headed by the Chairman of the Committee of Ministers of the Council of Europe, Foreign Minister of Norway Jan Petersen - 13.10.2004

36. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation of the Monitoring Group Ago of the Committee of Ministers of the Council of Europe - 19.11.2004

37. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe and co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan - 16.12.2004

38. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev with the co-rapporteurs of PACE Monitoring Committee on Azerbaijan - 12.02.2005

39. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the rapporteur of PACE Committee on Legal Affairs and Human Rights Malcolm Bruce - 15.03.2005

40. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the PACE co-rapporteurs Andreas Gross and Andres Herkel - 20.04.2005

41. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the third summit of the heads of states and governments of the Council of Europe member-countries - 16.05.2005

42. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev with the Secretary of the Venice Commission of the Council of Europe Gianni Buciccio - 17.06.2005

43. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the head of European Democrats Group of PACE Mikhail Margelov - 04.07.2005

44. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the chairperson of PACE Monitoring Committee Gyorgy Frunda - 05.07.2005

45. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the members of PACE Monitoring Committee and Sub-Committee on Refugees - 05.07.2005

46. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev with the PACE President Rene van der Linden - 22.08.2005

47. Meeting of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev with the delegation headed by Secretary General of the Council of Europe Terry Davis - 05.09.2005

48. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with a PACE delegation - 13.10.2005

49. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the deputy chairman of PACE Legal Affairs and Human Rights Committee Eduard Lintner - 01.11.2005

50. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation led by the deputy chairman of PACE Committee on Legal Affairs and Human Rights Eduard Lintner - 22.03.2006

51. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Human Rights Commissioner of the Council of Europe Tomas Hammerberg - 05.05.2006

52. Meeting of President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev with the Secretary General of the Council of Europe Terry Davis - 04.06.2006

53. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation led by the Chairman of the Ago Group of the Committee of Ministers of the Council of Europe Roland Wegener - 13.06.2006

54. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation headed by the chairman of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe Halvdan Skard - 27.06.2006

55. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the co-rapporteurs of PACE Monitoring Committee on Azerbaijan Tony Lloyd and Andres Herkel - 30.10.2006

56. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the chairperson of PACE sub-committee on Nagorno Karabakh Lord Russell Johnston - 30.11.2006

57. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with Murat Mercan, head of Turkish delegation to PACE - 11.12.2006

58. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with Abdulkadir Atesh, chairperson of PACE Political Affairs Committee - 11.12.2006

59. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the chairperson of PACE Monitoring Committee, member of the Committee on Political Affairs of PACE Eduard Lintner - 11.12.2006

60. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Director General of the Council of Europe on Political Affairs Jean-Louis Laurens - 02.02.2007

61. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation of Ago Monitoring Group of the Committee of Ministers of the Council of Europe - 05.07.2007

62. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the member of the German Bundestag, chairperson of PACE Monitoring Committee Eduard Lintner - 22.08.2007

63. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation headed by the Council of Europe Commissioner for Human Rights Thomas Hammarberg - 05.09.2007

64. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation headed by the President of PACE Lluís Maria De Puig - 02.07.2008

65. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Secretary of the Venice Commission Gianni Buciccio - 14.07.2008

66. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the delegation headed by the Chairman of PACE pre-election observation mission Andres Herkel - 17.09.2008

67. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Secretary General of the Council of Europe Terry Davis - 02.12.2008

68. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the opening of the Baku conference of the ministers of culture of the member states of the Council of Europe - 02.12.2008

69. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with co-rapporteurs of PACE Monitoring Committee on Azerbaijan - 08.04.2009

70. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Chairman of Ago monitoring group - 25.11.2009

71. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Co-rapporteurs of the PACE Monitoring Committee on Azerbaijan Andres Herkel and Debono Grech - 10.02.2010

72. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the Council of Europe Commissioner for Human Rights Thomas Hammarberg - 02.03.2010

73. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with the President of PACE Mevlüt Çavuşoğlu - 14.04.2010

74. President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev at the meeting with Deputy Secretary General of the Council of Europe Maud de Boer-Buciccio - 24.05.2010

Çapa imzalanıb: 10.01.2011.
Hecmi: 27,5. Formatı: 70x100 1/16.
Sifariş: 10. Tiraj: 500.

**POLYGRAPHIC
PRODUCTION**

Tel: 447-75-05, Faks: 447-75-04

metbæesinde çap olunub